

215

Provning och kontroll i internationell samverkan

SOU 1988:6

Betänkande av utredningen om vissa frågor inom
området kontroll genom teknisk provning.

Statens offentliga utredningar
1988:6
Industridepartementet

Provning och kontroll i internationell samverkan

Betänkande av utredningen om vissa frågor inom
området kontroll genom teknisk provning.
Stockholm 1987

Beställningsadress:
Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 STOCKHOLM
Tel: 08/739 96 30
Informationsbokhandeln
Malmorgsgatan 5

Beställare som är berättigade till remisseexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet
103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8¹⁰ – 12⁰⁰ (externt och internt)
08/763 10 05 12⁰⁰ – 16⁰⁰ (endast internt)

Till statsrådet och chefen för
industridepartementet

Genom beslut den 20 februari 1986 bemyndigade regeringen chefen för industridepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att kartlägga den internationella utvecklingen inom området kontroll genom teknisk provning samt bedöma eventuella konsekvenser av denna utveckling för svenskt vidkommande. I uppdraget ingick även att belysa vissa frågor om standardisering samt att belysa eventuella konsekvenser för myndighetsorganisationen på provningsområdet.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade chefen för industridepartementet de 25 februari 1986 direktören Alexej Pellijeff att vara särskild utredare. Genom beslut samma dag tillkallades sakkunniga, experter och sekreterare att biträda kommittén. Genom beslut den 24 mars 1987 tillkallades ytterligare experter från arbetsmarknadens parter.

Av bilagda förteckning framgår utredningens sammansättning.

Utredningen får härmed överlämna betänkandet Provning och kontroll i internationell samverkan.

Stockholm i januari 1988

Alexej Pellijeff

/Ann-Margret Röhnisch

FÖRTECKNING ÖVER MEDVERKANDE I
UTREDNINGEN OM VISSA FRÅGOR INOM OMRÅDET
KONTROLL GENOM TEKNISK PROVNING

Särskild utredare

Direktören Alexej Pellijs

Sakkunniga

Avdelningsdirektören Christer Arvius

Departementsrådet Lars Ettarp (t.o.m. den 31 januari
1987)

Numera rättschefen Per Erik Lindeberg

F. näringsfrihetsombudsmannen Torsten Löwbeer (fr.o.m.
den 1 augusti 1986)

Avdelningsdirektören Bertil Rемаеus (fr.o.m. den 2
februari 1987)

Departementssekreteraren Anders Sköld

Kammarrättsassessorn Ulrika Tengelin

Experter

Ombudsmannen Monica Breidensjö (fr.o.m. den 24 mars
1987)

Docenten Harald Frostling (fr.o.m. den 24 mars 1987)

Ombudsmannen Leif Kjellstrand (fr.o.m. den 24 mars
1987)

Byråchefen Göran Lindh

Överingenjören Bertil Lindkvist

Professorn Rolf Ohlson

Direktören Jan Ollner

Universitetslektorn Anders J. Thor (fr.o.m. den 24
mars 1987)

Sekreterare

Avdelningsdirektören Ann-Margret Röhnisch

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	11
1 UTREDNINGSUPPDRAGET	17
1.1 Uppdragets omfattning och närmare innebörd	17
1.2 Arbetets bedrivande	20
1.3 Betänkandets disposition	22
2 ALLMÄNT OM PROVNING OCH KONTROLL	25
2.1 Produktkrav	25
2.2 Provning och kontroll	29
2.3 Säkerställande av kvalitet hos provnings- och kontrollresultat	41
2.4 Ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat	51
3 PROVNING OCH KONTROLL I SVERIGE	57
3.1 Produktkrav	57
3.2 Provning och kontroll	61
3.3 Säkerställande av kvalitet hos provnings- och kontrollresultat	70
3.4 Ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat	79
4 PROVNING OCH KONTROLL INOM EG	85
4.1 Bakgrund	85
4.2 EG:s institutioner	87
4.3 Produktkrav	89
4.4 Provning och kontroll	97

4.5	Säkerställande av kvalitet hos provnings- och kontrollresultat	104
4.6	Ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat	107
5	PROVNING OCH KONTROLL I VISSA ANDRA LÄNDER	111
5.1	USA	111
5.2	Japan	113
5.3	Öststaterna	114
6	INTERNATIONELLT SAMARBETE	117
6.1	Handelspolitiskt samarbete	117
	1 Kommerskollegiets verksamhet i fråga om tekniska handelshinder	117
	2 GATT-överenskommelsen om tekniska han- delshinder	121
	3 ECE	126
	4 EFTA	128
	5 Norden	133
	6 EG/EFTA-samarbete	137
6.2	Annat internationellt samarbete	139
	1 Myndighetssamarbete	139
	2 Standardiseringssamarbete	140
	3 Provnings-samarbete	141
7	SAKOMRÅDESBESKRIVNINGAR	145
7.1	Elektrisk materiel	145
7.2	Motorfordonsområdet	151
7.3	Mätdon	157
7.4	Byggområdet	159
7.5	Arbetsmiljöområdet	165
7.6	Livsmedelsområdet	174
7.7	Medicinsk apparatur	177
7.8	Informationsteknologi och teleområdet	180
7.9	Kemikalieområdet	185
7.10	Läkemedelsområdet	189

8	ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG	193
8.1	Utgångspunkter	193
8.2	Förslagens huvudsakliga innebörd	199
8.3	EG/EFTA-samarbetet inom området provning och kontroll	203
8.4	Harmonisering av produktkrav	209
8.5	Harmonisering av verifikationsformerna	220
8.6	Förtroendeskapande åtgärder inom området kontroll genom teknisk provning	225
8.7	MPR:s uppgifter och organisation	231
8.8	Genomförande m.m.	237

BILAGOR

Bilaga 1	Utredningsdirektiven	139
Bilaga 2	Standardiseringsverksamheten	249
Bilaga 3	Hänvisning till standard	295
Bilaga 4	Ackreditering av provnings- och mättek- niska laboratorier	299
Bilaga 5	Förteckning över utländska ackredite- ringssystem	311
Bilaga 6	Beskrivning av statens mät- och provrads uppgifter	315
Bilaga 7	Författningsförslag	335
	1. Förslag till lag om ändring i lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m.	335
	2. Förslag till lag om ändring i lagen (1974:897) om riksmätplatser m.m. ...	339

SAMMANFATTNING

Frågor om teknisk provning och kontroll har fått en allt mer betydelsefull roll i den internationella handeln. Om produktkraven varierar mellan olika länder måste produkterna tillverkas i olika utföranden och provning och kontroll upprepas i varje land dit produkterna säljs.

Ett omfattande och aktivt internationellt arbete för att avveckla hinder för handeln pågår på många nivåer. Vad gäller frågor som rör provning och kontroll är målsättningen att åstadkomma ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat i olika länder. I så fall behöver provning och kontroll utföras i endast ett land, normalt tillverkningslandet.

Mitt uppdrag gäller att kartlägga den internationella utvecklingen inom området kontroll genom teknisk provning och dra vissa slutsatser för svenskt vidkommande. Jag skall därvid ta ställning till om det mot bakgrund av den internationella utvecklingen behövs några förändringar i det svenska systemet för provning och kontroll. Vidare ingår det i mitt uppdrag att lämna förslag till behövliga ändringar vad gäller myndighetsorganisationen inom området provning och kontroll. Det ingår också i mitt uppdrag att belysa frågor om standardisering i den mån de har anknytning till området kontroll genom teknisk provning.

I uppdraget ingår inte att lösa problemen inom olika sektorer, utan att ge underlag för sektorsmyndigheters åtgärder.

På global nivå har frågor om provning och kontroll som hinder för handeln tagits upp i GATT. I Norden har beslutats om ett program för avveckling av tekniska handelshinder, där nämnda frågor särskilt uppmärksammas. Frågornas behandling i dessa sammanhang har dock inte fått någon självständig betydelse för mina slutsatser.

Mina överväganden har främst sin utgångspunkt i det fördjupade samarbete mellan EFTA och EG som syftar till att uppnå ett europeiskt frihandelsområde (European Economic Space). Inom detta samarbete har vid flertal tillfällen betonats vikten av EG/EFTA-samarbete på området kontroll genom teknisk provning med målet att åstadkomma ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat. En snabb utveckling mot en gemensam syn på dessa frågor inom EFTA och EG är nu på väg.

Jag har till att börja med funnit att den svenska organisationen på provningsområdet med statens provningsanstalt som nationellt provningsorgan samt riksprövningsplatser för obligatorisk kontroll inom vissa kontrollområden inte behöver förändras. Däremot kan dessa organ behöva visa att de uppfyller vissa allmänna krav på provningslaboratorier som i fortsättningen kommer att gälla som europeiska standarder. Motsvarande gäller också andra svenska provningsorgan i den mån deras provningsresultat skall kunna godtas internationellt. Jag har dock funnit att den internationella utvecklingen bör leda till att tillsynen av riksprövningsplatserna får en mer teknisk inriktning och förstärks.

Min kartläggning har visat att ackreditering av provningsorgan kan väntas få en betydelsefull roll när det gäller att förbättra förutsättningarna för att provningsresultat från olika länder skall vara korrekta och därmed kunna godtas internationellt. Den svenska ordningen behöver därför kompletteras med ett behovsanpassat system för frivillig ackreditering av provningslaboratorier enligt internationell modell. Jag har funnit att ett sådant system bör handhas av statens- mät och provråd (MPR) och ersätta den nuvarande auktorisationen för obligatorisk och frivillig kontroll. Som en följd därav och av andra förändringar i MPR:s verksamhet föreslår jag att MPR omorganiseras.

Den förändrade tillsynen av riksprovplatserna och införandet av ett ackrediteringssystem som ersättning för ordningen med auktoriserade provplatser föranleder vissa ändringar i lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m. samt lagen (1974:897) om riksmätplatser m.m.

I Sverige har traditionellt verifikationer av föreskriven kontroll av produkter före marknadsföringen skett i form av ett offentlighetsrättsligt myndighetsgodkännande. Inom EG sker motsvarande verifikationer - i den mån de görs av fristående organ - ofta som privaträttslig certifiering mot en standard. Om myndighetsföreskrifterna och standarden i sak överensstämmer - som ofta är fallet - blir det tekniskt sett samma kontrollförfarande. För ett ömsesidigt godtagande av kontrollresultaten krävs ett ömsesidigt förhållande för att verifikationerna, oavsett juridisk form, säkerställer att produkterna uppfyller ställda krav. Utgångspunkten i EG:s sysnätt och i ett nyligen framlagt förslag till EFTA-policy är att detta åstadkoms genom att certifieringsorganen uppfyller sär-

skilda krav på opartiskhet och skall se till att den underliggande provningen bedrivs på ett objektivt sätt och med godtagbar kvalitet.

Vad som för svensk del krävs för att möjliggöra ett ömsesidigt godtagande av kontrollresultat är att antingen åstadkomma formella förutsättningar för överenskommerelser om utbytbarhet mellan myndighetsgodkännanden och certifieringar eller att utforma föreskrifterna så att även den svenska verifikationen kan ske i form av certifiering. Det senare kan uppnås genom att övergå till en teknik motsvarande den i EG:s s.k. nya metod. Detta kan särskilt bli aktuellt på områden där EG/EFTA-arrangemang om ömsesidigt godtagande kan träffas. Allt detta är frågor för berörda myndigheter att ta ställning till. Det i sak betydelsefulla är att förtroende finns för det utländska kontrollresultatet och att svenska kontrollresultat åtnjuter förtroende i andra länder.

En viktig praktisk fråga är att EG:s synsätt, liksom den nya EFTA-policyn förutsätter att i normalfall leverantörers försäkran om överensstämmelse skall finnas som alternativ till certifiering. Ett utnyttjande av detta alternativ kan vara förenat med krav på övervakning från utomstående organ. Givetvis måste myndigheterna, när frågan blir aktuell, själva ta ställning till om denna verifikationsform kan godtas från säkerhetssynpunkt. Jag vill dock erinra om att även i Sverige betonas att det i första hand är tillverkaren som har ansvaret för produkternas säkerhet och att också här gäller att företagens egenkontroll bör utnyttjas i säkerhetsarbetet. Jag vill dessutom understryka att av staten föreskriven provning och kontroll endast är en av många faktorer som påverkar produkternas faktiska säkerhet.

Frågan om harmonisering av produktkrav ligger utanför mitt uppdrag. Jag kan dock inte undgå att komma in på denna fråga, eftersom ömsesidigt godtagande av kontrollresultat normalt förutsätter harmoniserade produktkrav. En allmän utgångspunkt är därvid att, om Sverige skall delta i internationellt samarbete för att eliminera hinder för handeln, måste svenska produktkrav i möjligaste mån harmoniseras med internationella krav. Hur långt man från svensk sida därvid är beredd att gå måste avgöras från fall till fall inom varje sektor.

För många svenska myndigheter kommer det därför att bli allt mer betydelsefullt att följa det internationella harmoniseringsarbetet på olika nivåer. Det gäller såväl utarbetandet av allmänna säkerhetskrav som utformningen av standarder och andra tekniska specifiaktioner. På detaljnivå kommer arbetet i ökande omfattning att äga rum inom ramen för standardiseringsverksamheten. I synnerhet kommer det europeiska standardiseringsarbetet att få ökad betydelse. Viktiga slutsatser för min del är att myndigheterna i större omfattning kommer att behöva utnyttja resultat från detta arbete i sin regelskapande verksamhet och att de därför måste följa och vid behov delta i sådant standardiseringsarbete. Ännu viktigare kan det bli för dem att delta i annat internationellt arbete med harmonisering av regler. Överallt gäller principen att ju tidigare man kan lägga fram synpunkter och förslag, desto bättre möjlighet finns att få dem beaktade.

Ett särskilt problem gäller myndigheternas personella och ekonomiska resurser för internationellt arbete. Likartade problem uppstår för de fackliga organisationerna som i dag deltar i myndigheternas regelarbete på olika sätt och också får ett ökat behov av insyn i och eventuellt deltagande i internationellt arbete.

Utvecklingen medför att staten får ett ökat intresse i standardiserings- och certifieringsverksamhet. Detta aktualiserar nya frågor som gäller myndigheternas och standardiseringsorganens roller och kontakter. Det måste också skapas lämpliga förutsättningar för de fackliga organisationernas medverkan i standardiseringsarbetet.

1.1 Uppdragets omfattning och närmare innebörd

Den 20 februari 1986 tillkallades jag som särskild utredare av chefen för industridepartementet för att utreda vissa frågor inom området kontroll genom teknisk provning. Mina direktiv (Dir. 1986:6) utgör bilaga 1 till detta betänkande.

Mina huvuduppgifter är att:

- kartlägga den pågående internationella utvecklingen inom området,
- bedöma eventuella konsekvenser av denna utveckling för Sveriges del och behov av åtgärder,
- belysa vissa frågor om standardisering,
- belysa konsekvenser för myndighetsorganisationen på området.

Utredningen är betingad av att frågor om teknisk provning och kontroll har fått en allt mer betydelsefull roll i den internationella handeln. På många produkter ställs specificerade krav från flera håll samtidigt som produkternas komplexitet ökar. Det blir då i ökande grad nödvändigt att genom provning kontrollera att kraven uppfylls. För handeln med produkter som säljs över gränserna blir det angeläget att produktkraven harmoni-

seras och att utförd provning och kontroll kan godtas också i andra länder. Annars måste produkterna tillverkas i olika utföranden för olika länder och provning och kontroll upprepas. Fördyrande och tidsödande tekniska handelshinder har under senare tid uppmärksamrats alltmer. Det har visat sig att, även sedan tullarna på varor till stor del eliminerats, åtskilliga andra hinder för fri varucirkulation finns kvar. Frågor om tekniska handelshinder är i hög grad aktuella, bl.a. inom GATT, EFTA, Norden och EG. Utvecklingen inom EG sker snabbt och är av stor betydelse för Sverige med hänsyn till att handeln med EG utgör hälften av vår utrikeshandel. EG har i en vitbok från år 1985 satt upp som mål att alla hinder för handeln mellan EG-länderna skall vara borta före utgången av år 1992.

EG och EFTA har gemensamt lagt fast att undanröjande av tekniska handelshinder dem emellan utgör ett viktigt bidrag för att främja en västeuropeisk hemmamarknad för industriella produkter. Som särskilt angelägna områden har därvid nämnts harmonisering av standarder och tekniska föreskrifter och ömsesidigt accepterande av provnings- och kontrollresultat. Vad som sker inom EG beträffande provning och kontroll är därför centralt för mitt uppdrag. Frågor om provning och kontroll studeras nu närmare inom såväl EG som EFTA.

Mitt uppdrag gäller inte handelshinderaspekten i hela dess vidd, utan begränsas till området provning och kontroll. Uppgiften gäller att bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas för att svenska kontrollordningar inte skall behöva utgöra ett hinder för handeln. Med kontrollordningar avser jag reglerna om vem som skall kontrollera och hur kontrollen skall gå till. Frågan om nivån på de säkerhetskrav som ställs på produkterna ligger således utanför. Det går naturligtvis inte att helt skilja frågor som gäller produktkrav från frågor

som gäller hur kraven skall kontrolleras. För att en utomlands giltig kontroll direkt skall kunna godtas i Sverige måste de krav som kontrolleras vara desamma. Men det finns också andra faktorer än skillnader i kraven som försvårar ett ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat. Dit hör legala och andra skillnader i utformningen av kontrollordningar. Ett ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat förutsätter också ett ömsesidigt förtroende för varandras provnings- och kontrollorgan. En viktig fråga är hur sådant förtroende skall skapas och vidmakthållas.

Min uppgift är inte att inom särskilda produktområden föreslå vilka krav som skall gälla eller ens hur kontrollen skall vara utformad. Den genomgång jag i det följande gör av några sektorer syftar till att åskådliggöra hur förhållandena varierar inom olika områden och vilka frågor som behöver lösas för att i ökad utsträckning uppnå ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat. I en ändamålsenlig kontrollordning bör i varje fall inte hinder finnas mot att utnyttja på annat håll gjord provning och kontroll vars kvalitet är säkerställd.

I den mån det finns allmänna problem av rättsligt eller annat slag som försvårar en för handeln lämplig kontrollordning ingår det i mitt uppdrag att visa hur de kan lösas. Hur kontrollen skall utformas inom varje särskild sektor får emellertid de ansvariga myndigheterna ta ställning till. Här kommer frågorna om harmonisering av produktkraven in. Vad myndigheterna måste ta ställning till innefattar bl.a. avvägningen mellan intresset av att harmonisera produktkrav med internationella normer och intresset av att ställa upp eller bevara svenska särlösningar som man finner motiverade av säkerhetsskäl. När det gäller krav på och kontroll av produkter som säljs över gränserna måste myndigheterna under alla omständigheter informera sig om vad som sker utomlands.

Jag vill i detta sammanhang betona att de problem som gäller avvägningen mellan "handelsintresset" och "säkerhetsintresset" i huvudsak koncentreras till kraven på egenskaper hos produkter som säljs över gränserna. Det är beträffande dessa krav som en harmonisering behövs för att få en fri varucirkulation. Produkter kan då tillverkas i samma säkerhetsutförande, vilket skapar förutsättningar för att provning och kontroll inte behöver upprepas. Nationella regler som gäller användning, tillsyn, arbetsmiljö m.m. får i regel inte motsvarande effekt, eftersom utformningen av krav och kontroll i sådana avseenden normalt har liten betydelse för den internationella handeln.

Standardiseringsverksamheten har fått allt större betydelse i det internationella harmoniseringsarbetet både vad gäller produktkrav och metoderna att verifiera att kraven är uppfyllda. Det är därför naturligt att i mitt uppdrag ingår att belysa frågor som sammanhänger med denna verksamhet. Likaledes är det naturligt att i uppdraget ingår att belysa konsekvenserna för den svenska myndighetsorganisationen på området provning och kontroll. I praktiken betyder det att jag har att ta ställning till om ändringar behövs i statens mät- och provråds nuvarande organisation för att tillgodose de behov som den internationella utvecklingen skapar.

1.2

Arbetets bedrivande

I utredningsarbetet har deltagit 14 sakkunniga och experter från arbetsmarknadsdepartementet, bostadsdepartementet, utrikesdepartementets handelsavdelning, industridepartementet, arbetarskyddsstyrelsen, kommerskollegium, statens mät- och provråd, statens provningsanstalt, SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige, Landsorganisationen, Tjänstemännens Centralorganisation,

Svenska Arbetsgivarföreningen och Sveriges Akademikers Centralorganisation.

Utredningen har koncentrerat sitt kartläggningsarbete till utvecklingen inom EG och EFTA samt pågående EG/EFTA-samarbete. Kartläggningsarbetet har därutöver omfattat utvecklingen inom andra internationella organ såsom GATT och ECE samt det nordiska samarbetet. Vidare har pågående internationellt standardiseringsarbete, myndighetssamarbete och provningssamarbete studerats. Företrädare för utredningen har gjort studiebesök vid ackrediteringsorganen i Frankrike och Storbritannien, Réseau Nationale d'Essais (RNE) resp. National Measurement Accreditation Service (NAMAS) samt vid de brittiska organen National Accreditation Council for Certification Bodies och British Standards Institution's (BSI) Quality Assurance Department. Likaså har företrädare för utredningen besökt EG-kommissionen i Bryssel för gemensamma diskussioner inom utredningens område. Chefen för det äldsta och mest omfattande ackrediterings-systemet, National Association of Testing Authorities (NATA) Australien har vidare föreläst vid ett utredningssammanträde. Personer som deltagit som experter och sakkunniga i utredningen har också som experter medverkat i pågående EFTA-arbete om tekniska handels-hinder och speciellt inom området provning och kontroll liksom i pågående EG/EFTA-samarbete.

Sekreteraren i utredningen är sedan år 1983 ordförande i en arbetsgrupp som behandlar överenskommelser mellan ackrediteringsorgan inom ramen för det s.k. ILAC-samarbetet och har även under utredningsarbetet aktivt deltagit i ILAC-arbetet, som bl.a. legat till grund för pågående EG/EFTA-arbete inom utredningens område.

Utredningen har också under år 1986 tillsammans med SIS och Sverige Mekanförbund medverkat i en studie av

tredjepartscertifiering av företags kvalitetssäkrings-system. Studien har publicerats av SIS och Mekanförbundet.

Under utredningsarbetet har informationsutbyte ägt rum med utredningen om vissa myndighetsuppgifter inom televerket m.m. samt med utredningen om den medicintekniska säkerheten. Vidare har särskilda kontakter tagits med företrädare för statens mät- och provråd, cheferna för landets riksprovplatser samt med företrädare för Landsorganisationen.

1.3 Betänkandets disposition

Avsnitt 2 innehåller en allmän beskrivning av det område som uppdraget omfattar. Jag har därvid funnit det ändamålsenligt att dela upp ämnet i

1. frågor om produktkrav
2. allmänna frågor om provning och kontroll
3. frågor om säkerställande av kvalitet hos provning och kontroll.
4. frågor om ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat

Samma uppdelning av frågorna återkommer i avsnitten 3 och 4 som innehåller beskrivningar av förhållandena i Sverige resp. EG.

I avsnitt 5 lämnas en kortfattad beskrivning av provnings- och kontrollverksamheten i några länder utanför Europa. Avsnitt 6 innehåller redogörelser för pågående handelspolitiskt arbete i syfte att avveckla tekniska

handelshinder. I avsnitt 7 görs en genomgång av den svenska kontrollordningen inom några sektorer samt pågående internationellt harmoniseringsarbete inom dessa sektorer. Betänkandet avslutas (avsnitt 8) med mina överväganden och förslag till åtgärder.

Mer detaljerade beskrivningar av standardiseringsverksamheten, hänvisning till standard, ackreditering av provningsorgan och verksamheten vid statens mät- och provråd samt en förteckning över befintliga ackrediteringsorgan återfinns i bilagor till betänkandet. Likaså återfinns i bilaga 7 erforderliga förslag till författningsändringar i lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m. samt lagen (1974:897) om riksmätplatser m.m.

2.1 Produktkrav

På en produkt (jag använder här denna term i mycket vid mening) som tillverkas eller säljs ställs krav i olika avseenden och från skilda håll. Tillverkaren/säljaren av produkten vill att den skall hålla avsedd kvalitet, dvs. ha de egenskaper som företaget bedömt nödvändiga för att tillfredsställa marknadens uttalade eller underförstådda behov. Däri ingår att produkten måste uppfylla också de krav som samhället kan ställa. Sådana krav omfattar i allmänhet endast säkerhetsegenskaper av betydelse för liv, hälsa och egendom; alltså endast en del av de totala produktens egenskaper. Köparen kan också ha andra krav på produktens kvalitet, vilka då gäller de egenskaper som har avtalats eller som är förväntade.

Krav av nu angivna slag kan finnas upptagna i regelgivande dokument om hur produkten skall vara beskaffad. De återfinns i handlingar av mycket skild dignitet. Vissa har privaträttslig karaktär som interna företagsregler, avtal, standarder m.m. De kan också återfinnas i offentlighetsrättsliga föreskrifter (rättsregler) och har då samhällets maktapparat till stöd för efterlevnaden.

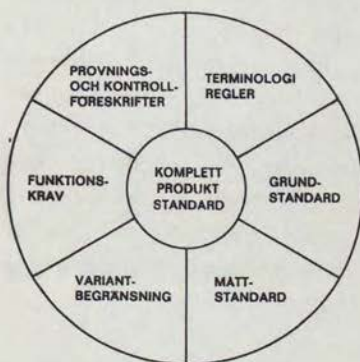
Av särskilt intresse i detta sammanhang är standarder. Med standard avses här dokument med regler som innehåller krav eller problemlösningar för återkommande tillämpning och som har utarbetats i samförstånd mellan

berörda intressenter och fastställts av ett erkänt organ.

För att uppnå de prestanda som önskas i fråga om olika egenskaper måste produkten uppfylla krav fastslagda i tekniska specifikationer. En produktstandard innehåller sådana tekniska specifikationer. Behovet av att genom standarder definiera kraven på olika produkter har ökat i och med att produkterna genom den tekniska utvecklingen har blivit mer och mer komplexa. Standarden utnyttjas för att bestämma vad som är godtagbart från kvalitetssynpunkt.

Man kan indela standarder på olika sätt och i olika typer. Man talar t.ex. om grundstandard (eng.: basic standard), som innehåller allmänna regler för ett visst område eller som har en vittomfattande täckning. Hit hör bl.a. sådant som måttenheter och symboler. En terminologistandard förklarar termer ofta genom definitioner och exempel. En produktstandard (eng.: product standard) anger krav som skall uppfyllas av en produkt eller grupp av produkter för att fastställa deras ändamålsenlighet. Den kan t.ex. avse en varas dimensioner, ett materials hållfasthet eller en produkts funktion. Med provningsstandard (eng.: testing standard) avses en standard som innehåller provningsmetoder och ibland andra uppgifter som rör provning, t.ex. provurval och ordningsföljd för olika provningselement. Ofta avser provningsstandarderna en provningsmetod som är knuten till ett kvalitetskrav för en produkt. Även andra indelningar av standarder förekommer och gränserna mellan de angivna huvudtyperna är inte skarpa. Det är vanligt att ett standarddokument innehåller flera av de ovan angivna typerna av standarder så att t.ex. en produktstandard med krav på egenskaper hos en produkt också innefattar terminologi och provningsmetoder för att verifiera att kraven är uppfyllda.

Figur 1 visar en schematisk bild av de olika typer av standarder som teoretiskt kan ingå i en komplett standard för en enda produkt. I praktiken förekommer varierande kombinationer av dessa olika typer av standarder i ett standarddokument.

FIGUR 1

Organ som fastställer standarder kallas standardiseringsorgan. Standarder och standardiseringsorgan finns på såväl nationell som internationell nivå. En närmare beskrivning av nationell och internationell standardiseringsverksamhet finns i bilaga 2.

Av grundläggande betydelse är att en standard är en frivillig överenskommelse. Standardiseringsverksamheten tillkom ursprungligen för att tillgodose näringslivets behov och har mycket stor betydelse för industri och handel. En standard i sig själv är aldrig tvingande, utan genomslagskraften blir beroende av att den accepteras av köpare och säljare. Som ovan nämnts kan kraven i en standard avse såväl säkerhet som allmän kvalitet. Standardiseringsorganen är som regel enskilda organ med oberoende ställning.

Standardiseringsverksamhetens funktion har dock efter hand vidgats. Myndigheter utnyttjar i ökande utsträckning standarder i fullgörandet av sina uppgifter att skydda liv, hälsa och egendom. Bestämmelser om farliga produkter anknyter ofta till standarder, vilket betyder att standardens innehåll helt eller delvis också kan bli offentlighetsrättsligt. De juridiska konsekvenserna blir beroende av hur en s.k. hänvisning till standard görs. Denna fråga, belyses närmare i bilaga 3. Strävandena att harmonisera bestämmelser mellan olika länder har i hög grad ökat standardiseringens betydelse för myndigheter och andra offentliga organ. Dessa deltar aktivt i både nationellt och internationellt standardiseringsarbete. Inte minst det sistnämnda är viktigt, eftersom nationella standarder i stor utsträckning bygger på internationella.

Särskild stor betydelse har standardiseringsverksamheten fått i det europeiska harmoniseringsarbetet. Inom EG har, som närmare beskrivs i avsnitt 4, utarbetats en ny metod (eng.: new approach) för harmonisering av regler inom särskilda produktområden. Karakteristiskt för den nya metoden är att som bindande rättsregler gäller tämligen allmänt hållna krav, som presumeras vara uppfyllda om produkten är tillverkad enligt harmoniserad standard. I sak betyder detta att uppgiften att utarbeta tekniska specifikationer för produkterna överlämnas till de europeiska standardiseringsorganen CEN (Comité Européen de Normalisation) och CENELEC (Comité Européen de Normalisation Electrotechnique), med vilka EG har träffat särskilda avtal. I CEN och CENELEC deltar även Sverige och övriga EFTA-länder. EFTA har nyligen träffat motsvarande avtal som EG med dessa organ. Skälet varför EG förordar metoden med hänvisning till standard är bl.a. att förfarandet visat sig vara ett effektivt hjälpmedel för att nå samstämmiga uppfattningar och få en snabb anpassning till förändringar betingade av den tekniska utvecklingen.

2.2 Provning och kontroll

Av naturliga skäl finns det behov att undersöka hur väl produkterna uppfyller de krav som ställs på dem från olika håll och på olika sätt. Detta sker genom provning och kontroll.

Med provning menar man en undersökning för att bestämma en eller flera egenskaper hos ett objekt. Provning dokumenteras i ett provningsprotokoll med mätdata eller i en provningsrapport som förutom mätdata innehåller något utlåtande. Problemet är här att säkerställa att dessa mätdata är korrekta.

Med kontroll avses en undersökning för att bestämma om ett objekt beträffande en eller flera egenskaper fyller ställda krav. Kontrollen utförs ofta med hjälp av provning. De mätdata som erhålls vid provningen av en produkt jämförs med de egenskapskrav som uppställs i tillämplig norm för produkten. Kontrollen mynnar ut i ett ställningstagande (underkännande eller godtagande) huruvida produkten uppfyller kraven eller inte. Ett godtagande kan verifieras på olika sätt. Detta sker genom en verifikation (eng.: verification) i form av ett dokument (intyg, certifikat, godkännande etc.) eller genom märkning av produkten. Tillverkare eller köpare kan efter utförd kontroll själva ta ställning till om produkten uppfyller ställda krav. Verifieringen kan också utföras av ett fristående organ, t.ex. i form av ett intyg från ett provningsorgan eller i form av ett formellt beslut av ett behörigt organ. Fattas beslutet av en myndighet, talar man om myndighetsgodkännande. Fattas beslutet av ett annat fristående organ (certifieringsorgan) talar man om att detta organ certifierar produkten, alternativt utfärdar ett intyg eller certifikat (eng.: certificate of conformity), eller medger att produkten får märkas på ett visst sätt (eng.: mark of conformity). Internationellt används termen "certifica-

tion ofta som sammanfattande benämning för såväl myndighetsgodkännanden som privaträttslig certifiering.

Likaväl som det gäller att säkerställa att provningsdata är korrekta gäller det att säkerställa att de beslut kontrollen mynnar ut i blir korrekta.

Termerna provning och kontroll används ibland utan att dessa distinktioner iakttas. Det kan då bli svårt att hålla isär olika frågeställningar. Att termerna lätt glider ihop beror bl.a. på att kravet ofta har sådan innebörd att man redan av mätresultatet lätt ser om kravet är uppfyllt eller inte. En provningsrapport innehåller vanligen ett utlåtande i kravuppfyllelsefrågan. I praktiken utförs provningen resp. kontrollen ibland av olika organ och ibland av samma organ. Kontrollorganets rättsliga karaktär inverkar på kontrollbeslutets rättsliga status. Jag återkommer till detta.

Det är väsentligt att hålla isär provning och kontroll, även när dessa verksamheter utförs inom samma organisation. Handelshinderproblemen får nämligen olika karaktär beroende på orsakerna till dem. Hinder för handeln kan således bero på att:

- kraven på produkterna är olika,
- speciella krav ställs på provningen,
- speciella krav ställs på kontrollen.

I arbetet med att avskaffa handelshinder ingår dels att harmonisera produktkraven, dels att åstadkomma att utförd provning eller kontroll ömsesidigt godtas mellan länderna. Det skall helst vara tillräckligt med att provning eller kontroll sker i endast ett land, normalt tillverkningslandet.

Ett kontrollbesluts närmare innebörd beror på kontrollorganets befogenheter och karaktären av den norm där kravet finns.

Viss provning och kontroll utför tillverkare normalt själva av kvalitetsskäl. En sådan kontroll brukar kallas egenkontroll. Allt eftersom kvalitetsaspekten har ökat i betydelse har industrin byggt upp allt mer avancerade system för kontroll av produktionen. Kontrollen gäller då de krav som företaget uppställer, vilka ofta är initierade av kunderna. Nämnade krav kan ibland samlas i en intern företagsstandard.

I takt med den tekniska utvecklingen har det blivit svårare för köpare att själva bedöma produktens kvalitet och krav har ställts på tillverkare att dokumentera kvaliteten hos sina produkter. Detta kan ske genom s.k. certifiering av överensstämmelse (eng.: certification of conformity), i fortsättningen kallad certifiering. Därmed menas att ett fristående organ efter kontroll intygar att produkten överensstämmer med standard eller annat regelgivande dokument. Normalt förutsätter detta provning av produkten. Överensstämmelse verifieras med ett intyg (eng.: certificate of conformity) och/eller märke (eng.: mark of conformity). Certifieringsverksamheten är privaträttslig.

Om tillverkaren själv utfärdar intyget eller använder sitt eget märke har man tidigare talat om självcertifiering eller förstapartscertifiering (eng.: self-certification, firstparty-certification). Numera skall i stället uttrycket vara försäkran om överensstämmelse (eng.: declaration of conformity). En ofta använd term är också tillverkardeklaration (eng.: manufacturers' declaration of conformity).

Samhällets krav på produkter till skydd för liv, hälsa, egendom m.m. kommer normalt till uttryck i rättsregler av olika dignitet - lagar, förordningar eller andra föreskrifter. Förhållandena varierar mellan olika länder. Den följande beskrivningen och exemplifieringen utgår från svenska förhållanden, men de grundläggande frågorna är generella.

Ställer samhället rättsligt bindande krav på produkter måste samhället också på något sätt förvissa sig om att kraven efterlevs. Ibland sker detta genom en offentlig-rättslig kontroll, som normalt innefattar provning. Vilken omfattning och utformning en sådan kontroll får beror på flera faktorer, bland andra hur kraven ser ut och vilken grad av säkerhet som behövs för att garantera att de blir uppfyllda. Kontrollen skall förhindra att farliga produkter kommer till användning. En riskbedömning måste göras och av betydelse för denna är både hur många produkter av det aktuella slaget som finns på marknaden och deras farlighet. En avvägning måste också göras mellan behovet av kontroll och kostnaderna för kontrollen. Häri ligger att kontrollen bör utformas så rationellt som möjligt och inte vara mer ingripande än vad som motiveras av säkerhetsnivån. Det finns ett stort antal kontrollformer och kontrollnivåer. Inte minst viktigt är att utnyttja företagens egenkontroll. Samhällelig kontroll kan ofta med fördel ske i form av övervakning av egenkontroll.

Offentligrättslig kontroll kan ske före ibruktagandet eller senare. Ibland, som när det gäller bilar och personbussar, sker en återkommande kontroll under användningstiden. I sådana fall kontrolleras alla exemplar av produkten. För massproducerade artiklar - t.ex. elektrisk materiel - sker kontrollen vanligen som typkontroll av enstaka exemplar. Kontrollen gäller då konstruktionen och garanterar inte att produkterna på

marknaden får samma utförande. En typkontroll kompletteras därför ofta med tillverkningskontroll och/eller typefterkontroll. Som nämndes kan samhällelig kontroll ske genom övervakning av tillverkarnas egenkontroll. EG har nyligen i ett principuttalande förordat användningen av en sådan procedur snarare än ett kontrollförfarande som utgår från en typkontroll av enstaka exemplar av produkten. Staten kan också för sina syften på olika sätt utnyttja kontroll som sker i privaträttslig form.

Om det som villkor för att en produkt skall få säljas eller användas ställs krav på att en statlig myndighet - eller ett annat organ på statens vägnar - skall kontrollera och genom ett särskilt beslut verifiera att produkten uppfyller ställda egenskaper för att den skall få säljas, talar man om krav på myndighetsgodkännande. Ett sådant föregår marknadsintroduktionen, men kan krävas också under produktens användningstid som exemplen bilar och personbussar visar.

Tidigare har nämnts att myndigheterna i sin offentlig-rättsliga verksamhet på olika sätt utnyttjar den privaträttsliga standardiseringsverksamheten, bl.a. i syfte att åstadkomma internationellt harmoniserade regler om olika produkter. På motsvarande sätt kan myndigheterna utnyttja kontroll som sker i form av frivilliga privaträttsliga certifieringar. Privaträttslig certifiering kan därvid tillerkännas vissa rättsverkningar. Så är fallet när som i EG:s nya metod standarder presumeras uppfylla rättsreglernas krav. Certifieringar av produkter utförda enligt sådana standarder får då motsvarande rättsverkningar. Även staten får därigenom ett direkt intresse av att certifieringsverksamheten utförs korrekt. Det bör uppmärksammas att, i den mån myndigheterna ställer krav på certifiering för att verifiera att säkerhetskraven är uppfyllda, detta

innebär att krav samtidigt ställs på att produkten måste överensstämma även med de krav i standarden som inte hänger samman med säkerhet.

Offentlighetsrättsligt reglerad kontroll kan också göras som marknadskontroll. En sådan görs i efterhand när produkten är under försäljning eller i bruk och handhas normalt av en tillsynsmyndighet med befogenhet att ingripa i olika avseenden. En sådan kontroll kan vara ett alternativ till statlig förhandskontroll, men även när statlig förhandskontroll finns bedöms oftast någon form av marknadskontroll nödvändig som komplement.

Att statlig kontroll över vissa produkter sker enbart som marknadskontroll behöver inte betyda att produkten får marknadsföras utan förhandskontroll. Som jag strax återkommer till förutsätts i vissa kontrollordningar att tillverkaren eller importören själv ser till att produkten kontrolleras före marknadsintroduktionen.

Det finns också anledning att påpeka att offentlig-rättsligt reglerad kontroll endast är en av många faktorer som påverkar produkternas faktiska säkerhet. Det grundläggande ansvaret i detta hänseende vilar på tillverkare och importörer. På det civilrättsliga området har tillverkaren redan i dag ett långt gående skadeståndsansvar för de skador som kan vållas på grund av fel och brister i hans produkter.

Ansvarsreglerna varierar något mellan olika länder. Skillnaderna består främst i huruvida tillverkare har s.k. strikt produktansvar, dvs. ansvar utan eget vållande eller om tillverkaren endast ansvarar för skador som beror på konstaterad försumlighet vid produktens konstruktion, tillverkning eller marknadsföring. Även i det senare fallet ställs emellertid ofta så stränga krav på vad tillverkaren skall iaktta för att undgå

ansvar att denne i praktiken ytterst sällan med framgång kan göra gällande att vållade skador saknat samband med någon form av försumlighet från hans sida.

EG har nyligen antagit ett direktiv om strikt produktansvar och förslag till en svensk produktansvarslagstiftning med utgångspunkt i strikt ansvar förbereds för närvarande inom regeringskansliet. Det är viktigt att understryka att av samhället föranstaltad provning eller kontroll inte avhänder produktansvaret från tillverkaren eller importören. Dessa kan alltså inte freda sig med att produkten har godkänts vid en offentlig-rättslig kontroll.

Av betydelse för ansträngningarna att åstadkomma en önskvärd produktsäkerhetsnivå är också andra offentlig-rättsliga regler än sådana som avser produktkrav och kontroll. Jag tänker då på regler som ger möjlighet att hindra att farliga produkter sprids eller kommer till användning. Straff, vitesförelägganden m.m. kan utnyttjas i sådant syfte. Särskilda problem uppkommer när massproducerade konsumentartiklar inte uppfyller säkerhetskraven. Särskild lagstiftning kan möjliggöra att beslut om försäljningsförbud eller återkallelse av farliga varor kan meddelas. I Sverige har nyligen produktåterkallelsekommittén föreslagit sådan lagstiftning i betänkandet SOU 1987:24 Produktsäkerhetslag, som för närvarande remissbehandlas.

De offentlig-rättsliga produksäkerhetsreglerna, där regler om provning och kontroll utgör endast en del, ingår således som komponenter i ett rättsligt system med det gemensamma syftet att åstadkomma säkra produkter. Schematiskt kan detta åskådliggöras på det sätt som figur 2 visar.

<u>Tillverkare</u>	<u>Staten</u>
o Säkerhetsmedvetande	o Lämpligt utformade säkerhetskrav
o Egna kontrollåtgärder för att undvika:	o Kontroll genom:
- konstruktionsfel	- typprovning
- tillverkningsfel	- tillverkningskontroll
	- typefterkontroll
	o Tillsyn genom marknads- kontroll
o Produktansvar	o Skadestånd
o Kostsamt att tillverka farliga produkter	o Sanktioner:
	- straff
	- försäljningsförbud
	- återkallelse

FIGUR 2

I skilda länder läggs tyngdpunkten olika på dessa komponenter. I t.ex. USA har man skjutit fram skadeståndets preventiva verkan för att åstadkomma säkra produkter.

Ländernas kontrollsystem varierar till sin uppläggning och organisatoriska struktur. Detta förhållande är ett resultat av den historiska utvecklingen med en successiv utbyggnad av de tekniska skyddsnäten. Som regel har kontrollverksamheten på många områden startat i privat och frivillig regi. I takt med industrialismens utveckling har riskerna för skador på olika områden ökat.

I varje land har statliga regelsystem byggts upp för att söka förebygga skaderisker och därmed har också den verksamhet där produkters säkerhet provas och kontrolleras blivit av samhälleligt intresse. Den statliga inblandningen i eller kontrollen av sådan provnings- och kontrollverksamhet varierar. I vissa länder sker provning och kontroll helt i statlig regi, medan man i andra länder utnyttjar den provnings- och kontrollverksamhet som bedrivs i privaträttslig form.

Nära samband med kontroll har frågan om märkning av produkter. Märkningen innebär i dessa sammanhang en bekräftelse att produkten har kontrollerats och visat sig uppfylla ställda krav. Ur både handelshinderssynpunkt och konsumentsynpunkt är det angeläget att märkning av produkter på internationell nivå blir så enhetlig och entydig som möjligt.

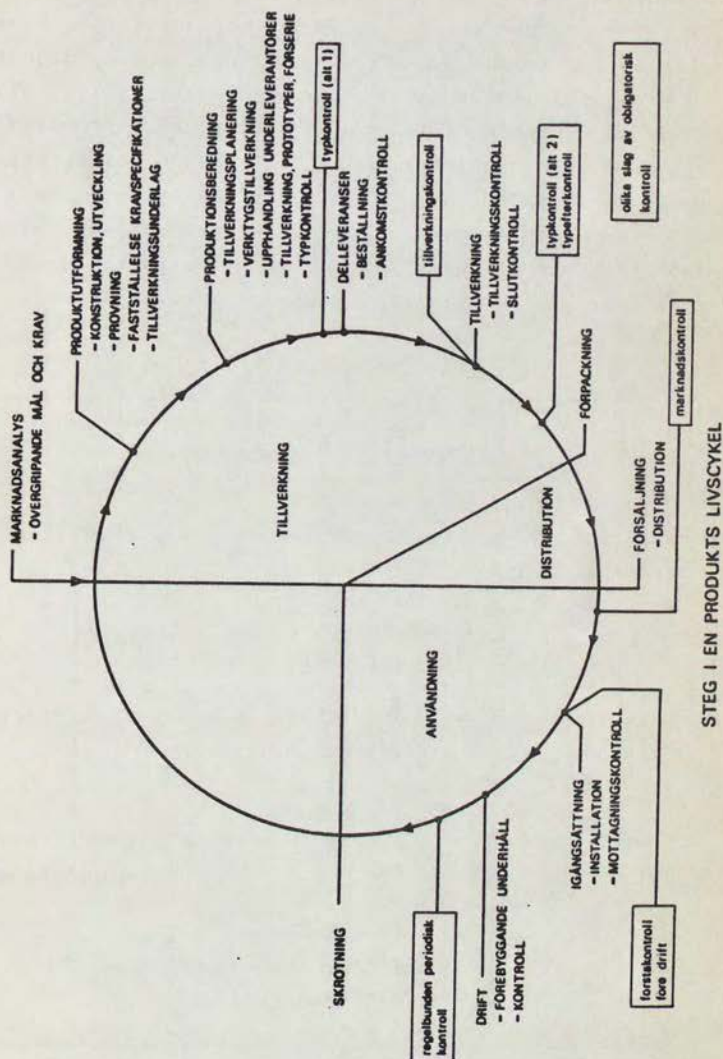
Den märkning det är fråga om innebär oftast att en produkt vid typkontroll visat sig uppfylla ställda krav och att tillverkaren därefter erhållit tillstånd att märka serietillverkade exemplar under förutsättning att dessa är identiska med det typkontrollerade exemplaret. Samma förfarande gäller vid såväl offentligrättslig kontroll som vid certifiering. I det förra fallet föreskrivs i tillämplig rättsregel hur produkter skall märkas. Vanligt förekommande är någon form av officiell beteckning, t.ex. ett stiliserat T inom trafiksäkerhetsområdet i Sverige. För vissa produkter föreskrivs också att de skall förseas med någon form av identitetsbeteckning, t.ex. typgodkännandenummer. Vid certifiering erhåller tillverkaren under särskilda villkor en licens från certifieringsorganet att åsätta kontrollerade produkter certifieringsorganets officiellt registrerade märke. Exempel härpå utgör standardiseringskommissionens SIS-märke och statens provningsanstalts P-märke.

Frågan om märkning får särskild aktualitet i samband med överenskommelser att godta andra länders provnings- eller kontrollresultat. För att utländska kontrollresultat direkt skall kunna godtas fordras, som jag tidigare nämnt, att kraven är desamma. I sådana fall är det också möjligt att använda en enhetlig märkning av produkter. Exempel härpå är det gemensamma kontrollmärke som upprättats inom den av EFTA initierade ädelmetallkonventionen. Andra exempel är den gemensamma E-märkningen av fordonskomponenter enligt ECE-överenskommelsen och den s.k. "HAR"-märkningen av vissa elektriska ledningar och kablar.

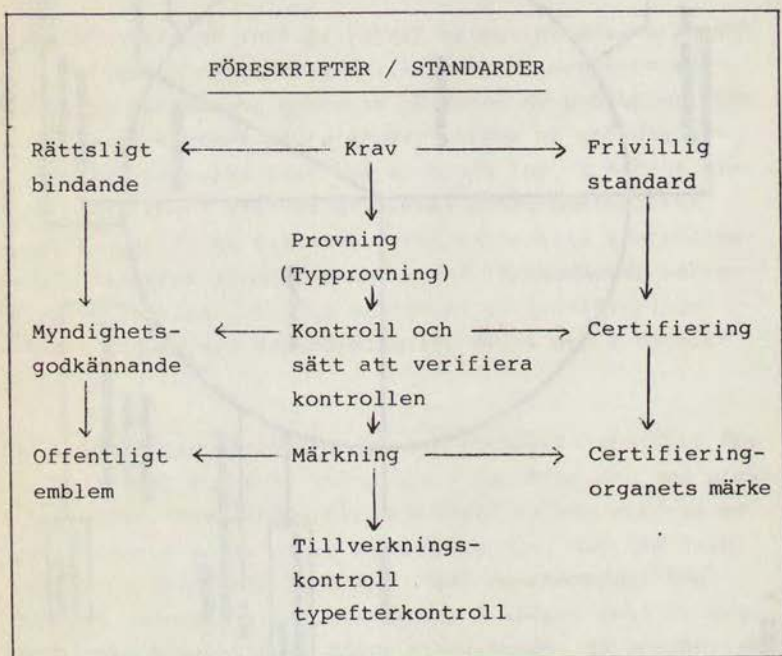
Om produktkraven inte är totalt harmoniserade, utan det kan förekomma nationella avvikelser, är det inte möjligt att åstadkomma gemensam märkning av produkter. Som jag tidigare nämnt måste märket utgöra en entydig bekräftelse på vilka krav som är uppfyllda. I sådana situationer kan i stället utländska provningsresultat godtas och läggas till grund för nationella kontrollbeslut, varefter produkten märks med förekommande nationellt offentlighetsrättsligt emblem eller certifieringsmärke. En närmare redogörelse för detta ges i avsnitt 2.4.

En produkt kan således under sin livscykel utsättas för provning och kontroll vid olika tidpunkter och med olika inriktning. Provingen eller kontrollen kan utföras av tillverkaren själv eller av utomstående. Den kan vara frivillig eller obligatorisk. Även egenkontroll kan vara föreskriven av en myndighet. I sådana fall är den dock ofta övervakad av någon utomstående. En schematisk skiss av hur provning och kontroll kan komma in i en produkts livscykel återfinns i figur 3.

FIGUR 3

Jag vill här erinra om vad jag tidigare sagt om att handelshinderaspekten i huvudsak gäller provning och kontroll av nya produkter som säljs över gränserna. Framför allt gäller frågan den förhandskontroll som myndigheterna kan finna nödvändig innan produkten får säljas eller användas. Som framgår av figur 4 blir, när föreskrift och standard överensstämmer i sak, skillnaden mellan ett myndighetsgodkännande och en certifiering av formell art. I princip samma kontroll av en produkt kan således ske i offentlighetsrättslig eller privaträttslig ordning. Här skiljer sig traditionerna i olika länder.

FIGUR 4

Man bör uppmärksamma att även en tillverkardeklaration förutsätter en förhandskontroll, låt vara att provningen och kontrollen utförs av tillverkaren själv eller på dennes ansvar.

Offentligrättsligt reglerad kontroll kan som nämndes ibland ske enbart som marknadskontroll. I en kontrollordning byggd på privaträttsligt certifiering blir marknadskontrollen det medel som myndigheterna har att ingripa mot farliga produkter.

2.3 Säkerställande av kvalitet hos provnings- och kontrollresultat

Termen kvalitet uttrycker förmågan hos en produkt eller tjänst att tillfredsställa förväntade eller uttalade behov. Jag har tidigare varit inne på de åtgärder som tillverkare själva vidtar för att säkerställa kvaliteten på produkterna.

Kvalitetssäkring är ett sammanfattande namn på utformningen av åtgärder för att säkerställa och ge tilltro till kvaliteten på verksamheten. Här kan ingå att fastställa en kalibrerings- och kontrollordning av mät- och provningsutrustning.

Med kvalitetsstyrning menar man de operativa metoder och aktiviteter som tillämpas för att kvalitetskraven skall kunna uppfyllas, alltså verkställighet av kvalitetssäkringsåtgärderna.

Med kvalitetssystem menas den organisatoriska struktur, det ansvar och de resurser som finns för att leda och styra kvalitetsverksamheten. Den rådande ordningen för säkerställande av kvalitet dokumenteras i en kvalitetsmanual, som skall täcka samtliga kvalitetsaspekter och kunna användas både internt och externt.

Inom ISO har utarbetats generella krav för kvalitets-system (ISO 9 000-serien) och vissa certifieringsorgan utför tredjepartskontroll av företagens kvalitetssystem med ISO-kraven som utgångspunkt.

Att säkerställa provnings- och kontrollresultat är också en kvalitetsfråga. För att en kontroll genom provning skall ge godtagbart resultat är en första förutsättning att provningsresultatet är korrekt. För att uttrycka kvaliteten hos ett provningsresultat finns två grundläggande begrepp, **noggrannhet** (eng.: accuracy) och **precision** (eng.: precision).

Noggrannhet uttrycker graden av överensstämmelse mellan ett redovisat resultat och "det sanna värdet". Begreppet kan endast tillämpas om det i sinnevärlden finns ett sant värde. Så är fallet om man utför mätningar av storheter med egenskaper som kan uttryckas genom väldefinierade måttenheter. I många fall sker dock provning utan att det finns något relevant "sant värde" att jämföra med. Som exempel kan anges väderbeständighetsprovningar enligt en viss metod. I detta och liknande fall kan däremot provningens precision användas för att bedöma kvaliteten.

Precision uttrycker graden av överensstämmelse mellan ett antal resultat avseende en och samma storhet, vilken bestämts på samma sätt vid upprepade mätningar. Det finns två underbegrepp till precision, **repeterbarhet** och **reproducerbarhet**.

Repeterbarhet är mått på spridningen av resultat erhållna vid provning av lika provföremål under lika betingelser. Det betyder att jämförelsen avser provning eller mätning som utförts flera gånger i följd av samma person och med samma utrustning. Repeterbarheten gäller alltså spridningen i en enskild mätserie.

Reproducerbarheten är ett mått på spridningen i resultat från provning av lika provföremål under olika betingelser, t.ex. vid olika tider eller i skilda laboratorier. Det omfattar således spridningen mellan serier eller enskilda värden erhållna under ändrade betingelser. Reproducerbarheten är det generella kvalitetsbegreppet, eftersom god noggrannhet förutsätter god reproducerbarhet.

Säkerställande av kvalitet i teknisk provning måste baseras på metoder och processer som ger resultat med godtagbar reproducerbarhet. Detta förutsätter att noggrannhet och/eller precision hos provningsmetoderna på förhand är kända. Fastställelse av provningsmetoder bör därför ha föregåtts av jämförelseundersökningar vid provningsorgan med likvärdig teknisk kompetens. Det är endast med hjälp av sådana jämförelseundersökningar som provningsmetodens noggrannhet och precision kan bestämmas. Dessutom krävs att alla provningsorgan tillämpar likartade procedurer så att ändrade betingelser påverkar resultatet så litet som möjligt.

När frågan vidgas till att avse reproducerbarhet mellan skilda provningsorgan som ibland verkar i olika länder måste en rad kriterier vara uppfyllda för att säkra godtagbar reproducerbarhet, bl.a. att personal och utrustning fyller vissa krav, att tolkningen av provningsmetod och procedur är likartad och att "god laboratoriesed" iakttas. En teknik som används för att söka säkerställa uppfyllelsen av sådana kriterier och därmed skapa så goda förutsättningar som möjligt för reproducerbarhet är ackreditering (alt. auktorisering) (eng.: accreditation) av provningsorgan. En sådan meddelas efter genomförd utvärdering av att provningsorganet uppfyller de villkor som finns stipulerade för ackrediteringsområdet så länge ackrediteringen gäller. Kriterier för ackreditering har utarbetats i

flera sammanhang och finns dokumenterade bl.a. i handlingar från de internationella standardiseringsorganen ISO/IEC. I utvärderingen av ett laboratorium skall ingå en teknisk bedömning (eng.: assessment), som skall utföras av personer med särskilda kvalifikationer. En närmare beskrivning av ackreditering av provningsorgan finns i bilaga 4.

En ackreditering tar uteslutande sikte på att ett provningsorgan besitter kompetens att utföra viss provning eller vissa slag av provningar. Viktigt att påpeka är att om en provningsmetod ger utrymme för alltför stor onoggrannhet eller olika tolkningar och tillämpningar, ackreditering i sig inte ger någon garanti för god reproducerbarhet. Det är därför angeläget att utarbeta provningsmetoder som ger så litet utrymme som möjligt för olikartad tillämpning. Ett gott resultat vad gäller methodsamarbete har de nordiska provningsanstalterna uppnått inom ramen för Nordtest. De Nordtestmetoder som utarbetats har visat sig utgöra en god grund för ömsesidigt accepterande av provningsresultat inom Norden.

Det förekommer också på vissa områden - särskilt mellan större nationella provningsorgan - ett tekniskt samarbete som bl.a. syftar till att få till stånd likartad tillämpning av provningsmetoder och därmed god reproducerbarhet. I vissa fall grundas sådant samarbete på formella samarbetsavtal.

Av särskild betydelse för säkerställande av erforderlig kvalitet hos provningsresultat är att det i provningsverksamheten används mätutrustning som ger spårbara och korrekta mätresultat.

För att säkerställa mätnoggrannheten hos mätutrustning kalibrerar man denna, vilket innebär att man jämför utrustningen med en annan och noggrannare utrustning,

som i sin tur tidigare kontrollerats mot en ännu noggrannare utrustning osv. På det sättet har man i olika länder byggt upp kalibreringshierarkier, där toppen utgörs av de vetenskapligt baserade internationella definitionerna på måttenheterna. Mätutrustning som enbart är avsedd för kalibreringsändamål och som fungerar som referenser för måttenheter kallas normaler.

För att provningsresultat skall accepteras mellan olika länder är det en förutsättning att måttenheterna stämmer överens och att länderna har likvärdiga kalibreringssystem.

Ackreditering av laboratorier har sedan länge förekommit i olika former inom vissa produktområden och har av tradition utformats speciellt efter förhållandena inom varje område. Som exempel för svenskt vidkommande kan nämnas livsmedelsverkets anvisningslaboratorier, se avsnitt 7.6.

I Sverige har tidigare termen auktorisation ofta använts för ett motsvarande förfarande. Inom provningslagstiftningen finns regler om auktoriserade provplatser. Termen auktorisation har förekommit och förekommer i många sammanhang och täcker vitt skilda förfaranden. Även personer kan auktoriseras, t.ex. auktoriserade revisorer. För det särskilda, väl definierade förfarandet som nu tar sikte på laboratorier använder jag i fortsättningen ackreditering. Som jag återkommer till föreslår jag att terminologin anpassas till detta i den svenska provningslagstiftningen.

Under senare år har i flera länder skapats ett nationellt organ som specialiserar sig på tekniken att övervaka laboratoriers kompetens inom flera olika sakområden. För varje sakområde anlitas därvid särskild expert från området i fråga. Sådana ackrediteringsordningar

förekommer för såväl provningslaboratorier som mättekniska laboratorier. I vissa länder ingår bägge dessa områden i den nationella ackrediteringsordningen, medan andra länder har separata system. Tekniken att ackreditera laboratorier är dock densamma, oavsett om det är fråga om provning eller mätteknik.

Ackreditering av provningslaboratorier utnyttjas internationellt både för industrins egna behov att säkerställa kvaliteten i sin provningsverksamhet och av staten i samband med rättsligt tvingande provning.

Det första sammanhållna ackrediteringssystemet skapades i Australien på 1940-talet. I Europa och USA och flera länder i världen i övrigt har motsvarande system börjat byggas upp under de senaste 10 till 15 åren. En förteckning över enskilda ackrediteringssystem finns i bilaga 5.

Sedan år 1977 förekommer ett internationellt samarbete mellan ackrediteringsorgan under beteckningen "International Laboratory Accreditation Conference" ILAC. Syftet med ILAC-samarbetet är att utbyta erfarenheter och utarbeta gemensamma kriterier för ackreditering av laboratorier, för ackrediteringsorgan och ackrediteringssystem. En grundtanke inom ILAC är att den internationella handeln skulle kunna underlättas om det fanns ackrediteringssystem i olika länder som uppfyller internationellt utarbetade krav. Därigenom skulle förtroende kunna skapas för provningsresultatens kvalitet och förutsättningarna för ömsesidigt godtagande av provningsresultat skulle öka.

ILAC-samarbetet har resulterat i flera dokument som antagits som riktlinjer av andra internationella organ, t.ex. av ISO/IEC. Även pågående EG-arbete inom provningsområdet grundas i stor utsträckning på resultaten från ILAC-samarbetet.

Ett viktigt syfte med nationella ackrediteringsordningar är att skapa ökad trovärdighet för det egna landets mät- och provningsorgan för att bl.a. främja handelns behov.

Som jag tidigare nämnt gäller det inte bara att säkerställa att de mätdata som erhålls vid provning är korrekta. Det måste också säkerställas att det beslut kontrollen av en produkt mynnar ut i är korrekt.

I avsnitt 2.2 har jag redogjort för olika kontrollformer och vidare för att kontroller kan utföras av olika organ. Det kan vara fråga om kontroll som tillverkaren själv utför, eventuellt under övervakning av ett utomstående organ, eller kontroll som utförs av ett fristående privaträttsligt organ (certifieringsorgan) eller av offentligrättsliga organ i samband med att samhället ställer krav på produkter.

Säkerställande av kontrollresultat sker i olika former beroende på kontrollorganets karaktär.

Vid egenkontroll sker säkerställande av kontrollresultat genom de åtgärder företaget finner nödvändiga. Åtgärderna kan sammanställas i en beskrivning av ett kvalitetssäkringssystem för kontrollverksamheten, som dokumenteras i en kvalitetsmanual. Där skall normalt ingå preciserade uppgifter om organisationen av kontrollverksamheten och dess förhållande till produktionsverksamheten, kontrollpersonalens kompetens, ansvar och befogenheter, kvalitetssystem för provningsverksamheten inkl. kalibreringsrutiner för mätinstrument, system för identifiering av produkter som uppfyller resp. inte uppfyller ställda krav. Tillverkaren själv ansvarar för kontrollresultatens riktighet. Ett dokumenterat kvalitetssystem ger företagets ledning ett ökat förtroende för företagets egen kontroll över verksamheten sam-

tidigt som det ökar kundernas förtroende för kvaliteten hos företagets produkter.

Ackreditering är som jag tidigare nämnt ett sätt att verifiera tillverkarens egen kompetens att utföra vissa i ackrediteringsbeslutet angivna provningar.

Egenkontroll kan också övervakas på olika sätt. I de fall egenkontrollen utnyttjas i samband med att samhället ställer krav på produkter kan offentligrättsliga kontrollorgan handha övervakningen. Syftet med en sådan övervakning är att kontrollera att egenkontrollen ger avsett resultat. Kontrollorganet tar ställning till om företagets kontrollsystem är godtagbart och om systemets regler och rutiner iakttas. I övervakningsfunktionen ingår också rätt för kontrollorganet att vidta de åtgärder som behövs för att fullgöra den föreskrivna uppgiften, t.ex. att stickprovsvis utföra egen provning. Där emotmedför inte en sådan övervakningsuppgift i sig rätt att utöva vidare maktbefogenheter gentemot den övervakade. För detta krävs särskilda bemyndiganden. Upp- täcks brister i företagets egenkontroll bör detta i första hand påpekas för frivillig rättelse. Tillgodoses inte påpekandena får kontrollorganet rapportera detta till ansvarig myndighet med sådant bemyndigande, som får vidta åtgärder. I sista hand kan kontrollsystemet skärpas.

Övervakning av egenkontroll kan också ske inom ramen för privaträttsliga certifieringsordningar. Övervakningsorganets befogenheter grundas där på avtal mellan certifieringsorganet och tillverkaren.

I Sverige förekommer övervakning av egenkontroll inom några olika områden. Som exempel kan nämnas kontroll av enkla serietillverkade tryckkärl. En särskild form av övervakning av företagens tillverkningskontroll

förekommer också inom t.ex. byggområdet. Övervakningen är utformad på olika sätt från område till område, men är principiellt inriktad på att tillse att egenkontrollen i alla dess olika moment bedrivs tillfredsställande. Även om egenkontrollen på något sätt är övervakad behåller tillverkaren ansvaret för sin kontrollverksamhet.

Övervakning av egenkontroll kan också motiveras av andra skäl än att samhället ställer krav på produkter. Köpare vill försäkra sig om kvaliteten hos köpta produkter och har därför intresse av att kontrollera produkten antingen i form av egen ankomstkontroll eller i form av kontroll hos leverantören. Ett sätt att utföra kontroll hos leverantören är att övervaka hans kvalitetssystem. Större företag med enskilda underleverantörer ombesörjer i allmänhet själva en övervakning, men efterhand har det också vuxit fram system, där fristående organ utvärderar leverantörsföretags kvalitetssystem, t.ex. med ISO 9 000-serien som utgångspunkt (jfr. s. 20). Uppfyller dessa fastlagda krav utfärdas någon form av bevis härom. Man talar bl.a. om tredjepartskontroll av leverantörsföretags kvalitetssystem. En sådan kontroll kan omfatta företagets hela kvalitetssystem från design, utveckling, produktion och till lagerhållning. Åtgärder för att säkerställa kvaliteten på företagets egen kontroll genom teknisk provning utgör därvid endast en del av systemet.

En studie om eventuella behov av tredjepartscertifiering i Sverige har genomförts och publicerats (se avsnitt 1.2).

Vilka kontrollformer som används i samband med att staten ställer krav på produkter varierar från land till land. I Sverige och övriga nordiska länder förekommer inom vissa områden att det ställs krav på myndighetsgodkännande före marknadsintroduktionen av en

produkt. Att meddela myndighetsgodkännande är enligt svensk rätt myndighetsutövning, för vilken gäller särskilda rättssäkerhetsgarantier. Jag återkommer till detta under avsnitt 3.2.

Även i många andra länder förekommer att staten ställer krav på myndighetsgodkännande av en produkt innan den får föras ut på marknaden. Rättssäkerhetsgarantierna som är förknippade med utländska myndigheters godkännande varierar från land till land.

För privaträttslig kontrollverksamhet i form av certifiering gäller dock inte någon offentligrättslig reglering. Som regel handhas certifieringsverksamhet av enskilda, oberoende organ, som vart och ett har sina egna regler för verksamheten. Det bör dock uppmärksammas att frivillig, till sin art privaträttslig kontrollverksamhet kan bedrivas även av myndigheter. Ett exempel på detta i Sverige är statens provningsanstalts uppdragsverksamhet för "P"-märkning. Relationen mellan provningsanstalten och uppdragsgivaren vilar här på avtalsrättslig grund. Andra exempel är sjöfartsverkets frivilliga typgodkännanden av fritidsbåtar och trafiksäkerhetsverkets frivilliga typgodkännanden av bilbarnstolar.

Som jag tidigare nämnt kan myndigheter på olika sätt utnyttja kontroll som sker i form av frivillig privaträttslig certifiering. Detta får då till följd att den privaträttsliga certifieringen får vissa rättsverkningar och samhället får därmed ett intresse av att certifieringsverksamheten har erforderlig kvalitet och att detta kan säkerställas.

I många länder - bl.a. i Tyskland, England, USA och Japan - har certifieringsverksamheten av tradition utnyttjats som ett led i samhällets kontroll i stället för myndighetsgodkännanden. Någon enhetlig ställning har dock inte certifieringsorganen i dessa länder. Det har

i sådana sammanhang varit naturligt för samhället att söka skapa garantier för att certifieringsorganens kontrollbeslut är korrekta. I Storbritannien har regeringen startat en verksamhet, the National Accreditation Council for Certification Bodies (NACCB), som innebär att certifieringsorganens verksamhet ackrediteras av en statlig myndighet om de uppfyller fastställda krav. Förfarandet är i princip detsamma som för ackreditering av provningslaboratorier. Det internationella standardiseringsorganet ISO har gett ut två riktlinjer för certifieringsorgan ISO/IEC guide 40 - General Requirements for the Acceptance of Certification Bodies och ISO/IEC guide 28 - General Rules for a Model Third Party Certification System for Products.

EG har under det senaste året arbetat fram gemensamma kriterier för certifieringsorgan, vilka avses bli fastställda som europeiska standarder. EG-kriterierna bygger bl.a. på nämnda riktlinjer från ISO/IEC.

Som framgått av tidigare redogörelse ger således kontrollbeslut i form av myndighetsgodkännanden vissa formella garantier. En fråga som jag återkommer till är om svenska myndighetsgodkännanden kan förväntas bli accepterade internationellt, om det inte kan säkerställas att myndigheterna också uppfyller internationella krav på certifieringsorgan.

2.4 Ömsesidigt godtagande av provnings och- kontrollresultat

En handelspolitisk målsättning vad gäller produkter som köps och säljs över gränserna måste vara att provning och kontroll som utförs i ett land - som regel exportlandet - kan godtas i de länder till vilka produkterna säljs. De grundläggande förutsättningarna för

att åstadkomma internationellt godtagande av provnings- och kontrollresultat är dels att det finns en politisk vilja att godta sådana utländska resultat, dels att importländerna har förtroende för den provning och kontroll som utförts i ett annat land. I detta sammanhang får frågan om säkerställande av provnings- och kontrollresultatens kvalitet särskild aktualitet.

Jag har tidigare betonat vikten av att hålla isär termerna provning och kontroll, även när dessa verksamheter utförs inom samma organisation. En klar distinktion av dessa termer har särskild betydelse när man analyserar hur internationellt godtagande av provnings- och kontrollresultat kan åstadkommas.

Mest effektivt för den internationella handeln är att verifieringar av kontroll i form av myndighetsgodkännande eller certifiering från ett land direkt accepteras i resp. importland. För att det skall kunna ske fordras dock att produktkraven är desamma eller att skillnaderna i kraven är så obetydliga att importlandet kan godta dessa.

I de fall kontroll utförs i form av myndighetsgodkännanden fordras också att det inte föreligger konstitutionella hinder mot att ett utländskt myndighetsgodkännande automatiskt gäller som ett godkännande i importlandet. Enligt svensk rätt (regeringsformen 10:5) kan ett beslut om godkännande som utgör myndighetsutövning överlätas till annan stat eller mellanfolklig organisation endast om riksdagen förordnar det genom beslut i särskild ordning.

Som exempel på överenskommelser om ömsesidigt accepterande av myndighetsgodkännanden kan nämnas den s.k. ECE-överenskommelsen om fordonskomponenter och EFTA:s ädelmetallkonvention.

Enligt ECE-överenskommelsen har de avtalsslutande länderna kommit överens om att fastställa enhetliga villkor för typgodkännande av fordonskomponenter innefattande också märkning av produkterna. Överenskommelsen innebär vidare att länderna ömsesidigt skall erkänna typgodkännanden som meddelats i överensstämmelse med fastställda villkor.

Ett 20-tal länder, däribland Sverige, har anslutit sig till ECE-överenskommelsen.

Genom ädelmetallkonventionen har en gemensam kontrollmärkning upprättats för föremål som framställts av guld, silver eller platina. Provningsorganet i exportlandet kontrollerar halten hos den ädelmetall som använts och applicerar den märkning som konventionen föreskriver. Föremål som märkts med dessa symboler accepteras i varje land som anslutit sig till konventionen, utan ytterligare provning eller märkning. Märkning i enlighet med konventionen har samma legala status som nationell märkning i medlemsländerna. De legala kraven beträffande vilken finhalt ädelmetallvaror måste ha för att få marknadstillträde varierar dock mellan länderna. Konventionen har undertecknats av sju länder (Sverige, Norge, Finland, Schweiz, Österrike, Storbritannien och Portugal). Konventionen är öppen för alla länder som har arrangemang för kontroll och märkning av ädelmetallföremål som uppfyller de krav som uppställts i konventionen.

För kontroll som utförs i form av privaträttslig certifiering föreligger inga konstitutionella hinder för acceptans av utländska certifieringar. Det förutsätter dock, som ovan nämnts, att produktkraven är harmoniserade och dessutom att certifieringsförfarandena är likvärdiga. Exempel på ett avtal om ömsesidigt acceptande av kontroll i form av certifiering är det s.k.

HAR-avtalet, vilket omfattar plats- och gummiisolerade ledningar och kablar som uppfyller CENELEC-harmoniserad standard. Avtalet innebär att sådana ledningar kan typ-provas hos någon av de avtalsslutande parterna. Även tillverkningsstället skall inspekteras och kontrakt om regelbunden inspektion och uppföljningsprovning skall tecknas. Är alla krav uppfyllda får ledningarna märkas med certifieringsorganets märke samt HAR-märkningen, t.ex. SEMKO <HAR> eller VDE <HAR>. Avtalet innebär att sådan märkning erkänns av samtliga avtalsparter som deras egen märkning utan ytterligare formaliteter. Märkningen godtas t.ex. av svenska myndigheter som likvärdig med ett SEMKO-godkännande.

Om förutsättningarna för att direkt acceptera certifieringar av kontroll inte föreligger är ett alternativ att de inhemska kontrollorganen accepterar utländska provningsresultat som underlag för nationell verifiering av kontroll i form av myndighetsgodkännanden eller certifieringar. Flera exempel på sådana arrangemang finns. De nordiska byggmyndigheterna har slutit en överenskommelse om att godta varandras provningar för vissa produkter som underlag för nationella myndighetsgodkännanden och genom skilda avtal på elområdet godtas på motsvarande sätt nordiska provningsresultat som underlag för nationella myndighetsgodkännanden.

På certifieringsområdet kan som exempel på provningsöverenskommelse nämnas CENELEC Certification Agreement (CCA) för elektrisk materiel. Avtalet innebär att en tillverkare kan lämna sin produkt till vilken som helst av de avtalsslutande certifieringsorganen för provning. Uppfyller produkten kraven i tillämplig CENELEC-standard, utfärdas en provningsrapport som tillverkaren kan lämna in till certifieringsorganen i de länder han vill ha sin produkt certifierad.

En förutsättning för att kontrollorganen skall kunna acceptera utländska provningsresultat som underlag för sina verifieringar av kontroll är att de har tillräckligt förtroende för de utländska provningsresultatens kvalitet. Det är ofta svårt för myndigheter och certifieringsorgan att själva skaffa sig tillräcklig kännedom om provningsverksamheten vid utländska laboratorier. Det underlättar därför om provningsorgan i olika länder samarbetar kring frågor om tolkning av provningsmetoder, krav på personal och utrustning samt övriga krav som måste uppfyllas för att säkerställa godtagbar reproducerbarhet hos provningsresultat. Sådant samarbete förekommer på vissa områden och har i några fall även tagit sig uttryck i formella samarbetsöverenskommelser. Jag har t.ex. tidigare pekat på det provningssamarbete som bedrivs inom ramen för Nordtests verksamhet.

Som jag tidigare nämnt har det i allt fler länder under senare år byggts upp ackrediteringssystem, där ett nationellt ackrediteringsorgan efter ingående undersökningar formellt bekräftar ett provningslaboratoriums kompetens.

En relativt ny form för att underlätta bedömningen av kvaliteten hos olika länders provningslaboratorier är att de nationella ackrediteringsorganen samarbetar och genom överenskommelser uttalar sig om att de anser ett ackrediteringsbeslut utfärdat av det egna landets ackrediteringsorgan vara likvärdigt med motsvarande beslut av ett annat lands ackrediteringsorgan. Ett flertal sådana avtal mellan auktorisationsorgan i olika länder har ingåtts, bl.a. mellan ackrediteringsorganen i Storbritannien (NAMES) och Frankrike (RNE) samt mellan resp. ackrediteringsorgan i Storbritannien, USA (NVLAP), Australien (NATA) och Nya Zeeland (TELARC).

3.1 Produktkrav

Under avsnitt 2.1 har jag redovisat de olika slags krav som kan ställas på en produkt, nämligen tillverkarens egna krav - ofta dokumenterade i interna företagsregler, köparens specificerade krav i enskilda köpavtal, krav enligt frivilliga standarder samt de krav samhället ställer på produkter genom offentligrättsliga föreskrifter. Det är främst de senare som leder till uppkomsten av tekniska handelshinder om olika länder har varierande krav på produkters säkerhet.

Som jag också tidigare nämnt har många typer av produkter ökat väsentligt i komplexitet som en följd av den moderna tekniska utvecklingen. Företagens behov av tekniska specifikationer har ökat parallellt. Vissa företag utarbetar egna företagsinterna standarder, vilka ofta bygger på nationella och internationella standarder. Andra företag använder sig direkt av nationellt eller internationellt antagna standarder.

För svensk nationell standardisering och för medverkan i internationell och regional standardisering svarar de svenska standardiseringsorganen. SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige är centralorgan för standardiseringsverksamheten. Till SIS är ett antal fackorgan anslutna med ansvar för avgränsade standardiseringsområden. Fackorganen är Byggstandardiseringen

(BST), Metallnormcentralen (MNC), Svenska Elektriska Kommissionen (SEK), Sveriges Mekanstandardisering (SMS) och Informationstekniska Standardiseringen (SIS-ITG). För områden som inte täcks av nämnda organs verksamhet finns SIS Allmänna standardiseringsgrupp (SIS-STG), vilken från 1 juli 1988 också blir ett till SIS anslutet fackorgan. Samtliga utarbetade standardförslag fastställs centralt av SIS tekniska nämnd som svensk standard.

De svenska standardiseringsorganen är enskilda organ med oberoende ställning. Det sammanhållande organet SIS, bildades år 1922 och är en förening med stadgar fastställda av regeringen, som också utser styrelseordförande. Finansieringen av standardiseringsverksamheten sker genom kontantinsatser från näringslivet (40 %), ett allmänt statsanslag och uppdragsmedel från statliga verk och myndigheter (tillsammans 40 %) samt genom över-skott från försäljning av standarder och vissa andra publikationer (20 %). Sveriges andel av kostnaderna för de med EG parallella standardiseringsmandaten från EFTA till CEN och CENELEC bestrids direkt av statliga medel.

En närmare redogörelse för den svenska standardiseringsverksamheten finns i bilaga 2.

I Sverige ställs samhällets krav på produkter i allmänhet av statliga myndigheter inom olika sektorer efter bemyndigande från regering och riksdag. Det kan emellertid också förekomma att kraven ställs direkt av regering eller riksdag. Samhällets motiv att ställa särskilda krav på vissa produkter är att söka förhindra att farliga produkter sprids på marknaden och riskerar skada medborgares liv, hälsa eller egendom. Samhällets regler utformas på ett sådant sätt att produkter som bedöms kunna vålla eller skall skydda för skador måste

uppfylla vissa preciserade krav för att få säljas eller användas.

Enligt 8 kap. 3 § regeringsformen (RF) skall föreskrifter som gäller ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden meddelas genom lag. Dit hör bl.a. föreskrifter med innebörd att produkter måste uppfylla särskilda krav och kontrolleras för att få säljas eller användas. Föreskrifter som gäller skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa eller viss annan verksamhet som anges i 8 kap. 7 § RF, kan riksdagen genom bemyndigande i lag överlåta åt regeringen att meddela. Riksdagen kan också medge att regeringen överlåter åt förvaltningsmyndighet att meddela bestämmelser i ämnet. Så har också i stor utsträckning skett, vilket innebär att det finns ett 30-tal centrala statliga myndigheter med bemyndigande att utfärda tekniska föreskrifter för olika produkter (föreskrivande myndigheter). Som exempel på sådana föreskrivande myndigheter kan nämnas arbetarskyddsstyrelsen, statens planverk, statens trafiksäkerhetsverk, statens strålskyddsinstitut, statens naturvårdsverk, socialstyrelsen och statens energiverk.

Med "föreskrift" menas enligt RF generellt tillämpbara normer, som är bindande för myndigheter och enskilda. En myndighet som fått bemyndigande att utfärda föreskrifter inom ett angivet område utövar normgivningsmakt. En myndighet kan också ställa krav på en produkt genom ett beslut i ett särskilt fall avseende en enda bestämd produkt.

Regeringsformen medger inte att en myndighet delegerar sin normgivningsmakt vidare eller över huvud taget ger behörighet åt någon utanför myndigheten att meddela föreskrifter.

Utfärdande av tekniska föreskrifter föregås av skilda överväganden inom myndigheten som kan gälla riskbedömningar, kostnadsanalyser och avvägning av eventuella handelshindersaspekter. Myndigheten kan därvid finna att de krav som bör ställas på en viss produkt kan överensstämma med de krav som också återfinns i en frivillig standard för produkten. Detta är, som jag strax återkommer till, vanligt och i praktiken förekommer inom många områden ett "samspel" mellan föreskrifter och standarder, som förutsätter att myndigheterna följer och vid behov deltar i standardiseringsarbetet. Myndigheten kan i föreskriften då anknyta till standarden på olika sätt, vilket innebär att de krav som ställs upp i standarden helt eller delvis blir rättsligt bindande. Av speciellt intresse även för svensk del är den teknik att anknyta till standard som används i EG:s nya metod (se avsnitt 4.3). En närmare redogörelse för hänvisning till standard i föreskrift lämnas i bilaga 3.

Vid undersökningar som utfördes av 1978 års standardiseringsutredning i slutet av 1970-talet visade det sig att svenska myndigheter i avsevärd omfattning utnyttjar metoden att hänvisa till standarder i sina föreskrifter och allmänna råd. Hänvisningarna gäller ofta svenska standarder, vilka ibland är identiska med eller bygger på internationella standarder, men det förekommer också att svenska myndigheter hänvisar till internationella eller utländska nationella standarder. Antalet svenska standarder som svenska myndigheter hänvisar till i sina föreskrifter och allmänna råd har uppskattats till ett 1 000-tal.

Undersökningen visade också att omfattningen av hänvisning till standard varierade starkt mellan olika myndigheter, bl.a. beroende på växlande tillgång till lämpliga standarder. De myndigheter som hänvisar till stan-

dard medverkar också som regel på något sätt i standardens tillkomst. Omfattningen av sådan medverkan varierar dock starkt mellan olika myndigheter.

3.2 Provning och kontroll

Provning och kontroll i Sverige försiggår i många olika former. Som regel är det produktkravens karaktär som styr valet av provningsform.

Att produkterna uppfyller de krav som tillverkaren själv eller köpare ställt upp kan tillverkaren kontrollera antingen genom egen provningsverksamhet eller genom att vända sig till ett fristående provningsorgan. Om kontrollen gäller att produkten uppfyller kraven i en standard eller jämförbart dokument kan bekräftelsen ske genom certifiering av ett oberoende tredjepartsorgan.

Ett flertal faktorer har medverkat till att tillverkarens medvetenhet om kvalitetens betydelse i konkurrenshänseende har ökat. Japan har i kvalitetssammanhang intagit en ledande ställning, vilket lett till ett ökande behov för Sverige och andra industriländer att ta till vara alla möjligheter för en effektiv produktion av varor och tjänster. Detta förutsätter en kvalitetsstyrning av produktionen. Andra faktorer som haft betydelse är t.ex. de höjda krav som ställs i samband med statlig upphandling - såväl militär som civil - samt de ökade krav på underleverantörer som tillverkarnas höjda kvalitetsmedvetande lett till.

Det ökade kvalitetsmedvetandet har samtidigt medverkat till att företagens egna resurser för provning och kontroll har byggts ut i avsevärd utsträckning under den senaste tioårsperioden. Det kommersiella utbudet av

provnings- och kontrollutrustningar har också ökat väsentligt, vilket bidragit till att förbättra företagens möjligheter att bygga ut egna provnings- och kontrollverksamheter.

Svensk exportindustri kännetecknas i relativt stor utsträckning av ett antal stora företag, vilka som regel har egna provningsresurser för att täcka sina fundamentala behov.

I Sverige finns en samlad prov- och mätteknisk resurs samlad i statens provningsanstalt (SP).

SP är enligt sin instruktion (1984:49) rikets offentliga provningsanstalt. SP skall på uppdrag av myndigheter, företag eller enskilda utföra provningar, undersökningar och tekniska utvärderingar av material och konstruktioner och därmed förenad verksamhet. SP skall vidare bedriva teknisk-vetenskaplig forskning inom sitt verksamhetsområde.

SP skall samarbeta med industriföretag och enskilda organisationer samt med statliga myndigheter och institutioner som berörs av anstaltens verksamhet. SP skall även ställa personal till förfogande för standardisering och liknande arbeten.

I de fall staten ställer krav på särskilda egenskaper hos en produkt är det vanligt att staten också ställer krav på någon form av kontroll av att kraven är uppfyllda. I kontrollen ingår ofta krav på provning, vars resultat ligger till grund för ett beslut om kravet skall anses vara uppfyllt eller inte.

För kontroll genom teknisk provning som är föreskriven i författning, åläggs genom särskilt beslut eller har vissa rättsverkningar (obligatorisk kontroll) finns

särskilda regler i lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m. som trädde i kraft den 1 februari 1986. Lagen anvisar en organisatorisk ram för verksamhet som i denna mening är tvingande för enskilda. Syftet med lagstiftningen är att få till stånd samordning av provningsresurser och skapa garantier för att verksamheten bedrivs kompetent, korrekt och så rationellt som möjligt. Därutöver ökar lagstiftningen förutsättningarna för en bra erfarenhetsåterföring från provningsorganen till de föreskrivande myndigheterna. Lagen reglerar emellertid inte när provningen skall ske, vad som skall provas eller på vilket sätt provningen skall ske. Om detta beslutar sektoransvariga föreskrivande myndigheter. Enligt lagen kan utses riksprovplatser och auktoriserade provplatser för obligatorisk kontroll.

I den proposition till riksdagen som låg till grund för 1985 års lag görs vissa allmänna uttalanden om utformningen av kontrollsystem, där bl.a. betydelsen av att utnyttja företagens egna kontrollåtgärder framhålls (prop. 1985/86:27 s. 7 - 9).

Riksprovplatssystemet tillkom på 1970-talet. Riksdagen antog redan år 1972 vissa riktlinjer för organisationen av sådan provningsverksamhet som är tvingande för enskilda samt för allmän mätteknisk verksamhet. Riksdagens beslut innebar att statens provningsanstalt fick i uppdrag att på frivillig grund organisera ett system med riksprovplatser och auktoriserade provplatser för provning och kontroll samt ett system med riksmätplatser och auktoriserade mätplatser för mätteknisk normalie hållning och kalibrering. Riksprovplatserna och riksmätplatserna skulle vara organ på vilka man ställde krav beträffande såväl kompetens som oberoende och opartiskhet, varvid bl.a. ägarförhållanden, organisation och verksamhetsinriktning nämndes som faktorer att beakta. Auktorisation av prov- och mätplatser an-

gavs som en form av bekräftelse av kompetensen hos t.ex. industrilaboratorier att utöva vissa provningar och mätningar. I beslutet begränsades tillämpningsområdet för samordningsåtgärderna på så sätt att kontrollen av livsmedel, läkemedel, fröer och den yttre miljön tills vidare skulle omfattas endast av informationsutbyte och samråd. Genom lagen om obligatorisk kontroll har, som jag strax återkommer till, de organisatoriska förutsättningarna för riksprövplatssystemet ändrats.

Det grundläggande syftet med riksdagens riktlinjer var att man ville åstadkomma klara ansvarsförhållanden mellan å ena sidan de myndigheter som ställer krav på produkter och å andra sidan de organ som kontrollerar om kraven är uppfyllda. Man ville också uppnå ett effektivt utnyttjande av tillgängliga provningsresurser och garantier för opartiskhet. Som utgångspunkt för statmakernas beslut angavs bl.a. att det finns starka samhälleliga motiv för att det bedrivs en kompetent och opartisk officiell provnings- och kontrollverksamhet samt att dessa verksamheter därför bör bedrivas eller övervakas av statliga organ. Vidare betonade man behovet av samordning och enhetlighet samt att verksamheten måste kunna ske i skilda och olikartade former, vilka anpassas till förhållandena inom varje tillämpningsområde.

Riktlinjerna preciserades år 1974 genom lagen (1974:896) och kungörelsen (1974:898) om riksprövplatser m.m. samt lagen (1974:899) om riksmätplatser m.m., som trädde i kraft den 1 januari 1975. Riksprövlatslagen föreskrev att sådan provning som var föreskriven i lag eller annan författning (officiell provning) och som inte var egenkontroll skulle utföras vid en riksprövlats om inte annat var särskilt föreskrivet. Ansvaret för provningen skulle uppdelas på så sätt att det utsågs

en riksprövplats för varje objektområde. Det skulle sålunda organiseras ett system med riksprövplatser som skulle täcka landets behov av officiell provning.

Hittills har följande sju myndigheter och aktiebolag utsetts till riskprovplatser för ett 20-tal objektområden (se bil. 6); statens maskinprovningar, statens provningsanstalt, AB Statens Anläggningsprovning (SA), statens väg- och trafikinstitut, SEMKO - Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten AB, Apoteksbolaget AB och AB Svensk Bilprovning. I bolagen har staten ett bestämmande inflytande genom ett aktieinnehav som varierar mellan 51 % och 100 % och speciella beslutsregler i bolagsordningarna.

De hittills utsedda riksprövplatserna var i stor utsträckning en stadfästelse av tidigare rådande förhållanden på så vis att till riksprövplatser utsetts organ som redan tidigare helt eller i huvudsak svarat för provningen inom resp. område. Endast i ett fall har en mera genomgripande ändring i rådande förhållande genomförts. Detta gäller tryckkärl och lyftanordningar, där provningen sammanförts från ett stort antal privata företag och enskilda besiktningsmän till den helstatligt ägda riksprövplatsen AB Statens Anläggningsprovning. För SEMKO:s del ändrades ägarstrukturen i bolaget.

Riksprövplatsuppgifterna för SP omfattar inte mer än omkring 15 % av anstaltens verksamhet. SP bedriver emellertid även en betydande obligatorisk kontrollverksamhet utanför rollen som riksprövplats, främst då inom planverkets föreskriftsområde, men även för uppgifter som ligger hos bl.a. arbetarskyddsstyrelsen, sprängämnesinspektionen, statens energiverk samt statens naturvårdsverk. SP ansvarar också för omkring 70 % av riksmätplatsuppgifterna.

Sedan de stora riksprovplatserna bildades på 1970-talet har inga mer betydande tillskott skett, utan det har mestadels handlat om smärre kontrollområden som har lagts till en befintlig riksprovplats. En stor del av den obligatoriska provningsverksamheten har av olika skäl aldrig inordnats under systemet med riksprovplatser. Ett motiv har varit att riksprovplatssystemet i sin ursprungliga utformning inte i tillräcklig grad kunde anpassas till förutsättningarna på olika områden.

I riksprovplatslagen fanns också bestämmelser som medgav statens provningsanstalt att auktorisera provplatser för frivillig provning. Dessa bestämmelser tillämpades i begränsad omfattning och endast på ett par områden, nämligen termografering av byggnader och besiktning av vissa cisterner. Anledningen till detta var att provningsanstaltens samordningsresurser koncentrerades på utvecklingen av riksprovplatssystemet och att behovet av auktorisation bedömdes vara relativt begränsat. Provningsanstaltens provråd etablerade redan i ett tidigt skede vissa grundläggande principer för auktorisationen. Kortfattat innebar dessa att det krävdes ett allmänt samhällsmotiv för auktorisationen, att auktorisationsområdet måste kunna definieras entydigt samt att auktorisationsnivån inte blev trivialt låg.

I betänkandet (Ds I 1983:22) Kontroll genom provning gjordes en utvärdering av riksprovplatssystemet som visade att befintlig verksamhet fungerade väl. Förslagen i betänkandet ledde till 1985 års lagstiftning om obligatorisk kontroll, vars syfte är att bättre kunna anpassa den obligatoriska kontrollverksamheten till förutsättningarna på skilda områden. Samtidigt som grunddragen i de tidigare antagna principerna för organisationen av obligatorisk provningsverksamhet behölls, erbjuder den nya lagstiftningen en ökad flexibilitet på så vis att även auktoriserade prov-

platser kan utses för obligatorisk kontroll. Lagen ger också möjlighet att utnyttja tillverkares provningsresultat som underlag vid kontroll hos riksprövplatser.

Som tidigare skall det allmänna ha ett bestämmande inflytande över verksamheten vid en riksprövplats. Vidare är kraven på sakkunskap och objektivitet samt på att riksprövplatsen har en oberoende ställning oförändrade. Huvudregeln är fortfarande att en riksprövplats utses att svara för all obligatorisk kontroll inom ett angivet kontrollområde.

På auktoriserade provplatser ställs motsvarande krav på sakkunskap och objektivitet, men inte på oberoende ställning. Detta innebär att såväl tillverkares egna laboratorier som fristående laboratorier kan auktoriseras. För ett och samma område kan således flera inbördes konkurrerande provplatser auktoriseras. Auktorisationen gäller provningsorganets tekniska kompetens inom ett visst område. Auktorisation kan fortfarande meddelas även för frivillig provning. Ett nytt kontrollområde för sådan auktorisation är bildskärmar.

Det är de föreskrivande myndigheterna som har ansvaret för att ta ställning till (kontrollera) om en produkt efter obligatorisk kontroll uppfyller föreskrivna krav. Myndigheten skall sålunda godkänna eller underkänna produkten.

Att meddela ett myndighetsgodkännande är, som jag tidigare nämnt, enligt svensk rätt myndighetsutövning för vilken gäller särskilda rättssäkerhetsgarantier. Bl.a. gäller särskilda regler i förvaltningslagen, regler om justitieombudsmannens (JO), och justitiekanslerns (JK) tillsyn samt regler om statens skadeståndsansvar. I förvaltningslagen finns t.ex. regler om parterts rätt att lämna och få del av uppgifter samt myndighets skyldighet att motivera beslut.

Myndighetsutövning kan delegeras till enskilt organ med stöd av lag. Av de sju hittills utsedda riksprovplatserna är fyra enskilda organ. Lagen om obligatorisk kontroll medger att godkännandebeslut kan delegeras till riksprovplatser som är bolag eller stiftelse. Föreskrivande myndigheter och i vissa fall regeringen, har delegerat godkännandebeslut till dessa riksprovplatser, dvs. AB Svensk Bilprovning, SEMKO, AB Statens Anläggningsprovning och Apoteksbolagets centrallaboratorium. Även vid delegation av myndighetsutövning till enskilda organ gäller de flesta av ovan nämnda offentlig-rättsliga regler. Förvaltningslagen tillämpas dock inte på enskilda organ.

För överföring av myndighetsgodkännanden från en myndighet till en annan myndighet fordras inte lagstöd.

Något lagstöd för delegation av myndighetsgodkännande till auktoriserade provplatser finns inte på grund av att detta inte ansetts lämpligt.

Central förvaltningsmyndighet för teknisk kontroll och mätteknik är statens mät- och provråd (MPR). Beslut att utse riksprovplats fattas av regeringen på förslag av MPR som bereder frågan. Beslut att auktorisera ett provningslaboratorium fattas av MPR. Regeringen måste dock först ha fattat beslut att auktorisation får ske inom ett visst kontrollområde.

Statens mät- och provråd bildades den 1 juli 1983 och övertog då statens provningsanstalts tidigare uppgift som central förvaltningsmyndighet för officiell provning och mätteknik (prop. 1982/83:100 bil. 14). Till MPR:s huvuduppgifter hör att vara samordnings- och tillsynsorgan för riksprovplatserna och att auktorisera och utöva tillsyn över auktoriserade provplatser. Motsvarande uppgifter har rådet vad gäller mätteknik. Det

svarar således för samordning och tillsyn av landets riksmätplatser samt för auktorisation och tillsyn av auktoriserade mätplatser. En närmare redogörelse för verksamheten vid MPR lämnas i bilaga 6.

Kontroll av produkter i form av certifiering utförs i Sverige av flera organ.

SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige administrerar ett certifieringssystem, där produkter som efter kontroll visat sig överensstämma med svensk standard får försees med SIS inregistrerade varumärke.

Det är inte alla standarder som kan leda till SIS-märkning. I allmänhet krävs att alla väsentliga egenskaper hos produkten i fråga täcks av standard, så att uppfyllandet av standarden verkligen motsvarar en viss kvalitet hos produkten. SIS-märket betraktas som ett kvalitetsmärke som anger att produktens kvalitet uppfylls avseende alla egenskapskrav som finns angivna i standarden.

Tillverkare eller försäljare/importör av en vara kan ansöka hos SIS om tillstånd att få använda SIS-märket. Efter godkänd typprovning vid av SIS accepterat provningsorgan lämnas märkningstillstånd. Tillståndsinnehavaren förbinder sig samtidigt att produkten fortlöpande skall uppfylla standardens krav. SIS gör regelbundna stickprovskontroller. Visar det sig därvid att produkten inte uppfyller standardens krav kan märkningstillståndet dras in.

SIS märkning förekommer för närvarande av bl.a. viss brandsläckningsmateriel, skyddshjälmarna och skyddsskor.

SEMKO, som är riskprovplats för elektriskt materiel - och som efter delegation från energiverket utfärdar

myndighetsgodkännande för viss materiel - utför även viss frivillig typkontroll, dvs. certifierar elektrisk materiel, såsom datorer eller annan kontorsmateriel. Det s.k. S-märket är SEMKO:s inregistrerade varumärke och certifieringsmärke. S-märket utgör också, enligt energiverkets föreskrifter, den offentlighetsrättsliga märkningen av godkänd materiel. För att SEMKO skall certifiera elektrisk materiel skall denna uppfylla kraven i svensk standard. Kontrollförfarandet för SEMKO:s certifieringsverksamhet motsvarar kontrollförfarandet för myndighetsgodkännande.

Jag har tidigare nämnt statens provningsanstalts "P-märkning" av produkter. Även i detta fall är det fråga om frivillig certifiering av produkter. Provningsanstalten tar ställning till vilka produkter som kan omfattas av P-märkning. Dessa produkter skall vid typprovning ha konstaterats uppfylla av provningsanstalten fastlagda krav. Dessutom skall provningsanstalten stickprovvis övervaka den löpande produktionen.

Jag har också tidigare nämnt sjöfartsverkets frivilliga godkännande av fritidsbåtar och trafiksäkerhetsverkets frivilliga godkännande av bilbarnstolar, vilka är att betrakta som frivilliga certifieringar utförda av myndighet. Andra sådana exempel är provningsanstaltens frivilliga kontroll av volymmätare samt vågar för industriellet bruk.

3.3 Säkerställande av kvalitet hos provnings- och kontrollresultat

Under avsnitt 2.3 har jag redogjort allmänt för frågor som gäller säkerställande av provnings- och kontrollresultat. Grundläggande för upprätthållande av god kvalitet i teknisk provningsverksamhet är frågan om provningsresultatens reproducerbarhet, dvs. måttet på

spridningen i resultat från provning av samma provföremål under olika betingelser; t.ex. vid olika tider eller i skilda laboratorier. Hit hör frågor om provningsmetodernas precision, om likartad tolkning och tillämpning av provningsmetoder samt iakttagande av "god laboratoriesed" genom olika kvalitetssäkringsåtgärder.

Problemen att säkerställa provnings- och kontrollresultat är desamma för såväl industrin som för fristående privata eller offentligrättsliga provnings- och kontrollorgan.

För provningsverksamheten i Sverige används olika former av kvalitetssäkringsåtgärder som jag behandlat under avsnitt 2.3. I vissa fall finns dessa åtgärder dokumenterade i en kvalitetsmanual eller kvalitetshandbok för provningsverksamheten. Som regel ingår i manualerna avsnitt om företagets kvalitetspolicy, organisation och administration av kvalitetssäkringsåtgärderna samt arbetsinstruktioner för berörd personal. En sådan dokumentation används dels för att tillgodose de interna behov, som ställs inom organisationen - i synnerhet av dess ledning - att ha effektiva och accepterade rutiner för att kontrollera kvaliteten i provningsarbetet, dels för externa behov att kunna visa uppdragsgivare, kunder, systerorganisationer och andra intressenter hur laboratoriet säkerställer att det producerar tillförlitliga provningsresultat. Statens provningsanstalt har exempelvis ett kvalitetssystem, vilket dokumenteras i en kvalitetshandbok. I flera fall har provningsanstaltens provningsresultat accepterats utomlands tack vare dessa kvalitetssäkringsåtgärder.

Jag har också tidigare beskrivit den verksamhet som innebär att ett utomstående organ bedömer provningslaboratoriernas kompetens och meddelar beslut om ackre-

ditering för laboratorier som uppfyller ställda krav. Som jag nämnde har i Sverige använts termen auktorisation för sådan och liknande verksamhet på många områden och denna term används också i 1985 års provningslagstiftning, liksom i lagstiftningen om mätplatser. Jag använder dock termen ackreditering för det särskilda, väl definierade förfarande som tar sikte på provningslaboratorier. För åtgärder enligt provnings- och mätplatslagstiftningen använder jag dock de där brukade termerna auktorisera och auktorisation.

I Sverige förekommer ingen egentlig auktorisation, enligt provningslagstiftningen, av företagslaboratorier inom provningssektorn. Däremot har också företagslaboratorier auktoriserats inom det mättekniska området.

Det auktorisationssystem för provningslaboratorier som administreras av statens mät- och provråd omfattar även auktorisation för frivillig provning och ger således i och för sig utrymme för auktorisation av industrilaboratorier. En principiell skillnad mellan det svenska systemet och motsvarande utländska system är dock att det svenska systemet är begränsat till av regeringen utsedda objektområden. Andra länders ackrediteringsystem har som regel inte någon motsvarande begränsning, utan avser ackreditering för specificerade provningsmetoder eller för provning inom specifika teknikområden. Inom de utländska ackrediteringsordningarna är merparten av de ackrediterade laboratorierna industrilaboratorier, som begärt ackreditering för att kunna påvisa kvaliteten i sin provningsverksamhet. Den auktorisation som har gjorts för frivillig provning i Sverige omfattar termografering av byggnader, viss cisternbesiktning samt provning i bildskärmsterminaler.

Den obligatoriska kontrollen i Sverige utförs, som jag beskrivit under föregående avsnitt, av riksprovplatser eller auktoriserade provplatser. Hittills har utsetts sju riksprovplatser för ett antal kontrollområden samt auktoriserade provplatser för obligatorisk kontroll för ett kontrollområde.

Formerna för utseende av riksprovplatser och auktoriserade provplatser har varit olikartade.

Riksprovplatserna utses av regeringen på förslag av MPR. Enligt 4 § lagen om obligatorisk kontroll skall en riskprovplats utföra obligatorisk kontroll på ett sakkunnigt, objektivt och även i övrigt lämpligt sätt. Det allmänna skall ha ett bestämmande inflytande över verksamheten och denna skall ha sådan inriktning att riskprovplatsens oberoende ställning inte kan sättas i fråga. Vidare har riksprovplatserna monopolställning för obligatorisk kontroll inom sina resp. områden. Vid utseende av riksprovplatser har stor vikt lagts vid ägarförhållanden samt eventuell verksamhet vid sidan av obligatorisk kontroll. Bedömningen av de tekniska förutsättningarna för säkerställande av godtagbar reproducerbarhet i provningsverksamheten har gjorts i allmänna termer utan någon egentlig bedömning i internationell bemärkelse enligt kriterier som fastställts för ackreditering av provningslaboratorier.

I internationell bemärkelse är de svenska riksprovplatserna därför inte att betrakta som ackrediterade laboratorier, utan i stället som av regeringen utsedda laboratorier (eng.: designated laboratories).

Enligt MPR:s föreskrifter (SPFS 1978:12), för riskprovplatser, skall dessa svara för att den personal som utför obligatorisk kontroll har erforderlig kunskap och erfarenhet samt att provningsutrustningen är

lämplig och tillförlitlig. Det är således riksprovplatserna själva som har ansvar för att de upprätthåller erforderlig kvalitet i sin verksamhet.

Flera av riksprovplatserna har därför på egna initiativ inrättat olika former av kvalitetssäkringsåtgärder för att säkerställa en godtagbar kvalitet i provningsverksamheten.

MPR får meddela föreskrifter om verksamheten vid riksprovplatser och auktoriserade provplatser som inte är myndigheter. För myndigheter som är riksprovplatser och auktoriserade provplatser utfärdar MPR allmänna råd. MPR skall vidare utöva tillsyn över verksamheten vid riksprovplatser som inte är statliga myndigheter och över auktoriserade laboratorier.

MPR:s tillsyn över riksprovplatserna har varit allmänt utformad i stödjande och kontrollerande syfte. Vid ett par riksprovplatser har utförts attitydundersökningar hos riksprovplatsernas uppdragsgivare, vilka lett till vissa organisatoriska förändringar i verksamheterna. I ett fall har tillsynen koncentrerats på riksprovplatsens taxekonstruktion och ekonomiska uppföljning. Någon tillsyn i teknisk mening har inte förekommit med undantag av att MPR kontrollerat riskprovplatsernas förteckningar över provningsmetoder. Uppgiften att vara tillsynsmyndighet har inte förenats med några formella maktbefogenheter för MPR av det slag som kräver uttryckligt lagstöd. Tillsynen har alltså förutsatts kunna utövas i samverkan med riskprovplatserna.

De auktoriserade provplatserna genomgår en teknisk bedömning och regelbundet återkommande tillsyn med hjälp av utomstående tekniskt kunniga bedömare. På cisternområdet (145 auktoriserade företag) anlitas personal

från AB Statens Anläggningsprovning och på termograferingsområdet (9 auktoriserade företag) personal från statens provningsanstalt för de tekniska bedömnings- och tillsynsuppgifterna. För det enda laboratoriet som hittills auktoriserats för provning av bildskärmar anlitas utomstående bedömare från Chalmers tekniska högskola samt från ett fristående konsultföretag. Därutöver deltog två tjänstemän från MPR vid bedömningen.

Mätteknikens särskilda betydelse för säkerställande av erforderlig kvalitet hos provningsresultat har jag beskrivit under avsnitt 2.3 och en närmare redogörelse för organisationen av den svenska mätplatsorganisationen finns i bilaga 6. Regeringen har utsett fem organ att vara riksmätplatser för 36 mätstorheter och MPR har auktoriserat ett 60-tal mätplatser för nästan 200 storheter. Omkring hälften av de auktoriserade mätplatserna är kommunala verk eller enskilda verkstäder som utför kontroll och service av el-, vatten- och värmemätare. Övriga auktoriserade mätplatser är till stor del tillverkande företag som ansökt om auktorisation för sina egna behov att säkerställa spårbara och korrekta mätresultat.

Med riksmätplats avses enligt lagen (1974:897) myndighet som utsetts att officiellt säkerställa riktigheten av mätningar för vissa storheter och nationella normaler och se till att dessa är internationellt spårbara.

Riksmätplatser utses av regeringen på förslag av MPR:s mät nämnd. Förslagen bygger på en bedömning av myndighetens mättekniska kompetens och förmåga att hålla en vetenskaplig nivå på sin mättekniska verksamhet. Bl.a. studeras organens dokumentation från kalibreringar med internationell spårbarhet på sina normaler eller andra referensinstrument som utgör basen för riksmätplatsens kompetensnivå. Vidare studeras annan

mätutrustning och hierarkibildning mellan olika nivåer samt metoder och procedurer som tillämpas såväl för den interna verksamheten som för externa kalibreringar. Stor vikt läggs vid personalens tekniskt vetenskapliga kompetens.

Efter att regeringen utsett en riksmätplats lämnar mätcentrum inom MPR denna årliga åligganden som specificerar vilka åtgärder i riksmätplatsen skall vidtas för att vidmakthålla erforderlig kvalitet i fråga om normaler och annan mätutrustning samt personalens kompetens. Dessutom kommer man överens om planer för vidareutveckling av resurserna i syfte att få en anpassning till den tekniska utvecklingen och kraven från omvärlden i fråga om noggrannhet. Som ett led i den mättekniska kvalitetssäkringen deltar riksmätplatserna på eget initiativ eller på uppdrag av mätcentrum i jämförelsekalibreringar anordnade av internationella organisationer eller av andra länders primärlaboratorier.

Beslut att auktorisera mätplatser fattas av MPR efter en teknisk bedömning som följer ett internationellt mönster. MPR:s krav för auktorisation av mätplatser är harmoniserade med motsvarande västeuropeiska krav och anknyter till förfaranden som har vidare internationell tillämpning.

Den tekniska specialbedömningen görs med hjälp av personal från vederbörande riksmätplats. Vid bedömningen deltar även personal från MPR, som i huvudsak granskar allmänna kvalitetssäkringsåtgärder. Mätplatsen skall också experimentellt kunna styrka sin mättekniska förmåga. Resultatet av bedömningen redovisas i en bedömningsrapport, som ligger till grund för auktorisationsbeslutet. Auktorisationens omfattning och villkor beskrivs i detalj i ett särskilt dokument.

I auktorisationsvillkoren ingår bl.a. skyldighet att delta i årliga jämförelsemätningar för att säkerställa att mätplatsen upprätthåller erforderliga krav i fråga om noggrannhet och reproducerbarhet. De auktoriserade mätplatserna är dessutom underkastade årlig teknisk tillsyn av MPR under medverkan av vederbörande riksmätplats.

Säkerställande av kontrollresultat sker som jag tidigare nämnt i olika former beroende på kontrollorganets karaktär.

Grundläggande för att säkerställa korrekta kontrollresultat är givetvis att man kunnat säkerställa den tekniska kvaliteten hos de provningsresultat som kontrollen grundas på. Därutöver fordras att kontrollen görs på ett objektivt sätt. Inga ovidkommande hänsyn får kunna medvetet eller omedvetet påverka beslutet huruvida en produkt uppfyller ställda krav.

Företag kan säkerställa egna kontrollresultat genom interna kvalitetssystem. Företagens egenkontroll kan som nämnts övervakas av köpare, certifieringsorgan eller av offentligrättsliga kontrollorgan.

I vissa länder har system etablerats där fristående organ utvärderar leverantörsföretags hela kvalitetssystem - s.k. certifiering av leverantörsföretags kvalitetssystem. I de länder där det även finns system för auktorisation av provningslaboratorier, förekommer det att ifrågavarande certifieringsorgan ställer krav på att företagets laboratorium ackrediterats. Så är t.ex. fallet i Storbritannien. I Sverige har SIS övervägt att införa en sådan certifieringsverksamhet.

Övervakning av egenkontroll förekommer i Sverige i flera olika former. Jag har i avsnitt 2.3 som exempel nämnt byggområdet och vissa tryckkärl.

Säkerställande av att myndighetsgodkännanden blir korrekta sker i Sverige genom den allmänna offentlighetsregleringen för verksamhet som innefattar myndighetsutövning. Syftet med dessa regler är att ge rättssäkerhetsgarantier. Reglerna är allmänt utformade (regler om jäv, motivering av beslut, skadeståndsansvar, JO:s och JK:s tillsyn) och tar inte sikte på de särskilda problem som förekommer i teknisk kontrollverksamhet. Vad gäller säkerställandet av att kontrollen utförs på ett tekniskt riktigt sätt finns vissa allmänna regler såsom MPR:s föreskrifter och råd för riksprovplatser. Någon systematisk teknisk tillsyn av utomstående förekommer sällan.

För att myndighetsgodkännanden blir korrekta finns således vissa formella garantier. En fråga som jag återkommer till är om svenska myndighetsgodkännanden kan förväntas bli accepterade internationellt om det inte kan säkerställas att myndigheterna inte också kan visa att de uppfyller de internationella krav på kontrollorgan, som syftar till säkerställande av den tekniska kvaliteten hos provnings- och kontrollresultat.

Som jag tidigare nämnt gäller inte bestämmelserna om myndighetsutövning för privaträttslig kontrollverksamhet i form av certifiering, inte ens om certifieringsorganet är myndighet, som t.ex. statens provningsanstalt. En annan sak är att i det senare fallet vissa allmänna bestämmelser för myndigheter tillämpas även i fråga om ren uppdragsverksamhet. Några särskilda former för säkerställande av kontrollbeslut i form av certifiering finns inte i Sverige. Certifieringsorganens interna regler styr kontrollverksamheten. Om cer-

tifieringsorganet inte har egna provningsresurser som fallet t.ex. är med SIS, beslutar certifieringsorganet vilka laboratoriers provningsresultat som kan utgöra underlag för certifiering.

Jag återkommer till frågan om det finns behov i Sverige av att skapa ett system för säkerställande av certifieringsorgans kontrollbeslut.

3.4 Ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat

Som framgått av avsnitt 2.4 kan överenskommelser om ömsesidigt acceptering av provnings- och kontrollresultat slutas av olika organ på olika nivåer. Följande indelning kan göras:

Ömsesidigt godtagande av kontrollresultat

- principiella överenskommelser mellan olika länders regeringar att i största möjliga utsträckning godta varandras provnings- och kontrollresultat
- överenskommelser mellan behöriga organ i olika länder att godta varandras rättsligt tvingande kontroller (myndighetsgodkännanden)
- överenskommelser mellan certifieringsorgan att ömsesidigt godta varandras certifieringar

Ömsesidigt godtagande av provningsresultat

- överenskommelser mellan behöriga organ i olika länder att godta varandras provningsresultat som underlag för nationella godkännanden

- överenskomelser mellan certifieringsorgan att godta varandras provningsresultat som underlag för nationella certifieringar

Överenskomelser mellan provningsorgan

- samarbetsöverenskomelser mellan provningsorgan i olika länder med innebörden att provningsorganen har motsvarande tekniska förutsättningar att erhålla likvärdiga provningsresultat (godtagbar reproducerbarhet)
- överenskomelser mellan provningsorgan som innebär att provningsorganet i exportlandet utför de provningar som i annat fall skulle utförts av importlandets provningsorgan

Överenskomelser mellan ackrediteringsorgan

- överenskomelser mellan olika länder ackrediteringsorgan med innebörden att ackrediteringsorganen är överens om att deras resp. ackrediteringsförfaranden är likvärdiga

I Sverige finns exempel på samtliga ovanstående typer av överenskomelser. Det förekommer också i stor utsträckning godtagande av utländska provningsresultat i Sverige eller godtagande av svenska provningsresultat i andra länder utan att det föreligger formella överenskomelser om ömsesidigt godtagande av provnings- eller kontrollresultat.

Omfattningen av ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat mellan Sverige och andra länder varierar starkt mellan olika sektorer beroende på olika faktorer. Som jag tidigare nämnt måste två grundläggande förutsättningar vara uppfyllda för att provnings- och kontrollresultat skall godtas mellan olika

länder. Det måste finnas en politisk vilja att godta utländska provnings- och kontrollresultat och det måste föreligga ett förtroende för de utländska provnings- och kontrollresultatens kvalitet. Den internationella utvecklingen visar att medvetenheten har ökat om betydelsen av att de tekniska förutsättningarna för ömsesidigt accepterande av provnings- och kontrollresultat verkligen föreligger.

Svenska provningsorgans samarbete i dessa frågor med motsvarande utländska provningsorgan varierar mellan olika områden. Det finns exempel på områden där svenska provningsorgan har ett mycket nära samarbete med provningsorgan i vissa andra länder. Det finns emellertid också åtskilliga exempel där det inte förekommer någon samverkan alls. Som exempel på formella samarbetsöverskommelser mellan svenska och utländska provningsorgan kan nämnas statens provningsanstalts avtal med den franska nationella provningsanstalten Laboratoire National d'Essais resp. den polska provningsanstalten Polski Komitet Normalizacji i Miar (PKNIM) samt Aktiebolaget Statens Anläggningsprovnings avtal med Technischer Überwachungsverein Norddeutschland ev. (TÜV Nordd).

Det förekommer också exempel på att de tekniska förutsättningarna för ömsesidigt godtagande av provningsresultat föreligger mellan Sverige och andra länder men att de svenska provningsresultaten inte godtas av skilda politiska skäl.

I Sverige är det i princip de föreskrivande myndigheterna som skall ta ställning till om utländska provningsresultat kan godtas som underlag för svenska myndighetsgodkännanden. På de områden där riksprovplatser utsetts har det dock ansetts ligga inom riksprovplatsens behörighet att bedöma om motsvarande utländska provningar

är likvärdiga med och kan ersätta riksprovplatsens egna provningar. Exempel där svenska myndigheter ingått överenskommelser om ömsesidigt godtagande av provningsresultat som underlag för svenska myndighetsgodkännanden är de olika EFTA-överenskommelser som närmre beskrivits i avsnitt 6.1.4.

Verifiering av kontroll i form av myndighetsgodkännande är enligt svensk rätt en s.k. förvaltningsuppgift som enligt 10 kap. 5 § regeringsformen kan överlämnas till anna stat eller mellanfolklig organisation endast om riksdagen förordnar det genom beslut i särskild ordning. För att utländska kontrollresultat direkt skall kunna ersätta ett svenskt myndighetsgodkännande fordras således beslut av riksdagen. Exempel på områden där Sverige ingått sådana överenskommelser är den tidigare nämnda ECE-överenskommelsen om fordonskomponenter och EFTA:s ädelmetallkonvention.

Det finns emellertid också möjligheter att i Sverige i praktiken godta utländska kontrollresultat utan att något överlämnande av en svensk förvaltningsuppgift sker. Ett tillvägagångssätt som inte kräver riksdagens medgivande är att de föreskrivande myndigheterna undantar vissa i utlandet kontrollerade produkter från kravet på svenskt myndighetsgodkännande. Undantagen görs på den svenska myndighetens ansvar, vilket förutsätter att denna väl känner till och följer den utländska kontrollverksamheten och också vid behov kan ändra de svenska reglerna. Ett annat sätt är att svenska myndigheter inte ställer krav på verifiering av kontroll i form av myndighetsgodkännande utan presumerar att produkter som genomgått viss angiven kontroll (certifiering) uppfyller ställda krav. I EG:s nya metod (se avsnitt 4) ingår en sådan rättslig teknik. Inom EG finns en medveten strävan att i största möjliga utsträckning undvika krav på myndighetsgodkännande

eller annan obligatorisk kontroll av utomstående (eng.: mandatory certification). Motsvarande synsätt finns i det förslag till EFTA-policy om provning och kontroll som nu föreligger (se avsnitt 6.4).

Regeringen har nyligen (lagrådsremiss 1987-12-10) presenterat ett förslag till ny ordning för kontroll av elektrisk hushållsmateriel som har intresse i detta sammanhang. I den nuvarande svenska ordningen krävs att kontroll av viss angiven materiel skall verifieras i form av myndighetsgodkännande för att materielen skall få saluföras. I det förslag som nu föreligger ersätts kravet på myndighetsgodkännande med alternativa verifieringsformer, där certifiering är ett av alternativen. Förslaget, som närmare presenteras i avsnitt 7.1, utgör ett led i ett fördjupat EG/EFTA-samarbete som syftar till ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat. Sverige och andra EFTA-länder söker nu efter en förfrågan från EG anpassa sina kontrollprocedurer i frågor om elektrisk materiel till EG:s s.k. lågspänningsdirektiv.

Som exempel på överenskommelser mellan certifieringsorgan att direkt godta en utländsk certifiering som en svensk sådan kan nämnas det ramavtal som träffats mellan standardiseringsorganisationerna i de nordiska länderna Dansk Standardiseringsråd, Finlands Standardiseringsförbund, Norges Standardiseringsförbund och SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige. Ramavtalet innebär att parterna godkänner varandras administration av certifieringsärenden samt ömsesidigt accepterar provnings- och kontrollrapporter utfärdade av provningsinstitutioner enligt särskild förteckning. På det elektriska området deltar SEMKO i egenskap av certifieringsorgan i ett flertal multilaterala överenskommelser om ömsesidigt accepterande av provningsresultat som underlag för nationell certifiering. Exempel på

sådana överenskommelser är de s.k. CCA- och CB-systemen. Det är värt att notera att stor vikt lagts vid samarbete kring tekniska frågor inom dessa överenskommelser för att säkerställa reproducerbarheten i provningsresultaten från de olika organ som anslutit sig till överenskommelsen.

De nordiska organ som bedömer och genom ackreditering eller auktorisation bekräftar provningslaboratoriernas kompetens dvs. Statens Tekniska Prövenämnd (STP) i Danmark, Tekniska Kontroll Centralen (TTK) i Finland, Norske Ackrediteringsystemer (NAS) i Norge samt statens mät- och provråd i Sverige angav år 1987 en gemensam avsiktsförklaring att så snart förutsättningar föreligger ingå bilaterala överenskommelser med innebörden att resp. lands ackrediteringsförfaranden är likvärdiga. Statens mät- och provråd och STP i Danmark avser att i början av år 1988 ingå en sådan överenskommelse. Enligt uppgift är avtalet avsett att omfatta såväl de svenska riksprövsplatserna som de svenska auktoriserade provplatserna.

På det mättekniska området avser MPR att inom kort ingå formella överenskommelser med motsvarande ackrediteringsorgan av mättekniska laboratorier i Storbritannien och Italien. Efter ingående jämförelser mellan de svenska resp. de brittiska och italienska ackrediteringssystemen inom det mättekniska området har konstaterats att ackrediteringsförfarandena i dessa länder är likvärdiga.

4.1

Bakgrund

Syftet med de Europeiska Gemenskaperna (EG) är att upprätta och vidmakthålla en gemensam marknad på grundval av en tullunion och fri rörlighet för arbetskraft, varor, tjänster och kapital mellan medlemsländerna. EG har i dag sammanlagt tolv medlemsstater, Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Island, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Västtyskland, Storbritannien, Spanien och Portugal.

Den första gemenskapen, Kol- och Stålunionen (CECA) tillkom genom Parisavtalet år 1951 för att upprätta en gemensam marknad för dessa produkter. Inom fem år hade alla hinder inom Kol- och Stålunionen undanröjts och år 1958 kompletterades CECA genom de s.k. Romfördragen om en generell gemensam marknad EEC (European Economic Community) och en liknande marknad för nukleärt material, Euratom (Europeiska atomenergigemenskapen).

Det grundläggande medlet för förverkligandet av den gemensamma marknaden är enligt Romfördraget en tullunion som bygger på principen om fria varurörelser inom EG. Utöver tullunionen föreskriver Romfördraget också att medlemsländerna i en rad andra hänseenden skall säkerställa fri rörlighet över gränserna och en fungerande konkurrens samt lika villkor oberoende av nationalitet. De äldre nationellt avgränsade marknaderna

skall således transformeras till en gemensam marknad med samordnad ekonomisk politik. I den utsträckning den gemensamma marknadens funktion så erfordrar, skall EG-ländernas nationella lagstiftning harmoniseras.

Tullunionen inom EG var helt genomförd tidigare än vad Romfördraget kräver och en gemensam tulltariff antogs år 1968.

Harmoniseringssträvandena för att eliminera tekniska handelshinder har emellertid varit förenade med svårigheter och i många fall gått långsammare än planerat. På senare år har ansträngningar gjorts för att intensifiera detta arbete.

Enligt Romfördragets artikel 30 är kvantitativa importrestriktioner, ävensom alla åtgärder med motsvarande verkan - exempelvis tekniska handelshinder - förbjudna mellan medlemsstaterna. Ett undantag ges dock i artikel 36 för sådana förbud eller restriktioner för import eller export som är berättigade av hänsyn till bl.a. allmän säkerhet och till skydd för människors och djurs hälsa och liv. Sådana förbud eller restriktioner får emellertid inte utgöra ett medel för godtycklig diskriminering eller förtäckta restriktioner i handeln mellan medlemsstaterna.

Behovet av att stärka arbetet med att åstadkomma en enhetlig marknad tilldelades år 1985 högsta prioritet. Rådet antog i juni samma år en s.k. vitbok som innehåller prioriterade områden och riktlinjer för vilka beslut som behöver fattas för att avskaffa hindren för personer, varors och tjänsters rörlighet över gränserna i syfte att senast vid utgången av år 1992 ha uppnått en enhetlig inre marknad.

För arbetet att avskaffa tekniska handelshinder anger

vitboken som lämpligaste strategi en kombination av två tillvägagångssätt. På områden där handelshindren består av berättigade men olikartade nationella regler skall man fortsätta arbetet att harmonisera reglerna genom direktiv enligt den s.k. nya metoden. Det innebär att de regler som anges i direktiv begränsas till vissa väsentliga säkerhetskrav, medan tekniska specifikationer för produkter anges i standarder utarbetade av de europeiska standardiseringsorganen CEN, CENELEC, CEPT etc. På områden där regelharmonisering inte bedöms nödvändig från säkerhetssynpunkt skall principen om "ömsesidigt erkännande" användas. Därmed menas att medlemsländerna ömsesidigt erkänner varandras säkerhetsföreskrifter etc. för olika produkter, då dessa anses ha tillkommit i samma syfte, även om de kan skilja sig åt i utformning och detaljkrav. Det innebär att en vara som är lagligen producerad och marknadsförd i ett EG-land fritt skall kunna säljas inom EG. Nationella regler som utgör "oberättigade" handelshinder får således inte tillämpas på produkter från ett annat EG-land.

4.2 EG:s institutioner

Rådet är EG:s högsta beslutande organ, där varje medlemsland representeras av en ledamot. Rådet sammanträder med varierande sammansättning, alltid på minister-nivå. Beroende på ämnesområde tas beslut i rådet antingen med enkel majoritet, varvid varje land har en röst, eller med kvalificerad majoritet, varvid medlemsländerna har olika antal röster beroende på landets storlek.

Ministerrådets möten förbereds i ett särskilt organ, COREPER, de permanenta representanternas kommitté. Även om COREPER inte har någon formell befogenhet att fatta beslut, har detta organ stor betydelse då huvuddelen

av förhandlingarna inför rådets beslut sker där. Rådet och dess underorgan betjänas av ett sekretariat om ca 3 000 personer.

Kommissionen har fyra huvuduppgifter. Den framlägger förslag till beslut i rådet, är verkställande myndighet, övervakar tillämpningen av Romfördragets bestämmelser samt för förhandlingar med utomstående länder. Kommissionen består av 17 ledamöter vilka väljs för perioder om fyra år. Kommissionsmedlemmarna, som skall vara medborgare i ett medlemsland, skall utföra sitt arbete självständigt och i Gemenskapens allmänna intresse. Till kommissionens förfogande står ett sekretariat omfattande ca 11 000 personer. Storleken är delvis en spegling av de många språk som används i Gemenskapen.

Europaparlamentet har i huvudsak rådgivande uppgifter och skall bl.a. yttra sig över kommissionens förslag på en rad områden. Genom de nya beslutsreglerna i enhetsakten (se avsnitt 4.3) kan rådet bara fatta beslut med enhällighet om förslaget avviker från parlamentets utlåtande. Europaparlamentet väljs i direkta val för en period av fem år. Parlamentets medlemmar har rätt ställa frågor till rådet och kommissionen angående Romfördragets tillämpning. Därtill kan Parlamentet begära misstroendevotum mot kommissionen och med två tredjedels majoritet avsätta kommissionen.

EG-domstolen är gemenskapens dömande myndighet. Den består av 13 domare som utses av medlemsländernas regeringar för en period om sex år. Domstolens uppgift är att besluta om tolkning och tillämpning av gemenskapsfördragen och de gemensamma besluten.

Årliga toppmöten har sedan 1970-talet hållits med deltagande av medlemsländernas regeringschefer och Frankrikes president. Genom enhetsakten har detta forum

"det Europeiska Rådet" också fått en formell ställning. Mötet spelar en viktig roll för att slita större tvistefrågor och ge impulser till det fortsatta arbetet.

4.3 Produktkrav

Grunden för EG:s harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning - bl.a. avseende avvecklandet av tekniska handelshinder - återfinns i Romfördragets artikel 100. Där stadgas att rådet enhälligt på kommissionens förslag skall utfärda direktiv för harmonisering av sådana rättsregler och förvaltningsföreskrifter i medlemsstaterna som direkt kan påverka den gemensamma marknadens upprättande eller funktion. Enligt artikel 189 binder utfärdade direktiv medlemsstaterna att förändra sin lagstiftning så att den nationella lagstiftningen uppfyller direktivet med avseende på det resultat som skall uppnås. Det överläts dock åt medlemsstaterna att bestämma om medel och tillvägagångssätt.

Som nämnts innebar artikel 100 ursprungligen krav på enhälliga beslut för utfärdande av direktiv som harmoniserar rättsreglerna inom EG. År 1985 enades man inom EG om ett reformpaket (den s.k. enhetsakten) med vissa ändringar i föredragstexterna. Möjlighet till beslut med kvalificerad majoritet infördes bl.a. genom en ny artikel 100 a beträffande harmonisering av medlemslänternas lagstiftning. Medlemsländerna kan dock under vissa förutsättningar göra avsteg från de beslut som fattas enligt denna procedur. De ändrade reglerna innebär också att parlamentets befogenheter till viss del utökats.

I artikel 100 a stadgas att kommissionen skall eftersträva en hög säkerhetsnivå i sina direktivförslag rörande hälsa, säkerhet, miljö- och konsumentskydd. Ar-

tikeln har också kompletterats med ett stycke som anger att medlemsländer som vill införa eller behålla strängare krav beträffande områden som anges i en ny artikel 36 a i Romfördraget, liv, hälsa etc. eller beträffande miljö eller arbetsmiljö har möjlighet att utfärda avvikande bestämmelser. Kommissionen skall pröva om dessa avvikelser utgör en godtycklig diskriminering eller dolda handelshinder. Kommissionen eller en annan medlemsstat kan begära att EG-domstolen prövar sådana nationella beslut i en särskild snabbprocedur. Det har förmodats att domstolen kan komma att iaktta viss restriktivitet vid tillämpningen av undantagsbestämmelser.

Två ytterligare artiklar (118 a och 130 S) av betydelse för harmonisering av produktkrav tillkom också genom 1985 års reformpaket. I artikel 118 a föreskrivs att minimiregler för skydd av arbetsmiljö kan beslutas med kvalificerad majoritet. I artikeln sägs uttryckligen att enskilda länder har rätt att upprätthålla eller införa en högre skyddsnivå. I artikel 130 S föreskrivs att rådet enhälligt kan besluta om regler för minimi-krav till skydd för miljön.

År 1969 antog EG-rådet ett program för bl.a. undanröjande av tekniska handelshinder och ömsesidigt erkännande av kontroll förutsatt att framställnings- och kontrollmetoder harmoniserats. Programmet omfattade motorfordon, lantbrukstraktorer, textilprodukter, elektrisk materiel, tvätt- och rengöringsmedel, farliga ämnen, gödningsmedel, hissar och lyftdon, tryckhållare, kosmetiska medel, kristallglas samt metrologi.

I samband med presentationen av handlingsprogrammet redogjordes för de olika harmoniseringsmetoder som kunde användas, nämligen:

1. Totalharmonisering, där nationella regler ersätts av regler i antagna direktiv. Det medför att medlemsländerna endast får tillåta marknadsföring av produkter som uppfyller direktivets krav och att medlemsländerna inte får ställa andra krav på ifrågasvarande produkter. Detta gäller även produkter tillverkade i länder utanför EG.

"Exempel på direktiv som innefattar total harmonisering är direktiven om buller från t.ex. tornkranar, motorkompressorer och generatoraggregat.

2. Optionell eller valfri harmonisering, där medlemsländerna kan upprätthålla redan existerande nationella regler, men inte får förbjuda eller begränsa marknadsföring eller användning av produkter som uppfyller kraven i ett antaget EG-direktiv. De nationella kraven kan vara högre eller lägre än direktivets krav. Om de nationella kraven är högre än direktivets krav får de nationella kraven inte förenas med försäljningsförbud för varor som uppfyller direktivets krav. Syftet med att behålla strängare nationella krav är som regel att göra det möjligt att upprätthålla en inhemsk produktion, som inte är konkurrenskraftig på EG-direktivets villkor. Ett medlemsland med nationella särkrav måste acceptera import av produkter som uppfyller dessa krav. Som exempel på optionell harmonisering kan nämnas direktiven om lantbruks- och skogsbrukstraktorer samt direktiven om metrologi och fordonskomponenter.
3. "Hänvisning till standard-metoden", där man i ett direktiv begränsar sig till att ange vissa allmänna säkerhetskrav som skall vara uppfyllda och anger i vilka, på annat håll utarbetade standarder eller andra normer, som anses uppfylla direktivets all-

mänt formulerade krav. Det s.k. lågspänningsdirektivet för elektrisk materiel är utformat enligt denna metod. Enligt EG:s s.k. "New Approach" från år 1985 skall harmonisering i framtiden bygga på denna princip. En närmare beskrivning av EG:s nya metod följer senare i detta avsnitt.

4. Metoden om "ömsesidigt erkännande av kontroll" varvid varor som är tillverkade och kontrollerade enligt ett EG-lands regler fritt kan omsättas inom EG. Det innebär att medlemsländerna ömsesidigt erkänner varandras säkerhetsregler och kontrollordningar även om dessa kan skilja sig åt i utformning och detaljer.
5. Minimiharmonisering, där kraven i ett direktiv utgör en lägsta gemensam kravgräns men inte hindrar medlemsstaterna att införa högre krav. Denna metod avses användas på t.ex. arbetsmiljöområdet i sådana fall där kraven inte avser själva produkten utan produktionsprocessen, t.ex. gränsvärden för innehållet av olika ämnen i luft på arbetsplatser.

Harmoniseringsarbetet inom EG har gått långsammare än förväntat och EG-länderna har än så länge skildanationella bestämmelser på många områden.

Fram till år 1985 hade rådet antagit 177 direktiv med tekniska föreskrifter samt 56 ändringsdirektiv.

Utarbetandet av direktivförslag följer en tämligen komplicerad arbetsgång som ofta medfört tidsfördröjningar. De 16 direktiv som antogs år 1984 hade i genomsnitt tagit nio och ett halvt år att utarbeta. Den längsta tiden var tolv år.

Det första utkastet till ett förslag utarbetas i all-

mänhet i en arbetsgrupp under samarbete mellan statliga specialister och intressenter från näringslivet. Ett i kommissionsregi färdiggjort utkast föreläggs med eller utan ändringar ministerrådet som ett formellt förslag av de 17 kommissionsledamöterna. Rådet inhämtar därefter i allmänhet ställningstaganden från parlamentet samt ekonomiska och sociala utskottet. Vidare diskuteras förslaget ingående i rådsgrupper där företrädare från bl.a. medlemsstaternas myndigheter ingår. Ofta har dessa personer deltagit i det första arbetet med utkastet. Slutet på processen är att ett förslag antingen förkastas eller kungörs som rådsdirektiv.

Vid ändring av ett direktiv för att anpassa detta t.ex. till nya förhållanden tillämpas ett förenklat förfarande. Detta arbete kan helt försiggå inom kommissionen. Undantag från detta förhållande är sådana fall där majoritetsbeslut ej kunnat fattas inom kommissionsutskottet. Härvid hänskjuts frågan till rådet som beslutar med kvalificerad majoritet. Om rådet ej blir slutsmässigt hänförs frågan ånyo till kommissionen för slutligt beslut.

Ansträngningarna att intensifiera harmoniseringsarbetet inom EG har skett stegvis. Av särskild betydelse i dessa ansträngningar har det ökade utnyttjandet av europeisk standardiseringsverksamhet varit.

Den 16 juli 1984 antog rådet vissa principer för en europeisk standardiseringspolicy. Dessa innebär att EG i de tekniska harmoniseringssträvandena i ökad utsträckning överlåter arbetet med att definiera tekniska kriterier till de europeiska standardiseringsorganen samtidigt som åtgärder vidtas för att stimulera och underlätta standardiseringsarbetet. Som en följd av dessa rådsprinciper har EG och CEN/CENELEC den 13 november 1984 resp. den 10 oktober 1985 tecknat

dels ett avtal med allmänna riktlinjer för samarbetet (General Guidelines), dels ett ramkontrakt för standardiseringsmandat (Framework Contract). I enlighet med dessa avtal beställer kommissionen standardiseringsuppdrag och lämnar mandat för deras genomförande. Det ökade samarbetet mellan EG och CEN/CENELEC syftar till en rationell arbetsfördelning i den tekniska harmoniseringsverksamheten, vilken skall underlätta och påskynda undanröjandet av tekniska handelshinder.

Som ytterligare ett led i strävandena att underlätta den tekniska harmoniseringen antog rådet den 7 maj 1985 en resolution om en ny metod för teknisk harmonisering och användning av standarder i direktiv. I resolutionen, som allmänt benämns "The New Approach", godkände rådet fyra huvudprinciper som skall iakttas då kommissionen utarbetar direktivförslag för avveckling av tekniska handelshinder. Dessa fyra principer innebär:

1. att omfattningen av de regler som anges i direktiven skall begränsas till vissa väsentliga säkerhetskrav,
2. att utformningen av de tekniska specifikationer som skall säkerställa att produkter uppfyller de väsentliga säkerhetskraven skall överlätas på kompetenta europeiska standardiseringsorgan,
3. att dessa tekniska specifikationer inte är tvingande utan behåller sin status av frivilliga standarder,
4. att nationella myndigheter dock skall erkänna att produkter tillverkade enligt harmoniserade standarder presumeras överensstämma med de väsentliga säkerhetskraven. Tillverkarna kan också välja andra

tekniska specifikationer förutsatt att det kan visas att produkterna därmed uppfyller säkerhetskraven.

Lagstiftningstekniken att standarder presumeras uppfylla säkerhetskraven innebär att de får vissa rättsverkningar, men att de dock inte binder möjligheten utan ger den möjlighet att pröva om standarden uppfyller föreskrifternas krav (se bilaga 3).

Rådet har i resolutionen också fastslagit att följande fem krav skall vara uppfyllda för att kommissionen skall lägga fram direktivförslag enligt den nya metoden.

1. Det skall vara möjligt att göra en klar åtskillnad mellan de väsentliga säkerhetskrav som antas av rådet och de tekniska specifikationer som utarbetas och antas av standardiseringsorganen.
2. Aktuell produktområde skall vara lämpligt för standardisering och det skall finnas erforderlig standardiseringskapacitet.
3. Den nya metoden skall företrädesvis användas på områden som inte tidigare omfattas av direktiv.
4. Den nya metoden skall företrädesvis omfatta produktgrupper, men skall även kunna omfatta enskilda produkter.
5. Det skall stå klart att olikheter i medlemsländernas nationella lagstiftning utgör hinder för fri rörlighet av varor.

Rådsresolutionen innehåller också en grundmodell i tio punkter för framtida direktivförslag - ett s.k. modell-direktiv.

Den metod för utformning av säkerhetskrav av produkter som anges i modelldirektivet har som redan nämnts sedan år 1973 tillämpats beträffande elektrisk materiel genom det s.k. lågspänningsdirektivet.

Efter att EG antagit "The New Approach" för harmonisering av tekniska föreskrifter har ett direktiv enligt dessa principer antagits, nämligen rådsdirektivet av den 25 juni 1987 om enkla tryckkärl. Ytterligare tre direktivförslag har utarbetats, nämligen angående leksakers säkerhet, harmonisering av regler på byggområdet och regler om maskinsäkerhet. Vidare finns planer på att reglerna inom legal metrologi (mått och vikt) skall utformas enligt den nya metoden.

EG har således genom skilda rådsbeslut fastslagit den framtida inriktningen av sitt harmoniseringsarbete. Sammanfattningsvis innebär denna inriktning:

- att på områden där det redan finns direktiv med tekniska specifikationer skall dessa behållas och i mån av behov förändras i takt med den tekniska utvecklingen,
- att på områden där det anses föreligga behov av harmonisering av medlemsländernas lagstiftning om säkerhetskrav på produkter skall direktiv utarbetas enligt den nya metoden, innebärande att direktivens innehåll begränsas till rättsligt bindande allmänna säkerhetskrav vilka kompletteras med tekniska specifikationer som i första hand skall finnas formulerade i harmoniserade europeiska standarder, att dessa standarder behåller sin status som frivilliga dokument men att de skall presumeras stå i överensstämmelse med de allmänna säkerhetskraven,

- att på områden där behov av harmonisering via direktiv inte anses föreligga skall den s.k. principen om ömsesidigt erkännande tillämpas, vilket innebär att en vara som är lagligen producerad och marknadsförd i ett EG-land fritt skall kunna säljas inom hela EG.

4.4 Provning och kontroll

I samband med EG:s ansträngningar att eliminera tekniska handelshinder såväl internt inom EG som externt i förhållande till icke medlemsländer, sker en utveckling av provnings- och kontrollverksamheten inom EG.

I EG:s traditionella direktiv är produktkraven detaljerat angivna. Som en förutsättning för marknadsföring ställs krav att produkterna kontrollerats genom provning vid organ i resp. medlemsland som i särskild ordning anmälts till kommissionen som utpekade behöriga organ för provning och kontroll enligt ett visst direktiv (eng.: designated laboratories). Förteckningar över anmälda organ kungörs av kommissionen.

Vidare ställs i direktiven krav på att produkter som efter kontroll visat sig uppfylla produktsäkerhetskraven skall märkas med en gemensam EG-märkning.

Det s.k. lågspänningsdirektivet (LVD) skiljer sig från de traditionella direktiven i flera avseenden. Dels är produktkraven generellt utformade och anknutna till standarder på så vis att produkter som uppfyller harmoniserade standarder skall presumeras uppfylla direktivets allmänna säkerhetskrav. Även produkter som inte är tillverkade i enlighet med harmoniserade standarder kan efter särskild kontroll bedömas uppfylla direktivets allmänna säkerhetskrav.

Vidare är reglerna om kontroll och märkning av produkter annorlunda utformade i LVD.

Produkter som är tillverkade i enlighet med harmoniserad, eller annan godtagen, standard kan kontrolleras antingen av tillverkaren själv, som utfärdar en deklaration om överensstämmelse (eng.: Manufacturer's Declaration of Conformity) eller av ett till kommissionen anmält certifieringsorgan, som utfärdar ett certifikat om överensstämmelse och medger att produkten får märkas med certifieringsorganets märke. Det ställs således inte krav på gemensam EG-märkning i LVD.

För att produkter som inte tillverkats i enlighet med harmoniserad eller annan godtagen standard skall få marknadsföras skall de ha provats av särskilda till kommissionen anmällda provningsorgan och därvid bedömts uppfylla direktivets allmänna säkerhetskrav. Detta förhållande skall kunna styrkas av en särskild provningsrapport från ett sådant behörigt organ.

Den kontroll som enligt LVD åligger tillverkare och importörer kompletteras av en statlig marknadskontroll i resp. medlemsland. Om en elektrisk produkt vid sådan marknadskontroll befaras inte uppfylla säkerhetskraven enligt LVD kan medlemsstaten förbjuda saluföring av produkten. Medlemsstaten skall i sådana fall omedelbart informera övriga berörda medlemsstater och kommissionen och ange orsakerna till beslutet. Medlemsstaten har bevisbördan för att produkten bedömts inte uppfylla säkerhetskraven. Särskilda procedurer finns för sådana fall där det råder oenighet mellan medlemsstaterna om bedömningar i säkerhetsfrågor.

I EG:s nya metod för utarbetande av direktiv för teknisk harmonisering - det s.k. modelldirektivet - anges

följande alternativa sätt att verifiera att en produkt uppfyller ställda krav (eng.: means of attestation of conformity)

- a) certifikat och märkning av fristående organ,
- b) provningsresultat från fristående organ,
- c) försäkran om överensstämmelse utfärdad av tillverkaren eller hans agent i gemenskapen; krav om övervakning kan föreskrivas i sammanhanget,
- d) andra former för vidimering som kan finnas angivna i direktivet (i undantagsfall krav på förhandsgodkännande).

De nationella organen som fått befogenhet att utfärda certifikat eller märkning skall vara kungjorda till kommissionen och till de andra medlemsstaterna. Organen skall fullgöra sitt arbete enligt internationellt vedertagen praxis och särskilt i överensstämmelse med principer som angetts i riktlinjer från ISO. Medlemsstaterna har ansvaret för tillsynen av organen.

Frågor rörande verkställigheten av ett direktiv skall behandlas av en särskilt upprättad permanent kommitté under ordförandeskap av en ledamot från kommissionen.

EG har hitintills, som tidigare sagts, antagit ett direktiv för enkla tryckkärl, vilket utarbetats enligt den nya metoden. I det följande lämnas en översiktlig redogörelse om utformningen av direktivet.

Direktivet omfattar tryckkärl dimensionerade för ett tryck av högst 30 bar med ett tryckvolymvärde som inte får överskrida 10 000 barliter: tryckkärl av högst 20 barliter är dock undantagna.

Medlemsstaterna skall presumera att tryckkärl uppfyller de väsentliga säkerhetskraven om det är försett med EG-märkning som bekräftar överensstämmelse med harmoniserad standard eller, i frånvaro av sådan, med erkänd nationell standard.

Det finns olika former av steg för vidimering av kravuppfyllelse. Om tryckkärlen skall utföras i enlighet med harmoniserad eller med erkänd nationell standard kan tillverkaren välja mellan två alternativa kontrollformer innan tillverkningen startar. I det ena alternativet informeras ett godkänt kontrollorgan om konstruktionens utförande och om åtgärder som skall vidtas i tillverkningen för att produkterna skall uppfylla de särskilda säkerhetskraven eller fordringarna enligt standard; alternativt kan tillverkaren skicka in ett prototypkärl för typkontroll hos ett erkänt kontrollorgan. Den senare proceduren är obligatorisk för tryckkärl som inte till fullo är utförda enligt harmoniserad eller erkänd nationell standard.

Alternativa kontrollformer föreligger också i samband med tillverkningen. S.k. EG-verifikation krävs för tryckkärl med tryckvolymprodukter överstigande 3 000 barliter. Denna verifikation skall utföras på varje tillverkningsparti av tryckkärl genom stickprovsmässig kontroll av erkänt kontrollorgan.

Tillverkaren kan också välja EG-verifikation för mindre tryckkärl. Han har emellertid då möjlighet att i stället avge en tillverkardeklaration med försäkran om att tryckkärlen är utförda enligt godkänt underlag. Detta alternativ skall emellertid förenas med övervakning av tillverkaren genom ett erkänt kontrollorgan.

Direktivet innehåller också vissa minimikriterier som de erkända kontrollorganen skall uppfylla. De allmänna

säkerhetskraven är förhållandevis detaljerade. Där stipuleras bl.a. krav på material och på svetsfogar: vidare anges att kärlen inte får uppvisa någon plastisk deformation för tryck 1,5 gånger dimensioneringstrycket och att brott inte får uppträda för tryck upp till 2,5 gånger detsamma.

Några harmoniserade standarder som skall komplettera direktivet föreligger ännu ej. Det är därför knappast troligt att total harmonisering för området kan uppnås inledningsvis.

Tryckkärlsdirektivet ger inte samma frihet för tillverkarna som lågspänningsdirektivet. Gemensamt för båda är dock att det inte föreligger något direkt krav om förhandsgodkännande; i tryckkärlsfallet krävs dock en dokumentation om åtgärder med uppgifter om hur säkerhetskraven tryggas avseende såväl utformningen som tillverkningen. I lågspänningsdirektivet finns inga föreskrifter om tillverkningskontroll. För de större tryckkärlen krävs här en tredjepartskontroll; för de mindre kan detta alternativ ersättas med godkänd och övervakad egenkontroll.

Ytterligare tre direktivförslag har utarbetats enligt EG:s nya metod; nämligen för leksaker, byggprodukter och maskiner.

Förslaget till leksaksdirektiv har en allmänt formulerad säkerhetsklausul att leksaker får marknadsföras endast om de inte kan skada användarens hälsa eller säkerhet. Leksaker som har ett modellidentifieringsnummer och EG-märke som styrker överensstämmelse med harmoniserad standard skall presumeras uppfylla den allmänna säkerhetsklausulen.

För leksaker tillverkade enligt harmoniserad standard

kan tillverkaren eller dennes bemyndigade representant inom EG själv anbringa EG-märket som bekräftelse på att produkten är i överensstämmelse med harmoniserad standard. Ett underlag med tekniska data och beskrivning av produktionsförfaranden för att säkerställa likformighet med harmoniserad standard skall kunna visas upp för kontroll. Underlaget kan också innehålla ett EG-typgodkännandebevis som utfärdats av ett utsett organ för EG-kontroll. Typkontroll hos ett sådant organ är obligatoriskt för objekt som inte är helt i överensstämmelse med harmoniserad standard.

Förslaget till direktiv rörande byggmaterial bygger i flera avseende på den nya harmoniseringsmetoden, vilket innebär att man i övergripande termer fastställer de grundläggande krav som skall gälla för byggnader. Dessa krav avser bl.a. hållfasthet och stabilitet, brandsäkerhet, hälsa och hygien, miljö, brukarsäkerhet, beständighet, bullerskydd och energiförbrukning.

Produkter antas uppfylla de grundläggande säkerhetskraven om de:

- uppfyller harmoniserad europeisk standard som utarbetats på mandat från kommissionen, eller
- har genomgått ett typgodkännandeförfarande, "Agrément technique Européen", eller om varken Europeisk standard eller riktlinjer för agrément finns,
- uppfyller nationell standard eller har nationellt godkännande om dessa i sin tur uppfyller de grundläggande kraven.

Någon möjlighet att godkänna produkter direkt mot de grundläggande kraven förutses inte för närvarande.

Produkter som antas uppfylla de grundläggande säkerhetskraven genom något av ovanstående alternativ skall efter tillverkningen genomgå ett förfarande i vilket överensstämmelse med specifikationerna verifieras ("attestation of conformity"). Detta kan ske enligt något av följande förfaranden:

- produktens överensstämmelse med uppställda krav bekräftas av godkänt certifieringsorgan,
- tillverkarens kvalitetskontroll certifieras av godkänt certifieringsorgan vilket åtföljs av tillverkardeklaration
- tillverkardeklaration på basis av typgodkännande från godkänt organ,
- tillverkardeklaration.

Vilket av ovanstående förfaranden som skall tillämpas för viss produktkategori skall avgöras av kommissionen. Certifieringsorgan och inspektionsorgan utses av medlemsstaterna. Varor som genomgått föreskrivet certifieringsförfarande får märkas ("EG conformity"). Märkta varor skall ha tillträde till hela EG-marknaden.

I förordet till direktivförslaget förutses också att man i ett andra steg kommer att utarbeta tekniska dokument som skall utgöra ett mellansteg mellan de grundläggande säkerhetskraven och standarder resp. andra tekniska specifikationer. Som exempel på sådana tekniska dokument nämns de s.k. Eurocodes.

Sedan ett antal år utarbetas inom kommissionen säkerhetsnormer för bärande konstruktioner, Eurocodes. Hittills har arbete bedrivits i nio Eurocodesprojekt.

Dessa har sin svenska motsvarighet i planverkets tillämpningsföreskrifter till byggnadsstadgan. Eurocodes kommer i praktiken att vara styrande för det europeiska standardiseringsarbetet och kommer att utgöra grunden för typprovning.

Inom CEN utarbetar Programming Committee No. 1 - Building - ett förslag till arbetsordning på byggstandardiseringsområdet. En lista över de standardiseringsprojekt som anses erfordras ur myndighetssynvinkel resp. ur industrins synvinkel är under utarbetande.

I förslaget till maskindirektiv godtas tillverkarens egen försäkran att produkterna överensstämmer med föreskrivna krav. Något förslag till övervakning av tillverkarens egen kontrollverksamhet föreligger ej.

Från EG-kommissionens sida har i ett principförslag nyligen lagts fram förslag om att frågor om provning och certifiering i framtiden skall behandlas inom ett för EG- och EFTA-länderna gemensamt europeiskt forum. Detta föreslås bli lokaliserat till de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC, men med en klar funktionell åtskillnad från dessa organs standardiseringsverksamhet.

4.5 Säkerställande av kvalitet hos provnings- och kontrollresultat

Frågor om säkerställande av provnings- och kontrollresultat har under senare tid ägnats stor uppmärksamhet inom EG. Iförordet till nya metoden framhölls att en av förutsättningarna för att metoden kan användas är "the existence of certification bodies and laboratories which ensure confidence between the authorities concerned".

Inom EG konstaterades att man saknade en gemensam policy för vilka krav som skall ställas på certifierings- och provningsorgan och att det var angeläget att sådana gemensamma krav snarast utarbetades och började tillämpas. Det konstaterades också att avsaknaden av gemensamma krav hade lett till bristande förtroende mellan olika länders certifierings- och provningsorgan, att det inte fanns tillräcklig information om olika EG-länders certifieringsförfaranden och att den erforderliga tekniska samverkan mellan provningsorgan saknades.

Från EG-kommissionens sida har uttalats uppfattningen att förtroendefrågorna inte kan lösas genom lagstiftning utan att "nyckeln till framgång" inom detta område ligger i det ömsesidiga förtroende som kan skapas mellan tekniska experter.

I mitten av år 1986 tillsattes inom EG arbetsgrupper för provning och certifiering som fick i uppdrag att utarbeta förslag till gemensamma kriterier för provnings-, ackrediterings- och olika slags certifieringsorgan. Arbetsgrupperna gjorde en inventering av befintliga internationella dokument med motsvarande krav, främst dokument utarbetade inom ISO/IEC och ILAC-konferenserna. Under senare delen av år 1987 lämnade arbetsgrupperna förslag till gemensamma EG-krav baserade på nämnda befintliga internationella rekommendationer. EG-kommissionen har överlämnat dessa förslag till CEN och CENELEC för fastställelse som europeiska standarder. Som framgår av avsnitt 6.1.4 har EFTA lämnat motsvarande mandat till CEN och CENELEC.

De krav för provnings-, ackrediterings- och olika slags certifieringsorgan som nu avses bli fastställda som europeiska standarder omfattar:

1. allmänna krav för provningslaboratorier,
2. tillvägagångssätt vid bedömning av provningslaboratorier,
3. allmänna krav för ackrediteringsorgan,
4. rekommendationer för att åstadkomma förtroende mellan provningslaboratorier,
5. rekommendationer beträffande innehållet i avtal mellan ackrediteringsorgan (avtalet mellan NAMAS och RNE bifogas som exempel till EG-förslaget).

I förordet till dessa kriterier framgår att de är avsedda att användas såväl vid formella ackrediteringar av provningslaboratorier som vid utseende av officiella provningsorgan.

Kraven för certifieringsorgan är uppdelade på:

1. krav på certifieringsorgan för produktcertifiering,
2. krav på organ som bedömer kvalitetssystem,
3. krav på certifieringsorgan som godkänner personal för viss kvalitetskontroll samt
4. krav på tillverkardeklarationer.

Den provning som ligger till grund för certifieringarna ska fylla ovannämnda krav för provningsorgan och resp. tillvägagångssätt vid bedömning av provningslaboratorier.

I kommande EG-direktiv kan förväntas att det kommer

att ställas krav på att ovanstående kriterier i tillämpliga delar skall vara uppfyllda.

Som jag nämnt under avsnitt 2.3 är ackreditering av provningslaboratorier en teknik som under det senaste årtiondet kommit till allt större användning för att säkerställa provningslaboratoriernas kompetens och därmed även kvaliteten på dessa laboratoriers provningsresultat. Inom EG finns etablerade, sammanhållna ackrediteringssystem i flera länder, bl.a. i Storbritannien, Irland, Frankrike och Danmark. I de flesta övriga EG-länder, dock med undantag av Västtyskland, håller sådana ackrediteringssystem på att byggas upp.

4.6 Ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat

Tillämpningen av Romfördraget innebär en rättslig skyldighet för EG-länderna att inte förhindra marknadsföring och försäljning av varor som är lagligen producerade och marknadsförda i ett EG-land. Detta brukar kallas principen om fritt varuutbyte eller "mutual recognition"-principen.

Som beskrivits under avsnitt 4.1 och 4.3 kan EG också på särskilda områden utfärda gemensamma direktiv om krav på produkter.

Frågan om ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat mellan EG-länderna ser olika ut beroende på om produktkraven harmoniserats genom direktiv eller om principen om fritt varuutbyte skall tillämpas.

I såväl de "gamla" direktiven som i direktiven enligt den nya metoden harmoniseras inte bara produktkraven utan även kontrollordningarna. I direktiven anges

sålunda vid vilka särskilda organ produkterna genom provning skall kontrolleras. Varje medlemsland skall i särskild ordning anmäla ett eller flera behöriga provnings- och kontrollorgan till EG-kommissionen samt till övriga medlemsländer. En produkt som genomgått enligt ett direktiv föreskriven provning och kontroll vid ett behörigt organ i ett EG-land skall därefter godtas av övriga EG-länder utan förnyad provning och kontroll.

Som också tidigare nämnts innehåller EG-direktiven som regel krav på särskild EG-märkning, som endast får åsättas efter bemyndigande av de till kommissionen anmälda provnings- och kontrollorganen.

Enligt uttalanden från EG-kommissionen får till kommissionen anmälda kontrollorgan inte godta provningsresultat från länder utanför EG som underlag för sin kontroll.

Annorlunda förhåller det sig på elområdet enligt det s.k. lågspänningsdirektivet. Som jag tidigare nämnt ställs det i lågspänningsdirektivet inte något krav på särskild EG-märkning, utan märkning från resp. EG-lands behöriga kontrollorgan skall godtas av övriga EG-länder. På elområdet förekommer flera arrangemang med ömsesidigt godtagande av provningsresultat som såväl certifieringsorgan inom EG som inom EFTA deltar i. Det innebär exempelvis att provningar utförda vid SEMKO i Sverige godtas som underlag för certifiering av de flesta EG-organ. Via teknisk samverkan mellan de organ som ingår i dessa arrangemang har man åstadkommit förtroende för varandras provningsresultat. Arrangemangen på elområdet har av EG-kommissionen utpekats som förebilder för arbetet med att åstadkomma ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat.

Vad gäller varor som omfattas av principen om fritt

varuutbyte utan legal harmonisering finns det ingen uttrycklig rättslig reglering av provnings- och kontrollfrågorna. Av EG-domstolens rättspraxis framgår dock att enskilda EG-länder kan föreskriva om kontroll av icke diskriminerande slag.

Ett av de vägledande rättsfallen är det s.k. "Biologische Produkten" (Frans Nederlandse Maatschappij voor Biologische Produkten BV, Case 272/80, 1981 (ECR) 327). En importör i Nederländerna hade sålt franska växtskyddsmedel, som godkänkts i Frankrike, men för vilka han inte sökt obligatoriskt godkännande i Nederländerna. EG-domstolen konstaterade att det följer av Romfördragets artikel 30 i jämförelse med artikel 36 att en medlemsstat inte är förhindrad att ställa krav på förhandsgodkännande av en produkt även om produkten redan godkänkts i en annan medlemsstat. Myndigheten i importlandet får emellertid inte onödigtvis begära tekniska eller kemiska analyser eller laboratorieprovningar om samma analys eller provning redan utförts i ett annat medlemsland och analys- eller provningsresultaten är tillgängliga eller på begäran kan göras tillgängliga.

EG-domstolens utslag innebär sålunda en skyldighet för EG-länder att godta varandras provningsresultat från likartade provningar. Däremot uttalas klart i utslaget att medlemsländerna inte är skyldiga att direkt godta varandras kontrollresultat. Som nämnts ovan är en medlemsstat inte förhindrad att ställa krav på förhandsgodkännande av en produkt även om produkten redan godkänkts i en annan medlemsstat.

Enligt EFTA-ländernas frihandelsavtal med EG åtnjuter en EFTA-produkt som godtagits i ett EG-land fri varucirkulation till övriga EG-länder. Frågan blir då huruvida enskilda EG-länder är beredda att godta

provnings- och kontrollresultat från ett EFTA-land eller om produkten måste provas och kontrolleras inom EG. Det har emellertid understrukits att en EFTA-produkt i praktiken måste ha kommit i omlopp i EG-införsellandet för att få fri tillgång till övriga EG-länder. Det räcker inte att bara använda ett EG-land som "inkörsport" till EG.

Om det i avsnitt 4.4 omnämnda uppslaget om ett europeiskt forum för provning och kontroll förverkligas, öppnas en intressant möjlighet för ömsesidiga godkännanden av provnings- och kontrollresultat mellan EFTAländer och EG. Förutsättningen är dock att EG inte låser kontrollordningarna i direktiven utan lämnar denna fråga öppen.

5.1

USA

Det tekniska regelsystemet i USA är omfattande och komplext. Legalt bindande krav på produkter inkl. krav på provning och kontroll finns på federal, delstats-, regional- och lokal nivå.

Federala regler - Lagar och myndighetsföreskrifter utgör minimiregler, som gäller för hela USA. Myndighetsföreskrifter på federal nivå publiceras i Code of Federal Regulations (CFR) och är uppdelade i 50 ämneskapitel.

Delstatsregler - Lagar, myndighetsföreskrifter eller rekommendationer kan variera mellan de 50 delstaterna, men får aldrig innehålla lägre krav och direkt strida mot eller motsäga de federala kraven. Delstatsreglerna är oftast mer detaljerade än de federala reglerna och blir på det sättet ofta en form av kompletterande bestämmelser. En delstatsregel är ofta en rekommendation som inte är bindande för de lokala myndigheterna när dessa kompletterar med egna regler. Delstatsregler publiceras i egna dokumentserier.

Regionala regler - "Counties" fastställer och tillämpar regler som är speciellt anpassade för den geografiska och klimatologiska region, den industriali-

serings- och utbildningsgrad och det sociala liv som utvecklats och gäller i resp. område.

Lokala regler - Exempel på lokala myndighetsenheter är stora städer "Cities" som fungerar självständigt vad gäller tekniska regler. Vissa beslut på lokal nivå tas från fall till fall. Förutsättningarna för besluten finns inte alltid nedskrivna i något officiellt dokument.

Inom vissa teknikområden används i stor utsträckning metoden att i legalt bindande regler på olika sätt hänvisa till frivilliga standarder. I USA finns över 400 privata organ som utarbetar, fastställer och ger ut standarder. Totalt finns ca 35 000 sådana standarddokument. Det centrala amerikanska standardiseringsorganet är ANSI.

Provning och kontroll av produkter utförs vid ett stort antal provnings- och certifieringsorgan. I resp. föreskrift anges hur och av vilket organ en produkt skall provas och kontrolleras samt på vilket sätt kontrollen skall verifieras. I många fall utpekas särskilda certifieringsorgan, eller det ställs krav på att provningen utförs vid ett ackrediterat provningsorgan. I USA finns ett flertal ackrediteringssystem för provningslaboratorier.

Vid sidan av kontroll föranledd av myndighetsföreskrifter förekommer en omfattande kontroll på grund av krav från försäkringsbolagen. De stränga amerikanska reglerna om produktansvar är ett annat incitament för tillverkare att låta prova och certifiera sina produkter.

En särställning bland certifieringsorganen intar det av försäkringsbolagen ägda Underwriters Laboratories (UL), som har sin verksamhet förlagd till ett flertal

platser i USA. Produkter som provats och certifierats av Underwriters Laboratories samt försetts med UL-märkning godtas som regel av resp. myndighet.

UL:s certifieringsverksamhet är mycket detaljerad och förenad med villkor om övervakad tillverkningskontroll. SEMKO utför på UL:s uppdrag sådan övervakning av i Sverige tillverkade, av UL-certifierade produkter. UL har vidare avtal med vissa länder, bl.a. Japan, om ömsesidigt godtagande av provningsresultat som underlag för certifiering.

Det finns flera exempel på att svenska provningsresultat godtas av skilda amerikanska myndigheter. Som regel har krav ställts på att de svenska provningsorganen på något sätt skall kunna styrka sin kompetens. Det finns emellertid också ett flertal exempel, där svenska provningsresultat inte godtagits i USA.

5.2 Japan

I Japan finns ett 30-tal centrala lagar som innehåller krav på produkter inkl. krav på provning och kontroll. Exempel på sådana lagar är "Electrical Appliance and Material Control Law, Consumers Product Safety Law, Building Standards Law och Road Vehicles Act. Kontrollen av att produkter uppfyller obligatoriska krav handhas av myndigheter som handhar egna certifierings-system. Kontrollen kan ske i form av typkontroll, inspektion av tillverkningen eller registrering av tillverkaren.

Vid sidan av legalt bindande tekniska regler finns ett stort antal frivilliga standarder och certifierings-system t.ex. Japan Industrial Standard (JIS). Det finns också en rikhaltig flora av certifieringsmärken

som åsatts certifierade produkter. Inom vissa certifieringssystem finns särskilda system för ackreditering av provningslaboratorier.

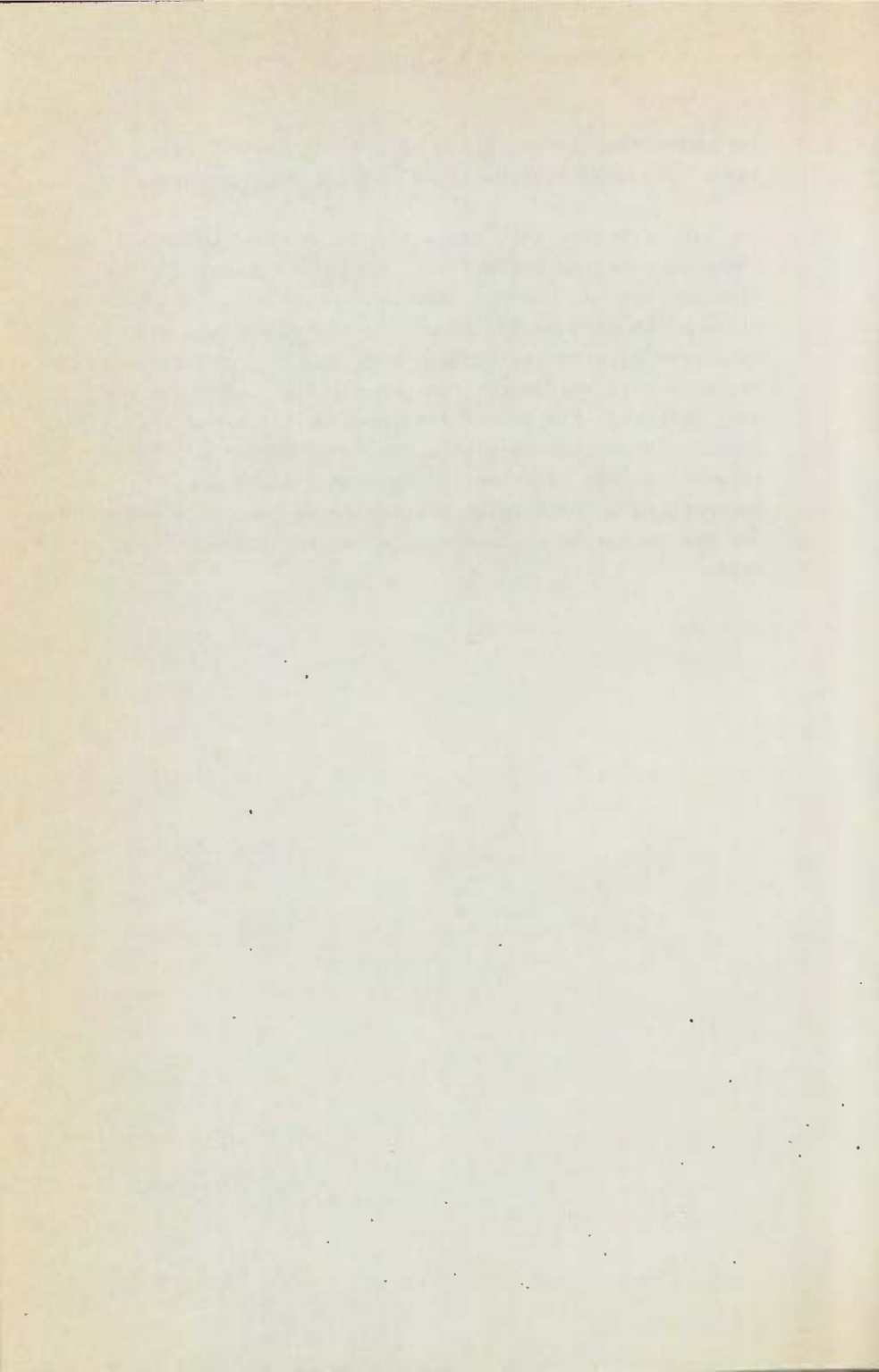
Under de senaste åren har Japan i större utsträckning än tidigare börjat godta utländska provningsresultat som underlag för japanska godkännanden eller certifieringar. Sålunda godtas t.ex. provningsresultat från Underwriters Laboratories i USA, Technische Überwachungsverein i Rheinland samt i Berlin och Laboratoire Nationale d'Essais i Frankrike. Under föregående år auktoriserades SEMKO av Ministry of International Trade and Industry (MITI) att utföra den förundersökning av tillverkning och produktkontroll som erfordras för att en tillverkare skall erhålla registrering hos MITI. En sådan registrering erfordras, innan en ansökan om produktgodkännande accepteras av MITI. Ett MITI-godkännande kan därefter erhållas inom ramen för det s.k. CB-systemet (se avsnitt 7.1) efter grundprovning hos SEMKO och kompletterande provning i Japan.

5.3 Öststaterna

Uppbyggnaden av Öststaternas regelsystem med tekniska krav på provning och kontroll skiljer sig från motsvarande regelsystem i andra länder. Den obligatoriska kontrollen är nämligen betydligt mer omfattande beroende på att kontrollen inte bara har till syfte att säkerställa skyddet för liv, hälsa och egendom utan samtidigt är en del av samhällskontrollen av att företag tillverkar produkter med avsedd kvalitet eftersom det saknas marknadsekonomiska korrigeringsinstrument. En särställning intar också standardiseringsverksamheten, som inom Östblocket drivs i statlig regi och där standarderna vanligen får föreskriftsstatus. Ofta bedrivs standardi-

seringsverksamheten och kontrollen av produkter av samma huvudorganisation, t.ex. GOSH i Sovjetunionen.

Det kan vara värt att notera att det mellan COMECON-länderna (Sovjet, Östtyskland, Polen, Bulgarien, Tjeckoslovakien, Ungern, Rumänien, Jugoslavien, Kuba, Vietnam och Mongoliet) under senare år påbörjats ett samarbete på provningsområdet som bygger på etablerandet av nationella ackrediteringssystem enligt internationell förebild. Flera av Öststaterna deltar också aktivt i ILAC-arbetet (se avsnitt 2.3). Sedan början av 1980-talet finns ett avtal mellan Tjeckoslovakien och Östtyskland om ömsesidigt godtagande av provningsresultat där bedömning av laboratorier enligt ILAC-förebild ingår.

6.1 Handelspolitiskt samarbete

6.1.1 Kommerskollegiets verksamhet i fråga om tekniska handelshinder

Kommerskollegium (KK) är central förvaltningsmyndighet för frågor om handelspolitik och utrikeshandel samt för vissa frågor om inrikes handel. Kollegiets verksamhet inriktas på att tillvarata Sveriges intressen i handeln med omvärlden genom att främja en handelspolitik med frihandel som grundprincip. Det är därför naturligt att kollegiet på olika sätt fortlöpande verkar för att förbättra förutsättningarna för det internationella handelsutbytet. Det åligger kollegiet särskilt att verkställa utredningar och avge yttranden och förslag i frågor som rör EG och Sveriges avtal med EG, EFTA, ECE, OECD, GATT, UNCTAD eller andra internationella organisationer på handelns område eller avtal i övrigt med länder om handelsförbindelser och samarbete på det ekonomiska och industriella området.

I kollegiets verksamhet ingår olika arbetsuppgifter som rör tekniska regler och regler om provning och certifiering m.m. som utarbetas, antas och tillämpas i Sverige och i andra länder och som har betydelse för internationell handel. Kollegiets arbete syftar här till att främja internationellt handelsutbyte genom att av-

veckla befintliga s.k. tekniska handelshinder och förhindra att nya sådana hinder uppstår.

Kollegiets verksamhet inom området tekniska handelshinder styrs dels av förordningen (1985:604) med instruktion för kommerskollegium, dels av förordningen (1973:233) om skyldighet för myndighet att underrätta kommerskollegium om vissa föreskrifter m.m. (omtryckt 1979:1209). Av 3 § instruktionen framgår bl.a. att kollegiet skall

- enligt överenskommelse i EFTA eller GATT och efter samråd med berörda myndigheter lämna meddelanden till dessa organisationer om myndigheternas föreskrifter och allmänna råd
- ombesörja publicering av notiser enligt överenskommelse i GATT
- fullgöra uppgifter i fråga om upplysningsverksamheten enligt överenskommelse i GATT
- verkställa utredningar och avge yttranden och förslag i bl.a. frågor om handelshinder av teknisk natur i och utom Sverige
- delge berörda myndigheter och i möjligaste mån de näringslivsorganisationer och företag som anmäler intresse om EG:s verksamhet för att undanröja handelshinder av teknisk natur.

Förordningen (1973:233) reglerar myndigheters skyldighet att underrätta kollegiet om nya föreskrifter och allmänna råd som de utfärdar i den mån dessa rör varor i internationell handel samt deras skyldighet att samråda med kollegiet om innehållet i sådana föreskrifter och råd i vissa fall. Till ovannämnda förordning har

kollegiet utfärdat tillämpningsregler som närmare anger hur myndigheterna skall fullgöra sin skyldighet ("Kommerskollegiets föreskrifter om underrättelser och samråd om myndighetsregler som rör varor i internationell handel", KFS 1986:16, KK 3).

Kollegiets uppgifter i fråga om tekniska handelshinder/ teknisk exportservice avser såväl utrednings- och förhandlingsuppgifter som olika slag av upplysningstjänster gentemot svenska intressenter.

Den huvudsakliga delen av verksamheten består av utrednings- och förhandlingsuppgifter. Dessa uppgifter rör förhållanden dels i Sverige, dels i andra länder. I förekommande fall har kollegiet att pröva om svenska myndighetsföreskrifter m.m. utgör eller kan komma att utgöra tekniska handelshinder och hur föreskrifterna m.m. förhåller sig till Sveriges internationella handelspolitiska åtaganden. Merparten av utredningsverksamheten avser dock fall där utrikeshandelsfrågor aktualiseras för svenska intressenter till följd av regler i andra länder. Dessa utredningar har initierats genom uppdrag från regeringskansliet eller utifrån fall som aktualiseras direkt hos kollegiet av enskilda företag, näringslivsorganisationer eller myndigheter. Förutom frågor som rör olika handelshinder i Sverige eller i andra länder kan utredningarna avse initiativ till mellanstatliga samarbetsarrangemang (exempelvis avseende harmonisering, standardisering eller provning och certifiering). Utredningarna kan avse vilka länder och varuområden/föreskriftsområden som helst och kan beröra olika förhållanden (teknisk utformning och beskaffenhet av varor, förfaranden med varor i form av märkning, provning eller godkännande etc.). Vanligen leder utredningarna till att ärendena tas upp till behandling bilateralt med berört land eller i någon av de internationella handelspolitiska organisationerna.

I utredningsverksamheten har kollegiet funnit det erforderligt att ha nära kontakter med företag, näringslivsorganisationer och myndigheter. Detta har resulterat i att ett brett kontaktnät byggts upp. Härutöver upprätthåller kollegiet internationella kontakter dels i det löpande arbetet inom de internationella organisationerna, dels i förekommande fall genom bilaterala handelsöverläggningar med enskilda länder.

Beträffande upplysningsverksamheten gentemot utländska intressenter om svenska tekniska föreskrifter, standarder, certifieringssystem m.m. samarbetar kollegiet som svensk upplysningscentral ("Enquiry Point") med SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige. Medan kollegiet svarar för upplysningar om svenska myndigheters regler m.m. svarar standardiseringskommissionen för upplysningar om standarder m.m. inom det enskilda området.

Kollegiet ombesörjer urvalet av svenska regler för nationell publicering i tidskriften "Månadens standard". Kollegiet svarar för svensk del också för notifiering genom GATT- och EFTA-sekretariaten av nya myndighetsföreskrifter. Vidare är kollegiet mottagande instans för andra länders kommentarer till svenska notifikationer i GATT och EFTA.

Som ett led i kollegiets arbete med olika upplysningstjänster m.m. har kollegiet successivt upprättat register över svenska myndighetsföreskrifter samt över EG:s harmoniserade direktiv, förslag och utkast rörande tekniska föreskrifter.

Kollegiet medverkar i samarbetsprojektet TEKNISK EXPORT-SERVICE - som erbjuder utökad service till svenska exportföretag. Samarbetsprojektet omfattar sammanlagt 14 organisationer och myndigheter med internationella kontaktnät.

Verksamheten syftar till att förbättra exportindustrins möjligheter att erhålla information om utländska tekniska produktkrav och hjälp till att uppfylla dessa krav. Företag bistås med exempelvis information om olika länders regelsystem, översättning av utländska dokumenterade produktregler, tolkning av regler och praxis, förmedling av kontakter med utländska instanser, ansökan och utformning av tekniska underlag vid begäran om utländska godkännanden, provning av produkter i Sverige enligt internationella krav. TEKNISK EXPORTSERVICE-verksamheten samordnas av ett sekretariat på Sveriges Exportråd.

Inom teknisk exportserviceverksamhet fullgör kollegiet olika upplysningstjänster och utredningar enligt särskilda uppdrag från svenska intressenter. Kollegiet samarbetar härvidlag med de organisationer och myndigheter som ingår i samarbetsprojektet.

6.1.2 GATT-överenskommelsen om tekniska handelshinder

GATT-överenskommelsen om tekniska handelshinder, den s.k. TBT-koden, trädde i kraft år 1980 och utgör den övergripande överenskommelsen vad gäller multilateralt samarbete kring avskaffande av tekniska handelshinder. Syftet med TBT-koden är att säkerställa att tekniska föreskrifter och standarder samt certifieringssystem inte skapar onödiga hinder för det internationella varuutbytet.

Genom anslutning till GATT-TBT-koden har Sverige åtagit sig att tillse att tekniska föreskrifter och standarder samt certifieringssystem inte skapar onödiga hinder för handeln. Åtgärder nödvändiga för att skydda människors, djurs eller växters liv eller hälsa hindras dock inte av TBT-koden. Ett land som anslutit sig till TBT-koden

måste dock kunna visa att åtgärderna inte utgör förtäckt begränsning av handeln eller godtycklig diskriminering.

I överenskommelsens inledning uttalas att internationella standarder och certifieringssystem kan utgöra väsentliga bidrag till ökad effektivitet i produktionen och förenkling av den internationella handeln, varför parterna önskar främja utvecklingen av sådana internationella standarder och certifieringssystem.

Enligt överenskommelsens artikel 2 får tekniska föreskrifter och standarder inte utarbetas, antas eller tillämpas med avsikt att skapa hinder för den internationella handeln. Importerade varor får ej ges mindre gynnsam behandling än den som medges samma slags varor av inhemskt ursprung eller varor med ursprung i olika länder (dvs. icke-diskrimineringsprincip). Vidare skall säkerställas att varken tekniska föreskrifter eller standarder i sig eller deras tillämpning får till effekt att oberättigade hinder för internationell handel skapas. Om det finns lämpliga internationella standarder skall dessa läggas till grund för nationella tekniska föreskrifter eller standarder. Undantag från denna bestämmelse gäller t.ex. då en internationell standard inte är ändamålsenlig för att skydda människors hälsa och säkerhet eller då den är tekniskt föråldrad. För att underlätta harmoniseringen av tekniska föreskrifter och standarder skall parterna inom ramen för sina resurser delta i resp. internationellt standardiserande organs arbete med att utarbeta internationella standarder.

I överenskommelsens inledning finns en allmän undantagsklausul. Där anges att inget land bör vara förhindrat att vidta åtgärder som är nödvändiga för att skydda människors, djurs eller växters liv eller hälsa, för att skydda miljön eller för att förhindra bedrägliga

förfaranden, under förutsättning att åtgärderna inte tillämpas på ett sätt som utgör en form av godtycklig eller orättvis diskriminering mellan länder i vilka samma betingelser råder eller en förtäckt begränsning av den internationella handeln.

Tekniska föreskrifter och standarder under utarbetande, som ej överensstämmer med internationella standarder och som bedöms få en väsentlig inverkan på andra parters handel, skall anmälas i en publikation. Sådana uppgifter som avser tekniska föreskrifter skall också notifieras andra parter via GATT-sekretariatet. Part har därefter rätt att begära närmare upplysningar och lämna skriftliga kommentarer. När det gäller brådskande problem rörande bl.a. säkerhet kan en föreskrift sättas i kraft omedelbart. Notifiering skall då ske till GATT-sekretariatet i efterhand. Kopia av den tekniska föreskriften och standarden skall tillhandahållas på begäran. Samtliga tekniska föreskrifter och standarder skall publiceras. Med undantag för brådskande ärenden skall skälig tid anslås mellan en teknisk föreskrifts publicering och dess ikraftträdande så att producenter får tid att anpassa sina varor till importlandets krav.

När det gäller provning av importvaror i syfte att säkerställa att dessa överensstämmer med tekniska föreskrifter eller standarder får enligt artikel 5 ingen diskriminering ske till förmån för inhemskt producerade varor. Provningsresultaten skall på begäran göras tillgängliga för exportörer, importörer eller agenter så att eventuella ändringar kan ske. Information från provning av importvaror skall behandlas konfidentiellt och på samma villkor som inhemska varor. För att underlätta för handeln skall provningsresultat i andra länder godtas när det bedöms möjligt av importlandet. Artikel 5 uppmuntrar således parterna att godta resultat

från provningar som utförts i andra länder, men några krav ställs inte i detta avseende.

När statliga myndigheter tillämpar certifieringssystem får dessa enligt artikel 7 inte utformas eller tillämpas med avsikt att skapa handelshinder. Detta innebär bl.a. att utländska leverantörer skall kunna utnyttja systemet på ett sätt som inte är mindre förmånligt än vad som medges inhemska leverantörer. Även certifieringssystemens regler skall anmälas, publiceras och notifieras på samma sätt som gäller för tekniska föreskrifter. Överenskommelsen innehåller dessutom vissa regler avseende internationella och regionala certifieringssystem. Också sådana certifieringssystem skall tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt.

En eller flera upplysningscentraler för tekniska föreskrifter, standarder och certifieringssystem skall inrättas.

Överenskommelsen innehåller också avsnitt om särskild och mer förmånlig behandling av utvecklingsländer. Hänsyn skall tas såväl till dessa länders särskilda utvecklings- och handelsmässiga behov som till deras teknologiska utvecklingsnivå. För att möjliggöra för dessa länder att ansluta sig till överenskommelsen ges möjlighet att på begäran helt eller delvis bevilja specificerade och tidsbegränsade undantag från skyldigheter enligt överenskommelsen.

Överenskommelsen innehåller även bestämmelser om upprättande av en kommitté för övervakning av överenskommelsen, konsultation, biläggande av tvister och sanktioner. Kommittén skall sammanträda minst en gång per år. Den kan tillsätta arbetsgrupper, tekniska expertgrupper eller paneler om så erfordras.

Efter flera års diskussioner i GATT:s TBT-kommitté är det nu uppenbart att en bred enighet råder om att överenskommelser om godtagande av provnings- och kontrollresultat är mycket betydelsefulla i arbetet med att undanröja tekniska handelshinder. Hittills har kommitténs arbete mestadels ägnats åt en inventering av det arbete som bedrivs i andra fora inom detta område (främst ILAC, ISO och IEC). Arbetet har dock under år 1985 kommit in i ett mer konkret och operativt skede, där möjligheter att åstadkomma en multilateral lösning, t.ex. medelst en utvidgning av artikel 5.2 i GATT:TBT-överenskommelsen börjat diskuteras.

USA har inom ramen för den andra treårsöversynen av GATT:TBT-överenskommelsen i oktober - november 1985 framlagt förslag om inledande av förhandlingar syftande till en överenskommelse som, under vissa villkor, skulle leda till "countries accepting each others test data and maintaining expedited approval procedures".

Tanken bakom förslaget är att ett övergripande avtal sluts som dock inte förutses omfatta alla sektorer, utan de sektorer där parternas exportintressen främst gör sig gällande. En förmodan är att det då främst kan komma att koncentreras kring produktområden som är föremål för myndighetsreglering. En förutsättning för slutande av ett dylikt avtal är enligt USA:s förslag även att full kännedom om provningsmetoder och procedurer måste föreligga innan data kan accepteras. Ett avtal måste till följd härav även bygga på arbete som förekommit i andra fora, t.ex. ISO och ILAC.

EG har kommenterat de amerikanska förslagen. Man har därvid sagt sig dela USA:s och andra parters oro över de handelshinder som sammanhänger med obenägenhet att godta andra länders provningsresultat. Samtidigt är man tveksam huruvida dessa problem kan lösas genom en

enda bindande internationell överenskommelse mellan regeringar. Såvida inte en sådan överenskommelse åtnjuter fullt förtroende och är bindande för alla berörda parter, inom både den offentliga och privata sektorn, uppnås inte det önskade syftet. EG anser därför att man på myndighetsplanet i stället bör verka för samarbete och ömsesidigt erkännande mellan direkt berörda parter på basis av välkända och redan utvecklade internationella riktlinjer samt till fullo erkänna överenskommelser mellan laboratorier och certifieringsorgan som överensstämmer med sådana riktlinjer.

EG delar USA:s uppfattning att en precisering av TBT-överenskommelsen (artiklarna 5 och 6) torde vara nödvändig för att uppnå dessa syften och att arbetet med en sådan precisering hör hemma inom ramen för en ny förhandlingsrunda.

Frågor om en eventuell precisering av GATT-överenskommelsens artiklar om erkännande av provningsresultat kommer att behandlas inom den påbörjade multilaterala förhandlingsrundan (den s.k. Uruguay-rundan).

6.1.3 ECE

Inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) pågår ett mellanstatligt samarbete om föreskrivande och standardiseringspolitisk verksamhet. Målsättningen med samarbetet är att förbättra förutsättningarna för internationell handel genom att identifiera problem, peka på behov av insatser samt föreslå och föra ut rekommendationer. Målgrupper för dessa rekommendationer är regeringar och myndigheter samt standardiserings- och provningsorgan på såväl nationell, regional som internationell nivå.

Arbetet bedrivs enligt ett program med följande fyra huvudområden:

1. samordning av internationell standardiseringsverksamhet
2. internationell harmonisering av standarder och tekniska föreskrifter
3. certifieringsfrågor samt
4. provningsfrågor

För samordning av internationell standardiseringsverksamhet har ECE utarbetat och antagit en "Standardization List" som innehåller information om pågående prioriterat standardiseringsarbete inom olika organ. Syftet med listan är att uppmuntra nationella organ att delta i pågående internationellt standardiseringsarbete. Listan uppdateras fortlöpande. Inom arbetsområdet behandlas också definitionsfrågor.

För internationell harmonisering av standarder och tekniska föreskrifter har utarbetats och antagits ett antal rekommendationer som bl.a. behandlar:

- den fortsatta utvecklingen av det internationella samarbetet inom standardiseringsområdet,
- koordinering av internationell standardiseringsverksamhet,
- internationell harmonisering av nationella standarder och tekniska föreskrifter och
- hänvisning till standard.

För certifieringsfrågor har utarbetats en rekommendation för främjande av internationella certifieringsarrangemang. Ett arbete har påbörjats med materialinsamling som syftar till att kunna upprätta en databas över befintliga multilaterala, regionala och nationella certifieringsarrangemang och liknande avtal och överenskommelser.

Provningsfrågor har tagits upp inom ECE-samarbetet under de senaste åren. I maj 1986 antogs en rekommendation där regeringarna uppmanas att verka för att det skall slutas multilaterala eller bilaterala avtal om erkännande av provningsresultat samt avtal om ömsesidigt erkännande av ackrediteringssystem. I rekommendationen betonas också att nationella system för ackreditering av laboratorier skall uppfylla internationella vedertagna krav, vilket innebär en hänvisning till arbetet inom ILAC och ISO/IEC. Vidare har det inom ECE insamlats information om internationella, regionala och nationella system för provning, ackreditering av laboratorier och erkännande av provningsresultat. I planerna för framtida arbetsinsatser ingår upprättande av "norm-dokument" för provningsverksamhet och ackreditering av laboratorier samt identifiering och prioritering av områden där avtal skulle kunna slutas om erkännande av provningsresultat.

Ett nytt arbetsområde för ECE är metrologi där ett samarbete har påbörjats under hösten 1986.

Inom ECE:s ram bedrivs också samarbete om harmonisering och kontroll av myndighetskrav inom skilda sektorer, t.ex. motorfordonsområdet (se avsnitt 7.2) och byggområdet (se avsnitt 7.4).

6.1.4 EFTA

Den europeiska frihandelssammanslutningen EFTA bildades år 1959 genom den s.k. Stockholmskonventionen. Organi-

sationen har två mål, dels att mellan medlemsländerna skapa ett frihandelsområde för industrivaror, dels att skapa ett bättre utgångsläge för förhandlingarna med EG.

Medlemsländerna i EFTA är Sverige, Norge, Finland, Island, Schweiz och Österrike. Då EFTA bildades ingick Storbritannien, Danmark och Portugal i frihandelssammanslutningen.

EFTA:s högsta beslutande organ är Rådet, som sammanträder regelbundet på minister- eller tjänstemannanivå. Under Rådet har ett antal biträdande kommittéer upprättats. Ett exempel är den s.k. TBT-kommittéen som behandlar frågor om tekniska handelshinder. Rådet med underställda organ betjänas av ett sekretariat om ca 70 personer.

Den ursprungliga målsättningen att slopa tullarna på industrivaror mellan EFTA-länderna uppnåddes år 1966, tre år tidigare än beräknat. Nästa steg var att söka skapa en enda gemensam marknad mellan samtliga västeuropeiska länder, vilket främst skedde under 1970-talet, i och med att de nuvarande EFTA-länderna ingick särskilda frihandelsavtal med EG. Strävandet att slutligt avskaffa tullar och andra handelshinder mellan EFTA och EG markerades vid mötet i Luxemburg i april 1984, då handels- och utrikesministrarna från samtliga EFTA- och EG-länder enades om allmänna riktlinjer för ett utökat samarbete.

EFTA har särskilt uppmärksammat de problem som uppstår på grund av tekniska handelshinder. Redan från början uteslöt man tanken på att skapa gemensamma EFTA-föreskrifter för produkter, eftersom sådana skulle beröra en alltför liten del av världshandeln. I stället enades EFTA-länderna om att uppmuntra tillämpningen av europeiska eller världsomfattande standarder. Under de

senaste åren har EFTA-länderna samarbetat med EG för att systematiskt försöka undanröja de tekniska handelshindren. Bl.a. utbyter EG och EFTA-länderna regelbundet information om standardiseringsprojekt. Särskilda ansträngningar görs för att främja standardiseringsarbetet beträffande informationsteknologi och telekommunikationer. EFTA har också sedan år 1985 och år 1986 motsvarande avtal som EG med de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC angående villkor och metoder för samarbete med dessa organ.

I avsikt att undvika att en produkt behöver provas i varje enskilt land för att fastställa om den överensstämmer med inhemska föreskrifter initierade EFTA i slutet av 1960-talet en rad överenskommelser om ömsesidigt erkännande av provningsresultat. Även länder utanför EFTA kan ansluta sig till dessa överenskommelser, vilket flera EG- och andra europeiska länder gjort. Sju olika överenskommelser har ingåtts mellan de ansvariga myndigheterna i olika länder att acceptera varandras provnings- eller besiktningsresultat. Dessa överenskommelser omfattar:

1. de flesta typer av tryckkärl (se avsnitt 7.5),
2. säkerhets- och brandsläckningsutrustningar på far-tyg,
3. jordbruksmaskiner och traktorer,
4. gasapparater,
5. lyftdon (se avsnitt 7.5),
6. uppvärmningsanordningar som drivs med flytande bränsle,

7. rapporter angående läkemedel i samband med nationell registrering (Pharmaceutical Evaluation Reports, [PER-scheme] se närmare avsnitt 7.10).

Dessutom har EFTA initierat två konventioner som ingåtts mellan olika staters regeringar beträffande kontroll och märkning av ädelmetallvaror och inspektionsförfarandet vid läkemedelsframställning.

Innebörden av ädelmetallkonventionen är att föremål som efter kontroll i något av de avtalsslutande länderna godkänts och försetts med ett genom konventionen upprättat gemensamt kontrollmärke accepteras utan ytterligare kontroll eller märkning i samtliga länder som anslutit sig till konventionen.

Läkemedelskonventionen, Pharmaceutical Inspection Convention (PIC), omfattar övervakning och tillverkning av läkemedelsprodukter. De importerande länderna kan genom konventionen godkänna en övervakning och kontroll som utförs i tillverkningslandet.

För att ytterligare befrämja ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat inom EFTA och mellan EG/EFTA inrättade EFTA-rådet i januari 1987 en särskild arbetsgrupp för provnings- och certifieringsfrågor. Enligt sitt mandat skulle arbetsgruppen utarbeta huvuddragen i en EFTA-policy om provning och certifiering. Arbetsgruppen skulle basera sitt arbete på en grundlig undersökning av existerande ordningar för provning, certifiering och ackreditering både inom EG och EFTA.

Arbetsgruppen överlämnade i november 1987 ett förslag till EFTA-policy för provning, certifiering och ackreditering resp. ett förslag till en ramkonvention om ömsesidigt erkännande av provnings- och kontrollre-

sultat till EFTA:s TBT-kommitté. Vid sitt möte i mitten av december 1987 har TBT-kommittén vidarebehandlat arbetsgruppens förslag och överlämnat en särskild rapport till EFTA:s råd.

Förslaget till EFTA-policy om provning och certifiering skall främja fri varucirkulation genom ömsesidigt godtagande av provningsresultat, certifikat och certifieringsmärken, likväl som tillverkardeklarationer och andra former av verifiering av kravuppfyllelse. Policyn skall ta hänsyn till GATT:TBT-överenskommelsen.

Provningsresultat och inspektionsrapporter, certifikat och certifieringsmärken samt tillverkardeklarationer skall godtas mellan EFTA-länderna om de utfärdats av organ som verkar enligt allmänt erkända och internationellt harmoniserade kriterier.

Obligatorisk kontroll skall begränsas till områden där det ställs oavvisliga säkerhetskrav eller till områden där sådana behövs för att trygga allmänna intressen.

Närhelts möjligt skall tillverkardeklarationer kunna användas.

Förslaget till EFTA-ramkonventionen om provning och certifiering syftar till att ge en legal grund för att mellan EFTA-länderna ömsesidigt godta provningsresultat och resultat av kravverifikationer, dels från laboratorier som är ackrediterade enligt internationella harmoniserade kriterier, dels från vissa andra laboratorier. Samtliga laboratorier skall ha godtagits av konventionsländerna och förtecknats på en lista till konventionen.

Därutöver skall ramkonventionen utgöra en legal grund för EFTA-länderna för sektoriella överenskommelser där provnings- och certifieringsarrangemang fastlagts, i EG-direktiv.

Konventionsförslaget omfattar ej redan väl fungerande internationella arrangemang för ömsesidigt godtagande av provningsresultat och certifieringar.

Under senare delen av år 1987 har EFTA lämnat motsvarande mandat som EG till CEN och CENELEC att fastställa de av EG utarbetade och även av EFTA godtagna - kriterierna för provnings-, ackrediterings- och certifieringsorgan som europeiska standarder.

EFTA-policyn förväntas antas av EFTA:s råd under januari 1988, medan en slutlig text till ramkonvention avses undertecknas i samband med EFTA:s ministermöte i Tammerfors i juni 1988. Efter erforderlig parlamentsbehandling hos och ratifikation av EFTA-länderna planeras konventionen träda i kraft tidigast år 1989.

6.1.5 Norden

Internordiskt samarbete har i många år förekommit i olika former på olika områden, i vissa fall i tre till fyra decennier. Exempel på sådana områden är byggområdet, arbetsmiljöområdet, elektrisk utrustning, livsmedel, läkemedel, konsumentfrågor, transport, kommunikation och trafiksäkerhet (se även områdesbeskrivningarna under avsnitt 7). Samarbetet har i första hand syftat till ömsesidig information och allmän samordning. På senare tid har dock frågor om harmonisering av produktkrav och kontrollordningar samt frågor om ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat fått ökande aktualitet.

I det nordiska samarbetet har uppmärksammats att många av de faktorer som påverkar det fria varuutbytet mellan de nordiska länderna kan härledas från skillnader i tekniska regler och procedurer som gäller för produkter (s.k. tekniska handelshinder).

Sedan år 1983 har efter initiativ från först statsministrarna och senare de nordiska utrikeshandelsministrarna genomförts ett kartläggnings- och analysarbete om handelshinder i Norden. Arbetet har i huvudsak beserats på anmälningar från ländernas näringsliv. Ämbetsmannakommittén för handelspolitik (ÄK-Handel) och de nordiska samarbetsministrarna gav sedermera nordiska expertgrupper i uppdrag att utreda och konkretisera hur ett fortsatt utvecklingsarbete skulle kunna bedrivas.

Tre rapporter som alla på olika sätt behandlar tekniska handelshinder har presenterats och förelagts Nordiska Rådets sessioner, NU 1985:9 "Handelshinder i Norden" och NU 1985:10 "Undanröjande av tekniska handelshinder i Norden" och NORD 1987:24 "Rapport från Ämbetsmannakommittén för handelspolitik om avveckling av handelshinder i Norden".

I februari 1987 antog Nordiska Rådet ett "Nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshinder i Norden", vilket därefter fastställts av de nordiska samarbetsministrarna. Samarbetsprogrammet bygger på de tre, ovan nämnda nordiska rapporterna. Programmets genomförande förutsätter en aktiv medverkan från nationella föreskrivande myndigheter, berörda nordiska ämbetsmannakommittéer och andra nordiska samarbetsorgan.

I samarbetsprogrammet ges uttryck för uppfattningen att avvägningen mellan å ena sidan hänsynen till ett fritt varuflöde och å andra sidan hänsynen till säkerhet, hälsa, miljö och konsumentskydd m.m. normalt inte bör

ge upphov till problem, på grund av den stora överensstämmelse som råder mellan de nordiska länderna i dessa avseenden.

Programmet framhåller nödvändigheten av att arbetet för avveckling av handelshinder så långt möjligt sker i överensstämmelse med motsvarande samarbete och förpliktelser på internationell och europeisk nivå, men att man i Norden samtidigt aktivt arbetar för att främja tillämpningen av samordnade nordiska föreskrifter och standarder.

Samarbetsprogrammet, vars huvudinnehåll är undanröjande av tekniska handelshinder, utvecklar regler och metoder för hur ett fortsatt avvecklingsarbete skall bedrivas. Samarbetet skall bygga på principen om ömsesidigt godkännande av provningsresultat och godkännande av varor de nordiska länderna emellan och ske i överensstämmelse med de av Nordiska Ministerrådet i december 1985 antagna rekommendationerna och riktlinjerna för arbetet (bilaga 2 och 3 till NU 1985:10).

I de fall reglerna för en produkt (föreskrifter, standarder m.m.) är likvärdiga skall kontroll eller provning utförd i exportlandet medföra att produkten utan förnyad kontroll fritt skall kunna marknadsföras i importlandet. "Likvärdiga bestämmelser" behöver inte vara identiska, men ge samma grad av uppfyllelse vad avser säkerhet, hälsa, miljö och konsumentskydd.

För att kunna tillämpa principen om "likvärdiga föreskrifter" uppdras åt de nordiska samarbetsorganen att förteckna likvärdiga bestämmelser inom sina resp- områden.

Ett nytt och viktigt inslag i avvecklingsarbetet utgör användandet av den s.k. "omvända bevisbördan". Den

innebär att om en myndighet i ett nordiskt land - trots att likvärdiga regler föreligger - inte accepterar produkten utan krav om ny provning eller kontroll skall berörd myndighet på begäran avge en tillfredsställande förklaring till skälen för sitt handlande.

För konstaterade icke likvärdiga regler och under förutsättning att dessa utgör hinder för ömsesidigt godkännande av produkter i Noden, skall omgående inledas ett nordiskt harmoniseringsarbete med hänsynstagande till motsvarande internationellt och europeiskt arbete.

Samarbetsprogrammet uppmanar vidare till ökad information och förebyggande verksamhet för att undvika att nya handelshinderskapas. Myndigheter som överväger att införa nya eller ändrade föreskrifter som kan påverka handeln bör underrätta motsvarande myndigheter i de andra nordiska länderna i så god tid att berörd myndighet ännu inte bundit sig för bestämda lösningar.

ÄK-Handel är under Nordiska ministerrådet ansvarig för att programmet följs upp och verkställs. ÄK-Handel skall också se till att nya handelshinder vid behov kan behandlas. Handelshinder som inte kan lösas av ämbetsmannakommittén föreläggs Nordiska ministerrådet. Genom beslut i mars 1987 har under ÄK-Handel etablerats en grupp för frågor rörande tekniska handelshinder. Denna s.k. "styrgruppen för avveckling av tekniska handelshinder" har till uppgift att utarbeta vägledning åt berörda nordiska samarbetsorgan för upprättande av likvärdiga regler, liksom att tillse att programmets riktlinjer och rekommendationer iakttas. Gruppen kan också komma att behandla konkreta fall av tekniska handelshinder. I styrgruppen ingår representanter från de nordiska ländernas ministerier och myndigheter med ansvar för utrikeshandelsfrågor. Från Sverige deltar utrikesdepartementens handelsavdelning och kommerskollegium.

6.1.6 EG/EFTA-samarbete

Sedan samtliga tullar mellan EG- och EFTA-länderna är borta, har ansträngningarna i ökad omfattning riktats mot de icke-tariffiära handelshindren. Vid ett ministermöte i april 1984 drogs riktlinjer upp i den s.k. Luxemburgdeklarationen för fördjupat och utvidgat samarbete inom och vid sidan av frihandelsavtalen. Som särskilt angelägna områden nämndes harmonisering av standarder och tekniska föreskrifter samt undanröjande av tekniska handelshinder.

Betydelsen av dessa riktlinjer underströks ytterligare vid ett möte mellan statsministrarna för EFTA-länderna i maj 1984. Vid mötet fastslogs bl.a. att undanröjande av tekniska handelshinder mellan EG- och EFTA-länderna skulle vara ett viktigt bidrag för att främja en väst-europeisk hemmamarknad för industriella produkter. Det framhölls att tekniska standarder och föreskrifter borde harmoniseras och att europeiska standarder borde utarbetas gemensamt. Ytterligare ett område som man ansåg borde ges en bredare omfattning var ömsesidigt godtagande av provnings- och certifieringsresultat.

Vikten av EG/EFTA-samarbete på området kontroll genom teknisk provning har sedan dess understrukits vid flera tillfällen, senast vid ministermötet i Interlaken i maj 1987.

De politiska viljeyttringarna följs upp dels genom regelbundna möten på hög tjänstemannanivå mellan EFTA-länderna och EG-kommissionen (High Officials), dels genom möten på expertnivå.

Vid ett sådant möte i april 1984 har EG bl.a. ställt frågan till EFTA-länderna om de skulle vara beredda att anpassa sina regler om kontroll av elektrisk

materiel till en procedurordning likartad med den som gäller inom EG enligt det s.k. lågspänningsdirektivet (LVD) från år 1973 (se avsnitt 7.1). Som nämdes tidigare har den svenska regeringen i december 1987 i en remiss till lagrådet presenterat ett förslag till ny svensk procedurordning. En proposition till riksdagen väntas under våren 1988.

Vid de gemensamma EG/EFTA-mötena görs regelbundna genomgångar av olika produktområden samtidigt som man drar upp riktlinjer för vidare samarbete. Viktiga inslag i det fördjupade samarbetet mellan EG och EFTA är konkreta åtgärder för:

- ömsesidig information på ett så tidigt stadium som möjligt om vilka tekniska krav som planeras inom olika produktområden,
- informationsutbyte om standardisering,
- förslag till arrangemang för ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat.

Vid det senaste EG/EFTA-mötet mellan High Officials under hösten 1987 har man enats om att försöka nå samförstånd ("Common understanding") angående frågan om ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat till i juni 1988, då ett ministermöte i Tammerfors är planerat.

Ömsesidig information utgör också ett viktigt inslag i de gemensamma EG/EFTA-mötena. Under det senaste året har EG bl.a. fortlöpande informerat om hur arbetet med att ta fram förslag till kriterier för provnings- och certifieringsorgan framskridit, samtidigt som EFTA informerat om sitt arbete med att ta fram förslag till gemensam EFTA-policy för provning och certifiering

samt förslag till en ramkonvention om ömsesidigt godtagande av provnings- och certifieringresultat mellan EFTA-länderna. Syftet med ramkonventionen är som tidigare nämnts att den skall utgöra den legala grund för EFTA-ländernas del som EG efterfrågat.

Vid de överläggningar som hittills förekommit har EG klart deklarerat att man önskar gemensamma lösningar med EFTA som helhet och inte med enskilda EFTA-länder. För EFTA-ländernas del kräver därför ett fördjupat samarbete med EG först en inbördes samordning av frågor rörande provning och kontroll.

6.2 Annat internationellt samarbete

Utöver det handelspolitiska samarbete som beskrivits i föregående avsnitt bedrivs internationellt samarbete mellan myndigheter, standardiseringsorgan, provningsorgan, ackrediteringsorgan samt mellan organ på det mättekniska området.

6.2.1 Myndighetssamarbete

Det äldsta internationella tekniska samarbetet mellan länder försiggår inom ramen för meterkonventionen som ratificerades år 1875 med Sverige som ett av de 17 ursprungsländerna. Detta samarbete har bl.a. lett till upprättandet av det internationella måttenhetssystemet SI.

Ett ytterligare samarbete inom det mättekniska området försiggår inom ramen för den Internationella Organisationen för Legal Metrologi (OIML).

Av sakområdesbeskrivningarna under avsnitt 7 framgår att svenska myndigheter i förhållandevis stor

utsträckning deltar i internationellt samarbete. På motorfordonsområdet har t.ex. trafiksäkerhetsverket sedan lång tid tillbaka aktivt deltagit i pågående ECE-arbete (se avsnitt 7.2). På byggområdet har det nordiska samarbetet mellan resp. föreskrivande myndighet inom Nordiska Kommittén för Byggbestämmelser (NKB) in- tagit en central roll. Sverige har även deltagit i ECE- arbetet på byggområdet (se avsnitt 7.4). Likaså på arbetsmiljöområdet pågår sedan lång tid ett nordiskt samarbete mellan ansvariga myndigheter (se avsnitt 7.5). Ytterligare exempel kan t.ex. hämtas från livsmedels- området (se avsnitt 7.6) där livsmedelsverket aktivt deltar i det internationella Codex Alimentarius-arbetet tillsammans med ett drygt hundratal andra länder inom ramen för FAO:s och WHO:s gemensamma program för standardisering av livsmedel.

6.2.2 Standardiseringssamarbete

Som närmare beskrivits i bilaga 2 bedrivs internatio- nell standardiseringssamarbete inom globala, regionala och nationella organ.

Globalt standardiseringsarbete inom det elektrotekniska området bedrivs inom International Electrotechnical Commission (IEC), som bildades år 1906 och är det äldsta internationella standardiseringsorganet. Övriga tekniska områden följde efter år 1926, då International Federation of National Standardizing Association, seder- mera benämnd International Standard Association, (ISA) bildades. Efter andra världskriget, då ISA inte kunde fortsätta med sin verksamhet, bildades år 1946 genom initiativ av FN ett nytt internationellt standardi- seringsorgan, International Organization for Standardi- zation, (ISO). Samtidigt träffades ett samarbetsavtal mellan ISO och IEC, enligt vilket IEC skulle svara för den internationella standardiseringen på elområdet och ISO för övriga ämnesområden.

Regionalt västeuropeiskt standardiseringsarbete bedrivs inom Comité Européen de Normalisation (CEN) och Comité Européen de Normalisation Electrotechnique (CENELEC) som är för EG- och EFTA-länderna gemensamma organ. Syftet med CEN och CENELEC är att underlätta handelsutbytet genom att så långt som möjligt eliminera sådana tekniska handelshinder som har sin grund i olikheter i nationella standarder. Arbetet som främst avser enhetlig tillämpning i Västeuropa av ISO- och IEC-standarder bedrivs i nära samarbete med EG-kommissionen och EFTA-sekretariatet.

De nordiska standardiseringsorganen samarbetar inom ramen för ett avtal kallat INSTA (Internordisk Standardisering), som inte publicerar några egna standarder, men eftersträvar att likalydande standarder utges i de nordiska länderna.

Andra exempel på organ som bedriver regional standardiseringsverksamhet är CEPT, västeuropeiska teleförvaltningarnas samarbetsorgan för informationsteknik, CECA, EG:s organ för stålstandardisering och AECMA, den västeuropeiska flygindustrins samarbetsorgan för standardisering inom flygplansområdet.

6.2.3 Provningssamarbete

Provningssamarbete förekommer i olika former. Det kan ske inom ramen för olika arrangemang om ömsesidigt erkännande av provningsresultat som t.ex. de s.k. CB- och CCA-procedurerna för elektrisk materiel (se avsnitt 7.1). Ett annat sådant exempel är OECD-samarbetet angående traktorer (se avsnitt 7.5). Inom Norden finns också ett direkt samarbete mellan berörda provningsorgan för elektrisk materiel.

På vissa områden finns etablerade samarbetsorgan för provningsinstitutioner som exempelvis CEOC på tryck-kärlsområdet (se avsnitt 7.5).

Det förekommer också ett direkt provningssamarbete mellan enskilda provningsinstitutioner, t.ex. mellan statens provningsanstalt i Sverige och dess franska motsvarighet Laboratoire Nationale d'Essais (se avsnitt 3.4).

Inom Norden finns ett särskilt samarbetsorgan på provningsområdet, Nordtest, under ämbetsmannakommittén för industripolitik.

Nordtest upprättades år 1973 genom beslut av Nordiska ministerrådet på förslag av Nordiska Rådet. Verksamhetens övergripande målsättning är att bidra till säkerhet för liv, hälsa, miljö och materiella värden samt avskaffande av tekniska handelshinder. Man söker uppnå denna målsättning genom att bidra till att provning utförs på ett så pålitligt, effektivt och likartat sätt som möjligt.

Verksamheten leds av en styrelse som består av en representant från vart och ett av de fem nordiska länderna. Arbetet bedrivs i projektform inom åtta tekniska fackgrupper; nämligen akustik och buller, brand, bygg, elektronik, kemi, mekanik, oförstörande provning och VVS samt inom två programgrupper för konsumentvaruprovning och harmonisering för ackreditering av laboratorier. Ett sekretariat i Helsingfors svarar för uppföljning och publicering av arbetsresultaten.

Under de första tio åren inriktades arbetet på att fastställa gemensamma Nordiska provningsmetoder, s.k. Nordtestmetoder, vilka de i arbetet deltagande nationella provningsanstalterna sedan förväntades använda.

Tanken var att man härigenom skulle lägga en grund för jämförbara provningsresultat och att benägenheten att godta dessa över gränserna i Norden därmed skulle öka. Totalt har drygt 600 provningsmetoder fastställts.

År 1977 startade Nordtest ett program för examinering av personal för oförstörande provning och år 1983 påbörjades ett harmoniseringsarbete för ackreditering av provningslaboratorier. Målsättningen med detta arbete är att provningsresultat skall vara lika tillförlitliga oavsett vilket kompetent nordiskt provningsorgan som utfört proven. Hittills har programgruppens arbete främst inriktats mot att främja användningen av kvalitetshandböcker. Andra arbetsområden är interlaboratorieprovningar, bedömning av provningslaboratorier, urval och utbildning av bedömare samt nytto/kostnadsanalyser av provnings- och kalibreringsarbete.

Nordtest finansieras genom bidrag från Nordiska ministerrådet. År 1985 uppgick bidraget till 5,7 FIM. Av kostnaderna belöper tre fjärdedelar på metodarbete och en fjärdedel på harmoniseringsarbete.

Som jag tidigare nämnt (se avsnitt 2.3) pågår sedan år 1977 ett internationellt samarbete mellan ackrediteringsorgan under beteckningen ILAC (International Laboratory Accreditation Conference). Syftet med ILAC-samarbetet är att utbyta erfarenheter och utarbeta gemensamma kriterier för ackreditering av laboratorier, för ackrediteringsorgan och ackrediteringssystem. En grundtanke inom ILAC är att den internationella handeln skulle kunna underlättas om det fanns ackrediteringssystem i olika länder som uppfyller internationellt utarbetade krav. Därigenom skulle förtroende kunna skapas för provningsresultatens kvalitet och förutsättningarna för ömsesidigt godtagande av provningsresultat skulle öka.

ILAC-samarbetet har resulterat i flera dokument som antagits som riktlinjer av andra internationella organ t.ex. av ISO/IEC. Även pågående EG/EFTA-samarbete inom provningsområdet grundas i stor utsträckning på resultaten från ILAC-samarbetet.

På det mättekniska området bedrivs bl.a. ett regionalt västeuropeiskt samarbete under beteckningarna WECC (Western European Calibration Cooperation) och EUROMET. Syftet med WECC-arbetet är att främja olika förtroendeskapande åtgärder mellan medlemsländerna så att dessa skall kunna ingå överenskommelser om ömsesidigt godtagande av varandras mättekniska verksamhet. Syftet med EUROMET är bl.a. att få till stånd ett institutionellt projektinriktat samarbete på den fundamentala metrologins område.

Inom Norden bedrivs ett projektsamarbete på det mättekniska området under beteckningen NORMET.

7.1 Elektrisk materiel

Den grundläggande lagstiftningen för kontrollen av elektrisk materiel återfinns i ellagen, som också bemyndigar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utfärda vidare föreskrifter om vissa objekt.

Med stöd av bemyndigandet har regeringen utfärdat flera förordningar bl.a. den s.k. starkströmsförordningen och förordningen om elektrisk materiel.

I Sverige får viss elektrisk materiel, närmare angiven i föreskrifter från statens energiverk, inte försälas eller användas utan föregående provning och godkännande av SEMKO. Sådan materiel skall föras med s.k. S-märkning. Provningsplikten gäller i huvudsak materiel för hem och hushåll och installationsmateriel för lågspänning. Denna avgränsning sammanhänger med hur kontrollen i stort av elsäkerheten är ordnad i Sverige.

Kontrollen vid SEMKO sker nästan uteslutande som typkontroll. Produktkrav och provningsmetoder återfinns i av energiverket fastställda "Provningsbestämmelser". Dessa bygger huvudsakligen på harmoniserade produktstandards för elektrisk materiel. Krav från andra myndigheter, t.ex. arbetarskyddsstyrelsen och strålskyddsinstitutet måste också inarbetas i standarden, efter-

som svensk standard aldrig utfärdas om den strider mot en bindande svensk föreskrift.

Inom ramen för det fördjupade samarbetet mellan EG och EFTA för att undanröja tekniska handelshinder har EG under senare delen av år 1984 ställt frågan till EFTA-länderna om de skulle vara beredda att anpassa sina regler om kontroll av elektrisk materiel till en procedurordning likartad med den som gäller inom EG enligt det s.k. lågspänningsdirektivet (LVD) från år 1973. Från EG framhölls att exportvillkoren till EG var förmanligare än till EFTA, eftersom de flesta EFTA-länderna krävde nationella myndighetsgodkännanden före marknadsföringen.

Enligt LVD skall alla produkter som uppfyller elva allmänt formulerade "säkerhetsmål" få säljas om detta verifieras på i direktivet angivet sätt. Produkter som är tillverkade enligt vissa standarder presumeras uppfylla säkerhetsmålen. Myndigheterna inom EG kan inte ställa krav som strider mot en sådan standard utan att få bevisbördan för att standarden inte uppfyller säkerhetsmålen. Att produkterna motsvarar dessa standarder kan bekräftas genom märke eller certifikat som visar överensstämmelse utfärdat av ett av medlemsstaterna utpekat certifieringsorgan eller genom tillverkarens deklARATION. Märkena, certifikaten och deklARATIONerna erkänns av alla medlemsländer och tillåter saluförande och fri handel av produkterna. Produkter som inte är tillverkade enligt standard kan visas ändå uppfylla säkerhetskraven genom rapport från ett utpekat kvalificerat provningsorgan. I fråga om marknadskontrollen gäller att varje land avgör hur och i vilken utsträckning denna skall utföras. En åtgärd som innebär att man begränsar saluförande eller fri handel kan endast vidtas med stöd av EG:s s.k. säkerhetsklausul. En sådan åtgärd kan endast vidtas av en myndighet och bevis-

bördan för att åtgärden faller inom ramen för säkerhetsklausulen faller på denna myndighet.

På elmaterielområdet har en långtgående harmonisering av produktkraven skett. Samma regler gäller i stort sett i Sverige och övriga EFTA-länder som i EG. Vissa nationella särkrav förekommer dock. Harmoniseringen har skett inom ramen för standardiseringsverksamheten på området, framför allt spelar det europeiska standardiseringsorganet CENELEC en viktig roll. De svenska föreskrifterna om provning av elektrisk materiel anknyter i mycket stor utsträckning till standarder. För svenska standarder på elområdet svarar SEK (Svenska Elektriska Kommissionen), som är medlem i CENELEC.

Mot bakgrund av EG:s förfrågan till EFTA-länderna tillkallade regeringen i maj 1985 en särskild utredare med uppgift att dels identifiera möjligheterna att med bibehållande av oförändrade höga svenska krav på säkerhet inom elmaterielområdet få till stånd en anpassning till LVD, dels lägga förslag om sådana åtgärder som är nödvändiga för en anpassning och som kan vinna bred uppslutning. Utredaren överlämnade vid årsskiftet 1985/86 betänkandet (1986:01) Effektivare kontroll och underlättad handel. Utredaren föreslog en ny kontrollordning, där kravet på obligatoriskt förhandsgodkännande föreslogs ersättas med en registreringsplikt, en utökad marknadskontroll samt effektiva sanktioner för brott mot gällande föreskrifter.

Utredaren föreslog vidare att som rättsligt bindande regler skulle gälla allmänt formulerade säkerhetskrav, som presumeras vara uppfyllda om produkter tillverkats i enlighet med svensk standard. Detta förslag innebär inte någon förändring av den svenska kravnivån, eftersom myndigheternas föreskrifter som redan nämnts till mycket stor del redan nu bygger på och anknyter till

harmoniserade standarder. Sedan lång tid tillbaka föreligger ett mycket nära och gott samarbete mellan myndigheter och standardiseringsorgan på elområdet.

Regeringen har i slutet av föregående år (lagrådsremiss 1987-12-10) föreslagit att reglerna om kontroll av elektrisk materiel med början från budgetåret 1989/90 förändras huvudsakligen i enlighet med utredarens förslag. En proposition till riksdagen i ämnet väntas i början av år 1988. Förslaget innebär i huvudsak följande:

I fråga om en begränsad grupp högriskprodukter behålls kravet på förhandsgodkännande av SEMKO.

För en stor grupp elartiklar införs en registreringsplikt som villkor för marknadsföring. Registrerings skyldigheten bör i huvudsak motsvara de artiklar som nu är provningspliktiga. Vilka produkter som skall vara godkännande- resp. registreringspliktiga fastställs av statens energiverk. Följande villkor avses gälla för registrering:

1. Registrering erhålls automatiskt för elmateriel som är kontrollerad av SEMKO. Artiklar som inte är tillverkade enligt svensk standard skall vara kontrollerade av SEMKO. För andra produkter finns, förutom SEMKO-kontroll, alternativa verifikationsformer enligt 2.
2. För icke SEMKO-kontrollerade artiklar krävs för registrering:
 - a intyg från sökanden att artikeln uppfyller svensk standard,
 - b dokumentation som identifierar artikeln,
 - c provningskontroll utfärdat av provningsanstalt tillhörande SEMKO-, CCA- eller CB-systemet, som

styrker intyget enligt a, eller ett provningsprotokoll med motsvarande innehåll från en tillverkare som har ett särskilt avtal med SEMKO om egenprovning.

Ett kontrollsystem motsvarande det svenska har sedan gammalt funnits även i de övriga nordiska länderna. Danmark har efter inträdet i EG anpassat reglerna enligt lågspänningsdirektivet, vilket bl.a. innebär att den obligatoriska statliga förhandskontrollen av varje produkt har avskaffats. I Norge och i Finland har liksom i Sverige utretts frågan om ändring av de gällande kontrollordningarna i syfte att uppnå en anpassning till EG-reglerna. Överläggningar har skett mellan Sverige, Norge och Finland för att undersöka möjligheterna till en samordnad lösning. Överläggningarna har lett till att Sverige och Norge lägger fram i huvudsak samma förslag till ändrad kontrollordning. I Finland har nyligen presenterats ett utredningsförslag, i syfte att anpassa reglerna till lågspänningsdirektivet. I övrigt kan nämnas att Schweiz under sommaren 1987 antagit ett förslag till en ändrad kontrollordning som innebär att den obligatoriska förhandskontrollen till en del ersätts med en registreringsplikt för farliga produkter. Österrike har sedan tidigare ett system utan obligatorisk förhandskontroll.

På elmaterielområdet förekommer sedan lång tid tillbaka flera väl fungerande arrangemang för ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat. Med hjälp av bl.a. interna ackrediteringsförfaranden för nytillkommande laboratorier, regelbundna jämförelseprovningar, utarbetande av gemensam praxis för tolkning och tillämpning av provningsmetoder samt annan teknisk samverkan har man lyckats skapa det nödvändiga förtroendet för kvaliteten på provningsresultaten från de laboratorier som ingår i arrangemangen. Elmaterielområdet

har också som jag tidigare nämnt inom EG utpekats som förebilder för arbetet med att åstadkomma ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat.

Som framgått av avsnitt 2.4 skiljer man bl.a. mellan å ena sidan provningsöverenskommelser, som innebär att utländska provningsresultat läggs till grund för nationella godkännande- eller certifieringsbeslut och å andra sidan certifieringsöverenskommelser som innebär att en certifiering från ett land automatiskt gäller i övriga länder.

Som exempel på certifieringsöverenskommelser kan nämnas det s.k. HAR-avtalet (se avsnitt 2.4) medan CB-, CCA- och EMKO-systemen är exempel på provningsöverenskommelser. CB-systemet (CB = Certification Board) innebär i princip att CB-certifikat och provningsprotokoll utfärdas av ett medlemslands materialkontrollanstalt efter provning där. Tillverkaren kan sedan på basis av dessa dokument och provexemplar anhänga om nationell certifiering eller nationellt godkännande vid annat medlemslands kontrollanstalt. Följande 21 länder är för närvarande medlemmar i systemet: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Israel, Italien, Japan, Jugoslavien, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckoslovakien, Ungern, Västtyskland och Österrike.

CENELEC Certification Agreement (CCA) är ett avtal som omfattar tolv certifieringsorgan från de länder vilkas standardiseringsorgan är medlemmar i CENELEC. Endast ett certifieringsorgan per produktslag från varje land omfattas av avtalet. Avtalet innebär i korthet att en tillverkare kan lämna in sin produkt till vilken som helst av signatärerna för provning. Visar det sig vid provningen att produkten uppfyller CENELEC-standardens krav, utfärdas "Notification" och "Test Report". Till-

verkaren kan sedan lämna in dessa handlingar och på begäran provföremål till signatärerna i de länder där han vill ha sin produkt certifierad. Signatärerna certifierar produkten om handlingarna är i ordning.

Inom Norden utarbetas gemensamma bestämmelser och överenskommelser inom EMKO, som är ett samarbetsorgan för de elektriska materielkontrollanstalterna i de nordiska länderna. EMKO-systemet innebär att ett provningsresultat i något av de nordiska länderna kan läggas till grund för nationella godkännandebeslut i övriga nordiska länder utan någon ny provning av produkten.

7.2 Motorfordonsområdet

Svenska regler om fordon ges ut i en rad olika författningar. Den viktigaste grunden utgörs av fordonskungörelsen och terrängtrafikkungörelsen. Närmare föreskrifter om fordons beskaffenhet och utrustning samt föreskrifter om obligatorisk kontroll utfärdas främst av trafiksäkerhetsverket.

Ytterligare myndigheter som utfärdar föreskrifter på fordonsområdet inkl. föreskrifter om obligatorisk kontroll är t.ex. statens naturvårdsverk (avgasrening), arbetarskyddsstyrelsen (arbetsmiljö och skydd i fordon), statens energiverk (radioavstörning) och riksskatteverket (kilometerräknare).

De svenska trafiksäkerhetsföreskrifterna bygger i stor utsträckning på internationella regler, framför allt s.k. ECE-reglementen. Det finns dock ett mindre antal nationella särkrav för t.ex. bromsar och strålkastarengörare.

De svenska avgasbestämmelserna anpassades på 1970-talet

till amerikanska krav och skiljer sig från befintliga krav i de flesta europeiska länder. På arbetsmiljöområdet är reglerna om obligatorisk kontroll av fordon, t.ex. hytter, harmoniserade med internationella regler.

Samarbetet mellan trafiksäkerhetsverket och standardiseringsverksamheten på motorfordonsområdet har ökat under de senaste 15 åren. Ett flertal svenska fordonsföreskrifter hänvisar till svenska standarder, som i de flesta fall bygger på internationella standarder.

Typprovning och typkontroll inom fordonsområdet utförs av följande riksprovplatser:

AB Svensk Bilprovning är i huvudsak utsedd till riksprovplats för:

motorfordon, terrängfordon och släpfordon,

Statens maskinprovningar är huvudsakligen riksprovplats för:

traktorer, grävmaskiner och vissa andra motorredskap samt skyddshytter till dessa fordon.

Det bör anmärkas att verksamheten vid AB Svensk Bilprovning och statens maskinprovningar till största delen avser återkommande kontroll av fordon under användningstiden.

Statens provningsanstalt är riksprovplats för följande fordonskomponenter:

fordonsbelysning, reflexanordningar, varnings-
trianglar, akustiska alarmanordningar för uttryckningsfordon, färdskrivare, kilometerräknare, bilbälten och taxameterutrustning.

Statens väg och trafikinstitut är riksprovplats för påskjutsbromsar.

Inom ramen för FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) finns sedan 1950-talet en överenskommelse som syftar till att åstadkomma enhetliga regler för provning och typgodkännande i olika länder. Även regler om ömsesidigt erkännande av sådana godkännanden ingår. Godkännande avser antingen en typ av fordonskomponent eller en typ av fordon med avseende på viss angiven komponent eller egenskap. För närvarande är 21 länder anslutna till överenskommelsen. Sverige anslöt sig år 1959.

Till överenskommelsen biläggs reglementen som vart och ett behandlar ett visst fordonstekniskt område. För närvarande finns 66 reglementen. Varje reglemente innehåller regler om typgodkännanden med angivna tekniska krav och provningsmetoder samt regler för typ-efterkontroll. Varje land anger vilka reglementen man önskar tillämpa. Sverige tillämpar för närvarande 46 reglementen.

De flesta EG-direktiv överensstämmer i sak med motsvarande ECE-reglementen. Ett 40-tal sådana EG-direktiv har antagits. Det innebär att man inom EG-länder som också är anslutna till ECE-systemet samtidigt kan prova och godkänna fordonskomponenter för såväl EG-märkning (e) som ECE-märkning (E). För vissa komponenter är ECE-godkännande tillfyllest för samtliga EG-länder, vilket innebär att det inte finns krav på EG-märkning i något EG-land. Erfarenheterna visar emellertid att det räcker med att ett EG-land kräver EG-märkning för att sätta överenskommelsen enligt ECE ur spel. Detta leder nämligen till att all kontroll förläggs till organ inom EG med behörighet att utföra kontroll även enligt ECE-reglementet.

Inom EG finns sedan år 1970 ett ramdirektiv med gemensamt EG-system för typgodkännande av helt fordon. Detta

ramdirektiv har emellertid ännu inte kommit att tillämpas.

Fortfarande saknas dock fastställandet av EG-direktiv på tre områden - vindrutor, däck och regler om fordonsvikt - vilket innebär ett hinder för färdigställande av systemet med den "harmoniserade EG-bilen". En orsak till att typgodkännandesystemet inte har kunnat tillämpas har också angetts vara att EG-länderna sinsemellan inte har kunnat komma överens om på vilka villkor produkter från länder utanför EG skall få tillträde till ett sådant typgodkännandesystem.

För personbilar krävs förhandsgodkännanden i form av nationella typgodkännanden i Europa, Australien och Japan.

Förfarandet för godkännande av fordon är i stort sett detsamma i de flesta europeiska länder, inkl. de nordiska. Innan nationell typbesiktning av den kompletta bilen påbörjas har biltillverkaren låtit prova fordonets enskilda komponenter och system mot gällande krav och erhållit s.k. delgodkännande för dessa. I stor utsträckning rör det sig härvid om krav enligt ECE- och EG-regler. I enstaka fall gäller nationella särkrav.

Den nationella typbesiktningen innebär i huvudsak en identifiering av aktuellt fordon genom okulär kontroll samt en kontroll av att ovannämnda delgodkännanden föreligger.

Ett problem i Europa är att fordonen måste kontrolleras om i de olika länderna, inkl. de nordiska. Ett annat problem är tidsutdräkten för myndigheternas beslut om typgodkännande, vilket försvårar möjligheterna att i efterhand införa kvalitetsbefrämjande

ändringar i typgodkända fordon. För vissa komponenter eller detaljer är ECE-godkännanden tillfyllest inom EG; för andra kräver marknaden ett EG-godkännande som komplettering till ECE-godkännandet. I dessa fall sker kontrollen genom organ i ett EG-land med behörighet att utföra såväl EG- som ECE-godkännanden.

Handläggningstiden för erhållanden av godkännande är som regel den avgörande faktorn för svenska tillverkares val av kontrollorgan inom EG. Vissa kontrollorgan inom EG accepterar egenkontroll i Sverige under tillsyn av EG-organet. Det finns utsikter att något eller några kontrollorgan inom EG kan komma att acceptera resultat från egenkontroll utan övervakning som grund för EG-godkännande. För svenska tillverkare vore det en fördel om ett svenskt kontrollorgan kunde få uppgiften att uppträda som EG-agent och utföra erforderlig övervakning av egenkontroll.

För komplett bil krävs i Europa godkännande genom kontroll av provningsorgan eller myndighet i vederbörande land. I Australien och Japan kan godkännandet utfärdas efter kontroll i Sverige.

Australiensiskt godkännande utfärdas på grund av resultat från egenkontroll som skett under övervakning av trafiksäkerhetsverket i Sverige. TSV verkar härvid som platsagent för de australiensiska myndigheterna.

För ett japanskt godkännande krävs först att provningsrapporter skickas in av tillverkaren. Därefter gör japanska kontrollanter platsbesök hos tillverkaren och gör stickprov av vissa utvalda moment, t.ex. avgasprov. Efter granskning av resultat från provningsrapporter och stickprov lämnas besked om godkännande vid slutet av besöket. Formell bekräftelse på beslutet erhålles senare.

För såväl Japan som Sverige krävs ny kontroll vid byte av årsmodellbeteckning även om fordonet inte undergått någon teknisk förändring. De flesta andra länder kräver härvid ingen ny typkontroll.

Europeiska och australiensiska typgodkännanden är i allmänhet underkastade en typefterkontroll vilken innebär:

- att bilar eller komponenter plockas ut i fabrik eller hos importör
- att bilen eller komponenten jämförs mot de ritningar och andra dokument som ingår i det s.k. typningsunderlaget,
- att om avvikelser hittas, kan typgodkännandet dras in och vidare försäljning stoppas.

Krav om typgodkännande för komplett fordon finns inte i Canada eller USA. Här ikläder sig i stället tillverkaren ansvaret att de ställda kraven uppfylls och utfärdar en tillverkardeklaration angående detta. Kontrollresultaten dokumenteras men behöver inte skickas in till myndigheten.

I gengäld lägger man i Canada och USA ner mer resurser på marknadskontroll och ett effektivare sanktionssystem.

Det ovan nämnda gäller kontroll av säkerhetskrav. Dessutom finns särskilda kontrollformer för avgaskrav. I bl.a. Sverige och USA tillämpas ett kontrollförfarande med tillverkarresultat som utgångspunkt. I stort kännetecknas ordningen av

- att ingen myndighetsrepresentant är närvarande vid

kontrollen,

- att kontrollresultaten dokumenteras samt skickas till myndigheten för godkännande,
- att godkännandebevis utfärdas,
- att i t.ex. Californien bilar dock tas ut av myndigheten för efterkontroll från den befintliga fordonsparken.

7.3 Mätdon

Obligatorisk kontroll - omfattande såväl typkontroll som periodisk kontroll av enskilda exemplar - är föreskriven för mätdon som används för uppmätning av varor efter volym- eller viktenhet i detaljhandeln. Konsumentverket är föreskrivande myndighet, statens provningsanstalt kontrollerande. Vidare förekommer en omfattande frivillig kontroll med likartade regler som för den obligatoriska av mätdon av nämnda slag som används utanför detaljhandelsledet.

Dessutom föreskrivs om obligatorisk kontroll - främst då i form av typkontroll - av mätdon som mäter hushållsförbrukning av elektrisk energi, kallvattenvolym resp värmeenergi. Statens energiverk är föreskrivande myndighet för elmätarna; statens planverk för kallvatten- och värmemätarna. Statens provningsanstalt utför typkontrollerna och utövar också en tillsyn av distributörernas egenkontroll av enskilda mätare.

Provningsanstalten är också typkontrollerande organ för kilometerräknare och taxametrar. Riksskatteverket är föreskrivande myndighet för kilometerräknarna; statens trafiksäkerhetsverk för taxametrarna. Enskil-

da exemplar av nämnda objekt kontrolleras av AB Svensk Bilprovning i samband med de periodiska fordonsbesiktingarna.

I görligaste mån utnyttjas i föreskrifternas regler underlag från Internationella Rekommendationer som framtagits eller endosserats av den Internationella Organisationen för Legal Metrologi (OIML). Även de traditionellt utformade EG-direktivens krav utgår från underlag i OIML-rekommendationer. Motsvarande gäller också för övrigt andra EFTA-länder än Sverige. Trots detta brister det i kravharmonisering såväl inom EFTA och EG som mellan EFTA och EG. Skälet är att OIML-rekommendationerna begränsas till krav för mekaniska mätdon. Internationella riktlinjer för elektroniska mätdon har således saknats innebärande att länderna själva har stipulerat sina krav. Situationen är emellertid nu i färd att förändras. Det är nämligen troligt att OIML-konferensen år 1988 kommer att fatta beslut om flera rekommendationer som också innefattar särkrav på elektroniken.

EG har beslutat om att samtliga direktiv för mätdon kommer att utformas enligt den nya metoden med siktet att processen skall vara klar under år 1990. OIML-rekommendationerna skall fortfarande vara basen för regelutformningen. Ett särskilt problem i sammanhanget är hur dessa rekommendationer - som är avsedda att direkt kunna överföras som myndighetsregler - skall särskiljas i dels rättsligt bindande allmänna krav stipulerade i direktiven, dels tekniska specifikationer formulerade i harmoniserade standarder.

Ett nordiskt samarbete för att nå enhetlighet i förhållanden vid provning och kontroll av vågar och drivmedelsmätare har pågått sedan förra hälften av 1970-talet mellan de nordiska kontrollmyndigheterna. Detta

samarbete har lett till att provningsresultat från en nordisk institution har kunnat utnyttjas för godkännande vid en annan. Dessutom förekommer bilaterala kontakter mellan Sverige och bl.a. Nederländerna och Schweiz om ömsesidiga erkännanden av provningsresultat vid kontroll av vägar och drivmedelsmätare.

Under år 1987 träffades ett avtal mellan kontrollinstitutionerna i EFTA-länderna syftande till att få till stånd ömsesidiga erkännanden av provningsresultat och för harmonisering av kraven på berörda mätdon. Syftet med avtalet är bl.a. att underlätta en överbrygging mellan EFTA och EG i fråga om ömsesidiga erkännanden av kontrollresultat.

För närvarande har EG en intern kontrollordning med krav på EG-märkning som bara kan åsättas efter kontroll inom EG. Detta innebär att mätdon måste vara kontrollerade av EG-organ för att kunna säljas på EG-marknaden.

I förhållande till övriga världen finns för närvarande inga påtagliga problem. Det finns flera exempel på att svenska provningsresultat godtas i de länder till vilka det förekommer svensk export av skilda slag av mätdon.

7.4 Byggområdet

En ny plan- och bygglag (PBL) trädde i kraft 1987-07-01. Enligt PBL gäller att nybyggnad, ombyggnad och vissa andra byggnadsåtgärder inte får företas utan bygglov, dvs. särskilt tillstånd av byggnadsnämnden. Statens planverk meddelar i sin författningssamling (PFS) föreskrifter och allmänna råd om tillämpningen av kraven i PBL. Föreskrifterna är så långt möjligt

uttryckta som kvantifierade egenskapskrav (funktionskrav) och anger de egenskaper som den färdiga byggnaden eller anläggningen skall ha. Inom denna ram kan byggherren fritt välja material, arbetsutförande, tekniska lösningar och metoder. I allmänna råd ges exempel som av planverket bedömts uppfylla föreskrivna krav under angivna förutsättningar. Sådana exempel på lösningar kan utgöras av svensk standard. I planverkets författningssamling hänvisas till ett flertal standarder som har bedömts uppfylla kraven i föreskrifterna. Hänvisning sker med angivande av SS-nummer och utgåva. I anslutning till ovannämnda principer ingick statens planverk och SIS med fackorgan en överenskommelse år 1981.

Tekniska lösningar, produkter, metoder m.m. kan efter ansökan hos planverket prövas i förhållande till gällande krav. Om gällande krav bedöms vara uppfyllda kan ett riksgiltigt typgodkännandebevis utfärdas.

Ett sådant godkännande är i allmänhet förbundet med villkor om att produkt skall underkastas av planverket godkänd tillverkningskontroll. Avtal om tillverkningskontroll skall tecknas mellan tillverkaren av typgodkänd produkt och godkänd kontrollinstitution.

Vid tillverkningskontroll prövas tillverkarens och fabriken förutsättningar för en tillfredsställande produktion. Kontrollen baseras huvudsakligen på egenkontroll och provning enligt ett fastställt program.

Ansvaret för byggkontrollen ligger i huvudsak på den byggande (byggherren) inkl. anlitade projektörer, entreprenörer, materialtillverkare m.fl. Denna egenkontroll kan kompletteras med övervakande myndighetskontroll.

Det finns i princip två huvudformer av kontroll: Kontroll av fabrikstillverkade produkter genom typgodkännande och tillverkningskontroll, eller byggnadsnämndens granskning av projektet i samband med byggnadslov jämte tillsyn och besiktningar under byggnadens uppförande.

Statens provningsanstalt utför majoriteten av de provningar som utgör underlag för planverkets typgodkännanden men även provningar vid vissa andra provningsorgan godtas.

Statens provningsanstalt utför också tillverkningskontroll av typgodkända produkter. Andra organ som utför sådan tillverkningskontroll är t.ex. Kontrollrådet för betongvaror (KRB), Sveriges Tekniska Kontrollinstitut AB (STK), Svensk Byggstålkontroll (SBS), Svensk Tegelkontroll (ST), Kontrollnämnden för fabriksbetong (KN), T-virkesföreningen, Stiftelsen för kontroll av värmeisoleringsmaterial (VIM), Statens Anläggningsprovning (SA) samt Korrosioninstitutet (KI).

I samband med pågående omstrukturering av myndighetsorganisationen inom plan- och byggområdet har även formerna för nuvarande typgodkännandeverksamhet behandlats.

I betänkandet av organisationskommittén för ett nytt plan- och bostadsverk (SOU 1987:48) påtalas att näringslivet bör ta ett ökat ansvar för typgodkännandeverksamheten inom byggområdet. Detta föreslås ske i form av ett nybildat godkännandeorgan inom byggområdet. Därigenom uppnår man också den fördelen att provning inte kommer att utföras av samma organisation som utfärdar de regler som skall ligga till grund för provningen.

Det nya godkännandeorganet föreslås överta planverkets nuvarande uppgift att utfärda typgodkännanden om produkters överensstämmelse med nationella byggregler. På sikt bör verksamheten också kunna innefatta europeiska och internationella typgodkännanden. Det nya organet föreslås också ges möjlighet att utfärda interimistiska tidsbegränsande godkännanden för helt nya produkter och metoder.

I prop. 1987/88 anmäler föredragande att han avser att föreslå regeringen att ge det nya plan- och bostadsverket i uppdrag att utföra det kompletterande utredningsarbete som kan behövas. Han kommer därefter att ta initiativ till överläggningar med näringslivet om inrättandet av ett typgodkännandeorgan som ägs gemensamt av staten och näringslivet. Riksdagen beslöt i slutet av föregående år i enlighet med propositionen.

I början av år 1987 lade EG-kommissionen fram ett förslag till direktiv om harmonisering av medlemsstaernas lagar m.m. rörande byggmaterial. Direktivet avsågs gälla från 1988-01-01. Arbetet har blivit försenat och EG-kommissionen bedömer för närvarande att direktivet kan gälla från 1989-01-01.

Förslaget bygger i flera avseenden på den nya harmoniseringsmetoden, vilket innebär att man i övergripande termer fastställer de grundläggande krav som skall gälla för byggnader. Dessa krav avser bl.a. stabilitet, brandsäkerhet, hälsa och hygien, brukarsäkerhet, beständighet, bullerskydd och energiförbrukning.

Produkter antas uppfylla de grundläggande säkerhetskraven om de:

- uppfyller harmoniserad europeisk standard som utarbetats på mandat från kommissionen, eller

- har genomgått ett typgodkännandeförfarande, "Agrément Technique Européen", eller om varken Europeisk standard eller riktlinjer för agrément finns,
- uppfyller nationell standard eller har nationellt godkännande om dessa i sin tur uppfyller de grundläggande kraven.

Någon möjlighet att godkänna produkter direkt mot de grundläggande kraven förutses inte för närvarande.

Produkter som antas uppfylla de grundläggande säkerhetskraven genom något av ovanstående alternativ skall efter tillverkningen genomgå ett förfarande i vilket överensstämmelse med specifikationerna verifieras ("attestation of conformity"). Detta kan ske enligt något av följande förfaranden:

- produktens överensstämmelse med uppställda krav bekräftas av godkänt certifieringsorgan,
- tillverkarens kvalitetskontroll certifieras av godkänt certifieringsorgan vilket åtföljs av tillverkardeklaration,
- tillverkardeklaration på basis av typgodkännande från godkänt organ,
- tillverkardeklaration.

Vilket av ovanstående förfarande som skall tillämpas för viss produktkategori skall avgöras av kommissionen. Certifieringsorgan och inspektionsorgan utses av medlemsstaterna. Varor som genomgått föreskrivet certifieringsförfarande får märkas ("EC conformity"). Märkta varor skall ha tillträde till hela EG-marknaden.

I förordet till direktivförslaget förutses också att man i ett andra steg kommer att utarbeta tekniska dokument som skall utgöra ett mellansteg mellan de grundläggande säkerhetskraven och standarder resp. andra tekniska specifikationer. Som exempel på sådana tekniska dokument nämns de s.k. Eurocodes.

Sedan ett antal år utarbetas inom kommissionen säkerhetsnormer för bärande konstruktioner, Eurocodes. Hittills har arbete bedrivits i nio Eurocodesprojekt. Dessa har sin svenska motsvarighet i planverkets tillämpningsföreskrifter till byggnadsstadgan. Eurocodes kommer i praktiken att vara styrande för det europeiska standardiseringsarbetet och kommer att utgöra grunden för typprovning.

Inom CEN utarbetar Programming Committee No. 1 - Building - ett förslag till arbetsordning på byggstandardiseringsområdet. En lista över de standardiseringsprojekt som anses erfordras ur myndighetssynvinkel, resp. ur industrins synvinkel är under utarbetande. Byggstandardiseringen (BST) deltar för svensk del i CEN-arbetet.

Formerna för Agrément Technique Européen utreds för närvarande av Union Européenne d'Agrément Technique dans la construction (UEAtc). Denna organisation utarbetar i dag tekniska specifikationer och provmetoder på byggområdet. Planverket har ansökt om medverkan som observatörer i UEAtc:s arbete.

Inom EFTA har inrättats en särskild byggexpertgrupp. Under föregående år påbörjades ett kontinuerligt utbyte av information mellan EG-kommissionen och EFTA:s byggexpertgrupp.

Nordiska kommittén för Byggbestämmelser, NKB, är ett

samarbetsorgan under Nordiska ministerrådet för de nordiska ländernas centrala plan- och husbyggnadsmyndigheter. NKB:s harmoniseringsarbete har lett till riktlinjer för bestämmelser på många ämnesområden. Genom ömsesidiga avtal på olika produktionsområden har godkännandet av exporterade produkter kunnat ske samtidigt i mottagarlandet utan förnyad provning.

Inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) har frågor rörande tekniska handelshinder inom byggområdet behandlats sedan början av 1970-talet. ECE:s arbete syftade till att börja med till information om nationella byggnormsystem och procedurer för godkännande och kontroll. ECE:s arbete koncentrerades därefter på s.k. "Modellföreskrifter", dvs. en ECE-byggnorm, med väsentliga krav, som ECE-ländernas myndigheter kan utnyttja i de nationella föreskrifterna. Under de senaste åren har arbetet också inriktats mot överenskommelser om ömsesidigt erkännande av nationellt godkända produkter.

7.5 Arbetsmiljöområdet

I arbetsmiljölagen (1977:1160) ges de grundläggande reglerna för arbetsmiljöns utformning. Genom arbetsmiljöförordningen (1977:1166) bemyndigas arbetarskyddsstyrelsen att meddela föreskrifter om krav och skyldigheter beträffande arbetsmiljön. I överläggningar mellan företrädare för arbetarskyddsstyrelsen och företrädare för arbetsmarknadens parter på central nivå behandlas förslag till inriktning och omfattning av föreskriftsarbetet inom ramen för statsmakternas uttalanden om krav och skyldigheter beträffande arbetsmiljö och tilldelade resurser för ändamålet.

I propositionen (prop. 1976/77:149) till arbetsmiljölagen liksom i socialutskottets betänkande (SOU

1977/78:1) med anledning av nämnda proposition jämte motioner betonades upprepade gånger att arbetarskyddsstyrelsens författningar bör komma till i nära samråd och samarbete med partsorganisationerna på arbetsmarknaden. Det framhölls också att det sedan lång tid inom arbetarskyddsstyrelsen hade utbildat sig olika former för parternas deltagande vid utarbetande av s.k. anvisningar m.m. och att detta samarbete borde kunna intensifieras vid det kommande författningsarbetet.

I en motion, som socialutskottet mot bakgrund av de positiva uttalandena i nämnda proposition inte ansåg föranleda någon åtgärd ansåg motionärerna att bemyndigande för arbetarskyddsstyrelsen att utfärda föreskrifter bör utformas så, att arbetsmarknadens parter garanteras ett stort mått av inflytande på föreskrifternas utformning. I arbetsmiljöförordningen ansåg motionärerna att det borde klargöras att arbetsmarknadens parter skall beredas tillfälle att yttra sig över arbetarskyddsstyrelsens förslag till föreskrifter och över det underlag som ligger till grund för förslaget. Det framhölls dock att detta inte får uppfattas så att ett formellt remissförfarande skulle vara tillräckligt.

Det konkreta samarbetet mellan arbetarskyddsstyrelsen och partsorganisationerna vid sidan av ovan nämnda överläggningar om inriktning och omfattning av föreskriftsarbetet äger rum dels i arbetsgrupper, dels i arbetarskyddsstyrelsens styrelse.

Förslag till innehåll i planerade föreskrifter utarbetas inom arbetsgrupper, till vilka representanter för arbetsmarknadens parter inbjuds. Deltagandet i sådana arbetsgrupper sker utan kostnadsersättning.

Efter att föreskriftsförslaget remissbehandlats, inkl. remissbehandling inom partsorganisationerna föreläggs förslaget arbetarskyddsstyrelsens styrelse, där partsorganisationerna finns representerade. Vid oenighet kan parternas representanter begära att förslaget till föreskrifter underställs regeringen för prövning. Detta har dock hitintills inte förekommit.

Enligt 3 kap. 12 § arbetsmiljölagen kan arbetarskyddsstyrelsen föreskriva att en teknisk anordning måste vara godkänd för att få levereras eller användas. I en sådan föreskrift anger styrelsen samtidigt vilken myndighet eller institution som skall meddela godkän

Styrelsen kan föreskriva villkor för godkännande. Normalt anger styrelsen direkt i den författning där kravet på godkännande ställs vilka villkor som skall vara uppfyllda för att godkännande skall lämnas.

Ett vanligt villkor är krav på provning av objektet. Ofta anger styrelsen i detalj när provningen skall utföras, hur den skall gå till etc. Ibland fastställer styrelsen också ett tekniskt provningsprogram. I andra fall kan man helt eller delvis hänvisa till andra dokument, t.ex. standarder. Styrelsen kan också låta leverantörer eller användaren själv välja provningsform. Beslutsorganet får då i samband med behandlingen av godkännandefrågan ta ställning till om den utförda provningen kan godtas.

Även andra typer av villkor kan förekomma. Det kan röra sig om t.ex. materialval, konstruktion, skyddsanordningar, kompetens hos tillverkare eller kontroll under tillverkningen.

Styrelsen kan också föreskriva provning i samband med användningen av en teknisk anordning utan att samtidigt kräva godkännande. Det blir då användaren som själv får ta ställning till om provningsresultatet är godtagbart eller inte. Något officiellt beslut om godkännande eller underkännande blir då inte aktuellt. Däremot kan tillsynsmyndigheterna lägga provningsresultatet till grund för eventuella ingripanden.

Arbeterskyddsstyrelsens föreskrifter för tekniska anordningar är i betydande utsträckning harmoniserade med internationella regler. I många fall hänvisas till svenska eller internationella standarder i föreskrifterna. Tjänstemän från arbetskyddsstyrelsen deltar i mån av resurser i nationellt och internationellt standardiseringsarbete på områden av betydelse för styrelsens föreskriftsarbete. Vid den centrala tillsynsavdelningen upptas 30 % av den totala handläggningstiden av regelarbete, varav 5 % åtgår till medverkan i standardiseringsarbete.

Det har ifrågasatts om vissa formuleringar i arbetsmiljölagen begränsar arbetskyddsstyrelsens möjligheter att i vissa avseenden utforma sina föreskrifter om kontroll på mest ändamålsenliga sätt för att undanröja tekniska handelshinder. För att det inte i lagen skall finnas några sådana begränsningar har arbetskyddsstyrelsen under hösten 1987 hos regeringen hemställt om vissa ändringar och kompletteringar i arbetsmiljölagen.

Arbeterskyddsstyrelsen har utfärdat ett knappt hundratal föreskrifter och anvisningar med krav på typprovning och typgodkännande för tekniska anordningar inkl. personlig skyddsutrustning.

Kontrollverksamheten inom arbetsmiljöområdet försig-

går i stor utsträckning inom riksprövplatssystemet men provning äger även rum utanför systemet.

Arbetskyddsstyrelsen granskar ett 20-tal produkter av olika slag bl.a. byggsågar, apparater för laddning av sprängmedel, säkerhetsanordningar till tryckkärl och dykarutrustningar.

AB Statens Anläggningsprovning (SA) är riksprövplats för bl.a. verkstadsmaskiner och styr- och skyddssystem för dessa, tryckkärl, lyftanordningar samt lyftredskap.

Statens maskinprovningar (SMP) är riksprövplats för grävmaskiner samt skyddshytter till traktorer. Vid SMP utförs även provning av traktorsitsar, förarskydd och rörskydd till traktorer, motorkedjesågar, röjsågar samt benskydd för arbete med motorkedjesåg.

Statens Provningsanstalt (SP) är riksprövplats för prefabricerade ställningar och fallskydd, vilket innebär att man provar bl.a. kopplingar till rörställningar, stämp, stämpdon, formbalkar, skyddsnät, säkerhetsbälten. SP har även utsetts till riksprövplats för laserutrustningar.

Vid SP utförs provning även av skyddshjälm, ögonskydd, skyddsskor, bultpistoler, rotorgräsklippare, gasflaskor samt tänd- och laddutrustning vid sprängning.

Karolinska Institutet utför provning av hörselskydd, Försvarets forskningsanstalt av andningsskydd och Marinens dykericentral av dykarutrustning.

Vid Statens Institut för Byggnadsforskning utförs provning av säkerhetsventiler till varmvattenpannor och vattenvärmare.

Arbeterskyddsstyrelsen fattar beslut om godkännande för huvudparten av ovanstående objektområden. Möjligheten att delegera beslutsrätten till riksprövplats har dock utnyttjats i en del fall.

Vad gäller ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat på arbetsmiljöområdet finns åtskilliga exempel på att svenska provningsresultat godtas i andra länder och att utländska provningar godtas som underlag för svenska godkännanden. Det finns emellertid också flera exempel på att provningsresultat inte godtas mellan Sverige och andra länder.

Sverige har bl.a. anslutit sig till EFTA-överenskommelserna om lyftdon och tryckkärl (se avsnitt 6.1.4). För lyftdon godtas enligt EFTA-överenskommelsen provningsresultat mellan Sverige, Norge och Finland. Även Schweiz och Österrike är anslutna till överenskommelsen, men enligt uppgift föreligger det lagliga hinder i dessa länder att tillämpa avtalet.

Till EFTA-överenskommelsen om tryckkärl är förutom EFTA-länderna, Storbritannien, Portugal och Danmark anslutna. Överenskommelsen uppges fungera väl vilket innebär att provningsresultat i praktiken godtas mellan de länder som anslutit sig till denna överenskommelse. Riksprövplatsen AB Statens Anläggningsprovning har därutöver slutit vissa bilaterala avtal med andra europeiska länder om ömsesidigt accepterande av provningsresultat på tryckkärlsområdet. I vissa länder accepteras SA:s provningsresultat utan formellt avtal, medan svenska provningsresultat t.ex. inte accepteras

i visst avseende i Frankrike, trots att ett avtal föreligger.

I början av 1960-talet bildades ett samarbetsorgan mellan de ledande kontrollorganen på tryckkärlsområdet i Europa under beteckningen "Confederation Européenne des Organisations de Contrôle" (CEOC) med syfte att uppnå ömsesidigt godtagande av provningsresultat. CEOC-samarbetet utgör den tekniska grund som i praktiken möjliggör ömsesidigt godtagande av provningsresultat mellan de europeiska länderna. I tekniska kommittéer utarbetas förslag till olika åtgärder för att uppnå en likformig praxis i provningsverksamheten mellan de europeiska provningsorganen på tryckkärlsområdet.

Inom ramen för OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) förekommer ett mycket väl fungerande provningssamarbete vad gäller traktorer. I samarbetet deltar de nationella provningsorganen i Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Norge, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Sverige, USA, Västtyskland, Österrike och Jugoslavien. Från svensk sida deltar statens maskinprovningar.

Fem OECD-koder om provning av traktorer i olika avseenden har antagits. De provningsorgan som anslutit sig till OECD-samarbetet godtar resultaten från varandras provningar enligt nämnda koder. Vid en samordningscentral inom OECD registreras samtliga provningar vilket medverkar till att dubblering av dessa provningar kan undvikas.

Inom OECD-samarbetet hålls årsmöten genom vilka provningskoderna kan modifieras för att följa den tekniska utvecklingen. Vid regelbundna konferenser för

provningsingenjörer diskuteras ett stort antal tekniska detaljproblem vad gäller tolkning och tillämpning av kodernas text.

Det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet bygger på en mångårig tradition. Sedan ca 40 år tillbaka bedrivs ett konkret inriktat samarbete bl.a. mellan de nordiska tillsynsmyndigheterna på arbetsmiljöområdet, främst avseende maskinskydd, personlig skyddsutrustning, lyft- och transportanordningar samt tryckkärl. Mellan standardiseringsorganen i de nordiska länderna sker ett organiserat samarbete genom internordisk standardisering.

Under Nordiska ministerrådet bildades år 1973 en särskild ämbetsmannakommitté för arbetsmiljöfrågor. Åren 1974 resp. 1975 upprättades två permanenta organ under ämbetsmannakommittén - numera benämnda nordiska arbetsgruppen för arbetsmiljöforskning (forskningsgruppen) och nordiska arbetsgruppen för arbetsmiljöfrågor (tillsynsgruppen) - och de första projekten inom arbetsmiljöområdet inleddes i ministerrådets regi. Därefter har samarbetet utvecklats till att omfatta ett stort antal projekt inom arbetsmiljöverksamhetens olika delområden.

Våren 1977 antog Nordiska ministerrådet ett nordiskt handlingsprogram för arbetsmiljöområdet. Detta ersattes år 1981 av ett nytt samarbetsprogram, vilket i sin tur reviderades 1984. År 1985 beslöt ministerrådet att utreda förutsättningarna för en nordisk arbetsmiljökonvention. En projektgrupp har därefter utarbetat en rapport som belyser förutsättningarna för att starta arbete för att ingå en sådan konvention. Rapporten överlämnades under senare delen av år 1987 till ministerrådet, som beslutat att förslag till en konventionstext skall utarbetas inom ett år.

Inom EG har arbete med att förbättra arbetsmiljön bedrivits alltsedan den europeiska kol- och stålgemenskapen bildades år 1951. År 1974 beslöt ministerrådet att förstärka verksamheten på arbetsmiljöområdet genom att inrätta en särskild trepartssammansatt Rådgivande Kommitté för arbetsmiljöfrågor. 1978 och 1984 antogs EG:s första resp. andra handlingsprogram på arbetsmiljöområdet, och Kommissionen har helt nyligen presenterat ett nytt, tredje program som i vissa avseenden innebär en "breddning" av EG:s verksamhet på området.

Arbetet inom EG på arbetsmiljöområdet har gått tämligen långsamt beroende bl.a. på skillnader i utvecklingsnivå mellan medlemsländerna. På stora delar av detta område gäller fortfarande olika bestämmelser i EG:s medlemsstater. Det finns förhoppningar om att arbetet ska ta ny fart genom den nya harmoniseringsmetoden.

I enhetsakten (se avsnitt 4.3) fastslås det att medlemsstaterna skall sträva efter att harmonisera arbetsmiljövillkoren på en stadigt stigande nivå. Minimiföreskrifterna hindrar ej medlemsstaterna att upprätthålla eller införa strängare nationella regler. Det är för närvarande oklart i vilken utsträckning EG kommer att utföra bindande arbetsmiljödirektiv enligt de gamla reglerna eller om man enbart kommer att utarbeta direktiv enligt den nya harmoniseringsmetoden samt minimidirektiv.

Sedan år 1984 finns en särskild skriftväxling mellan Sverige och EG-kommissionen om informationsutbyte på arbetsmiljöområdet. Möten äger rum årligen mellan representanter för EG-kommissionen och svenska regerings- och myndighetsrepresentanter.

På svensk sida har en genomgång inletts av de olika direktiv EG antagit som berör arbetsmiljön. Det kan konstateras att direktivet om asbest inte motsvarar de svenska kraven. Vad beträffar de EG-förslag som för närvarande förbereds enligt den nya harmoniseringsmetoden förutses inte några avgörande skillnader i skyddsstandard i förhållandena till svenska bestämmelser. Genom samarbete inom CEN både när det gäller tryckkärl, maskiner och personlig skyddsutrustning, vet svenska myndigheter väl vilka punkter som kan vara kritiska. I dessa fall överensstämmer synpunkterna väl med uppfattningen i vissa EG-länder.

Det har från svensk sida starkt betonats att en samordning med EG inte får ske på bekostnad av människors hälsa och säkerhet i arbetsmiljön samt att den nuvarande samverkan med arbetsmarknadens parter också måste kunna bibehållas.

7.6

Livsmedelsområdet

De grundläggande bestämmelserna om livsmedels beskaffenhet samt krav på kontroll av livsmedel finns i livsmedelslagen (1983:19) med tillämpningsbestämmelser. Central myndighet för livsmedelskontrollen är statens livsmedelsverk. Inom resp. län utövar länsstyrelsen tillsyn över efterlevnaden av livsmedelslagstiftningen och inom varje kommun utövas tillsyn av miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Livsmedelsverket anvisar övriga tillsynsmyndigheter de laboratorier som i första hand skall anlitas. Livsmedelsverket kan vidare godkänna enskilda laboratorier för undersökning av livsmedels beskaffenhet (godkända livsmedelslaboratorier). För närvarande finns ca 45 anvisningslaboratorier och 10 godkända laboratorier.

Inom livsmedelsverket föreligger ett förslag att övergå till ett system med ackrediterade laboratorier.

Arbete med standardisering av livsmedel och med utarbetande av riktlinjer för livsmedelshantering, gränsvärden för tillsatser och pesticidrester t.ex. pågår inom ett antal internationella organisationer. FAO och WHO har ett gemensamt program, Food Standards Programme, som är av central betydelse och som övriga organisationer - även EG - anknyter till och kompletterar. Codex Alimentarius är samlingsnamnet för de standarder och koder som arbetas ut under FAO:s och WHO:s gemensamma program för standardisering av livsmedel.

Inom såväl FAO som WHO pågår, vid sidan av Codex Alimentarius, program och aktiviteter som har betydelse för harmonisering på livsmedelsområdet bl.a. gemensamma expertkommittéer rörande tillsatser, pesticidrester och bestrålning av livsmedel.

Standarder för lättfördärliga livsmedel - "perishable produce" - utarbetas av FN:s ekonomiska kommission för Europa, UN/ECE. I samarbete med ECE har OECD utarbetat tillämpningsbestämmelser för användningen av ECE-standarderna.

Inom Europarådet pågår standardiseringsarbete, främst beträffande dels aromämnen, dels kemiska ämnen i förpackningsmaterial som kan överföras till livsmedel. Även inom ramen för ISO pågår standardiseringsarbete.

Juridiska bedömningar av effekter av standardisering, jämförande rättsfallsstudier, kongresser och andra sammanträden för diskussion av den praktiska tillämpningen av internationell livsmedelslagstiftning handhas av European Food Law Association med säte i Bryssel.

Livsmedelsverket deltar aktivt i det internationella samarbetet framför allt inom FAO och WHO. De internationellt utarbetade standarderna utnyttjas som underlag vid utarbetande av svenska föreskrifter. De svenska föreskrifterna bygger således på internationella regler och överensstämmen i många fall med dessa, men det förekommer också ett flertal svenska särbestämmelser.

Livsmedelsverket deltar även i svenskt standardiseringsarbete och utnyttjar detta i sin föreskriftsverksamhet. Det görs emellertid inga direkta hänvisningar till standarder i livsmedelsverkets föreskrifter.

Inom EG har det i praktiken visat sig svårt att genomföra harmonisering på livsmedelsområdet. En av orsakerna har av EG angivits vara den mycket detaljrika nationella lagstiftningen i de olika medlemsländerna. Endast ungefär två femtedelar av det program som inom EG satts upp och skulle varit genomfört senast år 1985 har kunnat fullföljas.

I EG-kommissionens vitbok om den inre marknaden föreslås ett nytt tillvägagångssätt för förverkligandet av den inre marknaden på livsmedelsområdet. I ett tillkännagivande från EG-kommissionen (COM(85)603) ges en närmare beskrivning av den tilltänkta ordningen. I tillkännagivandet finns en förteckning över de sektorerna inom livsmedelsområdet som omfattas av antagna direktiv, sektorer där direktiv är utarbetade men ännu inte antagna samt sektorer där förberedande arbete pågår. Avsikten är att EG-lagstiftningen om livsmedelsbeskaffenhet skall inskränkas till sådant som avser skydd av människors hälsa, medan konsumentintressena i andra avseenden skall tillgodoses genom krav på märkning. Rådet skall i direktiv fastställa de grundläggande hälsokriterierna medan de tekniska detaljfrågorna för implementering av dessa grundläggande regler

delegeras till kommissionen. Förutom de områden där gemenskapsregler angivits vara erforderliga, avses den principen gälla, att en vara som lagligen tillverkats och marknadsförts i en EG-medlemsstat också skall accepteras inom övriga EG-medlemsstater.

7.7 Medicinsk apparatur

Det finns ingen övergripande författning som reglerar villkoren för kontroll av medicinska apparater i Sverige. Däremot finns det författningar som omfattar krav för särskilda produktslag.

Enligt strålskyddslagen får radiologiskt arbete med utrustning eller ämne som utsänder joniserande strålning endast bedrivas efter tillstånd från statens strålskyddsinstitut (SSI). Tillstånd fordras även för innehav samt för handel. SSI kan också föreskriva om krav på tillstånd m.m. för utrustning som utsänder icke joniserande strålning. SSI har rätt att besiktiga lokaler, utrustning samt ämne.

Förhandsgodkännande krävs således av samtliga lasrar samt av sollampor för hemsjukvård. Något krav om förhandskontroll förekommer inte i allmänhet för strålningskällor som används i sjukvården utanför hemmen. Däremot skall brukaren utföra egenkontroll som är underkastad tillsyn av SSI.

Den elektriska materielen skall för övrigt fylla säkerhetskraven i starkströmsföreskrifterna. Energiverket har vidare fastställt att IEC 601-1 med säkerhetskrav för elektro-medicinsk utrustning skall gälla för såväl obligatorisk som frivillig provning av elektro-medicinska apparater. Krav på förhandsgodkännande är be-

gränsat till att i första hand omfatta elektriska värmeapparater för kroppsvård.

Lagen om kontroll av fabrikssteriliserade engångsartiklar för hälso- och sjukvård är tillämplig på nämnda produkter. Särskilda krav finns om märkning. Tillverkare eller importör är skyldig att anmäla produkten till socialstyrelsen som är tillsyns- och föreskrivande myndighet. Styrelsen har rätt att besöka lokaler för tillverkning och förvaring. Styrelsen har rätt att utfärda förbuds förelägganden.

Socialstyrelsen har vidare utfärdat en rad föreskrifter av i allmänhet rådgivande karaktär. Många har initierats på grund av olyckstillbud eller olyckshändelser. Andra har haft ett allmänt säkerhetshöjande syfte i form av rekommendationer till sjukvårdshuvudmännen.

Kontroll av apparater görs av SSI i rollen som tillsynsmyndighet för strålskyddslagen, av SEMKO främst avseende elsäkerhet samt av SP avseende vissa egenskaper hos strålningskällor. Vidare utför Sprima AB, som är ett av Spris helägt företag, sedan år 1981 produktgranskning av ett antal medicin-tekniska apparattyper. Produktgranskningen är en begränsad typprovning som utförs enligt program fastställda av Spris. Provningsen finansieras genom medel från Landstingsförbundet. Det finns ett 15-tal granskningsprogram. Hittills har drygt 200 produkter kontrollerats. Granskningsresultatet resulterar i ett utlåtande från Sprima huruvida produkten kan rekommenderas eller ej för användning i svensk sjukvård.

Utredningen om den medicin-tekniska säkerheten har under år 1987 publicerat sitt slutbetänkande (SOU 1987:23) Medicin-teknisk säkerhet. I betänkandet föreslås bl.a. en ny lag om kontroll av medicin-tekniska produkter.

Enligt förslaget skall produktkontroll införas i fråga om medicin-tekniska produkter. Omfattningen av kontrollen regleras av produkternas farlighet. I detta syfte indelas produkterna i tre klasser där klass 3 omfattar de mest riskfyllda produkterna med livsuppehållande eller livsstödjande funktion eller som vid felfall medför allvarlig risk. Klass 2 omfattar steril materiel, förbrukningsartiklar med krav på mått-trohet samt medicin-tekniska produkter som vid felfall medför risk för personskada. Registreringsplikt införs för samtliga nämnda produktklasser.

För produkter enligt klass 1 föreslås för övrigt inga åtgärder; för klass 2 kan det i erforderliga fall bli fråga om en uppföljning av företagens kvalitetssystem; för klass 3 blir det alltid fråga om en uppföljning av kvalitetssystem men därutöver kan det bli fråga om särskild produktprovning.

Utredningens förslag bereds för närvarande i socialdepartementet. Bl.a. måste en särskild prövning göras om organisationen av verksamheten eftersom utredningen i detta avseende inte kommit med ett slutgiltigt förslag utan endast presenterat två alternativa skisser.

EG tog år 1984 ett direktiv för elektro-medicinsk utrustning. Direktivet fastställer att fri varuhandel skall gälla för produkter som uppfyller ett harmoniserat dokument, i huvudsak utformat enligt IEC 601-1. Leverantören skall antingen genom märkning eller genom försäkran om överensstämmelse bekräfta att hans utrustning uppfyller de harmoniserade kraven.

Direktivet utgör inte något hinder för medlemsländerna att själva införa krav om annan förhandskontroll än leverantörens. Således finns nationella bestämmelser

med krav om typgodkännande såväl i Frankrike som i Västtyskland för vissa elektro-medicinska apparater.

Förhållandena inom EG är stadda under utveckling. Enligt vitbokens planer skall nämligen ett förslag till direktiv utformat enligt den nya metoden föreligga under år 1988 för elektro-medicinska apparater.

Sammanfattningsvis pekar det redovisade underlaget på att det i dagsläget inte är möjligt att förutsäga hur produktkontrollen kommer att utformas för vare sig Sverige eller EG. En anpassning till EG beträffande elektro-medicinska apparater skulle från svensk sida dock kräva en regelutformning snarlik den nya metodens.

7.8

Informationsteknologi och teleområdet

Televerket har förvaltningsansvaret för det allmänna telenätet. Nätet omfattar förbindelser som används för överföring av tal-, text-, bild- och datainformation. Överföringen sker i olika funktionella nät: telefonnät, datanät, telexnät, nät för hyrda förbindelser samt videonät.

Det allmänna telenätet når en avnämnaire via abonnentledning. Dessa avslutas med en jack som är abonnentens anslutning till nätet. Genom jacken kopplas förbindelselänken till nätet, benämnd terminal. Telefonen är den vanligaste terminalen.

Trafiken i det allmänna telenätet måste förlöpa störningsfritt. För att förhindra anslutning av störande terminaler föreligger det krav på typgodkännande för vissa slag av terminalutrustningar. Kraven för typgodkännande finns i föreskrifter som utfärdas av televerket och som publiceras som televerkets standarder

(TVT-standarder). Dessa ingår i televerkets författningssamling.

Själva provningarna utförs antingen av televerkets centrallaboratorium eller av annat laboratorium t.ex. SP, som efter en bedömning godkänts av televerkets godkännandekontor. Även tillverkarlaboratorier kan accepteras. Laboratorierna skall uppfylla krav stipulerade i ISO/IEC-guider.

Godkännandekontoret utfärdar typgodkännanden av terminalutrustningar. Kontoret hör till centrallaboratoriet men har en förhållandevis fri ställning. Avslag i typgodkännandebeslut kan överklagas hos en särskild nämnd, teleanslutningsnämnden.

De svenska föreskrifterna är i görligaste mån anpassade till krav formulerade i internationellastandarder eller rekommendationer. Svenska särkrav förekommer dock på grund av att det finns specifika egenskaper hos det svenska telenätet. På grund av att telenäten byggdes upp på ett tidigt stadium kännetecknas området av en rikhaltig omfattning av särdrag hos de nationella näten.

Det senare är skälet till varför EG ej kunnat upprätta ett direktiv om ömsesidiga erkännanden av certifieringar. I stället begränsas det gällande direktivet för området till skyldighet att ömsesidigt erkänna provningsresultat från laboratorier utsedda av medlemsländerna.

De europeiska föreskrifterna - inkl. de svenska - innehåller förutom nationella krav, betingade av resp. näts utformning, hänvisning eller tillämpning av rekommendationer som utarbetats av den internationella televerkssammanslutningen CCITT (International

Telegraph and Telephone Consultative Committee) eller av det europeiska post- och televerksorganet CEPT (Conférence Européenne des Administrations des Postes et des Telecommunications). Vidare förekommer för svenskt vidkommande hänvisning till svensk och internationell standard samt till elsäkerhetsbestämmelser.

I slutet av år 1985 godkände CEPT en övergripande överenskommelse benämnd "Memorandum of Understanding on European Telecommunication Standards" (MOU). Varje land kan genom särskilt beslut ratificera MOU. Sverige har biträtt överenskommelsen som omfattar nästan hela Västeuropa. Med ratificeringen föreligger skyldighet att överföra vissa europeiska harmoniseringsstandarder, s.k. NET (Norm Européennes de Télécommunications pour les terminaux), till bindande regler för terminalutrustningar i det egna landet.

NET utgörs av vissa utvalda CEPT-rekommendationer. Varje NET innehåller också samtliga nationella avvikelser. Beslut om framtagna av CEPT-rekommendation eller NET föregås av samråd med den gemensamma koordinationskommittén för CEPT och de två europeiska standardiseringsorganen CEN samt CENELEC, ITSTC (Information Technology Steering Committee). I mars 1987 fattades det viktiga beslutet att undertecknarna av MOU skulle godta varandras provningsresultat för nationella certifierings- och godkännandebeslut.

ITSTC har också bearbetat frågan om certifiering av IT-produkter i vidare mening. Enligt förslag till certifieringsordning framtagna av CEN/CLC/CEPT/ITSTC skall denna utgå från att det skall finnas en gemensam europeisk kommitté för IT-certifiering. Till denna skall anknytas nationella koordinationsorgan. Dessa skall svara för samordningen av IT-certifieringen i resp. land inkluderande också frågor som rör utseende

av certifieringsorgan och av provningslaboratorier. Som svenskt koordinationsorgan har föreslagits SIS/ITS. Det är inga planer på att inrätta ett europeiskt centralt certifieringsorgan för ändamålet. Ordningen skall i stället utgå från ömsesidiga erkännanden av nationella certifieringar.

I ett betänkande (Ds K 1987:10) Televerkets myndighetsutövning föreslås en ny ordning för televerkets myndighetsutövning. Denna omfattar också frågor som rör provning och godkännande av terminaler. Enligt förslaget skall normbesluten föras över till en från televerket skild myndighet med namnet statens telenämnd (STN). Förvaltningsbesluten skall ligga kvar hos televerket men de skall kunna överklagas hos STN.

Till de föreslagna uppgifterna för STN hör inte bara frågan om fastställelse av föreskrifter för terminalutrustningar utan även godkännande av provningslaboratorier som kontrollerar apparater för erhållande av typgodkännanden. Utredaren avvisade möjligheten att låta laboratorieprovningen ske enligt lagen för obligatorisk kontroll med motiveringen att verksamheten därmed skulle bli mer tungrodd och inte heller ge några fördelar. Han kunde inte heller finna att en sådan åtgärd skulle förbättra för en internationell anpassning.

Det finns vidare tecken på att SIS/ITS, förutom sin roll som nationellt koordinationsorgan för europeisk IT-certifiering, har ambitioner att verka som svenskt organ för såväl produktcertifieringar som för ackrediteringar av provningslaboratorier vilka kan komma i fråga i sammanhanget.

Utvecklingen inom tele- och IT-området är dynamisk. Detta gäller också frågor som rör provning och

kontroll. Det är därför svårt att göra något säkrare uttalande för framtiden. Det kan emellertid finnas skäl att peka på några utvecklingstendenser och problem i sammanhanget.

Till de senare hör frågan om vem eller vilka som bör svara för ackrediteringar av provningslaboratorier. Av redogörelsen framgår att det finns tankar om ackrediteringsorgan utanför MPR.

I mitt remissvar över betänkandet har jag funnit att det inte är önskvärt att splittra upp ackrediteringsuppgifterna på flera organ. De grundläggande principerna att ackreditera laboratorier är nämligen likartade område för område. En splittring av rollen på flera enheter kan därför bli kostnadsfördyrande och även ge upphov till utspädning av kompetensen.

EG-direktivet om ömsesidiga godkännanden av provningsresultat från EG-laboratorier utgör inte något egentligt hinder för frihandel mellan EG och Sverige så länge överenskommelsen om erkännande av provningsresultat enligt CEPT/MOU fungerar.

När strävandena om att nå fram till harmoniserade krav på telenät framskridit finns det dock risk att EG-direktiv med anvisade förfaranden om produktcertifieringar kan ge hinder såvida inte en acceptabel lösning för såväl EG som EFTA kan nås genom den föreslagna ramen för den europeiska certifieringsordningen. En sådan lösning skulle samtidigt innebära att SIS/ITS skulle få en samordningsroll också i frågor som i dag faller under begreppet obligatorisk kontroll.

7.9

Kemikalieområdet

Utgångspunkterna för samhällets kemikaliekontroll är:

- att alla ämnen och produkter som hanteras skall vara väl utredda avseende effekter på hälsa och miljö,
- att alla som hanterar kemiska produkter skall vara tillräckligt informerade om skaderisker och förebyggande åtgärder för att de skall kunna hantera produkterna på ett säkert sätt,
- att riskabla kemiska produkter skall ersättas av sådana som är mindre riskabla eller som kan hanteras säkrare samt
- att hantering av kemiska produkter skall ske på ett sådant sätt att skada på hälsa och miljö undviks.

De grundläggande bestämmelserna om kemikaliekontroll finns i lagen (1985:426) om kemiska produkter, som trädde i kraft år 1986 och ersatte den gamla lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Myndighetsuppgifterna på kemikalieområdet är uppdelade på så vis att kemikalieinspektionen utfärdar tillämpningsföreskrifter till lagen om kemiska produkter samt utövar tillsyn över tillverkare, importörer och andra leverantörer. Tillsynen utövas genom inspektionsbesök, genomgång av speciella branscher eller genom stickprovsanalys av vissa produkter. Statens naturvårdsverk utfärdar tillämpningsbestämmelser och utövar den tillsyn som behövs särskilt för att skydda den yttre miljön. Arbetskyddsstyrelsens ansvarsområde omfattar skydd mot ohälsa och olycksfall i arbetsmiljön i samband med yrkesmässig hantering av kemiska produkter. Socialstyrelsen utövar tillsyn över tillverkare, importörer och andra leverantörer när det gäller pro-

duktur som marknadsförs som hygieniska eller kosmetiska produkter.

Enligt lagen om kemiska produkter har tillverkare och importörer ansvaret för att bedöma hur farliga deras produkter är. Därav följer att tillverkare och importörer har en utredningsskyldighet att på ett kompetent sätt undersöka och bedöma de hälso- och miljömässiga effekterna av ämnen eller ämneskombinationer som ingår i produkterna. Enligt kemikalieinspektionens föreskrifter skall hälsofarliga kemiska produkter klassificeras och märkas på särskilt angivet sätt. Uppgifter om ca 60 000 kemiska produkter finns samlade i ett produktregister. För bekämpningsmedel finns krav att dessa måste vara godkända av kemikalieinspektionen innan de får användas.

Sverige deltar sedan många år aktivt i det internationella samarbetet inom kemikaliekontrollområdet. De nuvarande svenska reglerna om klassificering och märkning är i allt väsentligt anpassade till motsvarande EG-bestämmelser. Genom ett särskilt samarbetsavtal inom miljövårdsområdet sker regelbundna kontakter med EG-kommissionen i Bryssel, där kemikaliefrågor diskuteras.

Av särskild betydelse för det internationella harmoniseringsarbetet är det samarbete som bedrivs mellan 24 länder, däribland Sverige, inom ramen för OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development).

Under början av 1980-talet var arbetet koncentrerat mot en harmonisering av rutiner och regler för undersökning och bedömning av "nya" kemikalier. Under senare år har arbetet inriktats mera mot existerande kemikalier, där ett av huvudmålen är att genom ökad

undersökningsverksamhet och internationell arbetsfördelning få fram kunskaper om kemikaliers hälso- och miljöfarlighet.

Av publikationer som arbetats fram inom OECD på kemikalieområdet kan nämnas:

- OECD riktlinjer för utförande av tester
(OECD Guidelines for Testing of Chemicals) och
- principer för god laboratoriepraxis
(Principles of Good Laboratory Practice-GLP) som båda syftar till att harmonisera provnings- och laboratoriestandarder,
- beslut om ömsesidigt godtagande av data under vissa förutsättningar
(Decision of the Council Concerning the Mutual Acceptance of Data in the Assessment of Chemicals), nämligen om provningen utförts enligt OECD:s riktlinjer för utförande av tester och med iakttagande av principer för god laboratoriepraxis,
- regler för utbyte av sekretessbelagd information
(3 rådsrekommendationer),
- lista över data som behövs för en första riskbedömning av en kemikalie
(Decision of the Council Concerning the Minimum Pre-Marketing Set of Data in the Assessment of Chemicals).

För bedömning huruvida laboratorier uppfyller OECD:s krav för god laboratoriepraxis ingår ett formellt ackrediteringsförfarande. Utformningen av ett sådant system övervägs för närvarande i Sverige.

Därutöver deltar Sverige i det internationella samarbetet kring FN:s miljövårdsprogram UNEP särskilt vad gäller det internationella registret över potentiellt giftiga kemikalier (IRPTC, International Register of Potentially Toxic Chemicals) samt i det internationella programmet för kemisk säkerhet (IPCS, International Programme on Chemical Safety). IPCS tillkom år 1980 och stöds av tre olika internationella organisationer, nämligen UNEP (United Nations Environment Programme), ILO (International Labour Organization, internationella arbetsorganisationen och WHO (World Health Organization), världshälsoorganisationen. En av de bärande idéerna bakom programmet är att ett antal laboratorier och institutioner i världen skall samarbeta i utrednings- och forskningsarbete för att öka kunskaperna om kemiska risker. Dessa s.k. Participating Institutions (PI:s) medverkar till att sammanställa kriteriedokument som baserar sig på tillgänglig information som underlag för riskvärderingar, deltar i arbetet med att utveckla och höja kvaliteten på provningsverksamheten och bidrar i utbildningsprojekt i frågor rörande provning och utvärdering av riskaspekter inom kemikaliekontrollens område. Statens livsmedelsverk och statens miljömedicinska laboratorium deltar såsom PI:s i olika IPCS-projekt.

Det nordiska samarbetet inom kemikalieområdet är väl utbyggt. Det sker dels genom direkta kontakter mellan kemikaliemyndigheterna dels genom organiserat samarbete i Nordiska ministerrådets regi. Under minister rådets ämbetsmannakommitté för miljöskydd finns en nordisk kemikaliegrupp. För bekänningsfrågor finns en särskild arbetsgrupp. Den nordiska kemikaliegruppen arbetar för att så långt som möjligt få till stånd likartade regler i de nordiska länderna. Förutsättningarna för nordiskt samarbete är särskilt goda då synen på hälso- och miljöriskerna med kemikalier och

också kemikalieanvändningen är likartad i de nordiska länderna.

7.10 Läkemedelsområdet

Ett standardiserat läkemedel, som är avsett att tillhandahållas förbrukaren i tillverkarens originalförpackning (farmaceutisk specialitet) får enligt läkemedelsförordningen endast säljas om det blivit registrerat av socialstyrelsen.

Den grundläggande förutsättningen för att en specialitet skall kunna registreras är enligt läkemedelsförordningen att den är ändamålsenlig. Det åligger tillverkaren att utföra erforderliga kontroller som skall ligga till grund för registrering. I första hand innebär ändamålsenlighetskravet att specialiteten skall vara av fullgod beskaffenhet och inte vid normal användning medföra skadeverkningar som står i missförhållande till den avsedda effekten.

Det finns närmare 3 000 läkemedel registrerade i Sverige. Av dessa är ca två tredjedelar utländska och en tredjedel svenska.

Inom EG har stora ansträngningar gjorts på läkemedelsområdet för att harmonisera registreringsförfarandet. Man har lyckats uppnå överensstämmelse mellan medlemsstaternas nationella licensprocedurer och enhetlighet i de krav som staterna uppställer beträffande analys samt farmakologisk, toxikologisk och klinisk prövning av läkemedel. Sålunda behöver inte upprepade prover och kontroller företas vid marknadsföring av ett läkemedelspreparat inom EG. Ett enklare registreringsförfarande - enligt den s.k. multi state proceduren - möjliggör registrering inom två eller flera medlems-

stater. I enlighet härmed skall ett godkännande givet av en stat under vissa förutsättningar likaledes accepteras av berörd myndighet i en annan stat inom EG.

Samarbetet inom EFTA omfattar dels arbetet inom Pharmaceutical Inspection Convention (PIC) och PER-scheme (Pharmaceutical Evaluation Reports).

PIC-konventionen innebär att de 14 anslutna länderna - bl.a. Storbritannien, Västtyskland, Danmark, Portugal och Irland - av varandra kan begära inspektionsprotokoll över sådan läkemedelstillverkning som sker i protokollupprättarens hemland. Rent praktiskt innebär detta t.ex. att den svenska läkemedelskontrollen inte behöver sända en egen inspektör till ett PIC-land om den svenska kontrollen skulle önska mer kunskap om en utländsk tillverkare än vad som framgår av ingivna handlingar om tillverkningens allmänna standard. Utbytet av sådan information sker med ökande frekvens och uppges vara av stort värde för den svenska läkemedelskontrollen.

PER-scheme är en överenskommelse mellan läkemedelskontrollmyndigheterna i för närvarande Sverige, Norge, Finland, Schweiz, Österrike och Västtyskland. Västtyskland anslöt sig som första EG-land till överenskommelsen i slutet av år 1985. Nederländerna följer utvecklingen inom PER-scheme som observatör.

Överenskommelsen avser utbyte av de registreringsprotokoll som upprättats av resp. lands registreringsmyndighet när ett nytt läkemedel godkänns. Genom att man kan ta del av varandras protokoll underlättas registreringsarbetet för de deltagande länderna.

Nordiska läkemedelsnämndens (NLN) uppgift alltsedan den inrättades år 1975 är att fungera som rådgivande

organ för hälsovårdsmyndigheterna och att verka för en harmonisering av läkemedelslagstiftning och administrativ praxis i Norden. NLN:s praktiska verksamhet har i huvudsak varit inriktad på att stödja de nordiska myndigheterna i det praktiska registreringsarbetet. Detta har dock inte hindrat NLN från att vara verksam inom läkemedelsinformationens område, efterkontroll av farmaceutiska specialiteter, biverkningskontroll m.m. På många områden har arbetet resulterat i gemensamma nordiska riktlinjer.

8.1

Utgångspunkter

Som framgår av avsnitten 4 och 6 pågår ett internationellt arbete på många nivåer för att avveckla hinder för handeln mellan länderna. En fråga som speciellt uppmärksammas är att provning och kontroll, som skall göras innan en produkt får marknadsföras, blir ett tekniskt handelshinder om samma procedur måste tillgripas på nytt när produkter säljs över gränserna. Arbetet med att avskaffa handelshinder har som mål att åstadkomma ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat i olika länder. I så fall behöver provning och kontroll utföras i endast ett land, normalt tillverkningslandet. En produkt kan som närmare beskrivs i avsnitt 2.2 provas och kontrolleras ett stort antal gånger under sin livscykel. Jag vill för tydlighetens skull understryka att det är provning och kontroll på grund av nationella krav före marknadsföring eller användning som främst berörs av handelshinderproblematiken. Kontroll till följd av nationella krav som tillämpas i ett senare led och som rör t.ex. tillsyn över maskiner eller anordningar i drift eller marknadskontroll av produkter har normalt liten betydelse från handelssynpunkt.

På global nivå har frågor om provning och kontroll som hinder för handeln tagits upp i GATT. I Norden har beslutats om ett program för avveckling av tek-

niska handelshinder, där nämnda frågor uppmärksammas. Frågornas behandling i dessa sammanhang har dock inte fått någon självständig betydelse för mina slutsatser.

Mina överväganden har främst sin utgångspunkt i det fördjupade samarbete mellan EFTA och EG som syftar till att uppnå ett europeiskt frihandelsområde (European Economic Space). I Luxemburgdeklarationen år 1984 och vid flera tillfällen därefter, senast vid EFTA-ministermötet i Interlaken i maj 1987, har betonats vikten av EG/EFTA-samarbete på området kontroll genom teknisk provning med målet att åstadkomma ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat. En snabb utveckling mot en gemensam syn på dessa frågor inom EFTA och EG är nu på väg.

Mitt uppdrag (se bilaga 1 och avsnitt 1.1) gäller att kartlägga den internationella utvecklingen och dra vissa slutsatser för svenskt vidkommande. Jag skall därvid ta ställning till om det mot bakgrund av denna utveckling behövs några förändringar i det svenska systemet för provning och kontroll samt ge underlag för sektorsmyndigheternas åtgärder. Vidare ingår det i mitt uppdrag att lämna förslag till behövliga ändringar vad gäller myndighetsorganisationen inom området provning och kontroll. I sistnämnda avseende skall förslagen begränsas till riktlinjer.

I uppdraget ingår inte att lösa problemen inom olika sektorer, utan att ge underlag för sektorsmyndigheternas åtgärder. Den beskrivning som jag har gjort i avsnitt 7 av vissa sektorer syftar till att åskådliggöra nuvarande situation och frågor som behöver lösas för att i ökad utsträckning uppnå ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat. Inom vissa sektorer kan lagregleringen vara sådan att en anpassning vad gäller kontrollens utformning kräver

beslut av regering eller riksdag, medan i andra fall bemyndigandet till sektorsmyndigheterna gör det möjligt för dem att själva utforma hur kontrollen skall utföras.

Jag vill vidare understryka att uppdraget inte gäller någon förutsättningslös översyn av det svenska systemet med riksprövplatser och auktoriserade provplatser. En översyn gjordes för några år sedan, vilken resulterade i 1985 års lagstiftning om obligatorisk kontroll. Min granskning i detta avseende gäller frågan om riksprövplatssystemet i sig utgör något hinder för harmoniseringssträvandena. Jag vill också påpeka att obligatorisk provning och kontroll i Sverige i betydande omfattning sker utanför riksprövplatssystemet och att mina slutsatser om förutsättningarna för harmonisering i lika hög grad gäller sådan provning och kontroll.

Det ingår slutligen också i mitt uppdrag att belysa frågor om standardisering i den mån de har anknytning till området kontroll genom teknisk provning. I direktiven påpekas särskilt att mina överväganden och förslag inte skall avse nivån på säkerhetskraven. De frågor som aktualiseras i samband med harmonisering av nivån på myndigheternas säkerhetskrav faller därmed utanför uppdraget. Det går dock inte att undvika att komma in på harmoniseringsfrågorna, eftersom ömsesidigt godtagande av utförd kontroll normalt kräver harmonisering av det som kontrolleras. I det sammanhanget kan jag inte undgå att peka på de särskilda problem som uppkommer för myndigheter, men också för andra organ som deltar i föreskriftsarbete som t.ex. fackliga organisationer, om innehållet i svenska föreskrifter i högre grad skall bygga på resultat från internationellt samarbete. Jag tar upp vissa övergripande frågor som rör detta. Att närmare studera och ta ställning till de varierande förhållan-

dena inom enskilda sektorer måste dock anses ligga utanför mitt arbete.

Innan jag går vidare vill jag för att underlätta förståelsen av texten erinra om innebörden av några grundläggande termer. En fylligare beskrivning finns i avsnitt 2.2. En särskild svårighet på detta område är bristen på enhetlig terminologi inom olika sektorer. Jag har i största möjliga utsträckning sökt använda internationellt vedertagna termer enligt definitioner i bl.a. ISO/IEC Guide 2 - 1986.

Med provning avses en undersökning för att bestämma en produkts egenskaper. Provningen dokumenteras i ett provningsprotokoll med mätdata eller i en provningsrapport som förutom mätdata innehåller något utlåtande. För att åstadkomma ömsesidiga godtaganden av provningsresultat måste det säkerställas att provningsresultaten blir likvärda, om samma produkt provas i olika laboratorier i skilda länder. Det krävs då att provningen utförs på samma sätt och att mätdata blir korrekta.

Med kontroll avses en undersökning, ofta med hjälp av provning, för att bestämma om en produkt fyller ställda krav. En jämförelse sker då mellan resultat från provningen och krav som har uppställts i någon form. Kraven kan vara rättsligt bindande enligt lag eller annan föreskrift. Kraven kan också återfinnas i en frivillig regel, t.ex. i en standard.

För massproducerade artiklar sker kontroll vanligen som typkontroll av enstaka exemplar. En typkontroll kan kompletteras med tillverkningskontroll och typ efterkontroll.

En kontroll mynnar ut i ett ställningstagande (underkännande eller godtagande) huruvida produkten uppfyller kraven eller inte. Ett godtagande kan verifieras på olika sätt. Detta sker genom en verifikation i form av ett dokument (intyg, certifikat, godkännande etc.) eller genom märkning av produkten. Om tillverkaren själv utför kontrollen sker sådan verifikation genom s.k. försäkran om överensstämmelse. En ofta använd term med samma innebörd är tillverkardeklaration. Utförs kontrollen av ett fristående organ sker verifikation i form av ett intyg eller formellt beslut om godkännande. Fattas beslutet, efter en rättsligt tvingande kontroll, av en myndighet (eller ett annat organ med myndighetsbefogenheter) talar man om myndighetsgodkännande. Produktkraven och kravet på kontroll finns då i en rättslig föreskrift. Fattas beslutet i annat fall av ett fristående organ, talar man om certifiering av överensstämmelse, vanligen kallad certifiering. Produktkraven finns då oftast i en standard.

Det har i praktiken varit svårt att få till stånd ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat. Lättast är av naturliga skäl att godta varandras provningsresultat. I avsnitt 2.3 beskrivs olika åtgärder som kan vidtas för att säkerställa att provningsresultaten blir likvärda, om samma produkt provas på skilda håll.

Svårare är att åstadkomma ömsesidiga godtaganden av utförd kontroll. Eftersom provningsresultat i dessa fall ligger till grund för kontrollen, krävs förtroende för att provningsresultaten är korrekta. Dessutom måste för att en utomlands utförd kontroll - av att där gällande produktkrav är uppfyllda - skall medge marknadstillträde i det egna landet ytterligare förutsättningar föreligga.

- Produktkraven måste vara harmoniserade mellan länderna
- Reglerna om vilka verifikationer som godtas måste vara harmoniserade
- Det måste finnas förtroende för verifikationerna

Jag kommer närmare in på dessa frågor i avsnitten 8.4 - 8.6.

I det mellanstatliga samarbetet förekommer att man godtar en i exportlandet utförd kontroll enligt importlandets krav. I sådana fall behöver inte produktkraven vara harmoniserade mellan länderna. Exempel på detta finns inom EFTA-samarbetet (se avsnitt 6.1.4).

Som jag redan nämnt är det framför allt EG/EFTA-samarbetet som har fått central betydelse för mitt uppdrag. Utvecklingen av detta har redovisats i avsnitt 6.1.6. Som framgår därav föreligger nu ett förslag till EFTA-policy om provning och kontroll ("testing and certification"), som nära ansluter till EG:s synsätt. Detta skiljer sig i flera avseenden från det traditionella svenska. Skillnaderna är dock till stor del av formellt slag och de praktiska konsekvenserna av de anpassningar som behöver göras för svensk del bör inte överdrivas. Ett harmoniseringsarbete pågår redan inom många sektorer och några dramatiska förändringar är det inte frågan om.

Jag vill understryka att, även om man inom EG och EFTA blir överens om de allmänna principerna för att uppnå ett ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat, återstår det att sektor för sektor åstadkomma arrangemang som gör detta möjligt i praktiken. Man måste sektor för sektor uppfylla de nyss nämnda förutsättningarna. Detta förutsätter att ansvariga svenska myndigheter är medvetna om pågående internationellt

samarbete inom resp. sektor och deltar i ansträngningarna att uppnå gemensamma arrangemang.

Överenskommelser på politisk nivå förutsätter en gemensam syn på vad som skall kontrolleras och hur det skall gå till, men också att provning och kontroll av samma produkt verkligen ger likvärda resultat i de olika länderna. Förhållandena varierar emellertid mycket mellan olika sektorer och arrangemang om ömsesidigt godtagande måste därför vara sektorsanpassade.

8.2 Förslagets huvudsakliga innebörd

Jag har till att börja med funnit att den svenska organisationen på provningsområdet med statens provningsanstalt som nationellt provningsorgan samt riksprövningsplatser för obligatorisk kontroll inom vissa kontrollområden inte behöver förändras. Däremot kan dessa organ behöva visa att de uppfyller vissa allmänna krav på provningslaboratorier som i fortsättningen kommer att gälla som europeiska standarder. Motsvarande gäller också andra svenska provningsorgan i den mån deras provningsresultat skall kunna godtas internationellt. Vad gäller riksprövningsplatssystemet har jag funnit att ett formellt sådant system inte finns i andra länder, men att den internationella utvecklingen inte har rubbat förutsättningarna för de svenska motiven för införandet av detta system, dvs. att uppnå klara ansvarsförhållanden, resurssamordning, erfarenhetsåterföring m.m. Däremot har jag funnit att den internationella utvecklingen bör leda till att tillsynen av riksprövningsplatserna få en mer teknisk inriktning och förstärks.

Min kartläggning har visat att ackreditering av provningsorgan (se avsnitt 2.3) kan väntas få en betydelse-

sefull roll när det gäller att förbättra förutsättningarna för att provningsresultat från olika länder skall vara korrekta och därmed kunna godtas internationellt. Den svenska ordningen behöver därför kompletteras med ett behovsanpassat system för frivillig ackreditering av provningslaboratorier enligt internationell modell. Jag har funnit att ett sådant system bör handhas av statens mät- och provråd (MPR) och ersätta den nuvarande auktorisationen för obligatorisk och frivillig kontroll. Som en följd därav och av andra förändringar i MPR:s verksamhet föreslår jag att MPR omorganiseras.

Den förändrade tillsynen av riksprövplatserna och införandet av ett ackrediteringssystem som ersättning för ordningen med auktoriserade provplatser föranleder vissa ändringar i lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m. samt lagen (1974:897) om riksmätplatser m.m.

I Sverige har traditionellt verifikationer av före-skriven kontroll av produkter före marknadsföringen skett i form av ett offentligrättsligt myndighetsgodkännande. Inom EG sker motsvarande verifikationer - i den mån de görs av fristående organ - ofta som privaträttslig certifiering mot en standard. Ett myndighetsgodkännande är omgärdat av olika rättssäkerhetsgarantier som sammanhänger med det rättsliga tvånget att få produkten kontrollerad. Motsvarande offentligrättsliga reglering finns ej för privaträttslig certifiering.

Om myndighetsföreskriften och standarden i sak överensstämmer - som ofta är fallet - blir det dock tekniskt sett samma kontrollförfarande. För ett ömsesidigt godtagande av kontrollresultaten krävs ett ömsesidigt förtroende för att verifikationerna, oavsett

juridisk form, säkerställer att produkterna uppfyller ställda krav. Utgångspunkten i EG:s synsätt och förslaget till EFTA-policy (se avsnitt 6.1.4) är att detta åstadkoms genom att certifieringsorganen uppfyller särskilda krav på opartiskhet och skall se till att den underliggande provningen bedrivs på ett objektivet sätt och med godtagbar kvalitet, vilket i sig inte har med den juridiska formen av verifikation att göra.

Vad som för svensk del krävs för att möjliggöra ett ömsesidigt godtagande av kontrollresultat är att antingen åstadkomma formella förutsättningar för överenskommerelser om utbytbarhet mellan myndighetsgodkännanden och certifieringar (se avsnitt 3.4) eller att utforma föreskrifterna så att även den svenska verifikationen kan ske i form av certifiering. Det senare kan uppnås genom att övergå till en teknik motsvarande den i EG:s nya metod (se avsnitt 4.3). Detta kan särskilt bli aktuellt på områden där EG/EFTA-arrangemang om ömsesidigt godtagande kan träffas. Allt detta är frågor för berörda myndigheter att ta ställning till. Det i sak betydelsefulla är att förtroende finns för det utländska kontrollresultatet och att svenska kontrollresultat åtnjuter förtroende i andra länder.

En viktig praktisk fråga är att EG:s synsätt, liksom den nya EFTA-policyn förutsätter att i normalfall leverantörers försäkran om överensstämmelse skall finnas som alternativ till certifiering. Ett utnyttjande av detta alternativ kan vara förenat med krav på övervakning från utomstående organ. Givetvis måste myndigheterna, när frågan blir aktuell, själva ta ställning till om denna verifikationsform kan godtas från säkerhetssynpunkt. Jag vill dock erinra om att även i Sverige betonas att det i första hand är tillverkaren som har ansvaret för produkternas säkerhet och att också här gäller att företagens egenkontroll bör utnyttjas i

säkerhetsarbetet. Jag vill dessutom understryka att av staten föreskriven provning och kontroll endast är en av många faktorer som påverkar produkternas faktiska säkerhet (se avsnitt 2.2).

Frågan om harmonisering av produktkrav ligger utanför mitt uppdrag. Jag kan dock inte undgå att komma in på denna fråga, eftersom ömsesidigt godtagande av kontrollresultat normalt förutsätter harmoniserade produktkrav. En allmän utgångspunkt är därvid att, om Sverige skall delta i internationellt samarbete för att eliminera hinder för handeln, måste svenska produktkrav i möjligaste mån harmoniseras med internationella krav. Hur långt man från svensk sida därvid är beredd att gå måste avgöras från fall till fall inom varje sektor.

För många svenska myndigheter kommer det därför att bli allt mer betydelsefullt att följa det internationella harmoniseringsarbetet på olika nivåer. Det gäller såväl utarbetandet av allmänna säkerhetskrav som utformningen av standarder och andra tekniska specifikationer. På detaljnivå kommer arbetet i ökande omfattning att äga rum inom ramen för standardiseringsverksamheten. I synnerhet kommer det europeiska standardiseringsarbetet att få ökad betydelse. Viktiga slutsatser för min del är att myndigheterna i större omfattning kommer att behöva utnyttja resultat från detta arbete i sin regelskapande verksamhet och att de därför måste följa och vid behov delta i sådant standardiseringsarbete. Ännu viktigare kan det bli för dem att delta i annat internationellt arbete med harmonisering av regler. Överallt gäller principen att ju tidigare man kan lägga fram synpunkter och förslag, desto bättre möjlighet finns att få dem beaktade.

Ett särskilt problem gäller myndigheternas personella och ekonomiska resurser för internationellt arbete. Lik-

artade problem uppstår för de fackliga organisationerna som i dag deltar i myndigheternas regelarbete på olika sätt och också får ett ökat behov av insyn i och eventuellt deltagande i internationellt arbete.

Utvecklingen medför att staten får ett ökat intresse i standardiserings- och certifieringsverksamhet. Detta aktualiserar nya frågor som gäller myndigheternas och standardiseringsorganens roller och kontakter. Det måste också skapas lämpliga förutsättningar för de fackliga organisationernas medverkan i standardiseringsarbetet.

I det följande presenterar jag närmare mina överväganden och förslag i särskilda delavsnitt. I ett första sådant delavsnitt analyserar jag mera utförligt EG/EFTA-samarbetet.

8.3 EG/EFTA-samarbetet inom området provning och kontroll

Samarbetet mellan EG och EFTA inom området kontroll genom teknisk provning har starkt intensifierats under de senaste åren.

Sedan samtliga tullar på industrivaror mellan EG- och EFTA-länderna är borta, har ansträngningarna i ökad omfattning riktats mot de icke tariffära handelshindren. Vid ett gemensamt ministermöte mellan EG- och EFTA-länderna i april 1984 drogs riktlinjer upp för ett fördjupat och utvidgat samarbete inom och vid sidan av frihandelsavtalen. Dessa riktlinjer brukar kallas Luxemburgdeklarationen. Som särskilt angelägna områden nämndes harmonisering av standarder och tekniska föreskrifter samt undanröjande av tekniska handels hinder.

Betydelsen av dessa riktlinjer underströks ytterligare vid ett möte mellan statsministrarna för EFTA-länderna i maj 1984. Där framhölls bl.a. det angelägna i att uppnå ömsesidiga godkännanden av provnings- och kontrollresultat. Vikten av EG/EFTA-samarbetet på området kontroll genom teknisk provning har sedan dess understrukits vid flera tillfällen, senast vid EFTA ministermötet i Interlaken under maj 1987.

De politiska viljeyttringarna har följts upp dels genom regelbundna möten på hög tjänstemannanivå mellan EFTA-länderna och EG-kommissionen, dels genom möten på expertnivå. Vid dessa möten har riktlinjer för det vidare samarbetet dragits upp samtidigt som samarbetsformerna börjat konkretiseras. Viktiga inslag i det fördjupade samarbetet är bl.a. ömsesidig information på ett så tidigt stadium som möjligt om vilka tekniska krav som planeras inom olika produktområden, informationsutbyte om behov av standardisering samt diskussioner om möjliga arrangemang för ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat. I slutet av år 1987 har man enats om att på det sistnämnda området söka nå samförstånd ("common understanding") till i juni 1988 vid EFTA:s ministermöte i Tammerfors.

En svårighet i samband med ansträngningarna att nå gemensamma EG/EFTA-lösningar på området provning och kontroll är att EG- resp. EFTA-ländernas legala grund för sin interna samordning är olika.

För EG-ländernas del innebär tillämpningen av Romfördraget en rättslig skyldighet att inte förhindra marknadsföring och försäljning av varor som är lagligen producerade och marknadsförda i ett EG-land. Vidare innebär Romfördraget skyldighet för EG-länderna att tillämpa gemensamt utarbetade direktiv med krav på produkter. Ofta inkluderas sådana direktiv provnings-

och certifieringsarrangemang. Inom EG finns särskilda procedurer för konfliktlösning. I sista hand kan konflikter avgöras av EG-domstolen i Luxemburg, som prövar olika åtgärders förenlighet med Romfördraget.

För EFTA-ländernas del finns inte några motsvarande skyldigheter och därför ej heller något domstolsorgan för konfliktlösning. Obligatorisk provning och kontroll av produkter inkl. produktkrav regleras genom separat lagstiftning i varje enskilt EFTA-land. Det bör dock anmärkas att artiklarna 30 och 36 i Romfördraget, som reglerar förbud mot kvantitativa importrestriktioner och andra åtgärder med samma verkan, resp. undantag från detta förbud med hänsyn till särskilda skyddsintressen, har sin motsvarighet i såväl EFTA-ländernas bilaterala frihandelsavtal med EG som EFTA-konventionen. Det finns skäl att anta att de principer som ligger till grund för regeln om fritt varuutbyte inom EG kan bli aktuella inom ramen för ett fördjupat EG/EFTA-samarbete.

Vid de överläggningar som hittills förekommit har EG klart deklarerat att man önskar gemensamma lösningar med EFTA som helhet och inte med enskilda EFTA-länder. För EFTA-ländernas del kräver därför ett fördjupat samarbete med EG först en inbördes samordning av systemen för provning och kontroll.

Åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för en sådan intern EFTA-samordning har vidtagits under senare tid. Bl.a. har under år 1987 inom EFTA utarbetats ett förslag till en ramkonvention om ömsesidigt erkännande av provnings- och kontrollresultat. Meningen är att ramkonventionen skall kompletteras med sektorsvisa överenskommelser, som skall kunna ligga till grund för överenskommelser med EG på motsvarande sektor. Förutsättningarna för detta är givetvis att EG:s och EFTA:s reglering både vad gäller produktkrav och

kontrollprocedurer är i huvudsak densamma inom dessa sektorer. Förslaget innehåller också regler om konfliktlösning. Syftet är att konventionen för EFTA-länderna skall utgöra en legal grund inom detta område som till viss del motsvarar den rättsordning som gäller för EG-länderna.

Vidare har utarbetats ett förslag till gemensam EFTA-policy för provning och kontroll, som nära ansluter till EG:s syn på dessa frågor.

EFTA har också lämnat motsvarande uppdrag som EG till CEN och CENELEC att fastställa gemensamma kriterier för provnings-, ackrediterings- och certifieringsorgan som europeiska standarder. Jag återkommer strax till dessa.

Som jag tidigare framhållit, måste följande tre förutsättningar normalt vara uppfyllda för att nationella kontrollresultat ömsesidigt skall kunna godtas mellan olika länder:

- produktkraven måste vara harmoniserade mellan länderna,
- reglerna om vilka verifikationer som godtas måste vara harmoniserade,
- förtroende för verifikationerna måste finnas.

Ett fritt varuutbyte mellan EG och EFTA förutsätter en samordning inom samtliga ovanstående områden sektor för sektor.

Inom EG åstadkommer man harmonisering av produktkrav och verifikationsformer genom direktiv. Förfarandet gäller sådana produktområden där behov av harmonise-

ring av medlemsländernas lagstiftning om säkerhetskrav anses föreligga för att avveckla tekniska handelshinder. På områden där sådana behov inte föreligger skall den nyss nämnda grundläggande principen enligt Romfördraget tillämpas, nämligen att en vara som är lagligen producerad och marknadsförd i ett EG-land fritt skall kunna säljas inom hela EG.

Frågan om förtroende för provnings- och kontrollresultat har under senare tid ägnats stor uppmärksamhet inom EG. Arbetet har resulterat i två dokument som nyligen av både EG och EFTA överlämnats till de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC för fastställelse som europeiska standarder. Det ena dokumentet innehåller allmänna krav för provningslaboratorier, för bedömning av provningslaboratorier samt för ackrediteringsorgan. Det andra dokumentet innehåller allmänna krav för olika slags certifieringsorgan samt för tillverkardeklarationer.

Frågan om hur arrangemang för ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat mellan EG och EFTA skall kunna skapas är komplicerad och innehåller såväl juridiska som tekniska aspekter. Jag har redan nämnt skillnaderna i EG- resp. EFTA-ländernas legala grund för sin interna samordning och det försök som från EFTA nu görs att skapa en sådan grund på detta område.

En annan svårighet är att frågorna om provning och kontroll inte reglerats på ett enhetligt sätt inom EG. På områden, där legal harmonisering anses nödvändig, regleras produktkraven och verifikationsformer och hittills också kontrollordningarna i direktiv. Vad gäller varor som omfattas av principen om fritt varuutbyte utan legal harmonisering finns ingen uttrycklig rättslig reglering av provnings- och kontroll-

frågorna. Av EG-domstolens rättspraxis framgår att enskilda EG-länder kan föreskriva om kontroll av icke diskriminerande slag. Enligt ett viktigt rättsfall i EG-domstolen ("Biologische Produkten"), se avsnitt 4.6, får dock inte utan skäl krävas omprovning för ett nationellt godkännande om motsvarande provning tidigare utförts i ett annat EG-land.

EG-rådets beslut år 1985 om en ny metod ("New Approach") för teknisk harmonisering och standarder, se avsnitt 4.3, ger anvisningar för harmonisering av produktkrav och verifikationsformer. Jag återkommer strax till harmoniseringsfrågorna. I beslutet understryks också att provnings- och certifieringsorgan skall fullgöra sitt arbete enligt internationellt vedertagen praxis. I de tidigare nämnda dokument, som kommer att bli europeisk standard, preciseras detta närmare. Även i de direktiv som håller på att tas fram enligt nya metoden behålls emellertid i vissa fall tillvägagångssättet att resp. EG-stat utser behöriga provnings- och kontrollorgan samt anmäler dessa till EG-kommissionen. Därigenom skapas EG-interna kontrollordningar. Problemet för EFTA-länderna blir att skapa överbryggningar till dessa kontrollordningar. Avsikten är att detta skall kunna ske via EFTA:s sektorsöverenskommelser under ramkonventionen.

Arbetet i EFTA med att ta fram instrument för inbördes samordning, tillsammans med att det nu finns gemensamma europeiska kriterier för olika förtroendeskapande åtgärder för provnings- och kontrollorgan, ökar de tekniska förutsättningarna för att åstadkomma arrangemang för ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat mellan EG- och EFTA-länderna. Vad gäller befintliga och kommande EG-interna arrangemang krävs överenskommelser på politisk nivå mellan EG och EFTA.

Från EG-kommissionens sida har ett principförslag nyligen lagts fram om att frågor om provning och certifiering i framtiden skall behandlas inom ett för EG- och EFTA-länderna gemensamt europeiskt forum. Detta föreslås blir lokaliserat till de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC, men med en klar funktionell åtskillnad från dessa organs standardiseringsverksamhet.

Principförslaget har hittills mötts av positiva reaktioner från EFTA-länderna, men många detaljfrågor återstår att lösa. Om denna lösning kan genomföras behöver provnings- och kontrollfrågor inom EG inte längre lösas genom direktiv. I stället kan för EG och EFTA gemensamma arrangemang för godtagande av provnings- och kontrollresultat tillskapas inom ramen för ett sådant europeiskt forum. Samordningsfrågan skulle i dessa fall automatiskt kunna få en för EFTA-länderna tillfredsställande lösning.

8.4 Harmonisering av produktkrav

Utredningens kartläggning av den pågående internationella utvecklingen inom området kontroll genom teknisk provning har klart visat att harmonisering av produktkrav i starkt ökande utsträckning sker via standardisering. Man kan också se en fortsatt utveckling, där europeisk och global standardisering kommer att få alltmer ökande betydelse i förhållande till nationell standardiseringsverksamhet.

Särskilt markant är denna utveckling inom EG. I EG:s interna arbete att söka förverkliga en gemensam marknad har harmoniseringssträvandena för att undanröja tekniska handelshinder hittills varit förenade med svårigheter och i många fall gått långsammare än

beräknat. En ökad användning av standardisering i EG:s interna harmoniseringsarbete har bedömts vara ett effektivt hjälpmedel för att snabbare nå samstämmiga uppfattningar.

Behovet av att stärka arbetet med att åstadkomma en enhetlig marknad tilldelades år 1985 högsta prioritet. EG-rådet antog samma år en vitbok med prioriterade områden och riktlinjer för vilka beslut som behöver fattas för att avskaffa hindren för bl.a. personers, varors och tjänsters rörlighet över gränserna i syfte att före utgången av år 1992 ha uppnått en enhetlig inre marknad.

Ett fritt varuutbyte kräver likartade produktkrav. En harmonisering av produktkraven inom en viss sektor kräver en likartad syn på säkerhetsnivån. Någon total harmonisering krävs inte inom EG, eftersom man arbetar med den på Romfördraget grundade tidigare nämnda principen att en produkt som fritt får säljas i ett EG-land också skall få säljas i övriga EG-länder, om inte dessa kan åberopa särskilda skäl för motsatsen. I vissa fall krävs dock en legal harmonisering, som normalt skall ske enligt EG:s nya metod. Denna innebär följande:

- som bindande rättsregler gäller tämligen allmänt hållna säkerhetskrav,
- utformningen av de tekniska specifikationer som skall säkerställa att produkter uppfyller direktivens säkerhetskrav överläts på europeiska standardiseringsorgan.
- de tekniska specifikationerna behåller sin status av frivilliga standarder,

- produkter tillverkade enligt harmoniserade standarder presumeras uppfylla direktivets säkerhetskrav; även andra utföranden godtas om det kan visas att produkterna uppfyller säkerhetskraven.

Lagstiftningstekniken att standarder presumeras uppfylla säkerhetskraven innebär att de får vissa rättsverkningar på så sätt att de förutsätts uppfylla föreskrifternas krav, men lämnar utrymme för myndigheten i det enskilda fallet att pröva detta.

EG har träffat särskilda avtal med de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC med innebörden att EG kan lämna uppdrag till dessa om att utarbeta tekniska specifikationer inkl. provningsmetoder för produkter.

EFTA har slutit motsvarande avtal som EG med CEN och CENELEC. I förslaget till gemensam EFTA-policy för provning och kontroll har vidare betydelsen av europeiskt standardiseringsarbete understrukits.

Standardisering har anknytning till området kontroll genom teknisk provning på flera sätt. Ömsesidigt godtagande av kontrollresultat förutsätter en långt gående harmonisering av produktkraven. Som ovan nämnts har standardiseringens betydelse ökat väsentligt vid sådan harmonisering. Många standarder innehåller också vid sidan av rena produktkrav, provningsmetoder och andra uppgifter som rör provning, t.ex. provurval, ordningsföljd för olika provningselement, toleransgränser m.m.

Mot bakgrund av Sveriges politiska åtaganden inom bl.a. GATT och inom EG/EFTA-samarbetet måste målet vara att så långt möjligt harmonisera svenska produktkrav med internationella krav, förutsatt att kravnivåerna kan

godtas. För svensk del måste ställning till kravnivåerna från säkerhetssynpunkt tas av ansvarig föreskrivande myndighet inom resp. sektor. Varje nationell avvikelse från en harmoniserad standard i fråga om produkter som säljs över gränserna utgör emellertid i sig ett hinder för ett fritt varuutbyte. Om Sverige skall medverka i ett fördjupat samarbete, måste utgångspunkten vara att en produkt som är tillverkad enligt en harmoniserad standard normalt skall få säljas.

Det är därför viktigt att svenska myndigheter följer det internationella harmoniseringsarbetet på olika nivåer. Det gäller såväl utarbetandet av allmänna säkerhetskrav som utarbetandet av tekniska specifikationer inom ramen för standardiseringsverksamheten. För att ha möjlighet att påverka arbetet är det viktigt att myndigheterna kommer in i det på ett så tidigt stadium som möjligt. Om säkerhetsnivån bestäms i de allmänna säkerhetskraven och standardiseringsarbetet får teknisk detaljkaraktär, blir givetvis möjligheten att påverka de allmänna säkerhetskraven viktigast.

En mycket viktig fråga blir i alla händelser myndigheternas personella och ekonomiska resurser för att i ökad omfattning kunna delta i internationellt harmoniseringsarbete, såväl vad gäller formuleringen av allmänna säkerhetskrav som utformningen av standarder. För ett aktivt deltagande i standardiseringsarbete fordras som regel personal med teknisk specialistkompetens.

Vad gäller samarbetet mellan EG och EFTA blir då möjligheterna att på ett tidigt stadium få information om och kunna lägga synpunkter på EG:s utformning av säkerhetsnivåerna i olika direktiv särskilt intressanta. Det finns redan informations- och samrådsprocedurer, där kommerskollegiet är svenskt förmedlande

organ. Vidare förekommer redan inom vissa sektorer ett samarbete som syftar till gemensamma europeiska regler.

Vad gäller den internationella standardiseringsverksamheten förmedlas svenska synpunkter på den tekniska utformningen genom de svenska standardiseringsorganen. Svenska medlemmar i CEN och CENELEC är SIS resp. SEK.

Svenska myndigheters föreskrifter bygger redan nu i många fall på resultat från standardiseringssamarbete. Tillgången till lämpliga standarder varierar dock mellan olika produktområden. Likaså varierar omfattningen av myndigheters medverkan i standardiseringsarbete från område till område.

Det finns skäl att anta att ett fördjupat samarbete mellan EG och EFTA kommer att leda till att produktkraven i ökad utsträckning harmoniseras och att standardiseringsarbetet ligger till grund för harmoniseringen på teknisk detaljnivå. Säkerhetsnivåerna kommer som hittills att bestämmas i rättsliga regler. Avgörande betydelse för att svenska regler kan harmoniseras med allmänna europeiska regler blir om vi kan godta deras säkerhetsnivå. Detta måste avgöras från fall till fall. Om den allmänna säkerhetsnivån kan godtas, finns skäl att anta att de harmoniserade standarder där säkerhetskraven specificeras också normalt bör kunna godtas.

Formuleringen av de rättsligt bindande kraven diskuteras för varje område för sig inom EG. Graden av precisering har varierat mellan olika direktivförslag. Den nya metoden förutsätter att direktivens säkerhetskrav skall ha en sådan detaljeringsgrad att det är möjligt att kontrollera produkterna med enbart dessa krav som utgångspunkt. Den framtida balansen mellan rättsligt bindande krav och tekniska specifikationer i form av standarder är dock fortfarande oklar och kommer för-

modligen att variera från område till område. Om de rättsligt bindande kraven blir alltför allmänna, överlämnas i praktiken till standardiseringsorganen att fastställa den faktiska säkerhetsnivån.

Den angivna utvecklingen kan i viss utsträckning förändra förutsättningarna för de svenska myndigheternas föreskriftsarbete. Som redan framgått blir det av än mer central betydelse att myndigheterna håller sig informerade om pågående internationellt harmoniseringsarbete inom sitt område för att kunna ta ställning till behovet av att själva delta. Inte minst viktigt blir att bedöma var preciseringen av kravnivåerna kommer att ske. Om detta sker i de allmänna säkerhetskraven, blir behovet av att myndigheterna själva deltar i standardiseringsarbetet mindre.

Kopplingen mellan rättsligt bindande regler och formellt frivilliga standarder kan göras på flera sätt vilket närmare beskrivits i bilaga 3. Det är viktigt att hänvisningen till standard i myndigheternas föreskrifter görs på ett korrekt och entydigt sätt enligt någon av de metoder som beskrivits i bilaga 3.

En viktig fråga är vilken grad av självbestämmande ett EFTA-land kan behålla inom ett område, där man vill träffa överenskommelse med EG om ömsesidigt godtagande av kontroll. Inom områden, där EG har presumtionshänvisning till standard enligt den nya metoden, kan nationella myndigheter inte uppställa krav som strider mot en harmoniserad standard utan att få bevisbördan för att kraven i standarden inte uppfyller de allmänna säkerhetskraven. För sektorer där EFTA träffar överenskommelser med EG enligt denna princip kommer motsvarande att gälla för Sverige och övriga EFTA-länder såvitt avser säkerhetsmyndigheternas föreskrifter. För svensk del måste avgöras från fall till fall om detta kan godtas.

Det svenska centralorganet för standardisering SIS och dess fackorgan SEK är genom sina åtaganden mot CEN och CENELEC skyldiga att i Sverige överföra standarder som antagits inom dessa organ. Det betyder att en svensk standard normalt skall överensstämma med en europeisk. Om en svensk myndighetsföreskrift inte överensstämmer med den europeiska standarden, tas dock föreskriftens bestämmelse in i den svenska standarden som nationell avvikelse. Om det redan finns en svensk föreskrift som inte är förenligt med en ny europeisk standard, får den ansvariga myndigheten pröva det befogade i att ha svenska särkrav. Om det ges ut en ny europeisk standard på ett område som inte omfattas av svenska föreskrifter, får den ansvariga myndigheten ta ställning till om standardens säkerhetskrav är godtagbara. Om så inte skulle vara fallet, måste myndigheten utfärda en föreskrift med särkrav. Annars införs den europeiska standarden oförändrad till svensk standard.

Om svensk rätt - t.ex. genom en internationell överenskommelse inom ett visst område - skulle få innebörden att produkter som uppfyller europeisk standard presumeras uppfylla säkerhetskraven, kan inte myndigheter utfärda föreskrifter som är oförenliga med kraven i den europeiska standarden utan att kunna visa att produkter tillverkade enligt sådan standard är bristfälliga i säkerhetshänseende. Om presumptionen däremot gäller svensk standard, påverkas inte svenska myndigheters föreskriftsarbete på sådant sätt.

En svensk anpassning till utvecklingen i omvärlden fordrar under alla omständigheter att myndigheterna i framtiden i ökad utsträckning utnyttjar resultat från standardisering i sitt regelskapande arbete. Det innebär att myndigheternas behov att följa standardiseringsarbetet kommer att öka. Deras behov av att själva delta i detta blir som tidigare nämnts beroende av i

vilken utsträckning standardiseringsarbetet får betydelse för fastställandet av säkerhetsnivån.

Samarbetsformerna mellan myndigheter och standardiseringsorgan varierar mellan olika områden. Det är viktigt att det skapas och vidmakthålls ett gott förtroende från ansvariga myndigheter för nationellt och internationellt standardiseringsarbete och att rollerna mellan myndigheter och standardiseringsorgan hålls klart åtskilda. På vissa områden kan det finnas behov av att förstärka samarbetet. Att så sker har bedömts som mycket viktigt av standardiseringsorganen själva. Ett förslag som framförts har varit att förstärka den nuvarande samlagsdelegationen mellan myndigheter och SIS. Vidare har föreslagits att ett avtal träffas mellan staten och SIS, där samarbetet i vissa avseenden formaliseras.

Jag bedömer dessa förslag som mycket intressanta och vill peka på möjligheten att i ett sådant avtal ta in överenskommelser som kan förbättra myndigheternas förutsättningar att följa och vid behov delta i standardiseringsarbete.

Vad gäller finansieringsfrågan medför ett utvidgat deltagande i standardiseringsverksamheten ökade kostnader för myndigheten under ett initialske. På sikt bör dock ett ökat användande av standarder i myndigheternas föreskriftsverksamhet kunna leda till vissa effektivitetsvinster.

Som jag tidigare nämnt varierar omfattningen av myndigheters medverkan i standardiseringsarbete från område till område. Vissa myndigheter deltar redan i dag i tillräcklig utsträckning i förekommande standardiseringsarbete inom myndighetens område medan andras deltagande behöver ökas. Det finns olika metoder att

finansiera ett sådant ökat deltagande. Det kan för det första ske genom omprioriteringar i myndighetens ordinarie föreskriftsverksamhet. Som jag nyss nämnde bör ett ökat utnyttjande av standarder kunna leda till minskat arbete med detaljföreskrifter. I vissa fall kan det dock vara nödvändigt med medelstillskott för att en myndighet på ett ändamålsenligt sätt skall kunna följa och delta i nationellt och internationellt standardiseringsarbete. Detta behov kan antingen beaktas vid beslutet om myndighetens anslag eller tillgodoses i särskild ordning. Jag vill understryka vikten av att myndigheter verkligen bereds möjlighet att följa och vid behov delta i standardiseringsverksamhet.

Jag vill också framhålla att myndigheternas deltagande i standardiseringsverksamhet kan ske på ett selektivt men samtidigt effektivt sätt, förutsatt att samarbetet mellan myndigheter och standardiseringsorgan är lämpligt uppbyggt. Det väsentliga är att myndighetens synpunkter kommer in i beredningsarbetet på ett så tidigt stadium som möjligt.

Jag vill vidare erinra om det tidigare sagda att myndigheternas huvudintresse bör vara att påverka utformningen av de bindande kraven och de administrativa procedurerna för kontrollen. Det är angeläget att svenska myndigheter med begränsade resurser för internationell verksamhet utnyttjar dessa där de gör bäst nytta.

En annan fråga som speciellt uppmärksammas under utredningsarbetet är arbetsmarknadens parter och särskilt de fackliga organisationernas möjligheter till insyn i och påverkan på det internationella harmoniseringsarbetet. Den fortsatta diskussionen begränsas till problemen för de fackliga organisationerna.

Hittills har de fackliga organisationernas synpunkter på myndigheternas föreskrifter främst kanaliserats via deltagande i arbetsgrupper samt remissförfaranden och genom de fackliga organisationernas representation i myndigheternas styrelser. De fackliga organisationernas deltagande i myndigheters arbetsgrupper sker som regel utan kostnadsersättning. Om myndigheternas föreskrifter i framtiden i betydligt högre utsträckning baseras på resultat av internationell samverkan blir det ett naturligt intresse också från de fackliga organisationerna att ha insyn i och möjlighet att delta i harmoniseringsarbetet.

I första hand torde de fackliga organisationernas - liksom myndigheternas - intresse vara att delta i uppställandet av de säkerhetsnivåer som fastställs som rättsligt bindande krav. Som jag tidigare nämnt har dock balansen mellan rättsligt bindande krav och tekniska specifikationer i standarder ännu inte funnit några fasta former inom EG. Det betyder att det kan finnas ett intresse för de fackliga organisationerna att följa och vid behov delta även i standardiseringsarbete på detaljnivå.

Företrädare för de fackliga organisationerna har framhållit att en utveckling, där innehållet i svenska regler på olika områden i ökad utsträckning blir beroende av resultatet av ett europeiskt harmoniseringsarbete, leder till ändrade förutsättningar för arbetsmarknadens parter medverkan i svenskt regelarbete. Detta aktualiserar ett behov att se över samarbetsformerna mellan myndigheter och arbetsmarknadens parter. För att dessa skall kunna behålla sina nuvarande möjligheter att påverka innehållet i svenska regler blir det nödvändigt för dem att på ett så tidigt stadium som möjligt kunna framföra synpunkter på såväl EG:s direktivförslag som utformningen av standarder. Ett

Ökat deltagande från de fackliga organisationernas sida i internationellt arbete ställer nya krav på deras personella och ekonomiska resurser. Företrädare för de fackliga organisationerna har understrukit att de kommer att ställa krav på ekonomiskt stöd för nödvändigt deltagande i internationellt arbete, om förutsättningarna för svenskt regelarbete ändras på det beskrivna sättet.

Vad gäller EG-arbetet utarbetas direktivförslag inom EG-interna arbetsgrupper. Förslagen delges enligt särskilda informationsprocedurer EFTA-länderna, som därigenom ges möjlighet till samråd. I sådana frågor är kommerskollegium svenskt beredningsorgan. Kommerskollegium sänder EG:s direktivförslag på remiss till en bred krets berörda organ och det förekommer också ibland särskilt anordnade möten (hearings). Därefter utarbetar kommerskollegium förslag till en samlad officiell svensk ståndpunkt. Denna beslutas ytterst av regeringen och delges EG skriftligen eller i samband med särskilda expertmöten. Från kommerskollegiets sida har man ställt sig öppen och positiv till att arbetsmarkandens parter i ökad utsträckning deltar i beredningsprocessen.

En annan möjlighet för de fackliga organisationerna att på ett tidigare stadium få information om och möjlighet att framföra synpunkter på EG:s arbete är genom det s.k. europafacket (European Trade Union Confederation, ETUC). Denna kanal bedöms av företrädare för de fackliga organisationerna som mycket betydelsefull, eftersom den förmedlar information före andra kanaler.

Vad gäller fackligt deltagande i europeiskt standardiseringsarbete har man från standardiseringshåll ställt sig mycket öppen och positiv till att sådant deltagande ökas. Deltagande i europeiskt standardiseringsarbete

sker via de nationella standardiseringsorganen. Det har hittills alltid varit det företag eller den organisation där en expert är verksam som har stått för kostnaden för deltagandet. Att rubba på denna princip skulle få svåröverskådliga effekter.

Jag vill understryka vikten av att de frågor jag nu har behandlat får en praktisk lösning.

Som jag tidigare nämnt har jag inte bedömt det ligga inom mitt uppdrag att lösa frågorna inom de olika sektorerna. Jag vill dock peka på att frågan har särskilt stor betydelse inom arbetsmiljöområdet med hänsyn till att svensk arbetsmiljölagstiftning förutsätter arbetsmarknadens parter medverkan i utformningen av det svenska regelsystemet.

8.5 Harmonisering av verifikationsformerna

Som framgått av avsnitt 2.2 kan kontroll av att produkter uppfyller ställda krav verifieras på olika sätt. Tillverkare kan själva genom en försäkran om överensstämmelse intyga att produkten uppfyller ställda krav. Ett annat alternativ är att kontrollen utförs av ett fristående organ. Man talar då om certifiering av överensstämmelse. Internationellt omfattar termen "certification" såväl privaträttslig certifieringsverksamhet som sådan offentlighetsrättslig kontroll som utmynnar i ett myndighetsgodkännande. För att på internationell nivå åstadkomma ömsesidigt godtagande av kontrollresultat är det en förutsättning att formerna för verifikationerna är utbytbara.

Inom EG kan man se en medveten strävan att begränsa de offentlighetsrättsliga inslagen i sådan provning och kontroll som föregår marknadsföring av produkter. Statlig

generell "förhandskontroll" innan produkterna förs ut på marknaden skall så långt möjligt undvikas och förbehållas högriskområden. Detta betyder inte att provning och kontroll före marknadsföringen kan underlåtas. Tvärtom förutsätter EG:s nya metod att det vid marknadsföring skall ha verifierats att säkerhetskraven är uppfyllda. Detta kan ske på olika sätt och vad som skall gälla för olika produkter bestäms närmare i varje direktiv. Det yttersta ansvaret för att inga farliga produkter finns på marknaden har den enskilda staten, som företrädesvis genom marknadskontroll skall se till detta.

Huvudprincipen enligt EG:s nya metod är att tillverkare i fråga om produkter som tillverkats enligt standard skall kunna välja mellan tillverkardeklaration och certifiering medan produkter som inte har tillverkats enligt standard skall ha kontrollerats av ett fristående kvalificerat provningsorgan.

EG:s synsätt - som också överensstämmer med EFTA:s policyförslag - innebär att obligatorisk kontroll av utomstående (eng.: mandatory certification) så långt möjligt bör undvikas och förbehållas högriskområden. Verifikation i form av tillverkardeklaration skall således normalt vara tillåten. En tydlig tendens är dock att någon form av övervakning av tillverkare kan komma att krävas i sådana fall.

Främjandet av tillverkardeklarationer skall bl.a. ses mot bakgrund av utvecklingen mot att ge tillverkaren det fulla juridiska ansvaret för att produkterna är säkra och skyldigheten att förvissa sig om att så är fallet. Inom EG införs nu lagregler om strikt produktansvar. En lagstiftning om strikt produktansvar förbereds också i Sverige.

Huruvida verifikation i form av leverantörers försäkr-
 an om överensstämmelse kan godtas från säkerhetssyn-
 punkt, är en fråga för ansvariga föreskrivande myndig-
 heter att ta ställning till för varje enskilt produkt-
 område.

Utvecklingen mot att snarare övervaka tillverkarens
 egenkontroll och produktionsapparat än att i särskild
 ordning kontrollera de färdiga produkterna är enligt
 min mening logisk och effektiv ur produktsäkerhetsfräm-
 jande synpunkt. Jag vill också erinra om att önskvärd-
 heten av att i största möjliga utsträckning utnyttja
 företagets egenkontroll i myndigheternas säkerhets-
 arbete särskilt framhölls i förarbetena till 1985 års
 provningslagstiftning, se avsnitt 3.2.

Jag har tidigare framhållit att det mest fördelaktiga
 för den internationella handeln är att kontrollbeslut
 i form av myndighetsgodkännanden eller certifieringar
 från ett land direkt godtas i resp. importland.

För att direkt i Sverige kunna godta utländska myndig-
 hetsgodkännanden fordras enligt regeringsformen riks-
 dagens medgivande. Ett annat tillvägagångssätt, som
 är förenligt med regeringsformen, är att föreskrivande
 myndigheter undantar vissa certifierade produkter från
 kravet på svenskt myndighetsgodkännande. På så sätt
 överlämnas ingen förvaltningsuppgift till ett utländskt
 organ. Ytterligare ett tillvägagångssätt är att myndig-
 heten inte ställer krav på formellt myndighetsgodkän-
 nande utan presumerar att certifierade produkter upp-
 fyller ställda krav. Dessa frågor behandlas närmare i
 avsnitt 3.4.

Att den praktiska skillnaden mellan myndighetsgod-
 kännande och certifiering inte behöver vara stor har
 tidigare nämnts. Om myndighetsföreskriften och standar-

den i sak överensstämmer - som ofta är fallet - blir det tekniskt sett samma kontrollförfarande.

I Sverige utförs traditionellt kontroll av nu avsett slag av myndigheter och verifikation sker i form av ett offentligrättsligt myndighetsgodkännande. Inom EG motsvaras ett sådant beslut ofta av en privaträttslig certifiering av en standard. Vad som från svensk sida krävs om ömsesidiga godtaganden av kontrollresultat skall bli möjliga är att åstadkomma formella förutsättningar för utbytbarhet mellan myndighetsgodkännanden och certifieringar eller att utforma föreskrifterna så att även den svenska kontrollen kan verifieras genom certifiering. Det är återigen ansvariga föreskrivande myndigheters uppgift att ta ställning till vilket förfarande som bör användas inom resp. produktområde.

En certifiering omgärdas inte av samma formella rätts-säkerhetsgarantier som ett myndighetsgodkännande. En utbytbarhet av det slag jag talar om förutsätter därför att svenska myndigheter kan godta de garantier som finns för att certifieringarna är korrekta. Säkerställandet av detta förutsätts ske bl.a. genom att certifieringsorganet visar sig uppfylla vissa krav på opartiskhet och kvalitet på den underliggande provningen som inte i sig har med den juridiska formen att göra. Motsvarande krav kan ställas på ett svenskt myndighetsorgan, eftersom den offentligrättsliga ställningen inte utan vidare garanterar verksamhetens tekniska kvalitet.

Svenska myndighetsgodkännanden inom området kontroll genom teknisk provning beslutas antingen av föreskrivande myndighet eller, efter delegation, av ett särskilt kontrollorgan. Inom riksprovplatssystemet fattas normalt beslut i godkännandefrågan av riksprovplatsen på resp. område. En möjlighet som jag anser myndigheter-

na bör överväga är att anpassa sina föreskrifter så att, kravet på myndighetsgodkännande ersätts med andra alternativ, där certifiering av riksprovplats är ett alternativ. Sådan kontrollverksamhet är alltså obligatorisk kontroll enligt 1985 års lag och riksprovplatsens särskilda ställning påverkas inte i övrigt.

SEMKO är ett exempel på ett organ som är både riksprovplats och certifieringsorgan. I egenskap av riksprovplats utfärdar SEMKO efter delegation från energiverket myndighetsgodkännande. På uppdrag certifierar SEMKO icke provningspliktiga elektriska produkter. Kontrollförfarandet är i båda fallen detsamma och såväl obligatoriskt godkända som frivilligt certifierade produkter åsätts SEMKO:s inregistrerade S-märke. SEMKO har också sedan lång tid på ett effektivt sätt deltagit i olika internationella arrangemang för ömsesidigt erkännande av provnings- och certifieringsresultat. SEMKO:s myndighetsgodkännanden har därvidlag i andra länder betraktats som certifieringar. Förslag om en ny kontrollordning inom området elektrisk materiel har nyligen lagts fram (se avsnitt 7.1), som innebär att kravet på myndighetsgodkännande i flertalet fall ersätts med krav på certifiering alternativt tillverkardeklaration med övervakning.

Om produktkraven eller verifikationsformerna inte är harmoniserade eller om kontrollbeslut av annat skäl inte kan godtas, bör under alla omständigheter provningsresultat ömsesidigt accepteras mellan länder, förutsatt att det föreligger erforderligt förtroende för provningsresultaten. Godkännande- eller certifieringsprocedurerna bör i dessa fall förenklas så långt det är möjligt. Det finns flera exempel på sådana internationella arrangemang som fungerar smidigt och effektivt.

8.6 Förtroendeskapande åtgärder inom området kontroll genom teknisk provning

Jag har redan tidigare framhållit att en förutsättning för ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat är att det föreligger ett förtroende för att provningsresultaten är likvärda och att kontrollbesluten fattas på objektiva grunder.

Med hänsyn till det handelspolitiskt motiverade intresset av ett ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat är det naturligtvis tänkbart - och har då också prövats - att överenskomma om detta på politisk nivå utan att ha garantier för att förtroende finns på teknisk nivå för likvärda provningsresultat. Erfarenheten visar emellertid att överenskommelser på politisk nivå utan underbyggnad i tekniska realiteter inte fungerar tillfredsställande. Hur mycket som krävs i fråga om samverkan på teknisk nivå kan variera från område till område. Nödvändigheten av förtroendeskapande åtgärder har särskilt uppmärksammats i EG:s interna arbete och är bakgrund till de åtgärder EG nu vidtar för att få till stånd fungerande arrangemang. Arrangemangen inom det elektriska området har därvid utpekats som förebild. EG har alltså funnit det - trots legala möjligheter - inte vara tillräckligt att i direktiv föreskriva att provnings- och kontrollresultat godtas ömsesidigt inom EG. Detta har motiverats med att frågan inte lämpar sig för lagstiftning, eftersom förtroende inte kan påtvingas (eng.: Confidence cannot be imposed).

EG:s arbete har under det senaste året utmynnat i de tidigare nämnda dokument med gemensamma kriterier för förtroendeskapande åtgärder som EG överlämnat till CEN och CENELEC för fastställelse som europeiska standarder. Även EFTA har lämnat motsvarande uppdrag till CEN och CENELEC.

De kriterier som utarbetats avser:

- allmänna krav på provningsorgan,
- tillvägagångssätt vid bedömning av laboratorier,
- strukturen på ackrediteringsorgan och ackrediterings-system,
- regler för certifieringsorgan för olika former av certifieringsverksamhet samt
- utformningen av tillverkardeklarationer.

Jag vill erinra om att det man nu har kommit överens om är allmänna sektorsövergripande kriterier som behöver fördjupas sektor för sektor för att de praktiska förutsättningarna för likvärda resultat skall finnas. Vad som åstadkommits är dock ett stort steg framåt. Jag har för svenskt vidkommande dragit följande slutsatser.

För att svenska provningsresultat i framtiden skall kunna förväntas blir accepterade internationellt kommer det att krävas att de svenska provningsorganen uppfyller de europeiska kriterierna för provningsorgan samt att detta förhållande kan styrkas.

I Sverige finns en prov- och mätteknisk resurs samlad i statens provningsanstalt (SP), som är vårt nationella provningsorgan. SP är riksprovplats för vissa objektområden men huvuddelen av verksamheten bedrivs utanför riksprovplatslagstiftningen. SP deltar i internationellt samarbete och anser sig i allt väsentligt uppfylla de europeiska kriterierna. En särskild fråga, som gäller nationella provningsorgan över huvud, är i vilken utsträckning och på vilket sätt de skall styrka att de uppfyller vissa kriterier. Jag

nöjer mig med att konstatera att detta för närvarande är oklart och att frågan inte är specifik svensk.

Vad beträffar riksprovplatserna i övrigt har jag under utredningsarbetet erfarit att de redan nu anser sig i stort uppfylla kriterierna och utan svårighet kan göra de kompletteringar som krävs. Detta gäller framför att införandet av kvalitetssystem.

Frågan om ömsesidigt godtagande gäller både provnings- och kontrollresultat. SP och riksprovplatserna bedriver förutom provningsverksamhet också godkännande- och certifieringsverksamhet, men också för deras del gäller frågan huvudsakligen andra länders godtaganden av deras provningsresultat. Det primära för uppdragsgivaren är att slippa omprovning.

Vad som sagts om SP och riksprovplatserna gäller principiellt också andra svenska provnings- och kontrollorgan som behöver få sina resultat internationellt godtagna. Ett vedertaget internationellt sätt att styrka provningsorgans kompetens är genom ackreditering, se avsnitt 2.3. I Sverige har vi hittills använt termen auktorisation för en kompetensbekräftelse av sådant slag och det finns svenska auktorisationssystem på några områden. I lagen om obligatorisk kontroll genom teknisk provning finns regler om dels auktoriserade provplatser för obligatorisk kontroll som kan utgöra alternativ till en riksprovplats inom ett kontrollområde, dels auktoriserade provplatser för frivillig kontroll. Auktorisationsförfarandet handhas av MPR efter beslut av regeringen att auktorisation får ske inom ett visst kontrollområde. Hittills har auktorisation av provningslaboratorier skett i mycket begränsad omfattning bl.a. beroende på etablerandet av riksprovplatser. Möjligheten till auktorisation för obligatorisk kontroll har endast varit möjlig efter ikraftträdandet av 1985 års provningslagstiftning.

Det internationella ackrediteringsförfarandet genom särskilda ackrediteringsorgan tar främst sikte på provningsorganets kompetens att utföra viss provning. Omfattningen av ackrediteringen specificeras på teknisk nivå, ofta genom hänvisning till provningsmetoder. Det sker en teknisk bedömning och övervakning av ett helt annat slag än som hittills varit vanligt i Sverige. Organisatoriskt är de nationella ackrediteringsorganen ganska lika, även om skillnader finns. Tekniska kommittéer finns för olika områden. För bedömningar anlitas utomstående specialister med laboratorieerfarenhet. Anställda hos ackrediteringsorganen är bara ett förhållandevis litet antal personer som administrerar verksamheten.

Med hänsyn till den roll ackreditering kan väntas få i det internationella samarbetet på provningsområdet anser jag det nödvändigt att ett motsvarande system skapas i Sverige. Embryot finns redan i den auktorisation av provningslaboratorier som MPR bedriver och det är denna verksamhet som jag anser bör byggas ut till ett ackrediteringssystem enligt internationell modell. Detta betyder att verksamheten måste bedrivas i nya former.

Att auktorisation hittills har kommit till användning i så få fall kan ha flera orsaker. Av grundläggande betydelse är dock att provningsorganet måste anse sig få en nytta av auktorisationen som motsvarar kostnaden för att bli och vara auktoriserad. Man kan då fråga sig om efterfrågan kommer att bli större på ackreditering enligt internationell modell. Min bestämda uppfattning är att det kommer att finnas ett ökande behov av ackreditering, om verksamheten bedrivs i sådana former att det svenska systemet anses likvärdigt med andra nationella system som utgår från internationellt godtagna kriterier. En ökad användning av tillverkardeklARATIONER kan t.ex. medföra behov att få företagens

laboratorier ackrediterade. Ett annat skäl för en större efterfrågan på ackrediteringar kan bli den förväntade stegringen av certifieringsordningar administrerade av de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC.

För kompetensbekräftelse enligt det nya systemet bör termen ackreditering införas. En sådan skall kunna meddelas för vilket provningslaboratorium som helst - fristående eller ingående i ett företag - som visat sig fylla kraven på kompetens för att utföra en viss provning. Internationellt avser ackreditering normalt specificerade provningsmetoder och motsvarande bör gälla även i Sverige utan den nuvarande begränsningen om ackreditering av endast objektrinriktad verksamhet. Något krav på att ackreditering inom visst område förutsätter medgivande av regeringen bör heller inte finnas.

Auktorisation för obligatorisk kontroll infördes år 1985 som ett alternativ till riksprovplatser. Om ett ackrediteringssystem av internationellt slag införs, bortfaller enligt min mening behovet att ha särskilda "auktoriserade" organ för obligatorisk kontroll. Om man i en kontrollordning vill ha motsvarande garanti för provningsorganens kompetens utan de särskilt stränga krav på opartiskhet som ställs på en riksprovplats, bör krav på ackreditering vara fullt tillräckligt. Internationellt görs ingen skillnad mellan obligatorisk och frivillig provning vad gäller ackrediterade laboratoriers verksamhet.

Riksprovplatser utses av regeringen på förslag av MPR. Någon teknisk bedömning av det slag som förutsätts i de europeiska kriterierna för bedömning av laboratorier har hittills inte föregått regeringens beslut. MPR:s tillsyn över riksprovplatserna har hittills inte heller haft någon sådan inriktning. En förändring behöver här

komma till stånd så att MPR:s bedömningar av riksprovplatserna följer de europeiska kriterierna såväl vid MPR:s förslag till utseende av nya riksprovplatser som vid myndighetens tillsynsverksamhet. Jag har även med riksprovplatserna diskuterat frågan om en eventuell ackreditering av dem som en formell bekräftelse av deras kompetens. Det är emellertid ännu ovisst om det kommer att krävas att organ av det slag riksprovplatserna representerar blir formellt ackrediterade för att deras provningsresultat skall bli internationellt godtagna. Om så skulle behövas har riksprovplatserna förklarat sig beredda att bli formellt ackrediterade. Vad gäller tillsynen över dem har riksprovplatserna uttalat behovet av en kompetent teknisk övervakning av det slag som förutsätts i de europeiska kriterierna. Att MPR genom ackrediteringssystemet förstärks i tekniskt hänseende betyder givetvis att förutsättningarna att bedriva en sådan övervakning blir bättre.

Mina förslag om ändringar i tillsynen över riksprovplatser och auktoriserade provplatser samt införandet av ackreditering som ersättning för auktorisation för frivillig kontroll föranleder ändringar i lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m. Ändringar av motsvarande slag bör göras även i lagen (1974:897) om riksmätplatser m.m. Förslagen till sådana ändringar har fogats till detta betänkande som bilaga 7.

Kriterierna för certifieringsorgan gäller såväl organ som bedriver privaträttslig certifieringsverksamhet som organ som utfärdar myndighetsgodkännanden. Det innebär för svenskt vidkommande att såväl myndigheter som de riksprovplatser som fattar beslut om godkännande, liksom övriga certifieringsorgan, måste uppfylla kriterierna för att kunna delta i internationella arrangemang om ömsesidigt godtagande.

Som jag tidigare nämnt utförs inom EG kontroll, som i Sverige utmynnar i ett myndighetsgodkännande, ofta av certifieringsorgan. För att kunna utnyttja dessa organs certifieringar inom den statliga produktsäkerhetsregleringen har det ansetts nödvändigt att på något sätt försäkra sig om att verksamheten bedrivs på ett objektivt och i övrigt korrekt sätt. I Storbritannien har t.ex. inrättats ett system för kompetensbekräftelse (ackreditering) av certifieringsorgan. Centrala riktlinjer med krav på certifieringsorgan ingår som framgått av det tidigare i de dokument som av EG och EFTA överlämnats till CEN och CENELEC för att ligga till grund för europeiska standarder. Det är dock ännu för tidigt att ta ställning till om någon motsvarande kompetensbekräftelse av svenska certifieringsorgan kommer att behövas. Om utvecklingen mot ett ökande utnyttjande av certifieringar kommer till stånd även i Sverige, är det emellertid troligt att ett sådant ackrediteringssystem behövs. I sådant fall bör även denna typ av ackrediteringar lämpligen handhas av MPR.

Som jag strax återkommer till anser jag de föreslagna förändringarna i MPR:s uppgifter påkalla även förändringar i myndighetens organisation.

8.7 MPR:s uppgifter och organisation

Den statliga organisationen på provningsområdet framgår av avsnitt 3.2. Vad gäller resurser för teknisk utvärdering, provning och mätteknik finns dels statens provningsanstalt (SP), som är ett nationellt provningsorgan av en typ som finns i de flesta industriländer, dels sektorsspecifika organ såsom AB Svensk Bilprovning och SEMKO. Nämda organ utför provning åt uppdragsgivare, bl.a. inom industrin, och ger råd till myndigheter och företag inom sina specialistområden.

Enligt 1985 års lagstiftning om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m. gäller särskilda regler för kontroll som är föreskriven i författning, åläggs genom särskilt beslut eller har vissa rättsverkningar. För områden, där sådan kontroll (obligatorisk kontroll) förekommer, kan utses en riksprovplats eller auktoriserade provplatser. Om detta har skett, skall obligatorisk kontroll bedrivas där, om inte annat särskilt beslutas. Riksprovplatssystemet är dock frivilligt att utnyttja och stora delar av den obligatoriska kontrollen sker i andra former. Sedan de stora riksprovplatserna statens maskinprovningar, AB Statens Anläggningsprovning, SEMKO och AB Svensk Bilprovning tillkom på 1970-talet har det inte blivit några stora tillskott. Det har mestadels handlat om smärre kontrollområden som har lagts till en befintlig riksprovplats. Det bör anmärkas att den volymmässigt dominerande delen av verksamheten vid flera av riksprovplatserna avser återkommande kontroll som inte omfattas av handelshindersproblematiken.

I början av 1980-talet gjordes en utvärdering av riksprovplatssystemet som visade att befintlig verksamhet fungerade väl. Syftet med 1985 års lagstiftning var främst att göra systemet mer flexibelt genom att möjliggöra auktorisation för obligatorisk kontroll. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser om systemets utnyttjande i framtiden. Det kan dock noteras att under år 1987 lagts fram förslag om nya kontrollordningar på byggområdet och teleområdet där systemet inte utnyttjas.

Det nu sagda betyder att delar av den obligatoriska kontrollen sker inom riksprovplatssystemet men att stora delar ligger utanför. Annan kontroll utförs av naturliga skäl mestadels utanför riksprovplatserna, även om dessa till någon del också har frivillig uppdragsverksamhet. En speciell ställning intar SP, som är riksprovplats för en rad smärre kontrollområden

men som utför endast ca 15 % av sin verksamhet i denna egenskap. Huvuddelen av SP:s samarbete med olika myndigheter ligger utanför riksprovplatssystemet.

MPR bildades år 1983 genom att enheterna mätcentrum och provcentrum bröts ut ur SP. Syftet vara att undanröja den dubbelroll som SP haft som dels förvaltningsmyndighet, dels tekniskt provande organ. Det var "myndighetsdelen" av SP som blev MPR. Huvudinriktningen av MPR:s verksamhet blev som tidigare att organisera, samordna och utöva tillsyn över föreskriven provning och kontroll samt allmän metrologi. Verksamheten fick en oförändrat administrativ inriktning, vilket även gällde tillsynen över riksprovplatser och auktoriserade provplatser. En lagstiftningsmässig åtskillnad fanns redan tidigare mellan mät- och provsidan, vilket också avspeglas i den funktionella strukturen på MPR:s organisation.

Den beskrivna utvecklingen av riksprovplatssystemet har för MPR:s del inneburit att 1970-talets tid av utbyggnad under 1980-talet mera övergått till förvaltning av ett befintligt system även om vissa smärre kontrollområden tillkommit under senare tid.

När jag nu föreslår att MPR skall handha det nya ackrediteringssystemet och utöva en teknisk tillsyn över riksprovplatserna, betyder detta en väsentligt ändrad inriktning av verksamheten. Detta måste avspeglas både i kompetensen inom MPR och i organisationen av MPR. Enligt mina direktiv skall jag vad beträffar organisationsförslag begränsa mig till huvudlinjerna och det förslag till ny organisation för MPR som jag strax återkommer till beskriver jag därför endast i huvuddrag. Eftersom det är verksamheten som skall styra organisationen och inte tvärtom, vill jag dessförinnan sammanfatta de uppgifter som jag anser att det "nya" MPR bör ha.

Av naturliga skäl bör MPR liksom tidigare vara det organ som bereder utseendet av riksprovplatser och svarar för tillsynen av dessa. MPR:s befattning med dessa frågor har hittills i mindre grad varit av teknisk karaktär och någon enhetlig tillsyn i tekniskt hänseende från MPR:s sida har inte förekommit. Det är helt klart att med MPR:s uppgifter vad gäller riksprovplatser bör följa ett direkt ansvar att det sker en teknisk bedömning som uppfyller de internationella kraven innan nya organ utses och att detta efterföljs av en teknisk tillsyn av motsvarande slag.

Ett sådant ansvar anknyter väl till de uppgifter som ackrediteringsorgan av internationell typ har och som MPR av tidigare angivna skäl också bör få. MPR:s nuvarande uppgift att utse auktoriserade provplatser för obligatorisk eller frivillig provning bör som jag angav i avsnitt 8.6 ersättas med en sådan uppgift. Med ackreditering avses bekräftelse av ett laboratoriums kompetens att utföra provning av ett visst tekniskt slag. En ackreditering gäller normalt för specificerade provningsmetoder.

Uppgiften att vara svensk central myndighet för frågor om mätteknik samt provning och kontroll bör MPR behålla. Jag vill här erinra om den myndighetsroll som SP har som tekniskt expertorgan och betona vikten av att SP:s och riksprovplatsernas kunskaper utnyttjas i MPR:s verksamhet och vice versa. Att lämna råd till myndigheter och andra organ i frågor som rör provning och kontroll är en uppgift för samtliga dessa organ som jag bedömer kan få stor betydelse i samband med de svenska anpassningar som behöver göras inför ett fördjupat europeiskt samarbete. I det sammanhanget bör SP och riksprovplatserna främst stå för teknisk expertis och MPR för administrativ kompetens.

Som en följd av den internationella utvecklingen kan frågor om certifiering anknytande till myndighetskrav väntas få ökande betydelse. Statliga intressen bör därvid bevakas av MPR. I ett eventuellt europeiskt forum för provning och certifiering har MPR en självklar uppgift.

De uppgifter som jag föreslår för MPR innebär att dess roll som central myndighet på området ytterligare betonas, samtidigt som MPR måste uppvisa stor flexibilitet för att tillgodose behov av frivillig ackreditering. Det senare kräver att omvärlden har tilltro till verksamheten.

Uppgifterna kräver en organisation med tekniska kommittéer, vari ingår kvalificerade specialister, och tillgång till bedömare för en kvalificerad teknisk bedömning och övervakning. Jag vill understryka att antalet anställda kan förväntas bli i stort sett oförändrat. Vad gäller teknisk specialistkompetens bör personal hos SP och de större riksprovplatserna för särskilda kontrollområden kunna utnyttjas men även andra kompetenta personer. Särskilt vad gäller bedömare är det viktigt att MPR har frihet att utse de mest lämpade för varje särskilt fall.

MPR:s nuvarande organisation är dåligt anpassad för de uppgifter jag föreslår. Bl.a. saknas flera grundläggande element som krävs för ackreditering av laboratorier enligt internationell vedertagen praxis och som närmare beskrivs i bilaga 4. Den nuvarande uppdelningen mellan mät- och provcentrum framstår inte heller som rationell med hänsyn till att ackrediteringsförfarandet är likartat för mät- och provningsorgan. I övrigt berörs inte mätsidan särskilt av mitt förslag på annat sätt än att mät nämnden bör inordnas bland de tekniska kommittéerna. Att mät- och provsidan bör samordnas med

varandra har för övrigt framhållits till utredaren av företrädare för MPR:s fackliga organisationer.

Ändringarna i mätplatslagstiftningen syftar till att få samma terminologi som i provningslagstiftningen och undvika onödiga skillnader i förhållande till denna. MPR har dessutom angivit att den i 1 § lagen (1974:897) om riksmätplatser m.m. använda termen "prototyp" bör bytas ut mot "mätnormal".

De förstärkningar jag föreslår vad gäller MPR:s tekniska tillsyn avser främst provsidan. På mätsidan bedrivs verksamheten redan nu i stort sett enligt internationellt vedertagen metodik. På grund därav har jag i ikraftträdandebestämmelserna i mätplatslagen ansett att de nya reglerna om ackrediterade mätplatser omedelbart kan tillämpas på de mätplatser som auktoriserats enligt äldre bestämmelser. I fråga om provplatser som auktoriserats anser jag dock att äldre bestämmelser bör tillämpas intill dess att MPR beslutar infoga dem i det nya ackrediteringssystemet.

Följande huvudpunkter bör gälla för MPR:s framtida organisation:

- att mät- och provcentrum samordnas med varandra och att verksamheten leds av en styrelse och en chef ansvarig för den operativa verksamheten i sin helhet,
- att i styrelsen avspeglas bl.a. de samhälliga intressen som nu finns företrädade i mät- och provnämnderna,
- att mät- och provnämnderna ersätts av rådgivande tekniska kommittéer i enlighet med vad som anvisas i de europeiska kriterierna,
- att ett antal sakkunniga experter anlitas av MPR för att biträda vid bedömning av laboratorier,

- att dessa experter bör vara väl förtrogna inom de teknikområden som är aktuella för ackreditering av laboratorier och utbildade av MPR i förfaranden för bedömningar,
- att kompetensen hos riksprovplatser, riksmätplatser och hos andra expertorgan - inte minst statens provningsanstalt - tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt,
- att MPR har ett kvalitetssystem för säkerställande av kvaliteten i den egna verksamheten, varav ansvars- och beslutsfunktioner klart framgår.

8.8 Genomförande m.m.

Det nya ackrediteringsförfarandet bör vara behovsanpassat och byggas upp successivt. Erfarenheten visar att det kan vara svårt åtminstone i ett inledningsskede att täcka kostnaderna enbart genom ackrediteringsavgifter. Flertalet utländska ackrediteringsorgan får för närvarande ett medelstillskott utifrån som täcker ca 20 % av kostnaderna. MPR finansieras för närvarande med avgifter från riksprovplatssystemet. Ett särskilt problem inom MPR:s verksamhetsområde har varit finansieringen av riksmätplatserna. En viss överföring av medel har skett från provsidan till mätsidan. Enligt min mening bör i princip även det nya ackrediteringsystemet vara självfinansierande. Det kan dock finnas skäl att se MPR:s verksamhetsområde som en helhet och inte utesluta möjligheten att inom detta område göra vissa överföringar. När man tar ställning till MPR:s organisation och finansieringen av verksamheten bör man särskilt undersöka möjligheten att tillskapa incitament för rationalisering och effektivisering

av MPR:s verksamhet. Med utformningen av mitt uppdrag saknar jag dock anledning att gå närmare in på detta.

Mina förslag rörande MPR behöver kompletteras i åtskilliga avseenden. Detta bör kunna ske exempelvis inom ramen för en organisationskommitté, som skulle kunna börja arbeta så snart riksdagen fattat beslut om huvuddragen i en ny organisation. Ett sådant beslut bör kunna föreligga före slutet av år 1988, vilket betyder att den nya organisationen skulle kunna träda i kraft den 1 juli 1989.

Kommittédirektiv

Dir 1986:6

Vissa frågor inom området kontroll genom teknisk provning.

Dir 1986:6

Beslut vid regeringssammanträde 1986-02-20.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Peterson, anför

1 Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas för att utreda vissa frågor inom området kontroll genom teknisk provning. Utredarens huvuduppgifter är i korthet

- kartlägga den pågående internationella utvecklingen inom nämnda område,
- bedöma eventuella konsekvenser av denna utveckling för Sveriges vidkommande,
- belysa vissa frågor om standardisering,
- belysa konsekvenser för myndighetsorganisation m m.

2 Bakgrund

2.1 Produktsäkerhetskontroll

Frågor om produkters säkerhet och därmed sammanhängande kontroll har mycket stor betydelse för svensk industri. Till skydd främst av liv, hälsa, miljö och egendom ställer staten sedan länge krav på särskilda egenskaper hos vissa produkter, material eller anläggningar. Staten kan också i författning eller beslut ange att produkterna m m skall underkastas någon form av kontroll för att utröna om de angivna kraven i säkerhetshänseende är uppfyllda. I denna kontroll ingår provning, besiktning eller liknande undersökningar. Omfattningen och utformningen av kontrollen varierar för olika produktområden.

Vid sidan av denna kontroll från det allmännas sida finns det ett naturligt intresse för tillverkarna att produkterna är säkra och uppfyller ställda krav av

olika slag. Detta intresse betingas av såväl marknadsmässiga som skadeståndsrättsliga skäl. Det är allt vanligare att köpare och andra kontraktspartners kräver någon form av garanti att tillverkningen sker under former som ökar sannolikheten för att produkterna håller utlovad kvalitet. Detta har lett till att det inom industrin pågår en utveckling mot allt mer avancerade system för kvalitetssäkring och kontroll av produktion.

2.2 Statlig kontroll genom teknisk provning m. m.

Som nämndes ställer staten i vissa fall krav på särskilda egenskaper hos olika produkter, anläggningar m. m., till skydd av liv, hälsa, miljö och egendom. Sådana krav kan utfärdas generellt genom föreskrifter i särskilda författningar eller genom beslut i ett särskilt fall och då avse en bestämd produkt eller anläggning.

På olika sätt kontrollerar sedan staten att de uppställda kraven uppfylls. En sådan kontroll sker i vissa fall innan ett objekt (produkt) tas i bruk, i andra fall senare, t. ex. i form av återkommande besiktning. Kontrollen kan gälla samtliga objekt av ett visst slag eller ett urval. Vid förhandskontroll av serietillverkade artiklar som t. ex. elektrisk materiel är det vanligt med typkontroll, som kombineras med tillverkningskontroll och typefterkontroll. Kontroll kan också ske genom övervakning av tillverkarens egenkontroll. Det finns således varierande kontrollformer och kontrollnivåer.

Utfärdandet av föreskrifter med krav på produkter är en myndighetsuppgift som inte kan överlätas på ett enskilt organ. De myndigheter som har bemyndigats att utfärda säkerhetsföreskrifter har var och en inom sitt sakområde ansvaret för skydd av liv, hälsa, miljö och egendom.

Också kontrollen av att kraven är uppfyllda är en myndighetsuppgift. Beslut som innebär att en produkt godkänns eller underkänns med åtföljande rättverkningar innebär myndighetsutövning. Sådana beslut kan dock med stöd av lag överlätas på enskilda organ.

I kontroll av nu avsett slag ingår ofta någon form av provning, besiktning eller liknande förfarande, vars resultat ligger till grund för ett beslut om att kravet skall anses vara uppfyllt eller inte. Detta moment innebär att objektets egenskaper bestäms med syfte att möjliggöra jämförelse med föreskrivna krav. För detta behövs då tillgång dels till entydiga provningsmetoder, dels till provningsorgan, laboratorier m. m., som kan prestera korrekta mätresultat. Ibland har myndigheter provningsresurser men ofta utnyttjas fristående organ. Provningen i sig innefattar inte myndighetsutövning och kan även utan lagstöd utföras av ett enskilt organ.

För att få till stånd en samordning av provningsresurser och skapa garantier för att verksamheten bedrivs så kompetent, effektivt och opartiskt som möjligt tillskapades i mitten 1970-talet det s k riksprövningsplatssystemet.

Detta innebär att en riksprövplats utses för ett visst objektområde och utför all provning som olika myndigheter föreskriver i fråga om dessa objekt. Till riksprövsplatserna har också i stor utsträckning överlämnats att besluta om godkännande, dvs det egentliga kontrollmomentet. Riksprövsplatser har utsetts för vissa områden, men en betydande del av tvingande provning sker utanför riksprövsplatsystemet. Riksdagen har nyligen antagit en ny lag (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m. m. (prop 1985/86:27, NU 8, rskr 96), som fr. o. m. den 1 februari 1986 ersatt den tidigare riksprövsplatslagen från år 1974. Efter det att den nya lagen nu trätt i kraft gäller följande ansvarsfördelning för de grundläggande delarna av systemet för obligatorisk kontroll.

- *Föreskrifter* med krav på produkttegenskaper etc. och ordning för kontroll av dessa utfärdas av myndigheter med särskilda bemyndiganden. F. n. finns ett 30-tal myndigheter med sådana bemyndiganden. Det är den föreskrivande myndigheten som bestämmer egenskapskraven, vad som skall provas och på vilket sätt samt också vilket organ som skall eller får utföra provningen.
- *Provning* eller annan likande undersökning utförs av riksprövplats (RPP) eller auktoriserad provplats (APP) eller som övervakad egenkontroll. Det allmänna skall ha ett bestämmande inflytande över verksamheten vid RPP. På RPP ställs krav på sakkunskap och objektivitet samt att den har en oberoende ställning. Med undantag av kravet på oberoende gäller motsvarande också för en APP. Som en följd av detta kan flera, inbördes konkurrerande, APP utses för ett och samma område. APP, som tidigare inte kunde utses för obligatorisk kontroll genom provning, skall nu kunna utses även för sådan. Auktorisationen gäller provningsorganets tekniska kompetens inom ett visst område. Enligt den nya lagen kan tillverkarens provningsresultat utnyttjas i större utsträckning än tidigare.
- *Kontroll* utövas av föreskrivande myndighet eller RPP efter delegation. Normalt överläts kontrollmomentet (godkännandebeslutet) på RPP. Det är alltid lämpligt att göra så när jämförelsen mellan provningsresultatet och föreskriftskravet är enkel att göra. Överlåtelse av formella godkännandebeslut till APP är inte möjlig.

Central förvaltningsmyndighet för teknisk kontroll och mätteknik är statens mät- och provråd (MPR).

Organisationen med RPP och APP är i sig inte tvingande. Det är de myndigheter som utfärdar föreskrifter som dels kräver vissa egenskaper hos produkten, dels beslutar om hur kontrollen skall utföras. Syftet med den nya lagen är att erbjuda en ordning för en flexiblare kontrollorganisation.

2.3 Föreskrifter och standardisering

I myndigheternas säkerhetsarbete har standardiseringsarbete på både nationell och internationell nivå fått en viktig och ökande betydelse. Myndigheterna anknuter ofta i sina föreskrifter på olika sätt till standarder.

Med standard avses i detta sammanhang en regel som innehåller problemlösningar för återkommande tillämpning som utarbetats i samförstånd och fastställts av ett erkänt organ. Standarder kan fastställas av internationella, regionala eller nationella organ. Standard kan ha vid tillämpning men också avse en bransch eller ett enskilda företag. Även dokumentet som sådant kallas ibland standard. Av särskilt intresse här är standarder som avser produkters egenskaper och utförande och som också ofta anger provningsmetoder för att fastställa dessa. Svenskt nationellt standardiseringsarbete och deltagande i internationellt och regionalt standardiseringsarbete sker inom ett antal svenska standardiseringsorgan med SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige som centralorgan. De svenska standardiseringsorganen är enskilda organ med oberoende ställning. Den svenska standardiseringsverksamheten finansieras till ca 30 % av medel från staten, ca 30 % av medel från näringslivet och till ca 40 % av medel från egen försäljningsverksamhet.

Att föreskrifter på olika sätt kan harmoniseras gentemot både andra inhemska och utländska föreskrifter har stor betydelse både för dem som skall uppfylla kraven och dem som skall kontrollera att de uppfylls. Många myndigheter deltar därför på olika sätt direkt i internationellt myndighets-samarbete liksom i nationellt och internationellt standardiseringsarbete. I standardiseringsarbetet tas hänsyn till myndigheternas föreskrifter och synpunkter. Samarbetet är dock informellt och det är standardiseringsorganet som fastställer standarden. Många nationella standardiseringsorgan upprätthåller s. k. certifieringssystem, som enligt särskilda regler ger tillverkare rätt att förse sina produkter med ett märke som anger att produkten uppfyller funktions- och kvalitetskrav i en viss standard. Som regel krävs typprovning av produkten och att provningsresultat visar att standardens krav är uppfyllt. Ofta krävs också inspektion av tillverkningsstället varvid tillverkaren förbinder sig att lämna standardiseringsorganet tillträde till tillverkningsställen, lager, m. m.

I Sverige har SIS en sådan certifieringsverksamhet och lämnar, om alla villkor för märkning är uppfyllda, en certifieringslicens till tillverkaren. Denne får därmed tillstånd att märka sin produkt med det av SIS inregistrerade SIS-märket. Det förekommer även att t. ex. provningsorgan erbjuder certifiering och lämnar tillstånd till särskild märkning.

Standarder utarbetas även för kvalitetssäkring för olika områden, såsom

tillverkning, kontroll m. m. Hur eventuell övervakning av tillämpning av sådana standarder skall ske är för närvarande en aktuell fråga.

2.4 Internationell utveckling

Internationellt har på senare tid skett en snabb utveckling vad gäller produktsäkerhetskontrollen och frågor i anslutning därtill. Produktansvaret för tillverkare och importör har skärpts. Ett nytt direktiv för de europeiska gemenskaperna (EG) med krav på strikt skadeståndsansvar för farliga produkter har nyligen antagits och för svensk del bereds för närvarande motsvarande fråga inom regeringskansliet. Detta och andra tidigare nämnda utvecklingstendenser har lett till ökande kvalitetskrav och skärpta krav på egenkontroll inom industrin.

I det internationella samarbetet har frågan om borttagande av tekniska handelshinder (TBT) fått en framträdande plats. Samarbetet utgår från de överenskommelser som Sverige ingått i GATT, i EFTA och i relationerna till EG. TBT-frågorna har också en central plats i det samarbete som pågår mellan de nordiska regeringarna för att söka förverkliga syftet med Norden som hemmamarknad. Sälunda pågår ett brett harmoniseringsarbete på olika föreskriftsomåden inom Norden. Inom bl. a. EFTA och EG pågår motsvarande arbete. Harmoniseringsarbetet syftar bl. a. till att underlätta handeln genom att samordna kravnivåer och kontrollordningar samt att erkänna provningsresultat eller på annat sätt undvika dubbelkontroller. Det finns skäl att här göra en åtskillnad. En fullständig harmonisering kräver att samma regler gäller i olika länder och att reglerna tillämpas på ett enhetligt sätt. För svensk del kan det vara förenat med svårigheter att åstadkomma fullständig harmonisering på områden där vi infört andra systemlösningar eller en högre kravnivå än andra länder. Den yttre och inre miljön kan här tjäna som exempel. Även om en fullständig harmonisering av kravnivån inte alltid är möjlig att åstadkomma, ligger ändå ett värde i en harmonisering av kontrollordningar på så sätt att mät- och provresultat som tagits fram i ett land kan godtas som beslutsunderlag i ett annat land. Det betyder att utländska organ kan prestera underlag som godtas för kontroll i Sverige. Effektivast är naturligtvis om i ett land kan verifieras att de krav är uppfyllda som ett annat land kräver.

Sverige har på olika sätt markerat sitt positiva intresse för harmoniseringssträvandena. Vid ministermöten mellan EG och EFTA har också andanröjande av olika slags handelshinder framhållits som särskilt angelägna åtgärder. På kontrollområdet har regeringen bl. a. tillsatt en utredning (I 1985:03) om en svensk anpassning till EG:s regler om kontroll av elektrisk material (Dir I 1985:19). Syftet med utredningen är att utröna om en

anpassning till EG:s s. k. lågspänningsdirektiv kan ske utan att säkerheten eftersätts. Utredningen har nyligen avlämnat sitt betänkande (Ds I 1986:1), Effektivare kontroll och underlättad handel – förslag till nya regler för kontroll av elektrisk materiel.

EG har inom ramen för sitt allmänna harmoniseringsarbete för att undanröja tekniska handelshinder antagit ett s. k. modelldirektiv. Det är uppbyggt med lågspänningsdirektivet som förebild och skall kunna tillämpas för andra produktgrupper. Den nya EG-modellen bygger på att produkter som uppfyller harmoniserade standarder skall förutsättas vara säkra. Systemet innebär att certifiering ofta ersätter myndighetsgodkännanden enligt den svenska modellen. I en s. k. vitbok från EG har nyligen som mål angivits att alla tekniska handelshinder mellan EG-länderna skall vara avlägsnade år 1992.

Nationellt byggs också upp auktorisationssystem för att garantera kvaliteten på provningsresultat. Ett auktorisationsorgan prövar kompetensen hos ett laboratorium eller annat provningsorgan. Dessa kan tillhöra en tillverkare eller vara fristående. Övervakning sker sedan av att kompetensen upprätthålls. Internationellt pågår för närvarande ett aktivt samarbete för att harmonisera de nationella auktorisationskraven. En del länder har genom avtal bekräftat överensstämmelsen mellan sina respektive auktorisationssystem. Sådant harmoniseringsarbete ökar sannolikheten för att provningsresultat godtas över gränserna.

Grunden för ett liknande auktorisationssystem i Sverige är lagd genom införandet av APP i den svenska lagen. De svenska riksprövningsplatserna är sedan länge involverade i ett internationellt samarbete för att skapa ömsesidig tillit till provningsresultat.

3 Tillkallande av en särskild utredare

3.1 Allmänt

Den organisatoriska grunden för det svenska kontroll- och provningssystemet är fastlagd genom riksdagens nyligen fattade beslut om lagen om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m. m. Den nya lagen utgör det yttre ramverket till föreskrivande myndigheters beslut om kontrollnivå och kontrollordning. Vid sådana beslut måste hänsyn tas till den tidigare beskrivna utvecklingen inom industrin med bl. a. alltmer avancerade system för kvalitetsstyrning. I propositionen framhålls att kontrollordningarna inte får innebära att industrin åsamkas onödiga kostnader.

Som framgått pågår vidare en internationell utveckling som kan få stor betydelse för Sverige och svensk industri. Marknadernas internationalisering innebär att den pågående harmoniseringsprocessen av såväl kravnivåer och

ordningar för hur kontrollen av att kraven är uppfyllda kommer att fortsätta. En sådan utveckling underlättar det vidare europeiska samarbetet.

För att vi i harmoniseringsprocessen på detta område skall kunna tillvarata våra intressen på bästa sätt krävs att vi har en god handlingsberedskap, vilket bl. a. innebär att vi noga bör följa den internationella utvecklingen och analysera hur Sverige på effektivaste sätt skall kunna påverka resp. anpassa sig till denna. Detta är nödvändigt inte minst för att vi skall kunna hävda de säkerhetskrav vi anser befogade. Som en utgångspunkt för beslut om kontrollordningar gäller att de så långt som möjligt bör vara förenliga med de internationella. En strävan bör vara att uppnå ömsesidiga erkännanden av provningsresultat och helst också kontroll.

För att ge underlag för beslut i fråga om *kontroll genom teknisk provning* bör en särskild utredare tillkallas. Utredaren bör ha till uppgift att dels kartlägga den pågående internationella utvecklingen på området, dels bedöma vilka konsekvenser denna utveckling kan få för svenskt vidkommande samt lämna förslag till eventuella åtgärder i fråga om kontrollordningar m. m.

Regeringen har tillkallat en särskild utredare (K 1985:03) för att bl. a. se över organisationen av och reglerna för den verksamhet som består i formulering av tekniska villkor samt provning och godkännande av teknisk utrustning som är avsedd att anslutas till allmänna telenätet. Vidare har regeringen tillkallat en kommitté (S 1985:03) för att utreda frågan om medicinteknisk säkerhet.

Utredaren bör informera sig om nu nämnda och annat relevant utredningsarbete så att onödigt dubbelarbete undviks.

3.2 Inriktning av arbetet

Kartläggningsarbetet bör koncentreras till det kontrollområde som staten reglerar, men även det formellt frivilliga området bör ägnas uppmärksamhet. Utredaren bör behandla den internationella utvecklingen inom GATT, EG och EFTA samt harmoniseringsarbetet dem emellan. Vidare bör uppmärksammas det arbete som bedrivs på nordisk basis, samt det bilaterala och multilaterala arbetet som bl. a. resulterat i överenskommelser mellan olika nationella provningsorgan. I kartläggningsarbetet bör utredaren kunna utnyttja befintligt material samt ta i anspråk kunskap och erfarenhet hos bl. a. kommerskollegium (KK), Nordtest och MPR.

Utifrån denna kartläggning och iakttagna utvecklingstendenser bör utredaren göra en bedömning av vilka konsekvenser för svenskt vidkommande som kan förutses. Därvid bör ingå frågor huruvida ändringar eller anpassningar av kontrollordningar i det svenska systemet är nödvändiga för att inte försämra svenska företags konkurrenskraft på den internationella

marknaden. För tydlighetens skull vill jag påpeka att utredarens överväganden och förslag inte bör avse nivån på säkerhetskraven. I uppdraget ingår heller inte att ifrågasätta den ordning som gäller inom arbetsmiljöområdet, som innebär att arbetsmarknadens parter deltar i utformningen av de svenska föreskrifterna. Vad uppdraget gäller är att mot bakgrund av bl. a. den internationella utvecklingen ge underlag för beslut avseende regler om hur *kontrollen* av säkerhetskraven bör utformas för att tillgodose olika aspekter.

Det är naturligt att utredaren i sitt analysarbete även tar upp frågor om standardisering i den mån de har anknytning till området Kontroll genom teknisk provning. Standardisering innebär i sig otvetydiga fördelar. Den torde bl. a. vara en förutsättning för att uppnå goda resultat i det pågående harmoniseringsarbetet. Standardiseringen aktualiserar dock flera frågor. Som exempel kan nämnas den närmare samverkan och ansvarsfördelningen mellan föreskrivande myndighet och standardiseringsorgan. En annan viktig fråga gäller möjligheterna till insyn och påverkan från olika intressenter, som industrin, bl. a. olika typer av företag, och arbetsmarknadens parter. Utredaren bör belysa dessa frågor.

På grundval av kartläggnings- och analysarbetet bör utredaren även belysa konsekvenserna för myndighetsorganisationen. Redan av den nya provningslagstiftningen följer att MPR får ett ökat ansvar. Den omständigheten och utredarens kartläggning bör bilda grund för överväganden om eventuella behov av precisering av myndighetens framtida uppgifter, organisation m. m. Uppdraget bör begränsas till riktlinjer i detta avseende.

I fråga om konsekvenser för myndighetsorganisationen skall utredaren vid arbetets påbörjande, samt vidare under arbetets gång, informera berörda huvudorganisationer och i förekommande fall annan berörd central huvudorganisation med vilken staten har eller brukar ha avtal om löner och andra anställningsvillkor samt bereda dem tillfälle att framföra synpunkter. Utredaren skall därutöver informera berörda arbetstagare om sitt arbete.

3.3 Samråd och tidsplan

I sitt arbete bör utredaren eftersträva en bred samverkan med myndigheter, näringsliv och andra intressenter. Utredaren väljer själv i vilka former och i vilken omfattning denna samverkan skall ske. För egen del vill jag peka på möjligheten att till utredningen knyta en referensgrupp.

Arbetet bör bedrivas skyndsamt. Utredaren bör redovisa sina förslag före den 30 juni 1987.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för industridepartementet

att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda vissa frågor inom området kontroll genom teknisk provning

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredningen.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta tolfte huvudtitelns kommittéanslag.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Industridepartementet)

BILAGA 2

STANDARDISERINGSVERKSAMHETEN

INNEHÅLL

1	INLEDNING
2	ORGANISATION OCH ARBETSUPPGIFTER
2.1	Svensk nationell standardisering
2.1.1	Allmänt
2.1.2	SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige
2.1.3	Byggområdet
2.1.4	Metallområdet
2.1.5	Elområdet
2.1.6	Mekanområdet
2.1.7	Informationsteknologiområdet
2.1.8	SIS Allmänna Standardiseringsgrupp
2.1.9	Samverkande organ
2.1.10	Standardiserande och normerande organ i övrigt
2.1.11	Svensk bransch- och företagsstan- dardisering
2.1.12	Kvalitetsmärkning
2.1.13	Övriga med standardisering förknip- pade verksamheter
2.2	Internationell standardisering
2.3	Regional standardisering

3	ARBETSFORMER
4	OMFATTNING OCH INRIKTNING
4.1	Internationell standardisering
4.1.1	ISO
4.1.2	IEC
4.2	Regional standardisering
4.2.1	Regler och avtal i Västeuropa
4.2.2	CEN
4.2.3	CENELEC
4.3.4	INSTA
4.3	Svensk standardisering
4.3.1	Nationell standardisering
4.3.2	Svensk medverkan i internationell standardisering
4.3.3	SIS-märkning för kvalitet
4.4	Andra länders standardisering
5	FINANSIERING
5.1	Finansieringskällor
5.2	Kontanta medel från näringslivet
5.3	Anslag över statens budget
5.4	Uppdragsmedel från statliga verk och myn- digheter
5.5	Nordiska fondmedel
5.6	Försäljningsintäkter
	Appendix 1

STANDARDISERINGSVERKSAMHETEN

1

INLEDNING

- Standardisering är ett systematiskt uppordnings-, urvals- och regelbindningsarbete. Dess roll i samhället är att underlätta framställning, distribution och användning av varor och tjänster.
- Standardiseringen har starkt samband med den tekniska utvecklingen och bidrar i samverkan mellan olika länder till att undanröja tekniska handelshinder.
- Genom standardisering av grundläggande begrepp, produkter, material och metoder.
 - . skapas enhetlig terminologi
 - . samordnas mått och dimensioner
 - . begränsas antalet varianter
 - . beskrivs och specificeras funktioner och egenskaper
 - . fastläggs metoder för provning, kontroll, beräkning m.m.
- Standardiseringen bedrivs i samverkan mellan berörda samhällsintressenter - främst användare, tillverkare och myndigheter - i avsikt att uppnå väl förankrade och tekniskt-ekonomiskt optimerade lösningar.

- Standardiseringen resulterar på så sätt i överenskom-
kommelser som inte genom tvång utan genom sitt inne-
håll leder till allmän tillämpning.
- Standardiseringen kan bedrivas på olika nivåer.
 - . över gränserna (internationell och regional
standardisering)
 - . inom ett land (nationell standardisering)
 - . inom en bransch eller ett företag (bransch-
och företagsstandardisering)
- Standardiseringens resultat benämns standarder.
- En standard är en regel som innehåller entydigt
definierade problemlösningar för återkommande till-
lämpning och som utarbetats i samförstånd samt fast-
ställts av ett erkänt organ.
- Standarder kan fastställas av internationella, re-
gionala eller nationella organ, men också inom en
bransch eller ett enstaka företag.

2.1 Svensk nationell standardisering

2.1.1 Allmänt

För svensk nationell standardisering och för medverkan i internationell och regional standardisering svarar ett antal svenska standardiseringsorgan med SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige som centralorgan och med de övriga anslutna till SIS. De svenska standardiseringsorganen är enskilda organ med oberoende ställning. Organisationsstrukturen framgår av figur 1.

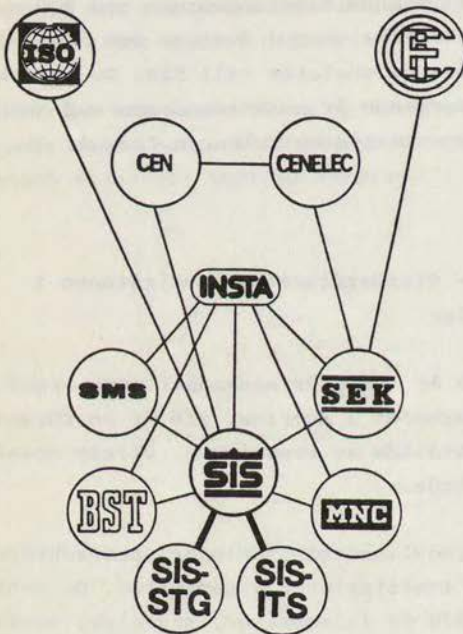
2.1.2 SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige

SIS, som bildades år 1922, är sammanhållande organ för standardiseringsarbetet i Sverige. SIS är en förening med stadgar fastställda av regeringen, vilken också utser SIS ordförande.

Medlemmar är näringslivsorganisationer, branschföreningar och andra institutioner i samhället. De centrala organen inom SIS är fullmäktige, styrelse, verkställande direktör och teknisk nämnd. Dessutom är ett antal fackorgan anslutna till SIS genom särskilda

överenskommelser avseende standardiseringsarbete inom angivna fackområden.

Fackorganen är Byggstandardiseringen (BST), Metallnormcentralen (MNC), Svenska Elektriska Kommissionen (SEK), Sveriges Mekanstandardisering (SMS) och från år 1988 Informationstekniska Standardiseringen (SIS-ITS). För områden som ej täcks av fackorganens verksamhet finns inom SIS en standardiseringsgrupp (SIS-STG) som 1 juli 1988 också blir ett självständigt fackorgan. Därutöver anknyts samverkande organ för vissa avgränsade uppgifter.

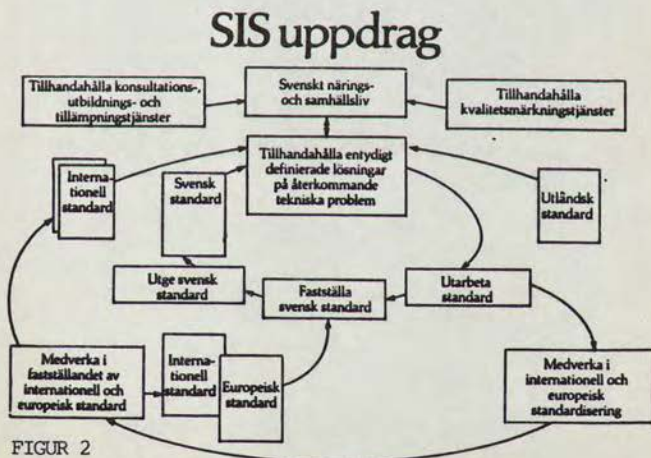
FIGUR 1.

Fullmäktige består av representanter för medlemmarna samt företrädare för ett antal statliga verk och myndigheter.

För SIS standardiseringsgrupp tillsätter SIS styrelse en gruppstyrelse som i sin tur tillsätter huvudkommittéer för avgränsade standardiseringsområden.

De av fackorganen och standardiseringsgruppen utarbetade standardförslagen fastställs som svensk standard (SS) av SIS tekniska nämnd. En förutsättning för fastställelse är att förslagets formella behandling följer de av nämnden fastlagda reglerna. Frågor rörande teknisk samordning och andra ärenden av gemensam karaktär i det nationella standardiseringsarbetet handläggs av SIS.

I SIS övriga uppgifter ingår att svara för utgivning och försäljning av svensk standard, att tillhandahålla certifiering av varor som uppfyller kraven i svensk standard - SIS-märkning - samt att ge teknisk upplysning och information om standarder och standardisering. SIS uppdrag framgår av figur 2.

FIGUR 2

2.1.3 Byggområdet

Byggstandardiseringen, BST, svarar för standardisering på byggområdet. BST:s medlemmar är myndigheter, institutioner, sammanslutningar och företag inom byggbranschen. Byggstandardiseringens organ är fullmäktige, styrelse, kansli och tekniska kommittéer.

BST:s arbetsområde omfattar:

o Modulkoordinering	o Mätteknik
o Provningsmetoder	o Byggritningar
o Installationsteknik	o Inredning
o Värmeisolering	o Byggnadskonstruktioner
o Byggkomponenter	o Byggvaror

2.1.4 Metallområdet

Metallnormcentralen, MNC, svarar för standardiseringen på metallområdet. MNC:s styrelse består av medlemmar tillsatta av organisationer, sammanslutningar och företag inom stål- och metallvarubranschen. MNC:s övriga organ är teknisk huvudkommitté med arbetsutskott, teknisk byrå samt tekniska kommittéer.

MNC:s arbetsområde omfattar:

- o Allmänna tekniska leverans- och kontrollbestämmelser
- o Materialprovning
- o Järn och stål
- o Icke-järnmetaller
- o Formvaror

2.1.5 Elområdet

Svenska Elektriska Kommissionen, SEK, är dels svensk nationalkommitté av IEC och av CENELEC, dels fackorgan för svensk standardisering på elområdet. Högsta beslutande organ är fullmäktige, som består av representanter för myndigheter, statliga verk och provningsinstitutioner, organisationer representerande tillverkare och användare av elutrustning samt organisationer representerande producenter och distributörer av elenergi. Övriga organ är styrelse, centralkansli samt tekniska kommittéer.

SEK:s arbetsområde omfattar:

- o Grundstandard och övergripande standard (t.ex. för terminologi, symboler, storheter och enheter, miljöklasser och miljötålighet, isolationsnivåer, kapslingsklasser, skyddsklasser)
- o Mätteknik
- o Elsäkerhet
- o Material för elapplikationer
- o System, utrustningar, maskiner, apparater och ledningar för produktion, överföring, distribution och användning av elenergi
- o Elinstallationer med tillhörande utrustningar och apparater
- o System, utrustningar och apparater för elektroniska tillämpningar
- o Industriell processtyrning
- o Akustik, ljud, bild

2.1.6 Mekanområdet

Sveriges Mekanstandardisering, SMS, svarar för standardiseringen inom det mekanisk-tekniska området. SMS standardiseringsarbete stöds av mekanbranschens före-

tag och organisationer, statliga verk och myndigheter samt andra av SMS verksamhet intresserade parter. Dessa är representerade i SMS fullmäktige - SMS högsta beslutande organ. Övriga organ är styrelse, teknisk huvudkommitté, planeringsgrupper och tekniska kommittéer till vars förfogande finns ett kansli under ledning av en verkställande direktör.

SMS arbetsområde omfattar

- o Grundläggande standard
- o Konstruktionselement
- o Kraftöverföringsselement
- o Produktionsmedel
- o Bilar
- o Närtransporter
- o Byggmaskiner
- o Värme, kyl- och ventilationsutrustningar
- o Motordrivna trädgårdsredskap
- o Lantbruks- och skogsmaskiner
- o Rör och rörledningar, rörledningsarmatur, tryckkärl
- o Brandmateriel och utrustningar för räddningstjänst
- o Energiomvandlare och kärnteknik
- o Lås och beslag
- o Förbränningsmotorer och gasturbiner
- o Skeppsteknik

2.1.7 Informationsteknologiområdet

Standardiseringsverksamheten inom informationsteknologiområdet bedrivs från år 1988 av ett fristående, till SIS anslutet fackorgan, Informationstekniska Standardiseringsen, SIS-ITS.

SIS-ITS arbetsområde omfattar

- o Grundläggande informationsteknologi (IT)
- o Finansiella system
- o Handelsdatautbyte
- o IT-utrustning
- o Mikroprocessorer

2.1.8 SIS Allmänna Standardiseringsgrupp

För områden där fackorgan saknas handläggs standardiseringsarbetet inom SIS Allmänna Standardiseringsgrupp, SIS-STG. Standardiseringsgruppens organ är gruppstyrelse och huvudkommittéer samt tekniska kommittéer. Varje huvudkommitté ansvarar för visst avgränsat arbetsområde och sammansätts av representanter för organisationer, myndigheter, institutioner och företag inom berörda branscher.

SIS-STG:s arbetsområden omfattar

- o Administrativ teknik och dokumentation
- o Allmänna grunder och tvärteknik (t.ex. måttssystem)
- o Miljö och miljöpåverkan
- o Livsmedel och foder
- o Icke-metalliska material
- o Konsumentvaror och säkerhetsteknik (t.ex. personlig säkerhetsutrustning)
- o Förpackning och distribution

2.1.9 Samverkande organ

Samverkande organ ansvarar efter överenskommelse med SIS för vissa avgränsande uppgifter. För närvarande är Försvarets Materielverk, FMV; IVA:s Kran- och Hiss-kommission, IKH; Sjukvårdens och socialvårdens

planerings- och rationaliseringsinstitut, Spri; Statens provningsanstalt, SP; Tekniska Nomenklaturcentralen, TNC anknutna som samverkande organ till SIS. De med SIS avtalade arbetsuppgifterna inom standardiseringen framgår av appendix 1. I denna bilaga redovisas även arbetet inom IVA:s Tryckkärlskommission, TKK, eftersom förhandlingar pågår om anknytning av TKK som samverkande organ till SIS

2.1.10 Standardiserande och normerande organ i övrigt

En rad statliga och enskilda organisationer utarbetar föreskrifter, regler och normer som liknar standard eller som täcker områden där standard kan förekomma. Med flera sådana organisationer har SIS och fackorganen ett nära samarbete (jfr 2.1.8) och i några fall säljs deras publikationer genom SIS. En summarisk översikt över dessa organ återfinns i den av SIS årligen utgivna Standardkalendern.

2.1.11 Svensk bransch- och företagsstandardisering

Inom olika branscher och individuella företag pågår standardisering som ett led i rationaliseringsarbetet för produktframställning och användning. I största möjliga utsträckning baseras bransch- och företagsstandard på nationell och internationell standard. Man gör vanligen urval från dessa eller kompletterar dem med specifika uppgifter av intresse för branschen eller företaget. Större företag har ofta en särskild standardiseringsavdelning.

Bransch- och företagsstandardisering är i motsats till internationell och nationell standardisering inte

öppen för alla berörda parter utan endast för de egna intressenterna.

2.1.12 Kvalitetsmärkning

Ett komplement till standardiseringen är kvalitetsmärkning i form av certifiering. En vara som uppfyller kraven i svensk standard kan efter ansökan hos SIS av tillverkaren eller säljaren förseas med SIS inregistrerade varumärke - SIS-märket - vilket innebär att den överensstämmer med svensk standard och kontrolleras göra det.

Det är inte alla standarder som kan leda till SIS-märkning. I allmänhet krävs att alla väsentliga egenskaper hos produkten täcks av standard, så att uppfyllandet av standarden verkligen motsvarar en viss kvalitet hos produkten. SIS-märket är alltså ett kvalitetsmärke, som anger produktens kvalitet som helhet, inte bara i vissa avseenden.

Tillverkare eller försäljare/importör av en vara ansöker om tillstånd att få använda SIS-märket. Efter godkänd typprovning lämnas tillståndet, och tillståndsinnehavaren garanterar då att varan fortlöpande håller samma klass. SIS å sin sida gör regelbundet stickprovskontroller, och SIS-märkningstillståndet kan dras in om produkten då inte uppfyller standardens krav.

Förutom nationell märkning tillämpas nordisk märkning inom INSTA-samarbetet. Detta innebär att tillstånd utfärdad av ett nordiskt land erkänns utan särskild prövning även i de övriga nordiska länderna. Motsvarande internationell märkning är under utveckling inom Västeuropa (CEN) och globalt inom ISO. Kvalitetsmärkning av elektronikkomponenter handhas av CENELEC och IEC.

2.1.13 Övriga med standardisering förknippade verksamheter

Till den svenska standardiseringen är knutna olika verksamheter som syftar till att främja standarders tillämpning genom rådgivning, utbildning, information etc. De svenska standardiseringsorganen upprätthåller således på uppdrag av Kommerskollegium en av de två svenska upplysningscentralerna gällande svenska tekniska regler som inrättats enligt överenskommelsen inom GATT om tekniska handelshinder.

Under år 1986 har standardiseringsorganen också introducerat helt nya informationstjänster gällande aktuella standardiseringsprojekt. Dessa nya tjänster, Standard Respons och Standard Radar, bygger på den information Sverige får tillgång till via de europeiska standardiseringsorganen, CEN/CENELEC, inom ramen för den informationsprocedur som EG och, för standarder, även EFTA upprättat.

Standardiseringsorganen medverkar också tillsammans med svenska provningsorgan, Kommerskollegium och Exportrådet i Teknisk Exportservice och ställer därmed kunnande och kompetens till svenska exportföretags förfogande när det gäller att identifiera och kartlägga produktkrav i andra länder.

SIS har också deltagit i uppbyggnaden av den datorbase-
rade tekniskt-ekonomiskt inriktade söktjänsten TESS
Sökservice som bl.a. ger möjlighet för standardise-
ringens intressenter att från egen dataterminal via
telekommunikation söka i databaser över svensk, inter-
nationell och utländsk standard.

För att driva konsultations- och utbildningsverksamhet i samband med standardisering inom och utom Sverige bildade SIS år 1978 SIS Service AB, SISAB.

2.2

Internationell standardisering

Det internationella standardiseringsarbetet bedrivs dels av organ helt specialiserade på standardisering och samhörande aktiviteter, dels av organ vilka vid sidan av andra arbetsuppgifter också bedriver viss standardiseringsverksamhet. Enligt en bl.a. av ECE (FN:s ekonomiska kommission för Europa) och GATT (organisationen för General Agreements on Tariffs and Trade) tillämpad nomenklatur (jfr ISO Guide 2-1986) benämns de specialiserade organisationerna "international standards organizations" (standardiseringsorgan) och de övriga "international standardizing bodies" (standardiserande organ).

Det finns två specialiserade standardiseringsorgan med global verksamhet nämligen ISO (International Organization for Standardization) och IEC (International Electrotechnical Commission), båda med centralsekretariat i Genève.

Medlemskap i dessa båda organ är öppet för alla länder.

Medlemmar är nationella standardiseringsorgan, ett från varje land. SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige representerar Sverige i ISO och SEK, Svenska Elektriska Kommissionen representerar Sverige i IEC.

ISO hade i juni 1987 90 medlemmar, därav 74 ordinarie medlemmar och 16 korresponderande medlemmar.

IEC bildades år 1906 och är därmed den äldsta av de internationella standardiseringsorganen. IEC har 42 medlemmar.

Bland de standardiserande organen märks en lång rad organisationer, huvudsakligen av myndighetskaraktär t.ex.

CCITT	för informationsteknik
Codex Alimentarius	för födoämnen
WHO	för hälso- och miljöfrågor

För undvikande av parallellarbete och överlappande aktiviteter föreligger avtal om samverkan (Liasion) mellan ISO och IEC å ena sidan och de övriga organisationerna å den andra.

2.3 Regional standardisering

Den regionala standardisering som i första hand är av intresse för Sverige, är den som bedrivs inom Väst-europa och Norden.

Det västeuropeiska regionala standardiseringssamarbetet kan ses som ett komplement till det globala, och har som bakgrund bl.a. de krav och önskemål på harmonisering av standarder som uppkommit i samband med strävandena inom EG och EFTA att genom harmonisering av tekniska regler undanröja tekniska handelshinder. En huvuduppgift är att få samstämmig tillämpning inom Europa av de internationella standarderna från ISO och IEC. På motsvarande sätt som på global nivå finns det två specialiserade europeiska standardiseringsorgan: CEN (där SIS representerar Sverige) för icke elektriska områden och CENELEC (där SEK representerar Sverige) för det elektrotekniska området.

På det regionala planet finns inom Väst-europa ett antal organ som vid sidan om andra arbetsuppgifter bedriver viss standardiseringsverksamhet. De viktigaste av dessa organ är

CEPT	(De västeuropeiska teleförvaltningarnas samarbetsorgan) för informationsteknik
------	--

CECA (EG:s organ för stålsamarbete) för
stålstandardisering

AECMA (den västeuropeiska flygindustrins samarbetsorgan) för standardisering inom flygplansområdet.

CEN och CENELEC samverkar på olika sätt med dessa och andra motsvarande organ i avsikt att uppnå att deras standardiseringsresultat fastställs som Europeisk Standard (EN). Genom avtal med CEN kan de organ som så önskar och som uppfyller kraven på allsidig representation i standardarbetet anknytas som samverkande organ (Associated Bodies, ASB).

På det nordiska planet sker samarbetet inom INSTA (Internordisk Standardisering). Verksamheten grundar sig på ett samarbetsavtal mellan standardiseringsorganen i de nordiska länderna. Uppgiften är att genom systematiserat samarbete och informationsutbyte dels åstadkomma likalydande nationella standarder, dels genom fördelning av arbetet bidra till ett bättre utnyttjande av standardiseringsorganens resurser. Man strävar efter ett samordnat uppträdande i de internationella organisationerna ISO, IEC, CEN och CENELEC, samt en samordnad tillämpning av internationella rekommendationer och standarder.

Initiativet till en ny standard kan komma från olika håll - i princip kan vilken instans som helst, enskild eller samhällelig, vända sig till ett standardiseringsorgan med förslag om att standardisering bör sättas i gång på något visst område. I praktiken tas ofta initiativet av företag eller myndigheter - ibland genom en redan bildad kommitté - som i sitt arbete uppmärksammas på nya behov av standarder. Ofta initieras även arbetet på den internationella eller regionala nivån.

Standardiseringsorganet - SIS-STG eller ett fackorgan - planerar och fördelar uppgifterna till befintliga tekniska kommittéer. Gäller ärendet en helt ny standardiseringsuppgift måste en ny kommitté bildas. Kommittén, i vilken all sakbearbetning och diskussion äger rum, sätts samman av experter som representerar olika intressen inom området - det kan vara tillverkare, användare, statliga verk, organisationer eller institutioner. Man eftersträvar alltid att göra kommittén så representativ som möjligt för alla intresserade parter i den aktuella standardiseringsuppgiften.

Normalt finns bara en representant för standardiseringsorganet i kommittén - det är kommitténs tekniska sekreterare. I SEK:s kommittéer är det vanligt att även den tekniska sekreteraren kommer "utifrån", medan de tekniska sekreterarna inom SIS-STG, BST, MNC och

SMS oftast är anställda vid standardiseringsorganets kansli.

Kommitténs uppgift är att arbeta fram ett förslag till svensk standard. Ofta baseras arbetet på internationella standarder eller standardförslag. Utredningar och undersökningar gjorda inom organisationer eller företag används även som underlag för arbetet - ibland kan också kommittén initiera sådana undersökningar. Under arbetet hålls kontakt med motsvarande internationella kommittéer, och medlemmar i kommittén deltar även i det internationella arbetet. Ibland är det internationella arbetet så dominerande att kommitténs huvuduppgift blir att skapa underlag för nationella ställningstaganden i den internationella kommittén för att därigenom påverka arbetet och skapa förutsättningar för att den internationella standarden kan accepteras nationellt. Vanligast är att arbetet nationellt och internationellt sker parallellt.

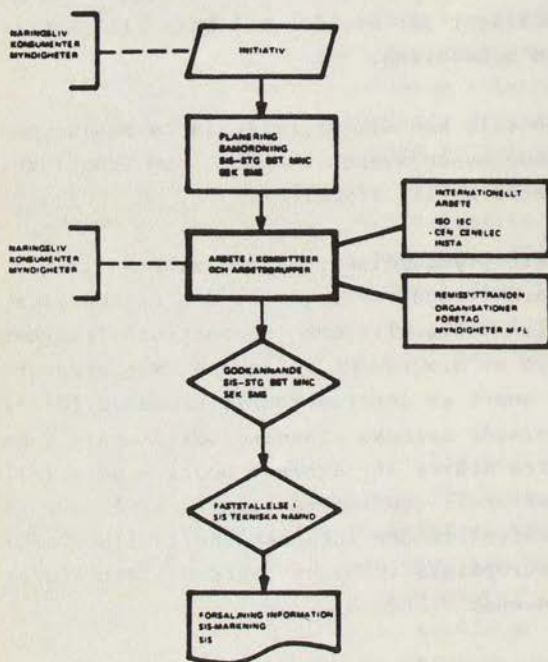
När kommittén arbetat fram ett förslag till standard sänds detta ut på remiss. Remissen går till företrädare för såväl tillverkare som användare i form av företag, organisationer, myndigheter etc. som berörs av förslaget. Härvid nås även de intressenter som inte finns representerade i kommittén. Samtidigt anmäls förslaget i tidskriften MÅNADENS STANDARD och i fackpressen. På det sättet vill man försäkra sig om att alla som är intresserade av förslaget får möjlighet att yttra sig. Formellt är minimitiden för en remiss fyra veckor, men i praktiken är den oftast längre.

Standardförslaget bearbetas sedan av kommittén med anledning av remissvaren. Blir det många ändringar kan förslaget gå ut på remiss en gång till - annars går förslaget vidare till huvudkommitté eller fackorgansstyrelse för godkännande.

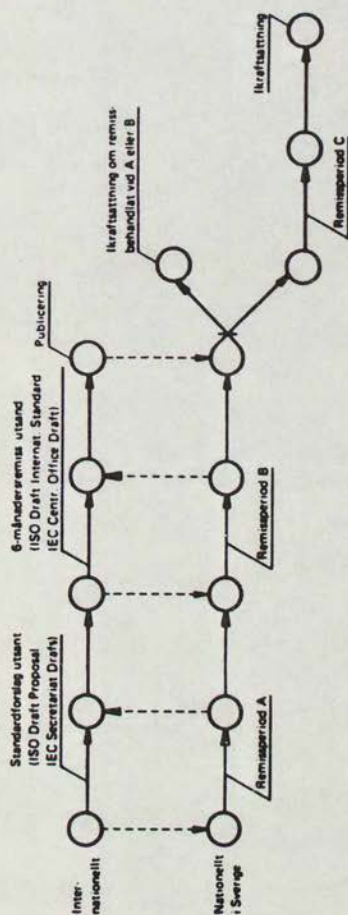
Först därefter kan förslaget anmälas till SIS Tekniska nämnd för fastställelse som svensk standard. Tekniska nämnden bedömer då om standarden uppfyller de allmänna, tekniska och formella krav som bör ställas på den, om den är riktigt utformad och om den är tillfredställande samordnad med andra standarder, både nationella och internationella. Om Tekniska nämnden avvisar förslaget går ärendet tillbaka till kommittén för förnyad behandling.

I särskilda fall kan SIS styrelse fatta beslut om fastställande av en svensk standard som från Tekniska nämnden hänförts till styrelsen.

Gången av ett standardiseringsprojekt från initiativ till standard framgår av figur 3. Det tidsmässiga sambandet mellan nationellt och internationellt arbete åskådliggörs av diagrammet i figur 4. Man strävar efter att så snart en internationell standard föreligger, motsvarande svenska standard också skall kumma ut. Detta kräver att arbetet bedrivs parallellt på såväl nationell som internationell nivå. När så är möjligt ikraftsätts den internationella (ISO, IEC) eller västeuropeiska (CEN) standarden i oförändrat skick som svensk standard.

FIGUR 3.

FIGUR 4.

Som framgår av beskrivningen i avsnitt 3 ovan är det svenska standardiseringsarbetet i mycket stor utsträckning knutet till internationell och regional standardisering.

För att beskriva omfattningen och inriktningen av det svenska standardiseringsarbetet måste därför svensk medverkan i internationell och regional standardisering beaktas (se 4.3.2 nedan).

Omfattningen av det internationella och regionala standardiseringsarbetet beskrivs dessutom separat i avsnitten 4.1 och 4.2.

4.1 Internationell standardisering

4.1.1 ISO

Det tekniska arbetet inom ISO resulterade under år 1987 i ca 600 nya och reviderade ISO-standarder. Man behandlade ca 20 000 arbetsdokument. Antalet ISO-standarder uppgick i juli 1987 till 6 522.

Standardiseringsarbetet bedrivs i 164 tekniska kommittéer med 646 underkommittéer och ca 1 600 arbetsgrupper.

ISO har på sitt arbetsprogram ca 6 000 pågående projekt som nått olika långt

Färdiga förslag till internationell standard (DIS)	1 625
--	-------

Registrerade förslag (DP)	2 377
---------------------------	-------

Projekt som ej nått förslagsstadiet (WI)	2 500
--	-------

Under år 1987 registrerades 129 nya projekt, 230 projekt nådde stadiet för registrering av förslag och 344 projekt blev färdiga förslag.

4.1.2 IEC

Det tekniska arbetet inom IEC resulterade under åren 1986/87 i ca 140 nya och reviderade IEC-publikationer. Man behandlade ca 10 000 IEC-dokument. Antalet IEC-publikationer uppgick i januari 1987 till ca 2 000.

IEC har på sitt arbetsprogram ca 1 600 pågående projekt.

4.2 Regional standardisering

4.2.1 Regler och avtal i Västeuropa

Från den 1 januari 1986 gäller ett antal nya gemensamma procedurregler för de västeuropeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC och därmed också för de anslutna nationella standardiseringsorganen.

Den viktigaste av de nya reglerna gäller kravet på att fastställd Europeisk Standard (EN) fastställs och införs som nationell standard. Detta gäller vare sig man röstat för eller mot den europeiska standarden i fråga. De nationella standardiseringsorganen är alltså skyldiga att inom ramen för sin legala kompetens fastställa varje EN som nationell standard och samtidigt återkalla varje motstridig standard. Reglerna för s.k. Harmoniseringsdokument (HD) är något mindre rigorösa och vissa nationella avvikelser kan i särskilda fall tillåtas.

CEN/CENELEC har vidare antagit nya röstningsregler - innefattande en kombination av majoritetsröstning med en röst per land samt en vägd röstning; stilleståndsregler för nationellt arbete när arbete med ny europeisk standard pågår; regler för preliminär standard s.k. Europeisk Förstandard (ENV); regler för anslutning av samverkande organ samt regler för gemensamma tekniska kommittéer.

EG och CEN/CENELEC har när det gäller utarbetande av harmoniserade EN enligt mandat och beställning från EG tecknat ett avtal med allmänna riktlinjer (General Guide-lines) och ett ramkontrakt (Framework Contract) den 13 november 1984 resp. den 10 oktober 1985.

EFTA har i allt väsentligt anslutit sig till samma principer och regler som EG för samarbetet med CEN/CENELEC. Ett avtal med allmänna riktlinjer för samarbetet (General Guide-lines) och ett ramkontrakt för standardiseringsmandat (Framework Contract) undertecknades mellan EFTA och CEN/CENELEC den 30 april 1985 resp. den 28 januari 1986.

De allmänna riktlinjerna och ramkontrakten med EG och EFTA ställer i princip samma krav på nationell tillämpning som CEN/CENELEC:s egna regler.

4.2.2 CEN

Det tekniska arbetet inom CEN resulterade under år 1986 i 18 nya standarder. Antalet totalt uppgår till ca 160, varav den övervägande delen utgör Europeisk Standard (EN) och endast 2 är harmoniseringsdokument (HD), 211 projekt pågår inom de för närvarande 66 aktiva tekniska kommittéerna.

4.2.3 CENELEC

Det tekniska arbetet inom CENELEC resulterade under år 1985 i 50 nya standarder. Antalet totalt uppgår till ca 100 EN samt 600 harmoniseringsdokument. 200 projekt pågår inom de för närvarande 42 aktiva tekniska kommittéerna.

4.2.4 INSTA

Genom att från år 1985 införa en möjlighet att registrera överensstämmande nationella standarder som minst två länder fastställt och inget annat nordiskt land motsatt sig har de nordiska standardiseringsorganen sökt tillmötesgå önskemålen om identifiering av harmoniserade nordiska standarder.

Eftersom samtliga nordiska länder är internationellt orienterade i sin standardisering och särskild INSTA-registrering ej sker för internationellt eller väst-europeiskt harmoniserad standard bedöms antalet INSTA-registrerade standarder bli begränsat.

Fram till juli 1987 hade 18 svenska standarder med INSTA-registrering fastställts.

4.3 Svensk standardisering

4.3.1 Nationell standardisering

Det totala antalet gällande svenska standarder uppgår för närvarande till ca 7 000. Samtliga dessa blir regelmässigt föremål för en översyn i de tekniska kommittéerna varvid beslut fattas om standarden kan fortsätta att gälla i oförändrat skick, om den behöver revideras eller om den skall föreslås bli indragen.

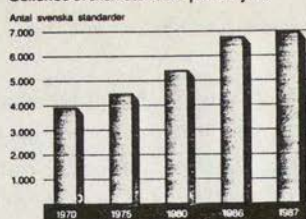
Totalmängden standarder utgör därigenom en dokumentation av tekniskt-ekonomiska förhållanden som ständigt hålls aktuell. Varje år beslutar SIS tekniska nämnd om indragningar av ca 150 standarder, att jämföra med beslut om fastställelse av ca 500 nya eller reviderade standarder.

Under verksamhetsåret 1986/87 fastställdes 440 standarder, varav 303 var ny standard och 137 utgjorde revideringar av existerande standarder. 124 standarder drogs in under verksamhetsåret.

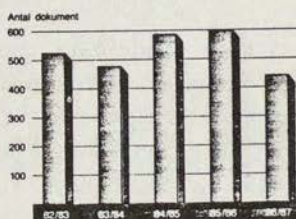
Årsproduktionen av standarder mätt i antalet standarder har genom åren ökat i endast begränsad utsträckning, medan antalet sidor per fastställd standard vuxit kraftigt. Se figur 5.

Antalet svenska standarder som svenska myndigheter hänvisar till i sina föreskrifter och allmänna råd torde ligga i storleksordningen 1 000 att jämföra med det totala antalet ca 7 000.

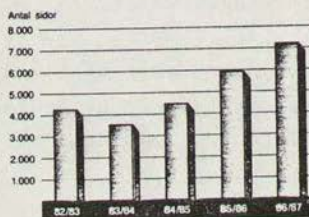
Gällande svensk standard per 30 juni:

Fastställda svenska standarder:

Antal dokument 1986/87 = 440 st

Antal sidor 1986/87 = 7 218 st

FIGUR 5.

4.3.2 Svensk medverkan i internationell standardisering

Sverige deltar aktivt i ett stort antal (115) av ISO:s totalt 164 tekniska huvudkommittéer (ISO/TC) genom s.k. P-membership och i samtliga IEC:s 81 motsvarande kommittéer.

Sverige har sekretariatsfunktion i 21 tekniska huvudkommittéer och i 23 underkommittéer och 93 arbetsgrupper. Flertalet underkommittéer har arbetsuppgifter som i omfattning kan likställas med de tekniska huvudkommittéernas.

4.3.3 SIS-märkning för kvalitet

Den 1 juli 1987 fanns 353 SIS-märkningstillstånd inom 33 olika produktgrupper bland vilka märks lastpallar, plaströr, skyddshjälmor och skyddsskor, värdeskåp samt ID-kort.

4.4 Andra länders standardisering

I de flesta västeuropeiska länder är standardiseringsorganen uppbyggda på ungefär samma sätt som i Sverige - dvs. som enskilda organisationer med mer eller mindre stark anknytning till staten. Arrangemanget med ett centralorgan och fristående organ för vissa fackområden återfinns också i flera länder - bl.a. i Finland och Norge. I det internationella arbetet har Västeuropa hittills spelat en ledande roll. Standardiseringsorganen i Tyskland, Frankrike och Storbritannien är stora med mellan 500-1 000 anställda vardera och svarar tillsammans i runt tal för hälften av de tekniska sekretariaten inom ISO.

I USA har standardiseringsarbetet länge varit förde-
lat på ett stort antal organisationer med American
National Standards Institute, ANSI, som centralt ko-
ordinerande organ. ANSI har på senare år bl.a. ökat
insatserna på det internationella området kraftigt.

Standardiseringsorganen i Öststaterna är statliga.
Sovjetunionens standardiseringsorgan utgör ett eget
ministerium och har även hand om metrologi, provning,
och kvalitetskontroll. Standarderna i östländerna är
vanligen inte frivilliga som i de allra flesta fall
i väst, utan har närmast karaktär av föreskrifter.
Även för Sovjetunionen gäller att man på senare år
gjort kraftigt ökade insatser för internationell
standardisering.

Standardiseringsarbetet var länge koncentrerat till
industriländerna, men numera deltar många lågindustri-
aliserade länder i arbetet. Indien, t.ex. har en myck-
et stor standardiseringsorganisation med ca 1 000 an-
ställda. Ofta ligger tyngdpunkten i arbetet i dessa
länder på livsmedel och jordbruksprodukter. Vanligen
har också standardiseringsorganet - som i de flesta
fall är statligt - mer vidsträckta uppgifter än motsva-
rande organ i I-länder. Man svarar t.ex. för allmän
kvalitetskontroll av produkter, och en väl uppbyggd
provningsanstalt ingår därför ofta i organisationen
Även för U-länderna har det internationella arbetet
stor betydelse.

De fem standardiseringsorgan som har störst engagemang
i den internationella standardiseringsorganisationen
ISO är:

Association Francaise de Normalisation, AFNOR (Frank-
rike), som utger standard med beteckning NF

British Standards Institution, BSI, (Storbritannien),
BS

Deutsches Institut für Normung, DIN (Tyskland), DIN

American National Standards Institute, ANSI (USA),
ANSI

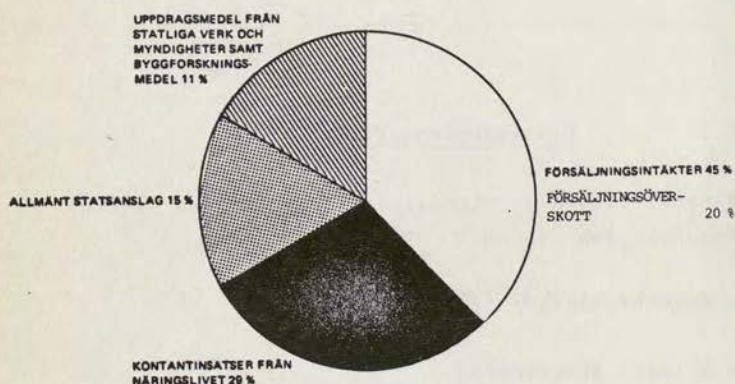
SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige, SS

5.1 Finansieringskällor

Finansieringen av standardiseringsorganens interna resurser sker genom

- Kontantinsatser från näringslivet
- Allmänt statsanslag
- Uppdragsmedel från statliga verk och myndigheter samt byggforskningsmedel
- Nordiska fondmedel
- Försäljningsintäkter

Finansieringens procentuella fördelning för hela standardiseringsverksamheten budgetåret 1986/87 framgår av figur 6.

FIGUR 6.

5.2

Kontanta medel från näringslivet

Kontanta medel från näringslivet till standardiseringsverksamheten kommer dels direkt från enskilda och statliga företag, dels samordnat från olika näringslivsorganisationer. De företag och organisationer som står för dessa kontanta medel är normalt intressenter i och därmed uppdragsgivare till standardiseringsorganen. Den helt övervägande delen av dessa medel utgör ett direkt stöd för det tekniska arbetet. Medlen utgör dels ersättning för standardisering inom ett visst fackområde, dels ersättning för bestämda, avgränsade projekt. Endast en mycket liten del av medlen från näringslivet avser stöd för SIS centrala verksamhet.

Ett stort resurstillskott från näringslivet är även att sakkunniga och experter utan kostnad för standardiseringsorganen ställs till förfogande i standardiseringsarbetet. Av totala antalet experter som medverkar kommer 75-80 % från näringslivet. Detta är motiverat såväl genom näringslivets dominerande roll som tillverkare och användare av olika produkter som genom standardiseringens betydelse för främjande av den tekniska utvecklingen och underlättande av handeln över gränserna.

Från näringslivet har för budgetåret 1986/87 erhållits 25 500 kkr.

5.3 Anslag över statens budget

SIS är som sammanhållande organ för standardiseringsarbetet i Sverige den instans som över statsbudgeten tilldelas statsanslag för hela standardiseringsverksamheten, vilket fördelas på fackorgan, standardiseringsgrupp och central verksamhet.

För statsanslaget tillämpas fr.o.m. budgetåret 1966/67 den regeln att anslaget skall utgöra 60 % av näringslivets kontantinsatser till verksamheten. Fr.o.m. budgetåret 1982/83 beräknas dessa 60 % på näringslivets bidrag året innan bidragsåret.

Det första statsanslaget till Standardiseringskommissionen år 1924 motiverades med "standardiseringens betydelse för produktionen, för handeln och konsumenterna samt icke minst dess fördelar för staten själv som tillverkare och konsument".

Vid den bedömning som år 1965 låg till grund för fastställande av den s.k. 60 %-regeln om fördelningen av statens och näringslivets anslag till standardisering en beaktades främst följande tre aspekter

- . staten som tillverkare och förbrukare av förnödenheter
- . handelspolitiska synpunkter
- . standardiseringens betydelse för den tekniska och ekonomiska utvecklingen

Under den senaste 20-årsperioden har ytterligare en aspekt accentuerats, nämligen engagemanget från statens sida avseende medborgarnas hälsa och säkerhet, den yttre och inre miljön, forskning och utveckling i allmänhet samt frågor sammanhängande med energi- och resurshushållning. Härigenom har efterfrågan från statens sida på standardisering inom områdena miljö och säkerhet, konsumentvaror samt energiteknik tilltagit och ett ökat utnyttjande av standardiseringsresultat vid föreskriftsarbetet har uppkommit.

Det allmänna statsanslaget uppgick för budgetåret 1986/87 till 13 393 kkr.

5.4 Uppdragsmedel från statliga verk och myndigheter

I statsverkspropositionen år 1966 anfördes att det är rimligt att de statliga affärsverken vid sidan av allmänna statliga anslag lämnade ersättning för standardiseringsuppdrag i de fall detta var kommersiellt motiverat och att standardiseringsorganen även borde kunna få ersättning från andra statliga organ för arbete som innebär en direkt avlastning av uppgifter från vederbörande myndighet.

Efter år 1966 har i ökande utsträckning uppdragsmedel erhållits från de affärsdrivande verken, försvaret och andra statliga organ, vilka motiverats av dessa parter

behov av standardisering och standarder i egenskap av köpare och användare av varor och produkter av olika slag.

Medel har även lämnats av föreskriftsgivande myndigheter, vilka i anslutning till föreskrifter eller allmänna råd kan utnyttja resultaten av standardiseringsarbete framför allt när det gäller säkerhet, hälsa och miljö.

Det måste i detta sammanhang också framhållas att standardisering ofta är en effektiv väg att få till stånd allmän kännedom om och tillämpning av viktiga forskningsresultat och att överbrygga stadiet mellan utveckling och exploatering. Standardiseringen är därigenom många gånger att betrakta som slutsteget i forsknings- och utvecklingsarbetet. Därtill kommer att standardisering framtvingar en kontroll och i många fall en komplettering av uppnådda forskningsresultat för att en hållbar standard skall kunna konstrueras. Detta har uppmärksammats i regeringens prop.

1983/84:135 "Industriell tillväxt och förnyelse", vari föredraganden uttalat att han finner det rimligt att även forsknings- och utvecklingsstödjande organ som t.ex. STU kan lämna stöd till standardiseringsprojekt som har ett med organens uppgifter sammanfallande syfte.

Statens råd för byggforskning ställer byggforskningsmedel till förfogande för standardiseringsuppgifter inom byggnadsområdet.

I uppdragsmedel från statliga verk och myndigheter har för budgetåret 1986/87 erhållits 9 807 kkr.

5.5

Nordiska fondmedel

Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling (Nordiska industrifonden) fastställer årligen en ram för bidrag till samnordiska standardiseringsprojekt inom INSTA-samarbetet. Inom denna ram har konkreta projekt utvalts bland ett antal förslag. För beviljande av anslag gäller att projekten skall vara gemensamma för två eller flera nordiska länder och arbetsmässigt och tidsmässigt klart avgränsade. De områden som för närvarande prioriteras är informationsteknik, miljövårdsteknik, hälsovårdsteknik, materialteknik, transportteknik, energiteknik.

I samband med diskussionerna kring en nordisk hemmamarknad har även direkta bidrag till standardisering från Nordiska Ministerrådet aktualiserats.

5.6

Försäljningsintäkter

Svenska standardpublikationer var fram till år 1952 prissatta så att försäljningsintäkterna endast skulle täcka trycknings- och distributionskostnaderna. På förslag av statens sakrevision höjdes år 1952 priserna på standardpublikationerna så att ett ordentligt tillskott till standardiseringsarbetet även skulle erhållas. Såväl statsmakterna som näringslivet har sedan dess förutsatt att standardiseringsorganen tar tillvara möjligheterna till självfinansiering genom en lönsam försäljning. Genom olika säljfrämjande åtgärder har försäljningen av standardpublikationer ökat starkt under den senaste 20-årsperioden och försäljningsöverskottet, dvs. försäljningsintäkten minskad med trycknings- och försäljningskostnaden, utgör nu ett betydelsefullt bidrag till standardiseringsverksamhetens finansiering. SIS strävar efter att ytterligare öka

försäljningsöverskottet genom en aktiv marknadsföring och en aktiv prispolitik. Härvid måste särskilt utvecklingen mot nya mediaformer beaktas.

I försäljningsintäkterna ingår även försäljning av utländska och internationella standardpublikationer, avgifter för SIS-märkning samt ersättning för tekniska upplysningar, kurser m.m. Samtliga dessa verksamheter ger ett positivt bidrag till standardiseringsverksamheten.

Försäljningsintäkterna för publikationer och tjänster har för budgetåret 1986/87 uppgått till 38 442 kkr.

APPENDIX 1

Till SIS anknutna organFörsvarets Materielverk, FMV

utger försvarsstandard inom sitt område samt sammanhåller gemensamma standardiseringsfrågor för försvaret och ombesörjer distribution av försvarets publikationer om standard.

Dessutom medverkar FMV inom SIS Standardiseringsgrupp och de till SIS anslutna fackorganen i projekt för utarbetande av svensk standard inom ämnesområden för vilka FMV har särskild sakkunskap och särskilt intresse.

Överenskommelsen om anknytning till SIS som samverkande organ, innebär bl.a. att FMV får utse en ledamot jämte en suppleant i SIS tekniska nämnd samt att FMV åtar sig att för den svenska upplysningstjänsten om standarder fortlöpande hålla SIS underrättad om de standarder som utges av försvaret.

IVA:s Kran- och Hisskommission, IKH

utarbetar normer för beräkning, konstruktion, tillverkning och kontroll avseende kranar och andra lyftinrättningar. Överenskommelsen om anknytning till SIS som samverkande organ, innebär bl.a. att de av IKH utarbetade normerna fastställs och utges som svensk standard samt att IKH åtar sig att för den svenska upplysnings-

tjänsten om standarder fortlöpande hålla SIS underrättad om de normer som IKH utarbetar.

Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och
rationaliseringsinstitut, Spri _ _ _ _ _

utarbetar svensk sjukhusstandard för material och utrustning som "Spri specifikationer", dels allmänna rekommendationer som "Spri råd".

Dessutom medverkar Spri inom fackorganen och SIS Standardiseringsgrupp i projekt inom ämnesområden för vilka Spri har särskild sakkunskap och särskilt intresse. Överenskommelsen om anknytning till SIS som samverkande organ, innebär bl.a. att Spri får utse en ledamot jämte en suppleant i SIS tekniska nämnd.

Spri åtar sig att företräda SIS i det internationella standardiseringsarbetet inom ISO och CEN för ämnesområden som berör Spri och vilka inte ligger inom SIS Standardiseringsgrupps eller till SIS anslutna fackorgans områden.

Spri äger dessutom rätt att framlägga förslag till svensk standard för fastställelse av SIS tekniska nämnd.

Statens provningsanstalt, SP _

är landets centrala offentliga institut för provning och teknisk utvärdering av material, konstruktioner och system. SP mäter och kalibrerar. FoU bedrivs i första hand för att ta fram nya normer och provningsmetoder. SP deltar aktivt i standardiseringsarbetet. Överenskommelsen om anknytning till SIS som samverkande organ innebär bl.a. att SP får utse en ledamot jämte en suppleant i SIS tekniska nämnd samt att SP åtar sig att

för den svenska upplysningstjänsten om standarder fort-
löpande hålla SIS underrättad om de tekniska regler
som utges av SP.

Tekniska nomenklaturcentralen, TNC

- är central instans för teknisk terminologi och
nomenklatur,
- utarbetar ordlistor och anvisningar för skrivning av
teknisk text m.m. i TNC-serien som omfattar ett
80-tal nummer,
- förvaltar en termbank med auktoriserad svensk
terminologi,
- granskar bl.a. förslag till standard
- ger råd och upplysningar i frågor som rör terminolo-
gi inom tekniken och angränsande fack,
- anordnar kurser i terminologi och teknisk språkvård,
- publicerar artiklar om teknikens språkplanering i
bl.a. tidskriften Månadens Standard,
- utger nyhetsbladet TNC-Aktuellt som utkommer med
4 nr per år
- medverkar i internationellt samarbete om terminologi
och termbanker genom INFOTERM, - medverkar i nor-
diskt samarbete om terminologi och termbanker genom
NORDTERM

Överenskommelsen om anknytnining till SIS som samver-
kande organ, innebär bl.a. att TNC får utse en ledamot
jämfte en suppleant i SIS tekniska nämnd. TNC har vidare
på uppdrag av SIS-STG sekretariatet för Tekniska

kommittén. TK 8, Terminologins grunder inom Huvudkommittén HK 32, Allmänna grunder och tvärteknik. TNC:s publikationer kan bl.a. köpas genom SIS.

Tryckkärlskommissionen, IVA

Med IVA:s Tryckkärlskommission pågår för närvarande förhandlingar om anknytning till SIS som samverkande organ. Tryckkärlskommissionen utarbetar normer för beräkning, materialval, utrustning, tillverkning, provning och besiktning av tryckkärl eller anläggningar i vilka tryckkärl ingår. TTK utger tryckkärlsnormer, ångpannenormer m.fl. vilka även kan köpas genom SIS.

BILAGA 3

Hänvisning till standard

En myndighet som utfärdar föreskrifter utövar normgivningsmakt. Bestämmelser om normgivning finns i 8 kap. regeringsformen. För att en myndighet skall få utöva normgivning fordras särskilt bemyndigande från riksdag och regering. Normgivningsmakt får inte delegeras vidare till enskilda organ. Den föreskrivande myndigheten svarar ensam för föreskriftens innehåll och kan inte överlåta åt någon annan att ändra detta.

Myndigheter kan anknyta sina föreskrifter till standarder på olika sätt. Antingen kan myndigheten införliva lämpliga delar av standarden som direkt föreskriftstext eller också kan myndigheten i föreskriften hänvisa till en standard eller till en del av den.

Hänvisning till standard kan också göras i ett icke bindande allmänt råd, som bl.a. kan gälla tillämpningen av en föreskrift.

Om hänvisningen till standard görs på ett sådant sätt att innehållet i standarden helt eller delvis blir en del av det rättsligt bindande innehållet i en föreskrift, måste hänvisningen göras på ett sådant sätt att standardiseringsorganet inte genom ett eget beslut kan förändra innehållet i rättsregeln. Det förhållandet att myndighetsrepresentanter deltar i standardiseringsarbetet förändrar inte rollfördelningen. En klar boskillnad

måste alltid göras mellan myndigheternas föreskriftsarbete och standardiseringsorganens standardiseringsarbete.

Frågan om innehållet i standarden blir rättsligt bindande har betydelse för frågan om myndigheten måste specificera hänvisningen till en viss standard och viss utgåva (exakt hänvisning) eller om hänvisningen kan göras till gällande standard (generell eller allmän hänvisning).

Man skiljer i första hand mellan två olika former av hänvisning till standard, s.k. exklusiv hänvisning till standard och exemplifierande hänvisning till standard. Exemplifierande hänvisningar kan göras i föreskrift eller i allmänt råd.

Exklusiv hänvisning

(eng.: exclusive reference)

Exklusiv hänvisning innebär att en myndighet i en föreskrift hänvisar till en standard på sådant sätt att standarden helt eller delvis måste följas. Ett exempel på en sådan hänvisning är att myndigheten föreskriver att endast sådana produkter får användas som uppfyller kraven i en viss standard. Hänvisningen är i detta fall ingenting annat än en redaktionell metod att ange föreskriftens innehåll i stället för att ta in standardtexten i själva föreskriftstexten.

Exemplifierande hänvisning till standard i föreskrift

(eng.: indicative reference, deemed to satisfy)

Om en myndighet har utformat föreskriftens krav på ett mer allmänt sätt kan myndigheten i föreskriften utpeka en viss standard eller del av en standard som ett

exempel på hur myndighetens föreskrift kan uppfyllas. En hänvisning av detta slag föreligger om myndigheten i sin föreskrift t.ex. säger att en produkt som är utförd enligt en viss standard skall anses uppfylla de krav som myndigheten har ställt upp i sina föreskrifter. Myndigheten gör då ett bindande förhandsuttalande att en produkt som uppfyller kraven i den angivna standarden därmed alltid uppfyller föreskriftens krav. Myndigheten är därmed rättsligt bunden att godta produkter tillverkade i enlighet med den angivna standarden. Vid en sådan hänvisning blir standarden en del av det rättsligt bindande innehållet i föreskriften och hänvisningen måste därför göras exakt och specificeras till viss utgåva av den aktuella standarden.

Ett speciellt fall av exemplifierande hänvisning till standard i föreskrift förekommer i lågspänningsdirektivet. Där hänvisas till standard på så sätt att produkter presumeras uppfylla direktivets allmänt formulerade säkerhetskrav om de uppfyller vissa angivna standarder (eng.: indicative reference, presumed to satisfy).

Presumtionen innebär ett antagande, dvs. att ett förhållande anses föreligga till dess något annat har bevisats.

Myndigheten är dock inte rättsligt bunden att godta dessa produkter som uppfyller standardens krav utan kan besluta att en produkt som är utförd enligt någon av de angivna standarderna ändå inte skall anses uppfylla föreskriftens allmänt formulerade säkerhetskrav. Motbevisning är således möjlig och standarden blir i dessa fall inte en del av det materiella innehållet i föreskriften utan behåller sin karaktär av frivillig regel. Hänvisningen kan därför göras generellt till gällande standard på ett visst område.

Exemplifierande hänvisning till standard i allmänt råd

En myndighet kan också hänvisa till standard i form av ett allmänt råd. Om ett sådant gäller tillämpningen av en föreskrift, kan rådet närmast jämföras med en rekommendation med motsvarande verkan som ett motivuttalande om hur föreskriften skall tillämpas. Hänvisningen innebär att en produkt som är utförd i enlighet med den angivna standarden normalt förutsätts uppfylla föreskriftens krav. Standardens innehåll blir inte heller i dessa fall en del av det materiella innehållet i föreskriften och hänvisningen kan göras generellt till gällande standard på ett visst område.

BILAGA 4

Ackreditering av provnings- och mättekniska labora-
torier

Enligt ISO/IEC Guide 2-1986 omfattar begreppet "Laboratory accreditation" "Formal recognition that a testing laboratory is competent to carry out specific tests or specific types of tests".

Definitionen åtföljs av följande fotnot:

NOTE - The term "laboratory accreditation" may cover the recognition of both the technical competence and the impartiality of a testing laboratory or only its technical competence. Accreditation is normally awarded following successful laboratory assessment and is followed by appropriate surveillance.

Enligt vedertagen internationell praxis ackrediteras laboratorier efter att det ackrediterande organet har kunnat konstatera att laboratoriet uppfyller samtliga krav som fastställts av organet för ifrågavarande provningsverksamhet. Det allmänna tillvägagångssättet för ackreditering innefattar

- inledande expertbedömning av samtliga aspekter på laboratoriets ledning och provningsverksamhet som krävs för att laboratorierna på ett objektivt och kompetent sätt genomför ifrågavarande provningar,

- regelbunden efterkontroll i form av återkommande expertbedömningar samt
- regelbundet återkommande jämförelseundersökningar av ackrediterade laboratoriers provningsresultat.

Det finns ackrediteringssystem där ovanstående internationellt accepterade förfaranden inte iakttas på vederbörligt sätt. Sådana system kan vara nationellt accepterade, men vanligtvis inte internationellt. Den följande redogörelsen utgår från förfaranden för ackreditering av provnings- och mättekniska laboratorier som har accepterats internationellt.

För att leva upp till definitionen av termen ackreditering måste ett ackrediteringsorgan således:

- utarbeta krav som laboratorierna skall uppfylla för att ackrediteras område för område,
- ha tillgång till experter för bedömning av laboratoriernas kompetens,
- utvärdera laboratoriernas förmåga gentemot uppställda krav genom dessa experter,
- fatta beslut att ackreditera laboratorier för väldefinierade provningsområden,
- övervaka att laboratorier fortlöpande uppfyller auktorisationskraven samt
- genomföra jämförelseundersökningar av ackrediterade laboratoriers provningsresultat.

Ackrediteringskrav

Varje utvärdering av en laboratorieverksamhets kvalitet innefattar:

- personal,
- utrustning,
- ledning och administration samt
- laboratoriets kvalitetssäkringsåtgärder.

Vedertagen internationell praxis för ackreditering av provningslaboratorier är att upprätta tekniska kommittéer med experter för olika teknikområden. För varje område utarbetar resp. kommitté detaljerade krav. Ackrediteringsorganet fastställer allmänna riktlinjer för kommittéernas arbete.

Exempel på teknikområdesindelning är:

- akustik- och vibrationsprovning,
- biologisk provning,
- kemisk provning,
- elektrisk provning,
- provning av radioaktiva ämnen,
- mekanisk provning,
- metrologi,
- oförstörande provning,

- optisk provning och
- brandprovning.

Ledamöterna i de tekniska kommittéerna utses av ackrediteringsorganet. Vanligtvis väljs personer med såväl god teknisk kunskap som erfarenhet av berörd laboratorieverksamhet. Till varje teknisk kommitté söker man ledamöter som dels representerar skilda delområden inom det aktuella teknikområdet, dels har erfarenhet av olika slags laboratorier t.ex. statliga eller privaträttsliga oberoende laboratorier samt industrilaboratorier.

Personal

Bedömningen av personalens kompetens omfattar följande punkter:

- grundutbildning,
- yrkesmässig och teknisk erfarenhet,
- internutbildning samt
- lämplig fördelning mellan kvalificerad och annan teknisk personal.

Kraven på personalen varierar beroende på resp. provningsområdes svårighetsgrad.

Lokaler och utrustning

Kraven avseende lokalerna omfattar deras lämplighet t.ex. med avseende på storlek, ljus-, klimat- och fuktförhållanden samt frihet från mekaniska störningar.

Kraven på utrustningen omfattar framför allt dess lämplighet för att klara avsedda uppgifter, installation, kalibreringsrutiner och underhåll.

Ledning och administration

I samband med ackreditering av laboratorier brukar termen "ledning och administration" vanligtvis omfatta frågor som berör laboratoriets tekniska provningsverksamhet innefattande

- organisation och ansvar,
- hantering av provföremål,
- specifikationer av metoder och procedurer av provningar inkl. instruktioner till personalen,
- organisationen av själva provningsarbetet,
- kvalitetssäkringssystemet,
- rutiner för kontroll av provningsresultat,
- utformning av provningsrapporter samt
- frågor rörande säkerställande av objektivitet, opartiskhet och sekretess i arbetet.

Ackrediteringsorganet formulerar krav inom vart och ett av ovanstående områden.

Kvalitetssystem

Det kan förekomma olika slag av kvalitetssystem för laboratorieverksamhet. Auktorisationsorganets uppgift i detta sammanhang är att se till att ett ackrediterat

laboratorium har lämpligt system för att säkerställa erforderlig kvalitet i sin verksamhet och för att kunna hantera situationer där kvaliteten i verksamheten i något avseende råkar avvika från fastställda kvalitetskrav. Ackrediteringsorgan fastställer vanligtvis krav för ackrediterade laboratoriers kvalitetsmanualer.

BEDÖMNING AV KOMPETENS HOS LABORATORIER

Ett ackrediteringsorgans huvudsakliga uppgift är att undersöka huruvida provnings- och mättekniska laboratorier uppfyller fastsatta krav för ackreditering inom ett specificerat provningsområde. Ackrediteringsorganet har fastlagda regler och procedurer för sådan bedömning av laboratorier.

Förfarande vid bedömning

Bedömningsförfarandet indelas vanligtvis i följande element:

- vägledande kontakter mellan ackrediteringsorganet och laboratoriet innan laboratoriet ansöker om ackreditering,
- formell ansökan om ackreditering,
- granskning av underlag från laboratoriet i form av kvalitetsmanual eller annan liknande information,
- besök på laboratoriet av särskilt utvalda tekniska experter för bedömning av laboratoriet,
- utvärdering av eventuella jämförelseprovningar som laboratoriet deltagit i,

- skriftlig bedömningsrapport från de tekniska experterna till ackrediteringsorganet,
- rapport angående bedömningen från ackrediteringsorganet till laboratoriet med besked om behov av eventuella åtgärder,
- ackrediteringsorganets granskning av all insamlad information om laboratoriet,
- ackrediteringsorganets besked att ackreditera laboratoriet eller att avslå dess ansökan samt
- underrättelse till laboratoriet om ackrediteringens omfattning och eventuella villkor som laboratoriet måste iaktta.

Ackrediteringsorgan anlitar regelmässigt utomstående tekniska experter för besöken vid laboratorierna.

Tekniska bedömare

De utomstående experter som ackrediteringsorganet anlitar för bedömning väljs på grundval av personligt tekniskt kunnande och erfarenhet av berörd laboratorieverksamhet. De tekniska experterna anlitas och betalas som regel av ackrediteringsorganet som tekniska konsulter. Det förekommer dock i vissa länder att bedömningsuppdragen betraktas som sådana hedersuppdrag att de utvalda tekniska experterna genomför dem utan kostnadsersättning.

Utvalda tekniska bedömare skall ha ingående kunskap om den eller de provningar för vilka laboratoriet ansökt om ackreditering samt vara väl förtrogna med kvalitetssäkringsfrågor i laboratorieverksamhet. Därutöver

skall de ha genomgått särskild utbildning i frågor om ackrediteringsorganets policy, organisation, regler och förfaranden för sin ackrediteringsverksamhet.

Bedömningsbesök

Efter att ackrediteringsorganet mottagit ansökan om ackreditering från ett laboratorium samt erforderlig skriftlig dokumentation, väljs lämpliga tekniska experter att ingå i en bedömningsgrupp. Antalet experter varierar beroende på omfattningen och svårighetsgraden av den eller de provningar laboratoriet ansökt om ackreditering för. Som regel ingår minst två utomstående experter samt en person från ackrediteringsorganet i bedömningsgruppen. Laboratoriet informeras på förhand om valet av tekniska bedömare och har rätt att motsätta sig ackrediteringsorganets val.

Bedömningsbesöken varar mellan en halv dag (vid små laboratorier) till flera dagar vid större laboratorier med komplex provningsverksamhet. Vid besöket sammanträffar bedömningsgruppen med laboratorieleddningen och den kvalificerade tekniska personalen för att diskutera laboratoriets rutiner och bedöma huruvida laboratoriet uppfyller ackrediteringsorganets krav. Bedömningsgruppen iakttar också laboratoriets utförande av aktuella provningar och fäster särskild uppmärksamhet vid huruvida laboratoriet i praktiskt handlande följer fastlagda kvalitetsrutiner. Även laboratoriets tolkning och tillämpning av aktuella provningsmetoder studeras noggrant.

Efter att bedömningsbesöket avslutats skriver de tekniska bedömarena varsin eller en gemensam detaljerad rapport om sina iakttagelser huruvida laboratoriet uppfyller ackrediteringskraven. I rapporten kan bedömarena

också lämna synpunkter och rekommendationer om vilka eventuella åtgärder laboratoriet bör vidta för att uppfylla ackrediteringskraven.

Ackreditering

Efter att ha granskat all samlad information från laboratoriet - ansökningshandlingar med erforderligt underlag, laboratoriets kvalitetsmanual, bedömnarnas rapport från bedömningsbesöket, resultat från jämförelseprovningar samt korrespondens om eventuella åtgärder från laboratoriets sida - fattar ackrediteringsorganet beslut om att ackreditera laboratoriet eller avslå dess ansökan. Laboratorier ackrediteras antingen för en preciserad tidsperiod eller tills vidare under förutsättning att laboratoriet vid återkommande tillsyn bedömts uppfylla ackrediteringsvillkoren.

Tillsyn av ackrediterade laboratorier

Ackrediteringsorganets tillsyn av att ackrediterade laboratorier fortlöpande uppfyller ackrediteringsvillkoren består av ett flertal olika moment. De viktigaste tillsynsmomenten är dock de regelbundet återkommande tillsynsbesöken av tekniska bedömare samt laboratoriets deltagande i jämförelseprovningar.

De regelbundet återkommande tillsynsbesöken följer samma procedur som de inledande bedömningsbesöken. Tillsynsbesöken äger som regel rum med mellan ett och tre års intervall.

Genom att arrangera jämförelseprovningar erhåller ackrediteringsorganet objektiva data om ackrediterade laboratoriers förmåga att bedriva provningsverksamhet. Arrangerandet av jämförelseprovningar är dock tämligen kostnadskrävande och förenat med olika tekniska små-

righeter. Inom vissa provningsområden bedöms jämförelseprovningar därför inte utgöra ett effektivt tillsynsmedel. Ackrediteringsorgan betraktar jämförelseprovningar som ett supplement till återkommande tillsynsbesök. Jämförelseprovningarna kan således inte ersätta ackrediteringsorganets övriga tillsynsverksamhet.

Vid sidan av regelbundet återkommande tillsynsbesök av tekniska bedömare kan ackrediteringsorganet utöva tillsyn genom infordrande av viss dokumentation från laboratoriet eller genom besök vid laboratoriet av ackrediteringsorganets personal.

KRAV PÅ ACKREDITERINGSORGAN

I takt med att ackrediteringsorgan i olika länder börjat ingå överenskommelser med varandra om att deras resp. ackrediteringsverksamhet av laboratorier är jämförbara och likvärdiga, har det i internationellt samarbete utarbetats generella krav för ackrediteringsorgan. Dessa krav innebär huvudsakligen att ackrediteringsorganet skall:

- vara ett rättsligt definierat organ,
- ha ett system för utarbetande och revidering av ackrediteringskrav som baseras på god teknisk grund,
- ha fast anställd personal med lämplig kvalifikation och erfarenhet,
- ha fastställda regler och tillvägagångssätt för bedömning och tillsyn av laboratorier,
- ha tillgång till en lämplig grupp tekniska bedömare, vilka genomgått erforderlig utbildning i ackrediteringsteknik,

- ha fastställda regler för ackreditering av laboratorier och återkallande av sådan ackreditering,
- ha fastställda rutiner för olika tekniska och administrativa frågor inom ackrediteringsverksamheten samt
- ha kvalitetssystem för den egna verksamheten.

BILAGA 5

FÖRTECKNING ÖVER UTLÄNDSKA ACKREDITERINGSSYSTEM

År	Ackrediteringsorgan	Land	Ungefärligt antal ackre- diterade la- boratorier
1947	National Association of Testing Authorities (NATA)	Australien	2 000
1972	Testing Laboratory Registration Council (TELARC)	Nya Zeeland	300
1973	Statens Tekniske Prøve- nævn (STP)	Danmark	120
1973	Statens provningsanstalt (fr.o.m. 1983 statens mät- och provråd)	Sverige	150
1976	National Voluntary Labo- ratory Accreditation Program (NVLAP)	USA	200
1978	American Association for Laboratory Accreditation (A2LA)	USA	100
1978	Centre for Testing and Quality Control	Indonesien	30
1979	Réseau Nationale d'Essais (RNE)	Frankrike	100

forts.

1980	Standards Council of Canada (SCC)	Canada	40
1980	National Testing Laborato- ries Accreditation System	Mexico	Okänt
1981	National Measurement Accreditation Service (NAMAS) (inkl. British Calibration Service, bildat år 1966)	Stor- britannien	700
1981	Red Nacional de labora- tori s de Ensagos (RENLEI)	Spanien	50
1983	Department of Accredita- tion of Directorate for Industrial Quality	Brasilien	10
1983	National Standards Council Laboratory Accreditation Scheme	Papua Nya Guinea	10
1985	Hong Kong Laboratory Accreditation Scheme (HOKLAS)	Hong Kong	10
1985	Norske Akkrediterings- systemer (NAS)	Norge	-
1985	South African Bureau of Standards	Syd Afrika	7
1985	Irish Laboratory Accre- ditation Board (ILAB)	Irland	1
1986	Singapore Laboratory Accreditation Scheme (SINGLAS)	Singapore	2
1986	National Metrology and Laboratory Accreditation Program	Tailand	-
1986	Netherlands Foundation for Accreditation of Laboratories	Holland	okänt

forts.

1986 Eidgenössische Amt für
Messwesen (för provnings-
laboratorier, justite-
och polisdepartementet) Schweiz -

Till ILAC (International Laboratory Accreditation
Conferences) har under år 1987 rapporterats att
ackrediteringsorgan också håller på att upprättas i
Finland, Italien, Portugal, Malaysia och Syd Korea.

BILAGA 6

Beskrivning av Statens mät- och provråds (MPR)
uppgifter

Enligt sin instruktion (1985:1108) är MPR central förvaltningsmyndighet för teknisk kontroll och mätteknik. Därutöver har MPR hand om verksamhet som åläggs myndigheten enligt författning eller särskilt beslut.

Det åligger MPR, enligt bestämmelserna i lagen (1985:1105) resp. förordningen (1985:1106) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m. samt lagen (1974:897) resp. förordningen (1974:899) om riksmätplatser att:

- meddela föreskrifter och allmänna råd,
- utöva tillsyn,
- organisera och samordna teknisk kontrollverksamhet och mätteknik,
- redovisa kostnader för riksmätplatser samt fördela särskilda bidragsmedel till dessa,
- bistå föreskrivande myndigheter med råd i tekniska kontrollfrågor och hjälp att beräkna ekonomiska följder av föreskrifter om kontroll genom teknisk provning,

- följa utvecklingen inom det tekniska kontrollområdet, bl.a. genom att jämföra tekniska kontrollkrav inom olika föreskriftsområden och vid behov föreslå åtgärder.

Lagstiftningen särskiljer uppgifterna i de två huvudområdena provning resp. mätning. Inom den förra sektorn är verksamheten objektrinriktad; inom den senare storhetsinriktad eller egenskapsinriktad.

MPR svarar för organisationen och samordningen av den provningsverksamhet som bedrivs vid riksprovplatser (RPP) och auktoriserade provplatser (APP).

MPR är härvid beredande organ för regeringens beslut om utseende av riksprovplatser resp. beslutande organ för utseende av auktoriserade provplatser inom områden där regeringen lämnat medgivande att inrätta sådana provplatser. Det allmänna skall ha bestämmande inflytande över verksamhet vid RPP. RPP får vid obligatorisk kontroll utnyttja resultat från tillverkare om detta medges i föreskrift eller genom särskilt beslut.

MPR utövar tillsyn av RPP som inte är myndighet resp. av APP oberoende av organisationstillhörighet.

MPR fastställer efter samråd med RRV avgifterna som RPP har rätt att uppbära som ersättning för sina kostnader för obligatorisk kontroll samt avgift APP skall betala för sin auktorisation.

Det stadgas vidare i förordningen om obligatorisk kontroll att föreskrivande myndighet har samrådsskyldighet med MPR innan nya eller ändrade föreskrifter meddelas inom områden där RPP eller APP utsetts. I gengäld har MPR vid sin beredning samrådsskyldighet med

berörd föreskrivande myndighet inom område där RPP eller APP kan utses.

MPR har även förvaltningsansvaret för verksamheten vid den svenska mätplatsorganisationen bestående av riksmätplatser (RMP) och auktoriserade mätplatser (AMP). Syftet med denna organisation är att hålla normaler som säkerställer internationellt spårbara kalibreringar av mätDon för användare inom industri, handel, forskning och förvaltning.

MPR är beredande organ för regeringens beslut om utseende av riksmätplatser. MPR får själv fatta beslut såväl i fråga om inrättandet av auktorisationsområden som för utseendet av auktoriserade mätplatser. Endast statlig myndighet kan utses till riksmätplats.

MPR utövar tillsyn av AMP som inte är statlig myndighet.

Efter samråd med RRV fastställer MPR avgift AMP skall betala för sin auktorisation.

Organisation

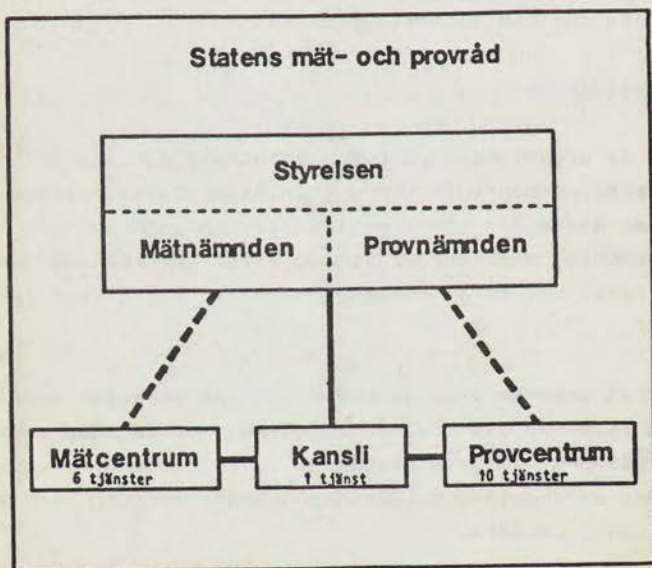
MPR är organiserat på två sakenheter; den ena för samordning av kontroll genom teknisk provning, Provcentrum; den andra för organisation och samordning av mätteknik, Mätcentrum. Vidare finns en gemensam kanslifunktion. En av enhetscheferna är också kansli-chef.

De två sakenheterna är beredande och verkställande organ till var sin beslutande nämnd, provnämnden resp. mätnämnden, vardera bestående av tio ledamöter utsedda av regeringen. Nämnderna avgör ärenden inom sina resp. områden.

MPR leds av en styrelse som består av en ordförande samt ordförandena i provnämnden och mätvärdsnämnden. Styrelseordföranden är tillika chef för den operativa verksamheten vid MPR. Kanslichefen beslutar i administrativa frågor som inte ankommer på styrelsen. Denna avgör bl.a.

- frågor av principiell natur gemensamma för såväl provnings- som det mättekniska området
- frågor om avgifter från prov- och mätplatser
- anslagsfrågor samt andra ekonomiska frågor gemensamma för myndigheten i sin helhet
- vissa personalfrågor
- övriga frågor som hänskjuts till styrelsen av nämnderna eller kanslichefen

Nedanstående bild åskådliggör översiktligt de organisatoriska förhållandena för MPR.

Antalet anställda på de 17 tjänsterna 1987-07-01 var 15 personer motsvarande 14,55 årsarbetskrafter. MPR räknar med att antalet årsarbetskrafter kommer att ha ökat med två personer 1988-07-01. Några förändringar av antalet verksamma personer är inte planerade därefter.

Provplats- och mätplatsorganisationerna

Verksamheten vid MPR har i första hand inriktats mot uppgifter förenade med organisationen och förvaltningen av provplats- resp. mätplatsorganisationerna betingade av lagstiftningarna om obligatorisk kontroll och riksmätplatser. De två organisationerna är sammansatta av riksprovplatser (RPP) och auktoriserade provplatser (APP) resp. riksmätplatser (RMP) och auktoriserade mätplatser (AMP). Författningarna som MPR har utfärdat för sin förvaltning av de två organisationerna är förtecknade i bilaga 1.

Beslut om inrättande av riksprovplatser görs av regeringen efter beredning och förslag från MPR. Huvuddelen av RPP-verksamheten etablerades under 1970-talet. I stort sett skedde detta genom att inordna redan befintliga organ i riksprovplatssystemet. De mest påtagliga förändringarna, relativt tidigare ordning, gällde formerna för verksamhetens bedrivande med syfte att säkerställa former för opartiskhet och oberoende. Kontrollen av tryckkärl och lyftanordningar koncentrerades således till det nya helstatliga kontrollbolaget Statens Anläggningsprovningar (SA). Vidare ändrades ägarstrukturen hos SEMKO genom att dels staten blev huvudägare, dels Sveriges Elindustriförenings ägarengagemang försvann. De nytillkommande områdena för obligatorisk kontroll som inrangerats i riksprovplatssystemet under senare tid har främst avsett arbetsmiljöområdet.

Förutom SA och SEMKO är AB Svensk Bilprovning (ASB), Statens maskinprovning (SMP), Statens provningsanstalt (SP), Apoteksbolagets Centrallaboratorium (ACL) och Statens väg- och trafikinstitut (VTI) riksprovplatser. Kontrollområdena för riksprovplatserna framgår av förteckningen i bilaga 2.

Regeringen fattar också beslut, efter beredning och förslag från MPR, om inrättande av områden för auktoriserade provplatser. MPR fattar därefter beslut om utseende av enskilda provplatser. Hittills har tre områden för auktoriserade provplatser upprättats; för termografering av byggnader, för besiktning av öppna cisterner m.m. för förvaring av brandfarlig vätska samt för frivillig provning av bildskärmsterminaler.

Kännetecknande för såväl riksprovplatser som de auktoriserade provplatserna är att dessa utses för objektinriktad verksamhet. Riksmätplatserna och de auktoriserade provplatserna utses för mätstorheter och blir därmed egenskapsinriktade, eftersom storhet definieras som egenskap, vilken kan särskiljas kvalitativt och bestämmas kvantitativt.

Regeringen utser riksmätplatserna efter beredning och förslag från MPR. MPR fattar beslut om såväl inrättade av områden för auktoriserade mätplatser som om utseende av enskilda AMP. En förteckning över utsedda riksmätplatser och auktoriserade mätplatser enligt Svensk Mätplatskalender 1987 finns i bilaga 3.

En genomgång av denna visar att riksmätplatser utsetts för totalt 36 mätstorheter; härav svarar SP för 23 storheter, Flygtekniska försöksanstalten för 1, Televerket 2, FFV Aerotech 6 samt Statens strålskyddsinstitut 4. Enligt förteckningen hade 59 auktoriserade

mätplatser utsetts för 179 storheter. Av dessa mätplatser kan 28 hänföras till kommunala verk eller enskilda verkstäder som utför kontroll och service av el-, vatten- och värmemätare. Att SP ingår bland de auktoriserade mätplatserna beror på att fem lokala SP-kontor auktoriserats för kalibrering av vågar.

Ekonomi

Enligt anslagsframställningen för åren 1988/89 kan finansieringskällorna för MPR säras i dels anslag, dels övrig finansiering. Anslagsposten på 4 355 kkr omfattar i realiteten bidrag som MPR förmedlar dels till riksmätplatserna, dels för svensk medverkan i internationellt metrologiskt arbete i form av Internationella Organisationen för Mått och Vikt resp. Internationella Organisationen för Legal Metrologi. Bidraget till riksmätplatserna för åren 1988/89 har enligt de årliga anvisningarna beräknats till 3 700 kkr; bidraget till de internationella organisationerna till 644 kkr.

Den övriga finansieringskällan har budgeterats till totalt 10 900 kkr för åren 1988/89. Huvudparten eller 7 400 kkr består av avgifter på riksprovplatsernas om-sättning. Avgiftsuttaget föreslås minskat till 0,75 % från 0,8 %. Vidare har ränteintäkter och uppdragsintäkter beräknats till 500 resp. 3 000 kkr. Uppdragsintäkterna består dels i avgifter för auktorisation av mät- och provplatser, dels avgifter för examination av personal för oförstörande provning.

Kostnaderna - exkl. fördelningen av bidragsmedel - har budgeterats till 10 254 kkr för åren 1988/89. Härav faller 7 254 kkr på myndighetsverksamheten resp. 3 000 kkr på uppdragsverksamheten. Av det senare beloppet är huvudparten 1 700 kkr köp av tjänster från utomstående experter.

Vid ingången av år 1987/88 fanns reservationer bestående av ett ackumulerat överskott från RPP-avgifter på 5 000 kkr samt icke ianspråktagna medel för RMP-verksamheten på 894 kkr.

Förteckning över gällande föreskrifter utfärdade av
Statens mät- och provråd (MPR)

Föreskrifterna finns publicerade i Statens mät- och provråds författningssamling (MPFS) samt för tiden före 1983-07-01 i Statens provningsanstalts författningssamling (SPFS).

För myndigheten gemensamt utfärdade föreskrifter och
författningar

1983	SPFS 1983:8	Förordning om inrättande av Statens mät- och provråd
	SPFS 1983:12	Föreskrift om ändring i vissa föreskrifter, anvisningar och enskilda beslut om officiell provning och mätteknik

Kronologiskt register - Provcentrum

I registret tas föreskrifterna upp under sina löpnummer i SPFS och MPFS. Föreskrift som innebär ändring av annan föreskrift anges under denna.

1978	SPFS 1978:12	Föreskrifter för riksprovplats
1980	SPFS 1980:12	Föreskrifter om godkända organ enligt ADR
1983	SPFS 1983:1	Föreskrifter för auktoriserad provplats för besiktning av öppna cisterner m.m. för förvaring av brandfarlig vätska
1984	MPFS 1984:4	Föreskrift om anlitande av extrema resurser

	MPFS 1984:9	Föreskrifter om avgifter för officiell provning av preventivmedel
	1985:10	Ändring
1985	MPFS 1985:5	Föreskrift om avgifter för officiell provning av elektrisk materiel utförd av SEMKO, Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten AB
	1986:6	Ändring
1985	MPFS 1985:9	Föreskrifter om avgifter för auktoriserade provplatser och avgifter för examinering av personal som utför oförstörande provning
	MPFS 1985:11	Föreskrift för auktoriserad provplats för termografering av byggnader
	MPFS 1985:13	Föreskrift om avgift för registrering och kontroll av radioavstörd materiel
1986	MPFS 1986:3	Föreskrifter om avgifter för obligatorisk kontroll av tryckkärl, cisterner och lyftanordningar utförd av AB Statens Anläggningsprovning (SA)
1987	MPFS 1987:1	Föreskrift för auktoriserad provplats för frivillig provning av bildskärmsterminaler

Kronologiskt register - Mätcentrum

I registret tas föreskrifterna upp unders sina löpnummer i SPFS och MPFS. Föreskrift som innebär ändring av annan föreskrift anges under denna.

1978	SPFS 1978:15	Särskilda föreskrifter för viss auktoriserad mätplats för elektrisk energi
1980	SPFS 1980:7	Särskilda föreskrifter för viss auktoriserad mätplats för temperaturer och resistans
1982	SPFS 1982:4	Särskilda föreskrifter för viss auktoriserad mätplats för volym (vatten)
1985	MPFS 1985:2	Allmänna anvisningar för riksmätplatser
	MPFS 1985:3	Allmänna föreskrifter för auktoriserade mätplatser
	MPFS 1985:6	Föreskrifter om avgifter för auktoriserade mätplatser

Förordning

om ändring i förordningen (1985:1107) om riksprovplatser och auktoriserade provplatser m.m.;

utfärdad den 4 december 1986.

Regeringen föreskriver att bilaga I¹ och bilaga II till förordningen (1985:1107) om riksprovplatser och auktoriserade provplatser m.m. skall ha följande lydelse.

Förteckning över riksprovplatser och kontrollområden

Riksprovplats

Kontrollområde

Aktiebolaget Svensk
bilprovning

1. Motorfordon, terrängfordon, släpfordon till motorfordon och till traktorer ombyggda bilar, allt med undantag av

- a) justering av redskap för bestämning av volym eller massa,
- b) flygande inspektion och inspektion hos försäljare,
- c) terrängsläp till traktorer och motorredskap

Aktiebolaget Statens
Anläggningsprovning

1. Tryckkärl, cisterner och järnvägsagnar, fasta och begränsat rörliga lyft- och transportanordningar, mobila lyftkranar och lyftplattformar samt lyftredskap, allt med undantag av

- a) sådant som finns i fartyg som avses i 7 kap. 15 § första stycket lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg,
- b) öppna cisterner med tillbehör, vilka utnyttjas för förva-

ring av brandfarliga vätskor, i den omfattning sprängämnesinspektionen föreskriver

2. Maskindrivna portar

3. Containrar, tankcontainrar och tillbehör till dessa

4. Verkstadsmaskiner samt styr- och skyddssystem till dessa

SEMKO, Svenska
Elektriska Materiel-
kontrollanstalten AB

1. Elektrisk materiel som är avsedd att anslutas till elektrisk starkströmsanläggning med en systemspänning av högst 1 000 V samt elektrisk materiel som är avsedd att användas i eller vid sådan anläggning, allt med undantag av eldningsapparater med tillbehör, elektriska överfyllningsskydd, lyft- och transportanordningar, redskap för bestämning av volym eller massa, slutna vattenvärmarer, explosionsskyddad materiel, stationära industrimaskiner, elektromedicinska apparater avsedda endast för klinisk användning

Statens
maskinprovning

1. Traktorer, grävmaskiner, grävlastare, skotare, lunnare, lastmaskiner, schaktmaskiner, pålkranar, skyddshytter till motorfordon, motorredskap och traktorer, släpfordon och terrängsläp till traktorer och motorredskap, allt med undantag av till traktorer ombyggda bilar

2. Röjsågar

Statens provnings-
anstalt

3. Skydd för kraftöverföringsax- lar

1. Eldningsapparater med tillbe-
hör
2. Fordonsbelysning, reflexanord-
ningar, varningstrianglar, akustis-
ka alarmanordningar för utryck-
ningsfordon, färdskrivare, kilome-
terräknare och bilfälten
3. Elektriska överfyllningsskydd
4. Redskap för bestämning av vo-
lym eller massa
5. Arbeten av guld, silver eller
platina
6. Arkivbeständigt skrivmaterial
7. Emballage för farliga varor
8. El-, vatten- och värmemätare
9. Trämateriel och träkonstruktio-
ner för byggändamål med undantag
av sådan provning, kontroll eller
besiktning som enligt byggnads-
stadgan (1959:612) eller med stöd
därav meddelade föreskrifter åvi-
lar byggnadsnämnd
10. Värmepumpsystem avsedda för
uppvärmning och värmeväxlare som
inte är tryckkärl eller komponenter
i kylanläggningar
11. Laserutrustningar
12. Prefabricerade ställningar
13. Taxameterutrustning
14. Fallskydd
15. Partygslanternor
16. Bultpistoler
17. Stolpskor

Apoteksbolaget
Aktiebolag

1. Preventivmedel

Statens väg- och
trafikinstitut

1. Påskjutsbromsar

Förteckning över riksmätplatser och auktoriserade
mätplatser

RMP 01 Statens provningsanstalt, Borås

längd
volym
massa
kraft
ljudtryck
elektrisk spänning
elektrisk ström
resistans
kapacitans
induktans
elektrisk effekt
elektrisk energi
temperatur
värmeflödestäthet
ljusflöde
ljusstyrka
illumimans
luminans
strålningsflöde
irradians
spektral irradians
kromaticitetskoordinater, tristimulusvärden
korrelerad färgtemperatur

RMP 03 Flygtekniska försöksanstalten, Stockholm
tryck

RMP 04 Televerket Radio, Farsta
tid
frekvens

- RMP 05 FFV AEROTECH, Arboga
 elektrisk spänning (högfrekvens)
 elektrisk effekt (högfrekvens)
 dämpning
 brus
 reflektionsfaktor
 strålningstäthet
- RMP 06 Statens strålskyddsinstitut, Stockholm
 exposition
 absorberad dos
 kerma
 dosekvivalent
- AMP 11 AB C E Johansson, Eskilstuna
- AMP 12 FFV AEROTECH, Division Avionik, Arboga
- AMP 13 Telub AB, Växjö
- AMP 14 Lunds tekniska högskola, Inst f tillämpad elektronik, Lund
- AMP 16 SAAB-SCANIA AB, Utprovningsavdelningen, Linköping
- AMP 17 AB Bofors, Bofors
- AMP 18 Volvo Flygmotor AB, Trollhättan
- AMP 19 FFV AEROTECH, Tillverkningsavdelningen, Linköping
- AMP 20 AB Ermi, Karlskrona
- AMP 21 Satt Control Instruments, Solna
- AMP 23 Philips Kistaindustrier AB, Instr och kraftelektr., Järfälla
- AMP 24 AB Nyli Specialverktyg, Strömstad
- AMP 25 Telefon AB L M Ericsson, Avd för provnings-teknik, maskinvara, Stockholm
- AMP 26 Uddeholms AB, Hagfors
- AMP 27 Sydkraft AB, Energimätning, Malmö
- AMP 28 Elektrisk mätarkontroll i Lidköping AB, Lidköping
- AMP 29 Hewlett-Packard Sverige AB, Bromma
- AMP 30 Malmö Energiverk, Malmö
- AMP 31 Tekniska verken i Karlstad, Energiverken, Karlstad

- AMP 32 Stockholm Energi, Stockholm
- AMP 33 Helsingborgs Kommuns Energiverk, Elmätare-
avdelningen, Helsingborg
- AMP 34 Vattenfall Östsverige, Motala
- AMP 35 AB Norrlands Mätartjänst, Sundsvall
- AMP 36 Energiverken i Göteborg, Göteborg
- AMP 37 Elektrisk Mätarservice AB, Storvik
- AMP 38 ASEA STAL AB, Finspång
- AMP 39 Statens vattenfallsverk, Vällingby
- AMP 40 Göteborgs Mätarservice AB, Göteborg
- AMP 41 Västerås Mätarservice, Sätrabrunn
- AMP 42 Växjö Energiverk AB, Växjö
- AMP 43 Örebro Energi, Örebro
- AMP 44 Borås kommun, Energiverken, Borås
- AMP 45 Göteborgs VA-verk, Göteborg
- AMP 46 Televerket Instrument, Farsta
- AMP 48 Statens Provvningsanstalt, Distriktskontoret,
Sundsvall
- AMP 49 Statens Provvningsanstalt, Distriktskontoret,
Jönköping
- AMP 50 Statens Provvningsanstalt, Distriktskontoret,
Helsingborg
- AMP 51 Statens Provvningsanstalt, Distriktskontoret,
Stockholm
- AMP 53 Eskilstuna kommun, Tekniska Verken,
Eskilstuna
- AMP 54 Halmstad kommun, Energiverken, Halmstad
- AMP 55 Kaliber AB, Stockholm
- AMP 56 Kommunalförbundet Norrvatten, Stockholm
- AMP 57 Mätarkontoret i Stockholm AB, Stockholm
- AMP 58 Kalmarsundsgruppen, Kalmarverken, Kalmar
- AMP 59 Kvartselektronik AB, Spånga
- AMP 60 AB Borlänge Energi, Borlänge
- AMP 61 Uppsala Energi, Elverket, Uppsala
- AMP 62 Vattenfall, Norrbotten, Luleå
- AMP 63 Tekniska Verken i Linköping AB, Linköping
- AMP 64 SKF Norden, Göteborg
- AMP 65 SEMKO, Stockholm
- AMP 66 Statens provvningsanstalt, Distriktskontoret,
Uddevalla

- AMP 67 FFV Materialteknik, Linköping
- AMP 68 Umeå Kommun, Gatukontoret, Umeå
- AMP 69 Haninge Kommun, Gatukontoret, Handen
- AMP 70 Hugo Tillquist, Spånga
- AMP 71 Alfa-Laval Separation AB, Tumba
- AMP 72 Ostkustens Örlogsbas, Ösmo
- AMP 73 Philips Försäljning AB, Stockholm

BILAGA 7

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

1. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m.

Härigenom föreskrivs att 2, 3, 7-10, 12 och 14 §§ lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m. skall ha följande lydelse:

Nuvarande lydelse

För varje område för obligatorisk kontroll (kontrollområde) kan en riksprovplats utses eller en eller flera provplatser auktoriseras (auktoriserade provplatser).

Om det finns särskilda skäl, kan två eller flera riksprovplatser utses för samma kontrollområde.

Föreslagen lydelse

2 §

För varje område för obligatorisk kontroll (kontrollområde) kan utses en riksprovplats.

För obligatorisk kontroll kan föreskrivas att provning skall ske vid organ som har ackrediterats enligt 8 §.

Nuvarande lydelse

Har en riksprovplats eller en auktoriserad provplats utsetts för ett kontrollområde, skall obligatorisk kontroll inom området utföras vid denna, om inte annat följer av föreskrifter eller av beslut i det särskilda fallet.

(En auktoriserad provplats skall utföra den obligatoriska kontrollen på ett sakkunnigt, objektivt och även i övrigt lämpligt sätt. Auktorisation meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.)

Auktorisation meddelas för viss tid eller tills vidare. Auktorisation kan återkallas, om provplatsen inte fullgör sin skyldighet enligt 7 § eller annars i något väsentligt hänseende bryter mot de villkor som gäller för verksamheten.

Föreslagen lydelse

3 §

Har en riksprovplats utsetts för ett kontrollområde, skall obligatorisk kontroll inom området utföras vid denna, om inte annat följer av föreskrifter eller av beslut i det särskilda fallet.

7 §

Regeringen får meddela föreskrifter om ackreditering av provningsorgan. Ackreditering utgör en bekräftelse av att provningsorganet är kompetent att utföra sådan provning för vilken ackreditering meddelas.

8 §

Ackreditering meddelas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Alla provningsorgan som uppfyller fordringarna för ackreditering har rätt att efter ansökan bli ackrediterade.

Ackreditering kan återkallas om ett prov-

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

ningsorgan inte längre
uppfyller fordringarna
för ackreditering eller
annars i något väsent-
ligt hänseende bryter
mot de villkor som gäl-
ler för verksamheten.

9 §

En riksprovplats eller
auktoriserad provplats
kan utses för kontroll
som det åligger en myn-
dighet att själv utföra
eller låta utföra eller
som enligt internationell
överenskommelse skall ut-
föras i viss ordning.

En riksprovplats kan
utses för kontroll som
det åligger en myndig-
het att själv utföra
eller som enligt inter-
nationell överenskom-
melse skall utföras i
viss ordning.

10 §

Tillsyn över verksam-
heten vid riksprov-
platser som inte är
statliga myndigheter
och vid auktoriserade
provplatser utövas av
den myndighet som re-
geringen bestämmer.

Tillsyn över verksam-
heten vid riksprovplat-
ser och ackrediterade
provningsorgan utövas
av den myndighet som
regeringen bestämmer.

Tillsynen skall ha
sådan inriktning och
omfattning som är inter-
nationellt brukligt.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

12 §

(En auktoriserad provplats skall ersätta den myndighet som har meddelat auktorisationen för kostnader med anledning av denna.)

Akrediterade provningsorgan skall er-
lägga avgift för ackre-
diteringen till den myn-
dighet som handhar denna.

14 §

(Regeringen får meddela föreskrifter om auktorisation att inom ett visst område utföra kontroll genom teknisk provning, analys eller annan liknande undersökning, som inte utgör obligatorisk kontroll enligt 1 § (auktorisering för frivillig kontroll). I fråga om sådan auktorisation tillämpas vad som gäller om auktoriserade provplatser enligt 7-10 och 12 §§.)

Akrediteringsverksamhet skall i övrigt bedrivas i enlighet med vad som är internationellt brukligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989. I fråga om tidigare auktoriserade provplatser för obligatorisk eller frivillig kontroll tillämpas dock äldre bestämmelser.

2. Förslag tillLag om ändring i lagen (1974:897) om riksmätplatser m.m.

Härigenom föreskrivs att 1 samt 4 - 8 §§ lagen (1974:897) om riksmätplatser m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

1 §

Med riksmätplats avses statlig myndighet som enligt denna lag utsetts att för viss storhet officiellt svara för sådan mätning som i förhållande till nationella prototyper eller vetenskapligt definierade måttenheter säkerställer riktigheten av mätningar som utförs inom landet,

att se till att dessa prototyper och måttenheter är anknutna till internationellt antagna enheter.

Med riksmätplats avses statlig myndighet som enligt denna lag utsetts att för viss storhet officiellt svara för sådan mätning som i förhållande till nationella mätnormaler eller vetenskapligt definierade måttenheter säkerställer riktigheten av mätningar som utförs inom landet,

att se till att dessa mätnormaler och måttenheter är anknytna till internationellt antagna enheter.

4 §

Myndighet som regering-
en bestämmer får meddela
auktorisation för visst
organ att utföra viss
mätning som ej ankommer
på riksmätplats. Aukto-
risation får meddelas

Regeringen får meddela
föreskrifter om ackredi-
tering av organ för att
utföra viss mätning. Ack-
reditering utgör en be-
kräftelse av att organet
är kompetent att utföra

Nuvarande lydelse

endast den som har kompetent personal och lämplig utrustning för mätningen.

Organ som erhållit auktorisation benämns auktoriserad mätplats.

Föreslagen lydelse

sådan mätning för vilken ackreditering meddelas.

Ett organ som har blivit ackrediterat benämns ackrediterad mätplats.

(Auktorisation meddelas för viss tid eller tills vidare).

5 §

Ackreditering meddelas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Alla organ som uppfyller fordringarna för ackreditering har rätt att efter ansökan bli ackrediterade.

Ackreditering kan återkallas om en ackrediterad mätplats inte längre uppfyller fordringarna för ackreditering eller annars i något väsentligt hänseende bryter mot de villkor som gäller för verksamheten.

6 §

Myndighet som regeringen bestämmer utövar tillsyn över verksamheten vid auktoriserad mätplats som ej är statlig myndighet.

Tillsyn över verksamheten vid riksmätplatser och ackrediterade mätplatser utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Tillsynen skall ha så-

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

dan inriktning och omfatt-
ning som är internationellt
brukligt.

7 §

(Beslut varigenom auk-
 torisation meddelats för
 annat organ än statlig
 myndighet kan återkal-
 las, när i denna lag
 angiven förutsättning
 ej längre föreligger
 eller det i övrigt
 finnes särskild anled-
 ning därtill).

Akrediteringsverksamhet
skall i övrigt bedrivas
i enlighet med vad som är
internationellt brukligt.

8 §

Auktoriserad mätplats
skall ersätta kostnader-
na för auktorisationen.

Akrediterade mätplatser
skall erlagga avgift för
ackreditering till den
myndighet som handhar den-
na.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989. Bestämmel-
 serna om ackrediterade mätplatser tillämpas även på
 mätplatser som har auktoriserats enligt äldre lag.

KUNGL. BIBL.

1988-02-19

STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1988

Kronologisk förteckning

1. Översyn av utlänningslagstiftningen. A.
2. Kortare väntan. A.
3. Arbetsolycka - "olycka" eller arbetsmiljöbrott? A.
4. Kunskapsöverföring genom företagsutveckling. UD.
5. Samerätt och sameting. Ju.
6. Provning och kontroll i internationell samverkan. I.

Statens offentliga utredningar 1988

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Samerätt och sameting. [5]

Utrikesdepartementet

Kunskapsöverföring genom företagsutveckling. [4]

Arbetsmarknadsdepartementet

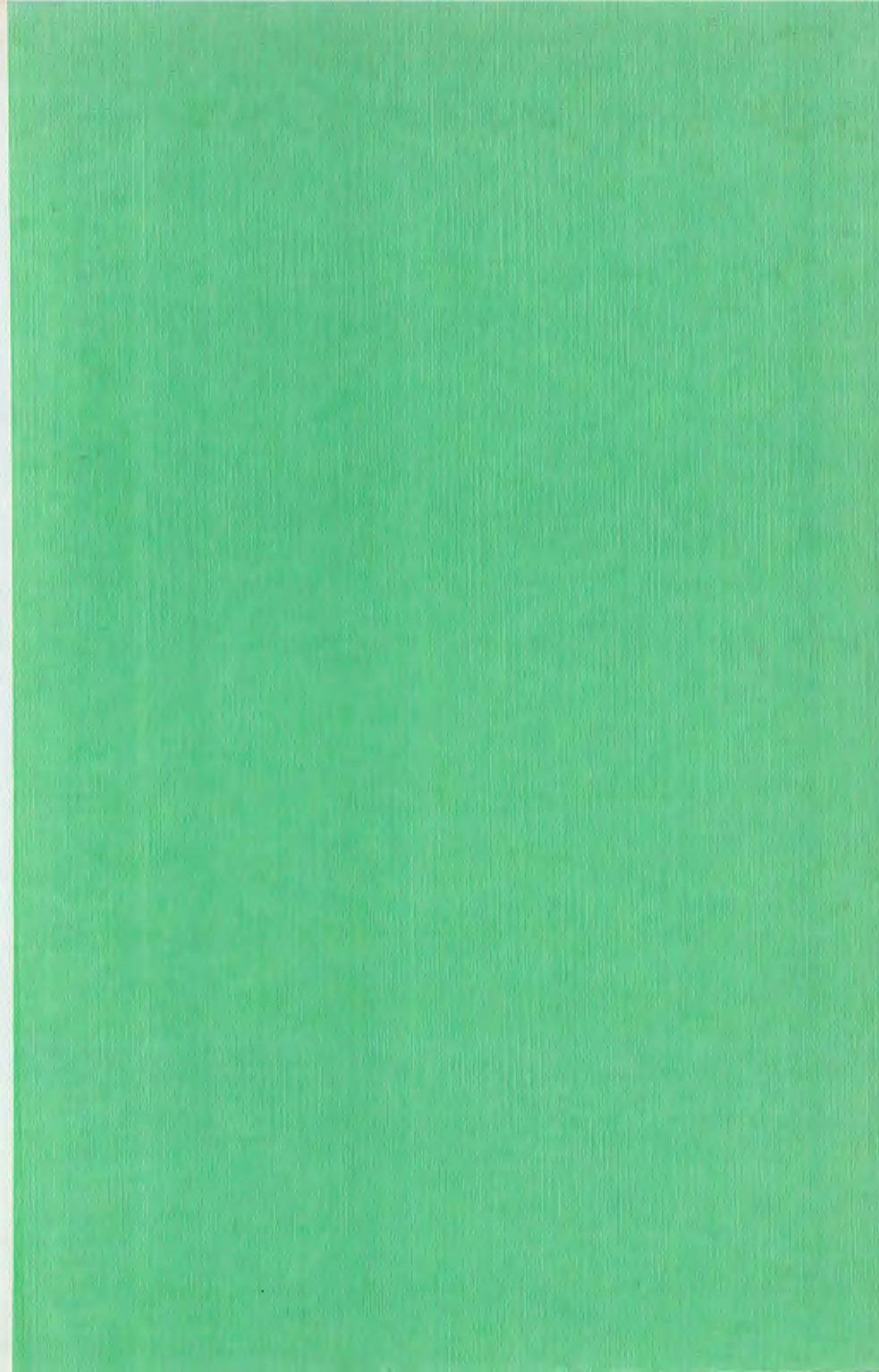
Översyn av utlänningslagstifningen. [1]

Kortare väntan. [2]

Arbetsolycka - "olycka" eller arbetsmiljöbrott [3]

Industridepartementet

Provning och kontroll i internationell samverkan. [6]

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 91-38-10115-7

ISSN 0375-250X